

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2007

Helena Müllerová

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogické a školní psychologie

Plánování budoucnosti

Autor: Helena Müllerová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ida Viktorová

Praha 2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Idy Viktorové. V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu literatury.

Praha, dne 13. 4. 2007

podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala především PhDr. Idě Viktorové za trpělivé vedení mé diplomové práce a cenné a podnětné připomínky.

Děkuji rovněž paní zástupkyni ředitelky základní školy za její vstřícný přístup a umožnění sběru potřebných dat.

Připojuji poděkování také výchovné poradkyni za ochotu a čas, který mi věnovala. V neposlední řadě děkuji i všem respondentům, kteří se mého projektu zúčastnili.

ABSTRAKT

Předmětem diplomové práce je problematika plánování budoucnosti, respektive volby další vzdělávací dráhy a budoucího povolání u žáků devátého ročníku základní školy. Pozornost je zaměřena na žáky, kteří disponují již na základní škole specifickým zaměřením, konkrétně orientací na výtvarnou výchovu. V práci byl použit kvalitativní přístup ke zpracování dat. Jako hlavní metody práce byly zvoleny dotazníky a písemná vyprávění žáků celé třídy, dále rozhovory s vybranými žáky a jejich analýza. Cílem práce je dospět k nejdůležitějším činitelům, které ovlivňují a determinují volbu střední školy a tím i oblasti budoucího uplatnění. Výstupem práce je formulování hlavních vlivů, motivů a strategií, které se účastní procesu rozhodování a určitých charakteristických rysů žáků se specifickým zaměřením ve vztahu k volbě střední školy.

RESUME

The theme of the work are questions of future planning or more precisely choice of subsequent educational career and incoming profession by the pupils of the ninth grade of elementary level school. Ending of the compulsory school attendance and the choice of next way of education represent an important social turning-point in the life of schoolchild.

Thereabouts I was interested in the process of children's making decision on their intermediate school. Also I was concerned with pupil's motives of the selection of concrete second school. The aspiration of the work is to come to the most important factors which affect and determine the choice of the intermediate school and consequently also the area of the future official position.

There were chosen pupils attending the elementary level school oriented on the design and visual arts for purposes of this work. In this work is attention paid to the schoolchildren which dispose of specific direction within the frame of elementary education.

In this work the planning of professional future is explored above all in relation to the pupil's past, especially school past, interests past and family background. There is following up the value of kind of educational background, family background and hobby interest.

The qualitative approach was used to gain and to process the useful data. The main methods chosen in this work were questionnaires and written narration which were submitted to the whole class of pupils. After data processing the pupils were separated into three groups according to the type of second school they chose.

Further the work is directed only on the pupils who want to continue in their art orientation. There were randomly chosen five pupils. With these pupils were realized interviews to gain detailed informations. The interviews were analyzed and interpreted in several steps. The pupils were compared.

The outcome of the work is enunciating of the basic influences, motives and strategies which participate in the process of decision making for some type of second school. There are described the effects of parental approaches, pupil's view of own future and the characteristic features of the group of schoolchildren with specific elementary level school direction.

OBSAH

1 ÚVOD	3
2 TEORETICKÁ ČÁST	4
2.1 ŠKOLA.....	4
2.1.1 <i>Vztah rodiny a školy</i>	5
2.1.2 <i>Školní docházka a hodnota vzdělání</i>	7
2.1.3 <i>Změna ZŠ v průběhu školní docházky</i>	9
2.1.4 <i>Pubescent a škola</i>	10
2.1.5 <i>Motivace ve vztahu ke vzdělávání a výkonu</i>	11
2.1.6 <i>Aspirace</i>	13
2.2 OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ.....	15
2.2.1 <i>Tělesný vzhled</i>	17
2.2.2 <i>Prožívání</i>	17
2.2.3 <i>Poznávací procesy</i>	16
2.2.4 <i>Identita</i>	19
2.2.5 <i>Socializace</i>	20
2.2.6 <i>Rodina</i>	22
2.2.7 <i>Vrstevníci</i>	23
2.3 PROFESNÍ ORIENTACE.....	24
2.3.1 <i>Volba povolání</i>	25
2.3.2 <i>Motivace a východiska volby povolání</i>	27
2.3.3 <i>Kariérové poradenství</i>	28
2.3.4 <i>Vyšetření k volbě profese</i>	29
2.3.5 <i>Budoucnost a perspektivní orientace</i>	32
2.4 VOLNÝ ČAS, ZÁJMY.....	34
2.5 DĚTI A UMĚNÍ.....	36
2.5.1 <i>Tvořivost</i>	37
2.5.3 <i>Pubescent a umění</i>	39
3 VYMEZENÍ CÍLE PRAKTICKÉ ČÁSTI	42
4 HISTORIE A METODY SBĚRU DAT	42
4.1 METODY SBĚRU DAT.....	42
4.2 PRŮBĚH SBĚRU DAT.....	44
4.3 RESPONDENTI.....	45
4.4 PRÁCE S DATY.....	46
5 PASPORTIZACE ŠKOLY	46
6 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA TŘÍDY	48
7 ROZBOR PÍSEMNÝCH PRACÍ	49
7.1 SKUPINA ŽÁKŮ VOLÍCÍCH GYMNÁZIUM.....	50
7.1.1 <i>Shrnutí (charakteristika skupiny)</i>	53
7.2 SKUPINA ŽÁKŮ VOLÍCÍCH SOŠ (JINÉHO NEŽ UMĚLECKÉHO ZAMĚŘENÍ).....	54
7.2.1 <i>Shrnutí (charakteristika skupiny)</i>	61
7.3 SKUPINA ŽÁKŮ VOLÍCÍCH SŠ UMĚLECKÉHO ZAMĚŘENÍ.....	62
7.3.1 <i>Žáci, s nimiž nebyl prováděn rozhovor</i>	63
7.3.2 <i>Vybraní reprezentanti skupiny</i>	74
7.3.3 <i>Shrnutí (charakteristika skupiny)</i>	79
7.4 SROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH SKUPIN ŽÁKŮ.....	81
8 ANALÝZY ROZHovorŮ	84
8.1 ROZHovor S LUKÁŠEM.....	85
8.2 ROZHovor S ONDŘEJEM.....	91
8.3 ROZHovor S LÓNOU.....	97
8.4 ROZHovor S LENKOU.....	103
8.5 ROZHovor S TEREZOU.....	109

9 INTERPRETACE	113
9.1 INTERPRETACE: TRÍDA 9. C	114
9.2 INTERPRETACE: SKUPINA ŽÁKŮ VOLÍCÍCH SŠ UMĚLECKÉHO ZAMĚŘENÍ	115
9.3 INTERPRETACE: VYBRANÍ REPREZENTANTI SKUPINY ŽÁKŮ VOLÍCÍCH SŠ UMĚLECKÉHO ZAMĚŘENÍ	116
9.3.1 Srovnání žáků z hlediska vybraných kategorií	116
9.3.2 Vlivy, motivy, strategie (shrnutí)	120
10 DISKUZE	122
11 ZÁVĚR	135
12 LITERATURA	136

Příloha 1: přepisy rozhovorů s vybranými pěti žáky

Příloha 2: fotokopie písemných vyprávění žáků 9. C

1 ÚVOD

S blížícím se koncem docházky na základní školu přichází i chvíle, kdy je nutné, aby si žák zvolil, jakým směrem se bude ubírat jeho další vzdělávací dráha, a tím tedy i jeho budoucí pracovní uplatnění. Jde o důležitý okamžik v životě každého člověka, o okamžik, kdy musí teprve dospívající jedinec učinit rozhodnutí, které může zásadním způsobem ovlivnit směr, jímž se bude jeho další život odvíjet. Nejpozději v devátém ročníku základní školy je žák donucen pod tíhou nevyhnutelné volby střední školy, která podmiňuje budoucí profesní zařazení, aby začal uvažovat o své budoucnosti, aby si vytvořil určité plány a stanovil cíle, aby formuloval své představy o vlastní budoucnosti.

Zajímalo mne proto, jakým způsobem probíhá plánování budoucnosti, tedy především budoucnosti profesní, u dospívajících žáků základní školy, kteří už stojí na prahu tohoto nezbytného rozhodnutí. Jaké faktory determinují výběr další vzdělávací dráhy? Jaké motivy a strategie se této volby účastní? Na základě čeho se žák rozhoduje pro konkrétní střední školu a co vše proces rozhodování ovlivňuje a podmiňuje?

Pro účely zmapování situace volby střední školy a budoucího povolání v rámci této diplomové práce jsem se rozhodla zvolit třídu devátého ročníku výtvarně orientované základní školy. Jedná se tedy o třídu žáků se specifickým zaměřením již v rámci základního vzdělání. Žáci se věnují výtvarné výchově tudíž nejen v mimoškolní oblasti coby volnočasové aktivitě, ale mají i ve škole zvýšené hodinové dotace tohoto oboru oproti běžným třídám.

Předpokládám, že se u žáků, kteří jsou již v rámci docházky na základní školu určitým způsobem specificky zaměřeni a disponují tudíž konkrétním oborem, kterému se už delší dobu věnují, budou vyskytovat určitá specifika v chování či přístupu k řešení situace volby povolání. Vykazuje tato skupina žáků nějaké charakteristické rysy? Jakým způsobem jejich dosavadní zaměření ovlivňuje proces rozhodování o typu středoškolského vzdělání? Je volba těchto žáků snazší, nebo s sebou specifické zaměření může přinášet i případná rizika, která ji komplikují?

2 TEORETICKÁ ČÁST

Cílem této kapitoly je popsat teoretická východiska problematiky plánování budoucnosti u dospívajících jedinců. Kapitola pojednává o vztahu rodiny a žáků ke škole a školnímu výkonu, který je významným činitelem ve volbě budoucí profese. Dále je zde charakterizováno vývojové období, ve kterém je rozhodnutí o dalším vzdělávání realizováno, jelikož řada vývojových změn přímo či nepřímo tuto volbu ovlivňuje. Nezbytné je rovněž zmínit se o problematice profesní volby samotné, jejich motivech, východiscích a dostupných službách v rámci poradenství. Hovořím také o zájmových aktivitách, které s výběrem další vzdělávací dráhy úzce souvisí. Jelikož se praktická část diplomové práce zaměřuje na žáky výtvarně orientované, pojednává jedna z podkapitol rovněž o tvořivosti a vztahu dětí k umění (v období pubescence).

Obsah kapitoly 2:

- 2.1 Škola
- 2.2 Období dospívání
- 2.3 Profesní orientace
- 2.4 Volný čas, zájmy
- 2.5 Děti a umění

2.1 Škola

Škola je důležitou součástí života každého jedince. Obzvláště je tomu tak v mladším věku, kdy instituce školy významně ovlivňuje vztah mezi rodiči a jejich dětmi. Školní úspěšnost je důležitým faktorem, který se účastní rozhodování o další profesní kariéře. Na dítě jsou kladena různá očekávání ve smyslu jeho školního výkonu a budoucího uplatnění, která může i nemusí naplňovat.

Obsah kapitoly 2.1:

- 2.1.1 Vztah rodiny a školy
- 2.1.2 Školní docházka a hodnota vzdělání
- 2.1.3 Změna ZŠ v průběhu školní docházky
- 2.1.4 Pubescent a škola

2.1.5 Motivace ve vztahu ke vzdělávání a výkonu

2.1.6 Aspirace

2.1.1 Vztah rodiny a školy

Socializace dítěte dnes probíhá především v rodině a ve škole. Role rodiny se však povážlivě zmenšuje. Moderní rodina mnoho ze svých původních, dřívějších funkcí ztratila a převzaly je další instituce mimo rodinu. Hlavním úkolem, který rodině zůstává, je ujmout se utváření osobnosti dítěte a stabilizování této osobnosti u dospělého. Rodina je v dnešní době charakteristická především emoční podporou, kterou poskytuje jednotlivým členům. Veškeré její funkce, které přebírají jiné instituce, jsou tím pádem rodině odňaty. Počet hodin, které dítě stráví se svým otcem a matkou, je ve srovnání s časem, který stráví dítě ve škole, při organizovaném volném čase či jen při sledování televize, minimální. Tento fakt ukazuje, že se rodina stává postupně jen jakýmsi reziduem původní rodiny.

Zavedení povinné školní docházky a její rozšíření spolu s rozšířením funkcí školy vedlo na jedné straně k novému vztahu k dítěti a na druhé straně i k novému pojetí rodiny jako takové. V moderní rodině má dítě díky školní instituci významnější postavení než tomu bylo dříve. Přejít od rodiny „staré“ k rodině „moderní“ se tedy uskutečňuje hlavně prostřednictvím změny vztahu k dítěti. Tento historický obrát pramení z vývoje forem výchovy. Ve dřívějším způsobu života nebylo místo pro školu. Docházelo totiž k předávání (transmisi) pomocí přímého učení z generace na generaci. Při uvedeném způsobu učení nebylo postavení dítěte vázané na dlouhé období socializace v prostředí vrstevníků a zároveň období, kdy dítě zůstává nutně závislé na svých rodičích. (DE SINGLY, 1999, s. 20 – 22)

Dá se říci, že škola je poměrně mladou institucí, která vznikla ve své dnešní podobě vlastně teprve v nedávné době. Školní docházka a její nynější forma a podoba je tak říkajíc revolucí ve způsobu socializace dětí, jelikož představuje historicky zcela novou formu výchovy.

Mimoto s sebou školní docházka rovněž přinesla věkové členění dětí a odlišení nároků na děti různých věkových kategorií. Rodina se stala v novém pojetí sevřenější a menší a i život rodiny se přetváří, strukturuje se především kolem dítěte. Jde o tzv.

třetí fázi pojetí dětství a rodiny, které se nazývá personalizované. Počet dětí v rodině se zmenšuje z nutnosti zabezpečení předání dědictví a vyhovění nově vzniklým nárokům ve smyslu vztahu k dítěti. Dítě tak vystupuje z anonymity, ve které bylo dříve. V důsledku toho se mění i vztahy v rodině a stávají se křehčími, více se odvíjejí od osobních vlastností jednotlivých členů (jak rodičů, tak dětí) i od dalších náhodných okolností, především od individuálních zásluh. Lásku, péči a pozornost rodičů si děti musí postupně stále více zasloužit svými výkony v instituci školy, která se stává nutným doplňkem rodinné výchovy.

Nová rodina je tedy charakteristická zvyšujícím se důrazem na kvalitu vztahů jednotlivých členů a stejně tak roste význam individuálních zásluh členů rodiny. Fungování rodiny je rovněž stále více kontrolováno, a to jak ze strany státu, tak dalších institucí. Mezi tyto instituce patří právě škola. Vykonává nepřímou kontrolu a intervenci. Kromě toho také díky školní socializaci dětí a prostřednictvím jejich hodnocení významně zasahuje do intimity procesů rodinné výchovy a tím pádem i do vztahů mezi rodiči a dětmi. Na očekávání a plány rodičů mají postupně stále větší vliv školní výsledky jejich dětí, rozhodnutí jejich učitelů a doporučení instituce školy.

V současné době je charakteristická vzájemná podmíněnost rodiny a školy. Citové vztahy rodičů vůči dětem jsou v dnešní době často do velké míry podmíněné nepřímými činy dítěte, čili jeho výkony a zásluhami v prostředí vně rodiny, tedy ve škole. Oblast poznávání a utváření dovedností, která by měla být především záležitostí schopností, motivace a zájmu dítěte, je stále více afektivně nabitá očekáváními a tužbami rodičů.

Na rodiče jsou rovněž kladena různá očekávání. Především se předpokládá, že dostojí své individuální odpovědnosti a budou jednat tak, aby vytvořili podmínky pro úspěšnou školní socializaci svých dětí. Stále také narůstá význam individuálních interakcí mezi rodiči a učiteli. Vztah dvou institucí, které zajišťují socializaci dítěte, se tím však komplikuje. Vzdělanost naší populace, tedy i rodičů dětí, se stále zvyšuje. Tato skutečnost však v případě některých rodičů vede ke stále méně uctivému vztahu k učiteli a k jeho nerespektování, jelikož učitel má často stejné či dokonce nižší vzdělání i postavení než rodič. (STECH, VIKTOROVÁ, 2001, s. 58 – 61)

Ve smyslu kvality interakce rodičů a učitelů hrají podstatnou úlohu dvě skutečnosti. Jednou je sociokulturní úroveň rodiny, která ovlivňuje pravděpodobný školní vývoj dítěte skrze podmínky učení. Neméně podstatné je i samotné fungování

rodiny, hlavně převažující styl výchovy či případné problémy nebo poruchy komunikace v rodině a jejich dopad na dítě. (ŠTECH, VIKTOROVÁ, 2001, s. 62)

Učitel a škola produkují vůči rodičům určité požadavky. Jejich naplnění je pak ze strany školy předpokládáno a očekáváno. Jedná se o formální povinnosti rodičů, jejichž plnění vyjadřuje stupeň konformity se školou. Tyto formální povinnosti jsou pro utváření vztahu rodiny a školy jedním z nejdůležitějších činitelů. Realizování formálních povinností ze strany rodiny je pro učitele významným signálem o tom, že rodina školní docházku svého dítěte bere vážně a zodpovědně. Spadají sem především postupy jako reagování na vzkazy učitele ze strany rodiny, kontrola hodnocení, podepisování úkolů a sledování žákovské knížky, účast na třídních schůzkách apod. Škola v tomto smyslu očekává, že se rodina bude chovat konformním způsobem, čili že „bude jako ostatní“.

Rodiče ve směru ke škole strukturují obraz rodiny a rovněž vymezují míru svého přizpůsobení. To předpokládá také dodržování nejzákladnějších pravidel, kupříkladu dohlédnout, aby děti chodily do školy včas, a to umytí a oblečení dle určitých pravidel, aby měly potřebné školní pomůcky atd. Formálnost uvedených i jiných činností, které sem spadají, je relativní. Realizace právě této části rodičovské role patří mezi klíčové způsoby, kterými může rodina ovlivňovat průběh a úspěšnost školní kariéry svého dítěte. (ŠTECH, VIKTOROVÁ, 2001, s. 73 – 74)

2.1.2 Školní docházka a hodnota vzdělání

Z toho, co bylo zmíněno výše vyplývá, že existence školy vytváří zvláštní pojetí dětství, které se postupně nevyhnutelně prodlužuje na dobu školní docházky. Stává se ovšem rovněž jaksi serióznějším. V dnešní době už škola každého člověka ovlivňuje od narození až do doby adolescence, ba dokonce až do dospělosti.

Dítě dnes vyrůstá v citově vřelejším prostředí než dříve. Moderní rodina se na děti soustředí, děti stojí v centru jejího zájmu. Pro moderní rodinu jsou charakteristické citově silnější vztahy rodiny a dětí. Rovněž jsou již děti hodnoceny především jako osobnosti, samy za sebe. To má přirozeně vliv i na význam školní docházky. Škola získala velice významnou, ba přímo klíčovou roli. Rodina kromě nárůstu míry citu a citového zázemí spočívá i v péči o výchovu a vzdělání dětí. Dítě se tedy může často stávat současně předmětem citu i ctižádosti.

I moderní rodině zůstala přidělena funkce přispívat k biologické a sociální reprodukci společnosti. A nejen to. Jejím úkolem je i pokusit se z jedné generace na druhou udržet, a pokud je to možné, i zlepšit postavení rodiny v sociálním prostoru. Výrazně se však změnilы prostředky, kterými rodiny tohoto udržení či zlepšení svého postavení dosahují. Moderní rodina je oproti staré rodině mnohem méně zaměřena na ekonomické dědictví. Kapitál, který dnes hraje hlavní roli, a který převládá, je kapitál školní.

V současné společnosti, kde reprodukce tolik souvisí se školní složkou, je hodnota rodiny a tím i sociální skupiny, ke které náleží, stanovena především výší školního kapitálu vlastněného všemi jednotlivými členy rodiny. Nikoli rodina, nýbrž školní instituce zajišťují a vydávají podle svých vlastních parametrů a kritérií nejrůznější osvědčení, diplomy a označení kvality. Rodina, ačkoli je dobře vybavena pro školu, má možnost působit v této oblasti a zasahovat do tohoto procesu pouze nepřímo. Je tudíž znesnadněna ve srovnání s původní rodinou i pouhá reprodukce z jedné generace na druhou. To tedy znamená, že rodiny, ač pochází třeba i z vyšších vrstev, se nemohou vyhnout dětem, kterým se nepodaří získat stejné vzdělání či tituly odpovídající alespoň vzdělání a titulům náležejícím jejich vlastním rodičům. Nejen že je tedy nepředčí, ale všechny děti nedosáhnou ani alespoň takové úrovně, které dosáhli jejich rodiče.

Školní kapitál dnes představuje důležitý osobní zdroj i majetek. Školní kapitál však nemá vliv pouze sám o sobě. Může se v určitých situacích významně kombinovat i s jinými zdroji bohatství. V současné společnosti dominuje školní kapitál a je to právě on, který hraje klíčovou roli ve stanovení hodnoty jednotlivců. Zároveň však nepotlačuje působení jiných forem bohatství. (DE SINGLY, 1999, s. 20 – 28)

Co se týče výběru školy určené pro vzdělávání jejich dítěte, chovají se rodiny podobně jako tzv. informovaní spotřebitelé. To znamená, že rovněž provádí bilanci nabídky zboží dostupného na trhu a formulují často velice rozmanitou poptávku. Poté vyberou jednu kategorii školních zařízení, takových, které jsou schopné vyhovět jejich poptávce. Provádí také analýzu nákladů a přínosů.

Touto logikou informovaného spotřebitele se řídí většina rodin, a to při výběru školy státní i soukromé. Důvodem je fakt, že váha školního kapitálu ve struktuře „bohatství“ dětí stále narůstá, stejně tak i konkurence mezi rodinami. (DE SINGLY, 1999, s. 30 – 31)

Nástup dítěte ke školní docházce představuje pro dítě i jeho rodinu zcela nové období. Jak rodiče, tak děti si jsou vědomi velkého významu tohoto kroku, v němž začíná další období socializace dítěte. Školní docházka představuje pro rodiče i děti jakousi zatěžkávací zkoušku, která je spojená i s jistými obavami. Tyto obavy se mohou týkat dítěte i osudu samotné rodiny ve smyslu změn každodenního života, reprodukce, udržení obrazu rodiny apod. Bez školy by však dítě nemohlo dále v životě obstát. Škola je tedy obecně vnímána jako instituce, která je legitimní. Tuto legitimitu mimo jiné udržuje i stálý vzestup důležitosti vzdělání lidí. Sociální reprodukce rodiny v dnešní době tedy významně závisí na strategiích rodičů směrem ke školní socializaci jejich dětí. (ŠTECH, VIKTOROVÁ, 2001, s. 66 – 67)

Po dobu školní docházky dítěte ovlivňuje významným způsobem atmosféru panující v rodině postoj rodičů vůči školním výsledkům jejich dítěte. V celé řadě rodin dochází k fetišizování školních výsledků, jelikož vzdělání dětí představuje nejcennější vklad do jejich budoucnosti. Rodiče používají nejrůznější prostředky, aby byly školní výsledky jejich potomka co nejlepší. Mimoškolní vzdělávání a aktivity mohou pak vést k přetěžování dětí intelektuálními nároky (výuka cizích jazyků, doučování, zájmové kroužky). (MATOUŠEK, 1997, s. 62)

2.1.3 Změna ZŠ v průběhu školní docházky

U některých žáků dochází v průběhu školní docházky k výskytu fenoménu změny základní školy, kterou navštěvují. Důvody k tomuto rozhodnutí mohou být velice různé. Jedním z nich může být i snaha po zajištění větší prestiže vzdělání, které nově vybraná základní škola nabízí, a tím i zabezpečení lepších výchozích podmínek k dalšímu vzdělání (profesní přípravě) a budoucímu uplatnění.

Přání změnit školu (především druhý stupeň základní školy) může mít více významů, které je třeba vzájemně odlišit. V některých případech může jít o funkční požadavek, který spočívá například v pohodlnějším či kratším cestování do školy, přičemž nebere v úvahu kvalitu školy samotné, nebo jde o snahu najít základní školu, která je atraktivnější a má lepší pověst či prestiž než je pověst původní školy v místě bydliště. Motiv, který je uvedený na druhém místě, roste zpravidla v závislosti na společenském postavení rodiny a na její kulturní a socioekonomické úrovni a dále i na

významu, který rodiče přisuzují školní docházce, práci a výkonu dítěte. (DE SINGLY, 1999, s. 31)

Přechod žáka na druhý stupeň základní školy je často chápán jako určitý zlom. Rodiče bilancují dosavadní nedostatky a často je interpretují jako překážku. Tu je zpravidla potřeba překonat za účelem zvýšení šancí žáka na uspokojující zařazení. Období nástupu na druhý stupeň základní školy tedy může pro rodiče představovat signál, že je třeba změnit postoj ke škole. Z toho plyne i tlak, který vyvíjejí na dítě. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 235)

2.1.4 Pubescent a škola

Pubescent si vytváří ideál ve vztahu k sobě samému. Tento ideál zasahuje i oblast výkonu. Pubescent usiluje o potvrzení vlastních kompetencí. Výkon ve škole může ztrácet na významu, jelikož se mění hodnoty a vzdělání je především hodnotou dospělých. V případě, že školní prospěch zůstal hodnotou, nejde už o hodnotu samoúčelnou, ale vztahující se k budoucímu uplatnění. Jde o výraz uvolnění vázanosti na konkrétní a aktuální realitu. Školní výkon se stává prostředkem, není už pouze cílem. Školní prospěch získává funkci předpokladu pro širší možnosti volby v oblasti rozhodování o povolání. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 226 – 227)

Role žáka v tomto období prochází proměnou. Díky dostupnosti nových strategií myšlení i pod tlakem dospělých zvažuje dospívající svou roli žáka ve vztahu k budoucnosti. Ve vztahu ke školnímu prospěchu si pubescent vytváří určitý osobní standard (individuální normy) na základě zkušeností s hodnocením svého výkonu a svou pozicí ve třídě. Jde především o takový výsledek školní práce, který bude přijatelný pro rodiče i učitele, a jedinec ho dosáhne s minimálním vynaložením úsilí. Součástí žákovské role je tendence příliš se nenamáhat, ale dostat se do potíží.

Případné zvýšení úsilí, které souvisí s koncem školní docházky a nutnou profesní volbou, je důsledkem konkrétního, osobně akceptovaného cíle. Samoúčelná aktivita je zde již nemyslitelná, protože zbytečná námaha ve škole je dle norem třídy sociálně degradující.

Ze stejných důvodů dochází také k častému zpochybňování významu řady školních znalostí. Příčinou je i skutečnost, že v pubescenci dochází v souvislosti s emancipací k posunu v regulaci vlastního chování ve směru od vnější manipulace

k interiorizované autoregulaci. A zatímco tedy vnitřní motivaci jedinec většinou zatím nemá, vnější nucení zpravidla odmítá. Opakem je pouze situace, kdy je pubescentovi zřejmý, většinou bezprostřední, smysl takového jednání. Ve směru k učivu se tedy vyskytuje značná kritičnost. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 233 – 235)

2.1.5 Motivace ve vztahu ke vzdělávání a výkonu

V realizaci školní úspěšnosti sehraává klíčovou roli motivace žáka. Proč se žáci učí? Důvody mohou být nejrůznější. Některý žák chce mít dobré výsledky, jelikož jsou mu prostředkem k uspokojení potřeby pozitivních vztahů v rodině, jiný tímto způsobem dosahuje určitého postavení mezi spolužáky ve třídě, další žák třeba dostává za dobré známky hmotné odměny od rodičů, nebo takto uspokojuje potřebu dobrého výkonu, jenž mu poskytuje pocit vlastní hodnoty. Optimální situací ovšem je, pokud mezi motivy stojí v popředí zájem o učení, který ale nevzniká spontánně. Postupně se vyvíjí, jsou-li pro jeho vznik nastoleny příznivé podmínky. (HRABAL, 1979, s. 63)

V souvislosti se školním úspěchem se hovoří o třech nejdůležitějších skupinách potřeb, mezi které patří potřeby kognitivní, sociální a potřeby úspěšného výkonu. Co se týče kognitivních potřeb, vznikají spolu s vývojem rozumových schopností jedince. Jsou z velké míry podmíněny hmotným, sociálním a kulturním prostředím, ve kterém jedinec žije, čili vlivy výchovy a vzdělání. Kognitivní potřeby se řadí mezi vnitřní motivační činitele a jako takové mají větší motivační hodnotu než činitele vnější. Žákovi pak přináší uspokojení už samotná poznávací činnost, ta sama o sobě ho motivuje k dalšímu poznávání. (HRABAL, 1979, s. 66 – 67)

Celý svůj život jedinec prožívá v sociálním prostředí, v různých sociálních skupinách. V kontextu školy je velká část sociálních potřeb v začátcích školní docházky dítěte orientována na osobu učitele. Později začíná sociální potřeby uspokojovat hlavně třídní kolektiv, stoupá vliv mínění spolužáků. Nejdůležitějšími sociálními potřebami jsou potřeba pozitivního vztahu a potřeba prestiže. Zmíněná potřeba pozitivního vztahu, čili afiliace, je uspokojována pocitem přináležitosti. V prostředí školy jde hlavně o pozitivní vztahy se spolužáky, případně s učiteli. Potřeba prestiže souvisí s tendencí dosáhnout vysokého sociálního hodnocení. Žáci se silně vyvinutou potřebou prestiže usilují o vyniknutí mezi ostatními spolužáky, a to nejen v prospěchu, ale i v mimoškolních činnostech, čímž dosáhnou vysokého sociálního statusu. Sociální

motivace je ve vztahu k učení samotnému vnější motivací. Nejde tu o zájem o úkol samotný a o výkon, ale o jeho dopad na sociální vztahy. Školní výkon je pak prostředkem k udržení náklonnosti učitele, rodičů či spolužáků, nebo k získání a udržení vysokého sociálního statusu. (HRABAL, 1979, s. 69 – 71)

Z hlediska školního prospěchu je velice důležitá rovněž výkonová motivace. Výkonovou motivaci chápeme coby očekávání určitých afektivních změn ve vztahu buď k dosažení, či k nedosažení nějakého cíle. Motivační vliv naděje na úspěch nebo naopak strachu z neúspěchu se odvíjí od zkušeností z výchovy v rodině, od kauzálních atribucí a dalších činitelů. Můžeme tvrdit, že v podstatě všichni lidé touží po úspěchu, rozdíl mezi nimi je však v síle motivu výkonu. Ta je určena poměrem touhy po úspěchu ke strachu z neúspěchu, čili čím je strach z neúspěchu větší, tím je motiv výkonu slabší. S ohledem na výkony tak můžeme hovořit o dvou typech lidí. Prvním typem jsou lidé orientovaní na dosahování úspěchu, druhým typem jsou lidé orientovaní na vyhýbání se neúspěchu. Uvedené typy můžeme sledovat už ve školním prostředí. Projevují se různým vztahem k úkolům a aspiracím v nejrůznějších pracovních i jiných činnostech. Výkon je však přirozeně determinován nejen úrovní motivace, ale i úrovní příslušných schopností. Výkon může vést k dosažení cíle, nebo naopak. Úspěšný výkon pak vyvolává hrdost, neúspěch v nějakém úkolu naopak stud. (NAKONEČNÝ, 1996, s. 225 – 226)

Další dvě důležité potřeby z hlediska školního prospěchu jsou tedy potřeba úspěšného výkonu a potřeba vyhnout se neúspěchu. Jak vznikají? Klíčové jsou zde osobní zkušenosti jedince s úspěchem a výkonová orientace rodičů. Jsou-li oba rodiče orientovaní na úspěšný výkon, stává se i dítě záhy velmi citlivé vůči vlastním úspěchům a neúspěchům. Míra, do jaké se pak dítě orientuje na výkon, závisí na míře ztotožnění se s rodiči. Dítě touží naplnit očekávání rodičů, později se už tato potřeba stává na rodičích nezávislou. Jedinci vyrůstající v opačném prostředí mají potřebu úspěšného výkonu nižší, nebo dokonce získávají potřebu vyhnout se neúspěchu. Ta je převážně dána negativní zkušeností opakovaného neúspěchu. Někdy se hovoří i o potřebě vyhnout se úspěchu. Dochází k tomu v situaci, kdy by úspěšný výkon jedince mohl mít negativní dopad na jeho postavení ve třídním kolektivu. V zájmu přijetí do skupiny pak jedinec podává nižší výkon, než by mohl. (HRABAL, 1979, s. 73 – 74)

V oblasti výkonové motivace se vyskytuje více faktorů (proměnných), kterými jsou např. pohnutka k určitému specifickému úspěchu (studijnímu, pracovnímu, sportovnímu atd.), očekávání úspěchu a zážitek úspěchu. Zároveň tu však figuruje, jak

již bylo uvedeno, také strach z neúspěchu. Opakovaný zážitek neúspěchu má dezaktivující účinky. Je úzce spjat s nízkými aspiracemi, ovšem nevylučuje fantazijní prožívání úspěchu a touhu po něm.

Platí, že čím vyšší je úroveň výkonové motivace, tím zároveň roste i úsilí vynaložené na dosažení cíle, čili i výkon. Vše ovšem probíhá spolu s odmítáním rizika, čili jsou odmítány úkoly, které jsou příliš těžké či příliš lehké. Typ lidí se silným motivem výkonu tedy typicky upřednostňuje úkoly střední obtížnosti, zatímco lidé se slabým motivem výkonu dávají přednost buď velmi lehkým či velmi těžkým úkolům. Důvodem je, že pouze u úkolů středně obtížných můžeme dosažený úspěch či neúspěch přičíst na vrub svým schopnostem a úsilí. (NAKONEČNÝ, 1996, s. 225 – 228)

Motiv výkonu má emocionální podstatu v podobě zážitku úspěchu. Jiná emoce v podobě strachu z neúspěchu však potřebu a motiv výkonu zeslabuje. Platí, že žáci se silným motivem výkonu většinou dosahují lepšího školního prospěchu než jejich spolužáci, kteří jsou sice stejně inteligentní, ale disponují slabým motivem výkonu. Obdobně to platí samozřejmě i v dalších činnostech.

Konkrétní síla motivu výkonu ovlivňuje i hodnocení pravděpodobnosti dosažení úspěchu. Velice důležitým faktorem, který se zde uplatňuje, je minulá zkušenost, a to hlavně zkušenost s výchovou v rodině. Je prokázáno, že silný motiv výkonu úzce souvisí s vedením dítěte v rodině k samostatnosti, a to již v nízkém věku, a s působivým způsobem jeho odměňování za dosažené úspěchy. Na základě pozitivních zkušeností a zážitků úspěchu vzniká sebevědomí a ctižádost, s čímž se pojí i vyšší úroveň aspirace. (NAKONEČNÝ, 1996, s. 230 – 231)

Potřeby však představují pouze část motivů. Nezanedbatelný vliv mají rovněž vnější popudy, vlivy a události, čili incentivy. Motiv vzniká a vyvíjí se na základě vzájemné interakce potřeb a incentiv. Ve výchovně vzdělávacím procesu patří mezi nejdůležitější incentivy odměna, trest a školní známka. (HRABAL, 1979, s. 85)

2.1.6 Aspirace

Úroveň aspirace úzce souvisí s výše zmíněným motivem výkonu. Aspirace zahrnuje jak obsahové, tak kvantitativní hledisko. Jedná se o velice proměnlivou veličinu, která se pohybuje v návaznosti na různé faktory. Hlavní roli v ní hraje úspěch. V úrovni aspirace se projevuje očekávání úspěchu či neúspěchu, kdy představa úspěchu

závisí na skutečné úspěšnosti a na posouzení podmínek úspěchu. Aspirace, čili míra úspěšnosti či neúspěšnosti, mívá výběrový charakter. Liší se v různých oblastech. Může však být i generalizovaná. Úzce souvisí s mírou sebevědomí a ctižádostivosti. Sebevědomí však může být vzhledem ke schopnostem realistické i nerealistické. (NAKONEČNÝ, 1996, s. 235)

Aspirační úroveň každého jedince vyjadřují cíle, které si klade. Dosažení určených cílů představuje úspěch, zatímco jejich nedosažení prožívá jedinec jako neúspěch. Nejdůležitějšími faktory, které výši aspirací determinují, jsou situace, ve které činnost probíhá, dřívější zkušenost a schopnost reálně posoudit vlastní stávající možnosti. (HRABAL, 1979, s. 78)

O problematice aspirací můžeme hovořit nejen ve vztahu žáka ke školnímu prospěchu na základní škole. Z hlediska této diplomové práce je třeba uvažovat o aspiracích žáků i vzhledem k jejich následnému vzdělávání po ukončení docházky na základní školu, čili o aspiracích vztahujících se k profesní přípravě a k budoucímu uplatnění.

Nutno rovněž zmínit, že úroveň aspirací orientovaných jak na školní výkon, tak na budoucí uplatnění, může být velice rozdílná na straně žáka a na straně jeho rodičů.

Očekávání, ambice a ideály, a to i ve vztahu k potomkovi, jsou nedílnou součástí rodičovské identity. Často dochází k situaci, kdy se jich rodiče nedovedou vzdát a je pro ně nanejvýš obtížné korigovat je podle skutečnosti. Může tak nastat případ, kdy rodiče svému dítěti nerozumějí a kladou na něj očekávání, která nemůže, anebo nechce, naplnit. Příčina nezdravé, případně i scestné interakce mezi rodiči a dětmi v takovém případě nespočívá v dítěti, ale v jeho rodičích. Jedním z možných případů neporozumění a scestné interakce je situace, kdy se od dítěte očekává, že naplní cosi, čeho se jednomu či oběma rodičům nepodařilo v jejich životě dosáhnout. Dítě je pak v podstatě zaslíbeno určitému rodičovskému ideálu (bude lékařem, herečkou atd.). Pokud dítě nenaplnuje očekávání rodičů, dávají mu zpravidla jasně pocítit své zklamání. Může dojít i k tomu, že rodiče svým chováním nastolí u dítěte pojetí sebe jako neschopného, odepsaného budižkničemu. Přírozeným následkem pak je, že dítě ve škole pracuje pod úrovní svých schopností. (MATĚJČEK, 1992, s. 49)

V takovém případě se často jedná o rodiče, kteří ve vztahu ke svému dítěti uplatňují výchovu s přepjatou snahou o dokonalost (perfeccionismus). Rodiče usilují o to, aby jejich potomek dosahoval co nejlepších výsledků ve všem, nebo alespoň ve vybraném oboru, kterému rodiče z určitého důvodu přisuzují zvláštní hodnotu. Nejsou

pak schopni reálně posoudit možnosti či zájmy dítěte, jelikož jsou zaslepeni vidinou úspěchu. Dítě může někdy být i nástrojem kompenzace rodičovské neuspokojenosti (neuspokojené touhy po určitých hodnotách). Logickým důsledkem je přetěžování dítěte a nadměrná stimulace (celková či jednostranná). Ta přirozeně vede k nejrůznějším obranným postojům. (MATĚJČEK, 1992, s. 63)

2.2 Období dospívání

Období dospívání je charakteristické řadou změn a nevyrovnaností, které tvoří rámec jednoho z nejdůležitějších rozhodnutí, které v tuto dobu jedinec činí. Jde o složité vývojové období, kdy řada vývojových změn podmiňuje, provází či úzce souvisí i s okolnostmi volby budoucího uplatnění a uvažování o budoucnosti vůbec. Proto považují za nezbytné zmínit se o povaze vývoje v tomto období.

Obsah kapitoly 2.2:

2.2.1 Tělesný vzhled

2.2.2 Prožívání

2.2.3 Poznávací procesy

2.2.4 Identita

2.2.5 Socializace

2.2.6 Rodina

2.2.7 Vrstevníci

Třetí pětiletí života člověka je charakteristické velkým biologickým přetvářením. Člověk se v této době mění z dítěte v dospívajícího a v dospělého jedince. Jde o období, kdy po předcházejícím poměrném klidu, pasivitě a spokojenosti, dochází k velkým nevyrovnanostem, a to v oblasti sebe sama i co do přizpůsobení se společnosti a jejím normám. Tento věk, od 11 do 15 let, je přesně vymezen i v rámci školství a devítileté povinné docházky na základní školu. Rovněž soudnictví s tímto věkem počítá a naznačuje tak, že jde o zvláštní odstavec v životě každého jedince.

Období života mezi 11. a 15. rokem věku se nazývá pubescence. Jeho označení vzniklo z latinského slova pubes (chmýří, vousy) a pubesco, což znamená „dorůstám v muže, dospívám“. Pubescence se skládá z nekonečného množství drobných změn,

jejichž hromaděním dochází k vytváření nových kvalit. Pro toto období je typický zákon nerovnoměrného vývoje. (PŘÍHODA, 1963, s. 346 – 347)

Někteří autoři hovořící o období dospívání nerozlišují mezi pubescencí a adolescencí. Obě tyto fáze jsou však dosti rozdílné. Co se týče časové lokalizace, přirozeně je možná určitá individuální variabilita.

V období pubescence dochází k celkové proměně všech složek osobnosti jedince, z nichž nejnápadnější oblast představuje tělesné dospívání, které je nevyhnutelně spojeno s pohlavním dozráváním. S tím je úzce spjata i korekce sebepojetí. Dále v období pubescence nastává změna způsobu myšlení, a to ve smyslu přechodu k abstraktnímu uvažování. Dospívající člověk se rovněž osamostatňuje od vázanosti na rodiče, přičemž do značné míry narůstá vliv vrstevníků, s nimiž se ztotožňuje. Na konci tohoto období pubescent ukončuje svou povinnou školní docházku, což je spojeno i s důležitým krokem volby budoucího povolání, jež bude v budoucnosti významně spoluurčovat jeho sociální postavení. Pro dospívajícího člověka je to také doba získávání prvních zkušeností s opačným pohlavím a s počátky partnerských vztahů.

Ačkoli mnohé z těchto změn jsou dané primárně biologicky, značným způsobem je ovlivňují i faktory psychické a sociální, které jsou ve vzájemné interakci. Proměny, které jsou typické pro období dospívání, byly nejrůznějšími způsoby interpretovány z hlediska mnoha teorií.

Všechny změny, které se v tomto období odehrávají, postupně vedou ke ztrátě starých jistot a potřebě nové stabilizace za nových podmínek. Zatímco dříve byla potřeba jistoty naplňována závislostí na rodině, v současné době již vazba na rodinu splnila zadaný úkol a je třeba změnit její charakter. Je nutné zmenšit závislost a tím umožnit dosažení vyššího vývojového stupně, což s sebou ovšem nese i oslabení jistoty. U dospívajícího jedince se postupně rozvíjejí různé kompetence, kterými prokazuje, že již není tak velká míra závislosti potřebná. Tím je zároveň umožněna emancipace. Potvrzení vzniklých kompetencí rovněž představuje obranu proti nejistotě.

Subjektivně znamená každá změna určitou ztrátu jistoty, jelikož v doposud existujícím stavu se již jedinec nějakým způsobem orientoval. Změna tedy přináší nejistotu a zátěž. Tu však můžeme chápat i jako možnost růstu a rozvoje, ovšem za předpokladu, že jedinec situaci zvládne uspokojivým způsobem. Je-li však tento úkol příliš náročný, přichází na řadu různé obranné reakce. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 209 – 211)

2.2.1 Tělesný vzhled

Tělesné dospívání, ke kterému v tomto období dochází, a jeho důsledky podmiňují velice významnou změnu. Subjektivní zpracování této změny může být pro dospívajícího jedince velkou zátěží. Změny, které stimuluje tělesné dozrávání, mohou proběhnout úspěšně jedině za předpokladu, že je na ně pubescent dostatečně připraven.

Vlastní zevnějšek je velice významnou součástí identity jedince, což znamená, že je tato změna velice citlivě prožívána. Vždy je také spjata se ztrátou sebejistoty. Tělesná proměna dospívajícího může nabývat různých subjektivních významů. Ty závisí především na představě atraktivního dospělého zevnějšku, na psychické vyspělosti a na sociálních reakcích, se kterými se jedinec setkává. Dle situace pak může být dospívající na svou proměnu pyšný, nebo se za ni stydět. Sociální reakce na nový vzhled pubescentního jedince silně ovlivňuje jeho identitu, může mít na svědomí zhoršení jeho sebehodnocení.

Není také pravidlem, že tělesné a psychické dospívání probíhá stejně, naopak mohou jít jiným tempem. Nezanedbatelnou roli má i různost tělesných změn, které se pojí s dospíváním jedinců různých pohlaví. V případě chlapců nejsou sekundární pohlavní znaky na první pohled tak nápadné a zneklidňující jako u děvčat. U dívek naopak bývají sekundární pohlavní znaky nápadnější a kromě toho jsou rovněž chápány jako signál významnější, kvalitativní změny.

V období dospívání narůstá subjektivní význam vlastního zevnějšku. Pozornost se stále více zaměřuje nejen na tělo, ale i na oblečení a celkovou úpravu, jelikož jde také o součást identity jedince. Atraktivita tělesného zevnějšku má i sociální hodnotu. Dospívající chlapci a dívky, kteří jsou konvenčně atraktivní, mají také lepší sociální status a jsou lépe přijímáni skupinou vrstevníků. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 210 – 213)

2.2.2 Prožívání

V období pubescence vzrůstá potřeba citové akceptace, případně potřeba přijatelné pozice ve světě, která zahrnuje i oblast výkonu a sociální akceptace. Nyní už totiž jedinec není bezvýhradně pozitivně akceptován, svou pozici si musí postupně získat. Mnoho změn, ke kterým v této době dochází, podporuje pocit nejistoty a zpochybňuje představu o bezvýhradně dobrém světě a jeho bezpečnosti, stejně jako

o tom, že je v něm jedinec vítán a ceněn. K vývoji základu vědomí trvalejší jistoty však dochází již v prvních letech života dítěte. Pokud vývoj proběhl zdárně, představují pubertální krize pouze dočasný vývojový problém. Jedním z hlavních úkolů puberty tedy je dosažení nové přijatelné pozice a potvrzení určité jistoty. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 210 – 211)

Pubescence, jelikož je spjata se změnou hormonálních funkcí, s sebou nese rovněž kolísavost emočního ladění, větší labilitu a tendenci reagovat přecitlivěle i na běžné podněty. Dospívající jedinec ztrácí svou bývalou citovou jistotu a stabilitu. Emoční reakce se stávají nápadnější a ostatním se jeví jako nepřiměřené podnětům, které je vyvolaly. Ačkoli mohou být tyto reakce dosti intenzivní, jsou většinou jen krátkodobé a proměnlivé. Proměna emočního prožívání pubescenta se projevuje také zvýrazněnou impulzivitou a nedostatečným sebeovládáním. Tento fakt může být příčinou vzniku řady konfliktů a obtíží v mezilidských vztazích, kde nízká frustrační tolerance, přecitlivělost a proměnlivost nálad působí jako rušivý faktor.

Dalším typickým projevem období dospívání je zvyšující se uzavřenost a převládající nechuť projevovat navenek své city. Pubescent nechce své city a pocity s kýmkoli sdílet, pokládá je za intimní součást své osobnosti.

Charakteristické jsou také výkyvy ve vlastním sebehodnocení. Vzniklá nejistota a zranitelnost sebeúcty se pak projevují ve zvýšené přecitlivělosti na reakce ze strany ostatních lidí, které si často pubescent neadekvátně vykládá jako nepřátelské či urážející. Osobní nejistota, která je charakteristická pro toto období proměny identity, se projevuje v podobě pubertální vztahovačnosti. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 214 – 215)

2.2.3 Poznávací procesy

Co se týče poznávacích procesů, dochází v tomto období k uvolnění vázanosti na konkrétní realitu. Pubescenti získávají schopnost uvažovat již hypoteticky, nezávisle na konkrétním vymezení problému. Postupně si osvojují způsob abstraktního uvažování. Tato myšlenková autonomie dává dospívajícímu jedinci možnost porozumět různým teoriím a řešit nejrůznější problémy zcela jiným způsobem než doposud. S tím se pojí zároveň zcela zásadní změna ve vztahu ke světu i k sobě samému.

U pubescentů se projevují tendence přeceňovat tento způsob uvažování. Pubescent jakmile si osvojí hypotetické myšlení, má sklon považovat je za takřikající

všemocné. Může získat dojem, že je vše mnohem snazší a jednodušší než ve skutečnosti. Nabývá iluze, že vlastní dostatečné kompetence ke zvládnutí většiny problémů. Z toho pak plyne velká kritičnost pubescentů. Jsou přesvědčeni, že všechno lze snadno vyřešit. Myšlení se v období pubescence stává také flexibilnějším a komplexnějším. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 216 – 218)

Jedinec v období pubescence uvažuje o různých aspektech světa. Získává již možnost abstrahovat obecnější principy řešení a rovněž je aplikovat, a to bez ohledu na variabilitu aktuálních situací. Kompromisy a výjimky zpravidla odmítá, vyznačuje se radikálním přístupem. Odpor ke kompromisům plyne rovněž z nejistoty a je obranou proti nejasnosti a mnohoznačnosti. Nezralost pubescentovi nedovoluje tolerovat určitou míru nejistoty coby trvalý, nezměnitelný stav. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 221)

2.2.4 Identita

Celková proměna přirozeně nemíjí ani oblast identity. Naopak ji zásadně ovlivňuje. Pubescent hledá nový smysl vlastního sebepojetí a jeho kontinuity. Získává nové kompetence a nové role, ke kterým je nezbytné zaujmout určitý postoj. V procesu vytváření nového pojetí identity se dospívající jedinec pokouší aktivním způsobem naplnit svou představu o tom, jaký by chtěl být. Typická je snaha o hlubší sebepoznání a přesnější obraz sebe sama, který se pak může stát základem identity. Ve svém úsilí pubescent překračuje aktuální sebepojetí a snaží se i o budoucí (hypotetické) sebevymezení.

Nezávisle na vůli dospívajícího jedince dochází k závažné změně různých složek dosavadní identity. Pubescent jinak vypadá, mění se jeho vzhled, má jiné pocity, mění se jeho prožívání, jinak uvažuje atd. Celková proměna určitou dobu probíhá a je nezbytné, aby byla zpracována na kognitivní i emocionální úrovni. V oblasti emocionální je nanejvýš důležitá akceptace, s níž bývají často problémy z důvodu nejistoty a nespokojenosti s vlastní identitou. Je tedy zcela běžné, že se pubescent zvýšeně zaobírá sám sebou, protože je nutné, aby poznal své vlastnosti a kompetence a mohl si tak následně vybudovat novou identitu, která bude funkční.

Právě rozvoj poznávacích procesů umožňuje změnu v chápání vlastní identity. Díky formálním logickým operacím se otevírají možnosti uvažovat o vlastní osobě z hlediska různých hypotetických možností (jaký by mohl jedinec být). Vzhledem

k těmto novým schopnostem se objevuje značná sebekritičnost. Pubescent je kritický k sobě i k ostatním. Sebepoznání je ztíženo touto sebekritičností i emoční labilitou a nejistotou. Do představy o sobě samém se promítají rovněž různé pocity a postoje pubescenta a v neposlední řadě i sociální hodnota určitého vzhledu.

V oblasti sebepoznání se v tomto období objevuje zcela nový způsob, jímž je introspekce, neboli zaměření na vlastní pocity, prožitky a myšlenky. S introspekci však pubescent dosud nemá dostatek zkušeností. Získává proto dojem, že jeho pocity a myšlenky jsou zvláštní, jiné než myšlenky a pocity ostatních, a tudíž mu nikdo nemůže porozumět. Problémem může být i akceptace výsledků sebepoznání.

K sebepoznání dochází i prostřednictvím srovnávání s ostatními lidmi. Pubescent zavrhuje dosavadní identifikační vzory a hledá jiné, které by byly aktuálně atraktivnější. Tak začíná aktivní budování nové identity. V rámci srovnávání je sebepoznání také podpořeno různými aktivitami, které vymezují pozici jedince ve skupině. Takovým prostředkem může být i škola a školní prospěch. Na sebepoznání se podílí rovněž hodnocení ze strany ostatních lidí, jelikož poskytuje informace o vlastnostech a kompetencích.

Sebepojetí dospívajícího jedince celkově nabývá na komplexnosti a diferencovanosti. Velice důležitou roli v období pubescence hraje sebeúcta. Jde o velmi labilní a zranitelnou oblast, která obsahuje dvě složky, a to aktuální pocity a bazální sebeúctu. Bazální sebeúcta je základem, který se vytvářel v celém dosavadním životě prostřednictvím zkušenosti. Aktuální sebeúcta, která v pubescenci osciluje, se odvíjí od momentálního stavu vztahovačného a přecitlivělého pubescenta pod vlivem náhodných okolností.

Nezanedbatelnou úlohu v období dospívání hraje také fantazijní představa sebe sama, určitý ideál, který si jedinec vytváří a různě ho mění. Z rozporu mezi takovým ideálem a skutečným stavem může plynout frustrace. Postupně však dochází ke korekci představy a nalezení dostupnější varianty. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 222 – 226)

2.2.5 Socializace

Konec období pubescence je úzce spjat s významným sociálním mezníkem v podobě ukončení povinné školní docházky a volby další vzdělávací varianty. Ta už není povinná, představuje určitý předstupeň k budoucí profesní roli, jež s sebou nese

i určitý sociální status. Volba určité profesní role je velice důležitým rozhodnutím, jelikož v mnoha směrech určuje další život jedince. V období dospívání však prozatím nemá větší subjektivní význam, protože dospívající jedinec je zcela zaujat problémy jiného druhu.

Změna sociální role pubescenta je určována změnou zevnějšku, který vyvolává jiné reakce než dříve, i jeho tendencí k emancipaci z vazby na rodinu, což způsobuje změny v chování jedince. Pubescent typicky odmítá jakoukoli podřízenou roli a odmítá formální nadřazenost autorit jako jsou rodiče či učitelé. Ve vztahu k nim se projevuje značnou kritičností. Odmítá také bezvýhradně přijímat názory a rozhodnutí těchto autorit. Chce o nich přemýšlet a diskutovat. Hledá jiné možnosti řešení, nejlépe na opačném pólu názoru či rozhodnutí autority. Dohadování se a demonstrace odmítání je zde charakteristická. Schopnost oponovat a argumentovat autoritě poskytuje pubescentovi pocit jistoty a dojem, že se dospělým dokáže vyrovnat. Diskuze představuje vlastně jakýsi trénink schopností.

Výrazná je rovněž absence tolerance vůči dospělým. Pubescent prosazuje rovnoprávnost. Vyžaduje, aby pravidla dodržovali všichni, nikoli pouze děti odsouzené k podřízenému postavení.

V oblasti komunikace dospívajících s dospělými dochází k častému neporozumění a konfliktům. Pubescent vyžaduje, aby byl respektován jako rovnocenný partner. V opačném případě se uchyluje k provokování či nekomunikování. Rozhovory mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi bývají často neuspokojivé, vedou k frustraci očekávání.

Období dospívání je charakteristické zpochybňováním všeho, čili i dosud přijatelných norem chování. Pubescent přemýšlí o jejich obsahu a hodnotí je. Emancipace, která je zde typická, se projevuje i v odpoutání od hodnotového systému rodiny. Děje se tak alespoň na proklamativní úrovni. Není jednoduché tak snadno opustit zažitě hodnoty a normy, proto často bývá důležitější pro pubescenta to, co hlásá, než co koná. Pubescent musí být přesvědčen o hodnotě morálních norem, aby byl ochoten je přijmout. Největší význam v tomto období zaujímají normy určené ve vrstevnické skupině. Ty pubescent přijímá a řídí se podle nich. Jsou preferovány před normami rodiny, školy či majoritní společnosti. Ačkoli dospívající jedinec často hlásá opak, vazba k rodině zůstává. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 228 – 233)

2.2.6 Rodina

V psychickém vývoji dospívajícího dochází k postupnému zvyšování autonomie. Pubescent si buduje vlastní identitu a odmítá, aby s ním rodiče manipulovali. Dochází k emancipaci od rodiny. Tím se však neruší citové vazby k rodičům, pouze se proměňují. Pocit jistoty a bezpečí, který zajišťovala vazba na rodinu, se přetváří do symbolické roviny. Funguje však nadále stejně účelně.

Dochází rovněž k procesu, který je označován jako individuace. Jde o to, že pubescent usiluje o rozvoj individuálně specifické identity, kterou by se odlišoval od ostatních lidí. Tato identita má funkci potvrzení se jako samostatné bytosti.

Dospívající člověk je zpravidla nespokojený se svou rolí v rodině, kde mu nadále náleží pouze role dítěte. Status této role se proměňuje, ale ne takovým způsobem, který by byl uspokojivý pro pubescenta. Přibývají mu povinnosti, jelikož už je dost starý, aby je mohl převzít, ale práva se nemění. Potřeba změny role v rámci rodiny souvisí se změnou identity. Dospívající usiluje o získání větší prestiže a o omezení své závislosti a podřízenosti.

Mění se rovněž postoj k rodičům a jejich hodnocení ze strany pubescenta. Dospívající jedinec je ochoten přijmout pouze to, co mu imponuje, čeho si váží. Projevuje se také sklonem k absolutistickým hodnocením. Vyžaduje, aby vše bylo dokonalé. Těmito tendencemi je ovlivněn i vztah k rodičům, kteří v této době přicházejí o své výsadní postavení. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 237 – 240)

Období dospívání je charakteristické kritickým postojem k rodičům. Ne ve všech rodinách však probíhá puberta bouřlivě, jelikož vzpoura dospívajícího není nezbytnou podmínkou zdravého vývoje osobnosti. Ačkolí jsou některé konflikty nevyhnutelné (např. odehody a příchody, pořádek, účast na chodu domácnosti), ve většině rodin nedochází v souvislosti s prožíváním pubescence u jejich potomka k vážné roztržce. Období dospívání v některých rodinách probíhá i zcela nenápadně. Pouta mezi generacemi jsou porušena vlivem dospívání dítěte jen výjimečně. (MATOUŠEK, 1997, s. 62)

2.2.7 Vrstevníci

Důležitým parametrem sebehodnocení se v období dospívání stává názor vrstevníků, jelikož sebedůvěra je determinována hodně sociálně. Hlavní roli sehrává přijetí a ocenění ostatními lidmi, tedy nyní vrstevníky.

Objevuje se přechodné stádium skupinové identity, která se formuje pomocí ztotožnění se s nějakou skupinou. Jde o skupinu, která podporuje sebevědomí jedince. Identifikace se skupinou bývá velice intenzivní. Je s ní spojena rovněž potřeba konformity k jejím hodnotám a normám. Dospívající jedinec se snaží zřetelně vyjádřit příslušnost ke skupině, a to kupříkladu prostřednictvím oblečení a celkové úpravy, projevů chování, způsobu vyjadřování, zájmů apod. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 225 – 226)

Vliv vrstevnícké skupiny nabývá na významu. Kamarádi představují referenční model, a to i ve směru vlastní role v rodině. Dospívající jedinec srovnává svou roli a možnosti v rodině s ostatními vrstevníky. Role pubescenta mezi vrstevníky je velmi důležitá z hlediska identity. Dospívající se projevuje konformně za účelem pozitivního přijetí skupinou. Usiluje o své místo v ní a o možnost definovat se pomocí prestižní skupinové příslušnosti.

V komunikaci s vrstevníky si dospívající vytvářejí komunikační styl, pro který jsou charakteristické určité obraty, upřednostňování vybraných slov, specifická oslovení, případně jistá šroubovanost a teatrálnost, která ukazuje na originalitu mluvčího. Nejen komunikační styl, ale i oblečení, zájmy a hodnoty patří ke skupinové identitě. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 230 – 231)

V době, kdy dochází k uvolňování rodinných vazeb slouží pubescentovi vrstevnícká skupina jako opora stávající identity. Skupinová identita mu v tomto období poskytuje zázemí. Vrstevníci se tak stávají neformálními autoritami a získávají často větší vliv než dospělí. Vrstevnícká skupina má jednak referenční význam, jednak zde dospívající napodobují jeden druhého (resp. vůdce či hvězdu party). Vrstevnícká skupina disponuje rovněž svými vlastními normami, hodnotami a ideály. V období dospívání je velice silná potřeba přátelství, které se vyznačuje vzájemností a intimitou, možností sdílet nejrůznější vnitřní pocity, názory a zkušenosti. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 244 - 249)

2.3 Profesní orientace

Volba povolání je jedním z nejdůležitějších rozhodnutí, které člověk dělá. Určuje na dlouhý časový úsek, jakým způsobem bude dotyčný trávit čas, koho si bude vybírat za přátele, jaké postoje, názory a hodnoty přijme za vlastní, kde bude pobývat, a jaký model životního stylu si on i jeho rodina osvojí. Typ zaměstnání se podílí i na utváření identity každého člověka. Ztráta práce má pak často na jedince neblahé účinky. Nezaměstnaný začíná pochybovat o své identitě a o smyslu a cílech svého života.

Stejně důležitá je i skutečnost, že je toto rozhodnutí často činěno bez opravdu důkladného rozmyšlení či s malou mírou pomoci. Žáci někdy vybírají okruh budoucího zaměstnání ve snaze napodobit obdivovaného učitele či jiný svůj idol, postavit se na odpor požadavkům rodičů, nebo protože jde o první možnost, o které se dozvídají. Běžná míra úsilí věnovaného uvažování o plánování budoucí kariéry může být menší než míra úsilí vynaloženého na přemýšlení o nákupu nových bot. Poradce, který se ve škole zabývá kariérovým poradenstvím jako jednou ze svých hlavních zodpovědností, nemusí být často vůbec požádán o pomoc a hojnost materiálů o různých druzích zaměstnání a možnostech dalšího vzdělávání, které má k dispozici, nemusí být vůbec využity.

K plánování budoucího povolání a kariéry je však třeba přistupovat pečlivě, promyšleně a za pomoci všech materiálů a zdrojů, které jsou jedinci dostupné. Je nanejvýš důležité, aby kariérový poradce ve škole byl schopen poskytnout žákům i jejich rodičům efektivní pomoc. Žádná jiná osoba není z tohoto hlediska v tak strategické pozici.

Ve vzrůstajícím stupni lidé požadují, aby jim jejich práce poskytovala pocit dosažení úspěchu a naplnění a vyjadřují ostrý odpor a nelibost, pokud tomu tak není. Někteří lidé usilují o dosažení tohoto pocitu prostřednictvím přijetí životních stylů, které vykazují činnosti produkující příjem do pozice relativní bezvýznamnosti. Jiní lidé se naopak uchylují k volnočasovým a zájmovým aktivitám za účelem získání naplnění, které jim chybí v jejich povolání. Vhodná práce přitom může být jedním z nejpozitivnějších zážitků člověka. Potenciální výhody vhodné práce jsou potvrzeny ničivými účinky ztráty zaměstnání. (TOLBERT, 1974, s. 1 – 2)

Rodiče si často již od narození svého potomka představují a spřádají sny o tom, čím jejich dítě bude, jak bude žít, jaké bude mít povolání. Čím dál tím větší důležitost tato otázka získává, jak se blíží konec školní docházky. Volbu směrem k další škole

a povolání má dítě jasnou jen zřídka kdy. Výjimečně má tak vyhraněné zájmy a vytyčené cesty k dosažení cíle. Většina dětí i jejich rodičů až s blízcím se koncem školní docházky začínají shromažďovat informace o nabízejících se možnostech. V tomto okamžiku často o radu a pomoc žádají i poradenská pracoviště. (PEŠOVÁ, ŠAMALÍK, 2006, s. 135)

Profesní volbu ovlivňuje a determinuje celá řada nejrůznějších faktorů, mezi něž patří individuálně typická struktura zájmů, preference modelu rodičovské profese, akceptace požadavků rodičů, školní prospěch, výsledky psychologického vyšetření (struktura schopností a předpokladů k danému zaměření studia či k výkonu určitého povolání), pravděpodobnost přijetí ke studiu i možnost pozdějšího uplatnění v rámci vybrané profese. (VÁGNEROVÁ, 2001, s. 693)

Obsah kapitoly 2.3:

2.3.1 Volba povolání

2.3.2 Motivace a východiska volby povolání

2.3.3 Kariérové poradenství

2.3.4 Vyšetření k volbě povolání

2.3.5 Budoucnost a perspektivní orientace

2.3.1 Volba povolání

V období pubescence představuje ukončení povinné školní docházky a nutná volba dalšího profesního směřování v 15 letech věku jedince velice podstatný sociální mezník. Tento krok, který je významnou změnou, je možné chápat jako určitou emancipaci, a to ve smyslu odpoutání se z vazby na povinnou roli žáka základní školy. Budoucí profese představuje významnou životní roli a právě v období pubescence dochází k diferenciaci v této oblasti. Dospívající jedinec může navíc o své budoucí profesi různou měrou spolurozhodovat. Možnosti volby budoucího povolání se odvíjejí především od dosavadní školní úspěšnosti žáka, významnou roli zde však hrají i další faktory. Spolurozhodující jsou i různé individuální, případně rodinné preference. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 210)

Profesní volba představuje v životě každého člověka nanejvýš důležité rozhodnutí. Z profesní role, kterou jedinec zaujme, vyplývá i jeho budoucí sociální

postavení, společenská prestiž a s tím spojený životní styl, který je úzce spjat s preferencí určitých hodnot, zájmů a směřování. Spolu s volbou povolání si jedinec volí i určitou životní dráhu, v jejímž charakteru se odráží i určité rysy sebepojetí jedince a jeho typické osobnostní vlastnosti. (VÁGNEROVÁ, 2001, s. 679)

Volba povolání dospívajícího jedince přiměje (v případě, že není již tak dětský, že rozhodnutí přenechá rodičům či náhodě), aby se zamyslel a posoudil své představy o vzdálené budoucnosti, aby uvažoval o svých schopnostech a sklonech. Rovněž má příležitost uvědomit si, co znamená samostatné rozhodování o svém životě. Pro značnou část pubescentů je volba povolání psychologicky předčasná. Nejsou v tomto věku zatím dostatečně zralí ani dostatečně připraveni učinit takové rozhodnutí. Školní výchova a vzdělání jsou sice užitečnou přípravou, ovšem často postrádají bližší obeznámení se světem práce dospělých, ve kterém si dospívající jedinec má vyhlédnout své smysluplné místo. Úkolem poradce pro volbu povolání je proto pomoci, nastavit zrcadlo, povzbudit sebeúctu a ukázat cestu k hlubšímu sebepoznání. (ŘÍČAN, 1990, s. 193)

Sociálně profesní role je důležitou součástí identity. Volba další školy a budoucí profese má podobu úvahy o budoucích možnostech. Jde tedy o odpoutání se od aktuálního časového úseku. Profesní role v období dospívání nemá prozatím přesný obsah. Definitivní a jednoznačné sebevymezení v této době pubescent odmítá. Často se stává, že pubescent svou budoucí identitu definuje spíše pomocí negativních výpovědí, čili prostřednictvím odmítání určitých nežádoucích variant. Ví především, čím být nechce.

Profesní role v životě pubescenta zatím nemá žádný význam a netuší tedy ani, jaký bude mít v budoucnosti. Představy o různých povoláních bývají spíše nepřesné a rovněž subjektivní hodnota jednotlivých profesí je jiná, než bude v pozdějším věku. Typické je, že dospívající přikládají větší důležitost vnější atraktivnosti povolání, zatímco praktické a materiální aspekty příliš neposuzují. V této oblasti vystupuje i případná rodinná identifikace. Jde o okolnost, zda jsou rodiče pro pubescenta přijatelní coby model profesní role. Identifikace s rodiči se projevuje přinejmenším v akceptaci postoje k budoucímu povolání, čili v aspirační úrovni.

Velká míra akceptace vzorů, které představuje rodina, je logická. Samostatnost a iniciativa v nalézání jiných modelů není stále ještě v současnosti příliš sociálně podporována. Zdaleka převažuje rigidita rodinných postojů co do charakteru volby profese. Vyskytují se i výjimky v podobě rodin s jinou strategií, ovšem zcela převažující

je tendence určovat a manipulovat dětem život v zájmu jejich dobra. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 227 – 228)

Volba povolání představuje jakýsi test rodinných vztahů v období pubescence dítěte. V některých případech se může zdát, že není o čem rozhodovat, jelikož pubescent nemá žádné vyhraněné zájmy a schopnosti, a tudíž půjde do blízké či doporučené školy, která je dobře materiálně vybavena. Jenže, každé rozhodnutí je možné učinit spolu s dítětem, či za dítě. Jde-li o střední školu, neměli by rodiče rozhodovat za své dítě. Rodiče často usoudí, že nejrozumnějším řešením bude dát dítě např. na gymnázium, a pak se uvidí. Dítě je zmanipulováno, případně i „protlačeno“ přijímacím řízením. Podvolí se z bezradnosti. V takovém případě se může stát, že pak po léta doutná pubescentní vzpoura a má přirozeně negativní vliv na vztah k rodičům, ke škole i k sobě samému. Při tak problematickém rozhodování, jakým je volba povolání, by rodiče měli věnovat čas získání dostatku informací o všech možnostech, které se nabízejí. Měli by rovněž vědět o možnostech, které upřednostňuje samo dítě, třeba i váhavě. Rozhodovat má samotné dítě. Mají-li rodiče pochybnosti o jeho volbě, mohou se s ním třeba i pohádat, ale musí ho respektovat. Pro pubescenta představuje svoboda vysokou hodnotu. Stejně tak by měla být důležitá i pro rodiče. (ŘÍČAN, 1990, s. 195 – 196)

2.3.2 Motivace a východiska volby povolání

Zájem či samotná volba určitého směru dalšího studia ve smyslu profesní přípravy je motivována různými tendencemi. Vyplývá jednak z emocionálních potřeb, čili ze zájmů a přání (to, co by jedinec chtěl, kdyby neexistovala žádná omezení), jednak z racionální úvahy o vlastních možnostech a případných omezeních, čili z přijetí varianty, k níž má jedinec určité předpoklady, a která je tím pádem i dosažitelná.

Předběžná volba dospívajících se nevyznačuje vždy adekvátností a realismem. Může jít i o extrémní volbu, která je maximalistická a tudíž nedostupná, nebo naopak minimalistická, kdy jde o sázku na jistotu a pohodlí z důvodu snahy vyhnout se problémům. V takovém případě vyvstává důležitost poradce, ať už výchovného či poradenského psychologa. Funkce poradce pak spočívá v tom, aby klientovi předložil informace, které by jeho profesní volbu uvedly do souladu s reálnými schopnostmi a předpoklady.

Co je tedy východiskem volby budoucí profese u dospívajících jedinců? Patří sem znalosti a informace o jednotlivých profesích, školní prospěch a vlastní výkony spolu s jejich hodnocením, sebehodnocení a představa o sobě samém včetně předpokladů a vlastností, přání a očekávání rodičů, doporučení školy, názory a informace od spolužáků. Všechny tyto faktory hrají velice důležitou roli při rozhodování, kterým směrem se dále v rámci profesní přípravy vydat.

Pravidlem bohužel bývá, že většina žáků devátých ročníků základní školy nemá dostatečné množství informací o různých profesích, které jsou k dispozici. Tím pádem jsou i jejich představy poznamenané nepřesnostmi a zkreslením, někdy i vlivem médií a názorů spolužáků. Motivy volby určité profese spočívají v tomto období jinde než později v dospělosti, mají na ně vliv jiné potřeby. Objevuje se např. velký důraz na sociální atraktivnost dané profese, přijatelnost studia vybraného oboru (daná třeba absencí určitých předmětů), společnou volbou s kamarády. Praktické souvislosti určitého oboru zatím dospívající neberou v úvahu. (VÁGNEROVÁ, 2001, s. 679 – 680)

Jak již bylo zmíněno, v neposlední řadě stojí coby motiv názor vrstevníků. Jde o to, jaké povolání je ve vrstevnické skupině populární, nebo naopak které stojí na tomto žebříčku nízko, ale i kam se hlásí ke studiu kamarád (aby ho dotyčný neztratil). (PEŠOVÁ, ŠAMALÍK, 2006, s. 136)

2.3.3 Kariérové poradenství

Volba střední školy, odborné školy či učebního oboru představuje pro všechny žáky, kteří ukončují povinnou školní docházku na základní školu, velice důležité rozhodnutí. Na správnosti a adekvátnosti tohoto rozhodnutí závisí další život dítěte, a to jak jeho pracovní uplatnění, tak i sociální zařazení. Proto už v době vzniku a časného fungování systému výchovného poradenství byla profesionální orientace žáků v centru zájmu odborné činnosti výchovných poradců i pedagogicko-psychologických poraden a je tomu tak dodnes. (KUCHARSKÁ, 2002, s. 123)

Poradenská pracoviště, jako jsou PPP a SPC, by se však měla zaměřovat hlavně na práci se svými klienty a také s těmi, kdo mají volbu v tomto směru nějakým způsobem ztíženou, případně těmi, kteří se i přes dostupnost veškerých nezbytných informací nedokáží rozhodnout. V rámci základní školy samotné se zabývají kariérovým poradenstvím výchovní poradci, popřípadě školní psychologové.

K dispozici jsou rovněž mimo oblast školství informační centra při úřadech práce. (PEŠOVÁ, ŠAMALÍK, 2006, s. 135)

Úkol profesního poradenství spočívá v nalezení a doporučení ve všech směrech vhodné a vyhovující profese. V tomto doporučení je nezbytné brát v úvahu jak požadavky příslušného studia, čili přípravy na vybranou profesi, tak nároky na pozdější výkon této profese a skutečnost, zda bude dotčený klient schopen dlouhodobého praktického výkonu tohoto povolání. Za účelem potvrzení či vyvrácení správnosti volby klienta provádí poradenský psycholog vyšetření. Na základě výsledku tohoto vyšetření pak je schopen doporučit vhodné či přijatelné možnosti uplatnění.

Motivy, které vedou rodiče s dětmi k návštěvě poradny, se různí. Může jít o osobní zájem či doporučení školy, nebo jiné instituce. Zájem projevují nejčastěji klienti, kteří si nejsou schopni vybrat, nebo ti, kteří si nejsou úplně jistí, zda je jejich volba vhodná a chtějí potvrzení. Vzhledem k běžnému zaměření na sebepoznání v období dospívání, tvoří další skupinu klientů žáci, kteří chtějí především poznat úroveň a strukturu svých schopností a předpokladů k různým profesním činnostem. (VÁGNEROVÁ, 2001, s. 679)

2.3.4 Vyšetření k volbě profese

Jak vypadá psychologické vyšetření v poradenství k volbě povolání? Na úvod by měl být zařazen rozhovor s klientem, přičemž je nutné akceptovat dospívajícího jako aktivního činitele, jelikož je konzultace určena k rozhodování o jeho budoucnosti.

Rozhovor s rodiči je neméně významný a může přinést řadu užitečných informací. Cílem tohoto rozhovoru je dozvědět se, jaká jsou přání a představy rodičů, jaké pro ně mají důvody, co soudí o možnostech a schopnostech svého dítěte, jak ho hodnotí. Názor rodičů má pro děti velký význam a ve valné většině případů akceptují jejich rozhodnutí o svém profesním směřování. Očekávání rodičů má ovšem dlouhodobý vliv. Nejde jen o volbu samotnou, ale i o celkový dřívější postoj ke škole a požadavky na dosažení určité úrovně školního prospěchu. To vše děti významně ovlivňuje. Nejen na straně žáka, ale i na straně rodičů však nemusí být přání ve smyslu volby povolání realistická, mohou se lišit od možností a zájmů žáka samotného. Důvodem může v některých případech být symbolické naplnění vlastních představ, které se rodiči nepodařilo splnit. To pak tedy očekává od svého potomka. Jindy je

takové přání výrazem potřeby udržet vzdělanostní standard, který je v rodině běžný, a na kterém si rodina zakládá.

Důležitým kritériem pro volbu budoucí profese je školní prospěch. Postoj ke školní práci se u žáků na konci školní docházky mění podle toho, zda žák chce studovat a kde, a zda má takový prospěch, aby se mohl ucházet o studium na určité škole. Školní prospěch nám dává řadu informací. Nemusí vždy poskytovat informace o schopnostech žáka, ale jasně hovoří o jeho svědomitosti, pracovitosti, systematičnosti, konformitě atd. V období dospívání se často vyskytují také výkyvy ve školním výkonu v podobě zhoršení školního prospěchu, a to především v souvislosti se změnou postoje k hodnotě vzdělání, která představuje hodnotu dospělých.

Důležitým předpokladem úspěchu jsou i pracovní návyky. Mělo-li dítě problémy s prospěchem již na základní škole, lze těžko předpokládat, že na střední škole, která je náročnější, bude pracovat významně lépe. Pokud jde však o obor, který je určitým způsobem osobně atraktivní, může u dospívajícího dojít i ke změně postoje ke školní práci v pozitivním směru.

Při vyšetření se berou ohledy i na doporučení školy. Takové doporučení vychází především ze školního prospěchu a jeho stability, zahrnuje však i postoj ke školní práci, obvyklý způsob chování žáka, jeho pozici ve třídě, míru pravděpodobnosti přijetí na vybranou školu atd. K tomuto účelu se používá školní dotazník, kde je žák charakterizován nejčastěji třídním učitelem dle svého vztahu ke škole.

Vlastní psychologické vyšetření tvoří nezbytnou součást profesního poradenství. Zahrnuje více složek, mezi které patří celkové posouzení rozumových schopností, vyšetření případných speciálních schopností a dovedností potřebných pro danou profesi, zájmové zaměření a vyšetření osobnosti, tedy osobnostních vlastností souvisejících s předpokladem k výkonu dané profese. Předmětem psychologického vyšetření je tedy úroveň nejrůznějších schopností a předpokladů pro vykonávání určitého konkrétního povolání.

Neméně podstatné je i posouzení zájmové struktury a motivace. Zájem a motivace k volbě určitého povolání může mít velkou subjektivní důležitost. Na tomto základě se může změnit i postoj žáka ke škole, jeho prospěch a celková úspěšnost. Volba profese by proto měla být co nejvíce přizpůsobena i zájmům žáka. (VÁGNEROVÁ, 2001, s. 680 – 688)

Ke zjištění co nejvíce informací o zájmech a zálibách klienta a o jeho osobnostním zaměření se využívají různé zájmové dotazníky sestavené přímo za účelem

pomoci při rozhodování o budoucí profesi. Je nutné pracovat také s vlastní vizí klienta, s jeho představou o budoucím uplatnění a s životními cíli. Zde slouží různé metody a techniky (povídka, čára profesního života apod.). Od věci není ani zjistit, jaké má klient profesní idoly. Roli idolu může mít např. rodič, známý, učitel aj. (PEŠOVÁ, ŠAMALÍK, 2006, s. 136 – 137)

K výkonu některých povolání jsou nezbytné určité dílčí schopnosti a dovednosti, jež není možné vůbec, anebo pouze nedostatečně, posoudit prostřednictvím vyšetření inteligence a moc nám v tomto směru nenapoví ani školní prospěch. Patří sem technické, sociální, umělecké a jiné schopnosti.

Umělecké schopnosti žáka prostřednictvím psychologických diagnostických metod hodnoceny nebývají. Existují však testy, které se zaměřují na zjišťování předpokladů ke studiu uměleckých oborů. Co se týče diagnostiky výtvarných schopností, existují např. Meierovy testy (poslední verze Meier Art Test III: Creative Imagination). Bohužel tento test nebyl přeložen a upraven pro potřeby české populace. V současnosti tedy poradenský psycholog není schopen klientovi poskytnout informaci o případných uměleckých předpokladech. Nezbytné standardizované diagnostické metody nejsou k dispozici.

V procesu volby budoucího povolání je nutné rozlišovat mezi pravděpodobnou úspěšností ve škole, v rámci profesní přípravy a později v praxi, při výkonu samotné profese. Může se stát, že předpoklady žáka odpovídají požadavkům pouze jedné z uvedených oblastí. Ačkoli jsou předpoklady pro úspěšné zvládnutí přípravy ve škole důležité, jako ještě významnější se jeví předpoklady k dlouhodobému výkonu daného povolání.

Další přínosnou složkou vyšetření k volbě povolání jsou škály sebehodnocení. Sebehodnocení tvoří velice významnou součást osobnosti. Může ovlivnit vývoj poznávacích schopností, emoční prožívání, pocit pohody, postoj k úkolům, postoj k zátěži apod. Řada vhodných metod však také prozatím nebyla přeložena a standardizována na českou populaci. (VÁGNEROVÁ, 2001, s. 686 – 692)

V situaci, kdy již klient má vybraných několik škol či profesí a není schopen se rozhodnout pro jednu z nich, můžeme použít metodu rozhodování pomocí hodnocení kladů a záporů, kdy jednotlivé varianty vzájemně porovnává. Využít je možné také různé programy k volbě povolání, které představují činnost různých profesí prostřednictvím videozáznamu a školení k nim. (PEŠOVÁ, ŠAMALÍK, 2006, s. 137)

Závěrečné doporučení, které poradenský psycholog klientovi a jeho rodičům předkládá, by mělo vycházet ze zhodnocení všech zjištěných skutečností a z formulování specificky zaměřené charakteristiky jedince. Vždy jde však pouze o doporučení, definitivní rozhodnutí musí učinit sám klient. (VÁGNEROVÁ, 2001, s. 693)

2.3.5 Budoucnost a perspektivní orientace

Jak již bylo řečeno, v období dospívání dochází ke změně myšlení. Pubescent získává schopnost uvažovat hypoteticky. Hypotetické uvažování můžeme chápat i jako úvahu o budoucnosti, čili jako určité předvídání či plánování událostí, jež by z hlediska současných zkušeností mohly pravděpodobně v budoucnu nastat. Konec období puberty je spojen s volbou povolání. Dospívající lidé si vytvářejí různé plány, uvažují o nejrůznějších cílech, o svém budoucím životě. Pubescent je již schopen formulovat, jakým způsobem si představuje svou budoucnost a čeho by v ní chtěl dosáhnout, jakým způsobem chce žít. Tím se zásadně liší od mladšího školáka, pro něhož nemá budoucnost žádný obsah. Neuvažuje o ní, jelikož má pocit, že je tato doba nereálná, zatím příliš vzdálená, a proto v ní bude možné cokoliv.

Tato změna v hodnocení časové dimenze, ke které dochází v souvislosti s rozvojem poznávacích procesů, ovlivňuje i celkový přístup ke světu a k sobě samému. Zásadně ovlivňuje potřebu jistoty a bezpečí, potřebu seberealizace a potřebu otevřené budoucnosti. Spolu s objevením nové dimenze v podobě anticipace budoucnosti a s tím souvisejícího uvědomění si různých budoucích možností, dochází ke ztrátě bývalého pocitu jistoty. Infantilní jistota se ztrácí a jedinec usiluje o novou. S tím je spojena i potřeba rozvoje nové identity.

Stejně tak potřeba seberealizace získává zcela nový obsah. Pubescent již uvažuje o rozmanitých možnostech a perspektivách ve vztahu k vlastní budoucnosti. Seberealizace se tedy rozšiřuje z přítomnosti již i na budoucnost. Směřuje už dál, nejen k aktuálnímu úspěchu a uplatnění. To mimo jiné znamená, že aktuální výkony ztrácí důležitost, jelikož nynější neuspokojení může být vykompenzováno v budoucnosti. Odložení něčeho, co není aktuálně realizováno, do budoucnosti se stává také jedním z obranných mechanismů. Z druhé strany však současný uspokojivý výkon nemusí mít dlouhého trvání. Okolnosti se mohou různým způsobem měnit a potřeba seberealizace

v budoucnu nemusí být uspokojována tak, jak je tomu dnes. Z toho plyne další nejistota, kterou jedinec dříve neznal.

Potřeba otevřené budoucnosti nabývá na smyslu teprve v tomto období. Teprve formální logické operace dávají možnost přesáhnout konkrétní realitu. Jedinec je schopen formulovat určité možnosti, které fungují jako naděje a otevírá se mu perspektiva. Budoucnost tedy získává význam až v době, kdy je člověk schopný o ní uvažovat. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 219 – 220)

Jakmile jedinec začne uvažovat o budoucnosti, je možné rozlišovat dva způsoby, jakými se vztahuje k budoucnosti a jakými budoucnost strukturuje. Svou budoucnost lidé strukturují prostřednictvím volby a realizace cílů či úkolů a rovněž skrze anticipaci budoucích událostí. První způsob obsahuje výrazný motivační aspekt, zatímco druhý způsob zdůrazňuje aspekt kognitivní. Oba se však vzájemně prolínají a podmiňují. K většímu vlivu na chování a jednání člověka však dochází při strukturování budoucnosti pomocí volby a realizace cílů.

Jak aspekt motivační, tak kognitivní je typický také pro perspektivní orientaci jedince. Motivační stránka věci je obsažena v plánování sledu cílů a jejich postupného dosahování, v uplatňování zájmů a jejich realizaci. Motivačním základem perspektivní orientace je v první řadě potřeba strukturace budoucnosti, která je vyjádřena zájmem o budoucnost, tendencí plánovat budoucnost, mít náhled na svou životní cestu, určovat si dlouhodobější cíle.

Představy o budoucnosti na sebe většinou berou podobu přání a cílů, které si jedinec vytváří do budoucna, popřípadě které anticipuje. Budoucnost je pak časově strukturována pomocí časového zařazení a vytváření sledu vytyčených cílů a přání. Jedinci se liší tím, zda si kladou cíle vzdálenější, či zařazené do blízké budoucnosti. Nezanedbatelný faktor také představuje fakt, zda jsou jednotlivé cíle a přání provázané a je mezi nimi kontinuita. Výběr konkrétních přání, cílů a rozhodnutí je determinován řadou individuálně odlišných potřeb jedince. Kupříkladu má-li významnou úlohu ve struktuře potřeb jedince dosažení prestiže, je nanejvýš pravděpodobné, že se rozhodne pro profesi s vysokým společenským statusem.

Pro výši perspektivních cílů, čili aspirací, jsou rozhodujícím činitelem výkonové potřeby, o nichž již bylo pojednáno. V procesu určování perspektivních cílů hrají významnou roli potřeby jedince, jeho zájmy, hodnotová orientace, postoje, přesvědčení, úroveň sebehodnocení, procesy rozhodování (posouzení naděje na úspěch a případných

překážek) a celá řada dalších situačních, motivačních a osobnostních faktorů. (PAVELKOVÁ, 2002, s. 178 – 179)

2.4 Volný čas, zájmy

Rodina pro dítě či mladého člověka představuje první prostředí, kde se setkává s určitým způsobem trávení volného času. Jde o prostředí, které má za úkol vytvářet příznivé podmínky pro volný čas, hodnotová východiska a motivaci k dosahování určitých životních cílů. Život rodiny by měl být uspořádán takovým způsobem, aby měly děti k dispozici dostatek času a byly vytvořeny podmínky pro jejich spoluúčast na plánování a prožívání volného času rodiny. V neposlední řadě by měla rodina rovněž zajistit finanční stránku věci, hmotné potřeby, především individuální vybavení a případné placené služby a také informace a podněty pro účast dítěte i v jiných prostředích mimo rodinu.

V českých rodinách se způsoby realizace volného času velice liší v závislosti na sociálním statusu a životním stylu rodiny, i ve vztahu k volnočasovým potřebám dětí. Právě rodina učí děti, jak přistupovat k trávení volného času. Rodina inspiruje, podporuje i realizuje volnočasové aktivity dětí. Jejím úkolem by mělo být učit děti přistupovat k trávení volného času tvůrčím způsobem. Rodina vytváří u svých dětí postoje vůči volnému času, které budou později uplatňovat i ve své budoucí vlastní rodině.

Aktivity, které rodina provozuje ve svém volném čase, významně spoluutvářejí její životní styl. Životní styl rodiny pak zpětně ovlivňuje způsob trávení volného času. Postavení rodiny se v současné době velice různí. Možnosti i zájem jednotlivých rodin působit na volný čas dětí se výrazně diferencují.

Ideálním stavem je aktivní a poučený zájem rodičů o to, jakým způsobem jejich děti tráví volný čas. Děti by se měly učit volný čas trávit různorodě, smysluplně a na základě dobrovolného rozhodnutí, které by bylo podporováno rodiči. Bohužel řada rodičů se snaží o volném čase svých dětí rozhodovat direktivním způsobem, a nebo děti v době volného času nepřiměřeně zaměstnávají. (HOFBAUER, 2004, s. 61 – 63)

Je důležité, aby si rodina, je-li funkční, udržela alespoň nějaké společné činnosti zaměřené na trávení volného času, kterých se účastní buď všichni nebo aspoň někteří členové rodiny spolu. (MATOUŠEK, 1997, s. 62)

Naprosté většině rodin, kde jsou oba rodiče zaměstnáni, zbývá prostor pro společné trávení času pouze o večerech a o víkendech. Společná práce a společné zájmy, kterým se rodina dohromady věnuje ve volném čase, mohou mít i ráz ritualizovaných událostí. Společné činnosti rodiny se ritualizují častým opakováním, při němž jsou činnosti vykonávány ustáleným způsobem, se kterým jsou všichni členové rodiny srozuměni. Každý člen při takové činnosti zastává určitou úlohu. Tyto činnosti rodinu sjednocují. (MATOUŠEK, 1997, s. 76)

Jak už bylo uvedeno, je dobré, aby rodina podporovala trávení volného času svého dítěte aktivitami provozovanými v rodině i mimo ni. Je obvyklé, že se děti zajímají především o věci, které jim umožňují snáze zvládnout problémy a obtíže v jejich životě. Takové věci totiž vnímají jako něco, co stojí za to. Stejně tak ale může zájem o určitou činnost (ať už konanou ze záliby či o školní předmět) vzniknout v reakci na zpevnování ze strany rodičů. Rovněž může dojít i ke spojení mezi zálibou a působením rodičů. Svou roli zde hrají také vrozené činitele, a to především jde-li o zálibu, jež vyžaduje dovednosti, které mohou být v jisté míře vrozené.

Dítě, které disponuje dobrou zrakovou představivostí, tedy spíše projeví zájem o kresebné činnosti než dítě, které má v tomto ohledu schopnosti nižší. Na vzniku zájmu se tedy podílí celá řada faktorů. K rozvinutí zájmu u dítěte je možné značnou měrou přispívat např. tím, že mu poskytneme vhodné příležitosti, ukážeme, k čemu je takový zájem užitečný, nehodnotíme kompetence dítěte v dovednostech týkajících se zájmové činnosti (alespoň do té doby, dokud nedostane dostatečnou příležitost si tyto dovednosti osvojit) a projevujeme vlastní nadšení pro zájem dítěte.

I po poskytnutí vhodných a dostatečných příležitostí však nemusí vzniknout na straně dítěte takový citový vztah ve směru k danému zájmu, jaký předpokládáme, či očekáváme. V takovém případě není na místě se zlobit. Negativní reakce může u dítěte vyvolat opačnou reakci, tedy ještě větší zaujatost proti danému zájmu. Naopak je třeba si uvědomit, že každý člověk je jedinečný a není možné, aby všechny lidi těšily stejné věci. (FONTANA, 1997, s. 222)

Celá řada žáků tráví velkou část svého volného času rovněž přípravou do školy a upevnováním či rozvojem školních znalostí. Rodiče mohou domácí přípravu svého dítěte na školní vyučování (a nejen na něj) různými způsoby posilovat. Mezi nepřímé způsoby takového působení patří zaplacení kurzů v mimoškolních vzdělávacích institucích, např. jazykové kurzy či navštěvování lidových akademií. Tyto aktivity mají žákovi poskytnout to, co mu škola nedává nebo ani není povinna dávat, popřípadě mají

pomoci řešit školní neúspěšnost či jiné problémy, které nemůže řešit přímo škola. Zapsání dítěte do výuky v mimoškolní instituci či zaplacení doučování představuje vnější doklad rodičovských ambicí a očekávání. Rovněž jde o doklad pozornosti, kterou věnují rodiče školní docházce svého dítěte. Tato opatření však bývají účinná jen tehdy, jestliže rodiče přesně vědí, kdy, v jaké míře a za jakým účelem dané opatření podnikají. (ŠTECH, VIKTOROVÁ, 2001, s. 88) Je také důležité, aby nevedla k přetěžování dítěte.

Co se týče období pubescence, náplň volného času odpovídá větší rozumové a vůbec celkové vyspělosti dospívajících jedinců. Význam volnočasových aktivit pro rozvoj všech složek osobnosti stále roste. Velkým zájmem tohoto období je sport. V pubescenci se také probouzí zájem o umění, které začíná představovat něco více než hru. Někteří dospívající jedinci se již stávají vážnými amatéry v různých uměleckých oborech. V hudbě jsou již schopni vyrovnat se dospělým, v oblasti výtvarného umění je zrání jedince pomalejší. Rozvoj uměleckých zájmů v období dospívání se někdy dává do souvislosti s rozvojem erotického citění (umění je potravou lásky). (ŘÍCAN, 1990, s. 189 – 190)

Výkon v mimoškolních oblastech může mít velký subjektivní význam, v období pubescence dosti specifický. Jde kupříkladu o sport či uměleckou činnost. Dospívající člověk usiluje o uplatnění, chce vyniknout. Dosáhne-li úspěchu, je uspokojena potřeba seberealizace. Zároveň se stává součástí identity. V období dospívání představuje takový úspěch překonání pocitu nejistoty a nedostatku sebedůvěry pomocí pozitivní informace o vlastním výkonu. Současně jde o potvrzení kompetencí. Výkon se pak může stát i prostředkem, jak kompenzovat nejistotu v jiné oblasti. V extrémním případě hrozí deformace vývoje identity a osobní úspěch se stává jedinou významnou hodnotou. (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 228)

2.5 Děti a umění

Praktická část diplomové práce se zaměřuje na skupinu žáků, kteří se od útlého věku až dosud orientují na umělecké (především výtvarné) obory, a to v rámci zájmových volnočasových aktivit i v rámci základního vzdělání. Velká část těchto žáků se rozhodla vydat uměleckým (výtvarným) směrem i ve své profesní přípravě. Proto pokládám za důležité, ozřejmit problematiku tvořivosti, která je základem umělecké činnosti, a rovněž vztah jedince v období dospívání k estetickým aktivitám.

Co vlastně míníme, hovoříme-li o umění? Umění jako takové lze chápat v nejrůznějších podobách. Jako nejdůležitější se jeví umění chápané coby soubor aktivit, ve kterých se umělecké představy zhmotňují v uměleckých vyjadřovacích prostředcích. Neméně důležité je také chápání umění jako souboru uměleckých děl, čili artefaktů vytvořených umělci za účelem podání výpovědi o světě, případně o sobě samém, i za účelem modelování reality či ovlivňování vědomí příjemce pomocí znakových struktur umění. Dále můžeme hovořit i o umělecké tradici, uměleckých hodnotách či o umělecké kultuře. Prostřednictvím velkého souboru nejrůznějších uměleckých děl se k dětem dostávají informace o okolním světě, vytváří si svou vlastní sebereflexi a budují jejich pomocí vlastní hodnotové orientace. (MISTRÍK, 2001, s. 425)

Obsah kapitoly 2.5:

2.5.1 Tvořivost

2.5.2 Estetické vnímání a aktivita

2.5.3 Pubescent a umění

2.5.1 Tvořivost

Tvořivost je možné z hlediska některých přístupů pokládat za zvláštní druh myšlení. Jde o takové myšlení, které se vyznačuje původností a pohotovostí, a které se oprošťuje od dosavadních způsobů a přináší něco nového. V tomto smyslu se hovoří o divergentním myšlení.

Tato schopnost hraje přirozeně důležitou roli i v tvůrčí umělecké činnosti. Často je třeba, aby umělec důkladně zvážil řadu možných způsobů, jak kupříkladu nakreslit obraz, než se rozhodne pro ten, který považuje za nejlepší. U tvůrčího činu se rovněž předpokládá, že bude původní. Na tom se také podílí divergentní myšlení vzhledem k faktu, že jsme-li schopni objevit co největší okruh možností, zvyšuje se šance, že některá z nich bude původní.

Žádná přesná zjištění o stupni korelace mezi schopností podat dobrý výkon ve zkoušce divergentního myšlení a schopností dosáhnout úspěchu ve tvůrčích

předmětech, jako je malba, hudba či literatura, však nejsou k dispozici. (FONTANA, 1997, s. 132 – 133)

Studenti uměleckých oborů dosahují častěji lepších výsledků ve zkouškách divergentního myšlení. Zdá se však, že studenti uměleckých předmětů častěji mají ve škole příležitost pracovat divergentním způsobem, a tudíž i tento způsob myšlení více rozvíjejí, než studenti jiných oborů (např. přírodovědných). Důvodem může být, že umělecké obory jsou pokládány za subjektivnější, a snad můžeme říci i inspirační, na rozdíl od ostatních předmětů. (FONTANA, 1997, s. 138)

2.5.2 Estetická vnímavost a aktivita

Pojem estetická a umělecká vnímavost vyjadřuje stupeň rozvinutí schopnosti dítěte vnímat estetické a umělecké podněty. Jedná se o postupné rozšiřování, prohlubování a budování pevných struktur v individuálních vztazích k estetickým a uměleckým jevům. Co je tím myšleno? Hovoříme-li o postupném rozšiřování, máme na mysli získávání schopnosti dosáhnout estetického zážitku z děl jiných dob a kultur. Postupným prohlubováním je myšleno nabývání schopností stále hlubšího a komplexnějšího procítění a porozumění lidské zkušenosti, která je v umění vyjádřená. Konečně budování pevných struktur označuje rozvíjení estetické hodnotové orientace dítěte.

Co se týče umělecké či estetické aktivity dětí, není možné ji označovat přímo jako uměleckou tvorbu. V estetických aktivitách dětí se sice objevují zárodky umělecké tvorby a rozdíly mezi nimi nejsou velké, ovšem existují. Hlavním rozdílem je, že estetická aktivita dětí nenavazuje uvědoměle na kulturní tradici. Děti se také nesnaží o modelování skutečnosti ve výtvaru takovým způsobem, aby výtvar tvořil samostatnou symbolickou skutečnost. (MISTRÍK, 2001, s. 432 – 433)

V rozvoji dětí hraje též nezanedbatelnou úlohu estetická výchova. Estetická výchova představuje záměrné pedagogické působení, s jehož pomocí se ovlivňují estetické hodnotové orientace, estetické normy (estetický vkus) a rozvíjí se poučené estetické vnímání. Dále se podporují uvědomělé estetické aktivity. Konečně v důsledku všech uvedených postupů se rovněž formují a ovlivňují estetické postoje. (MISTRÍK, 2001, s. 436)

2.5.3 Pubescent a umění

S rozvojem obecné inteligence, ke kterému v tomto období dochází, úzce souvisí i vývoj specifického nadání, pokud jde o intelektuální činnosti. Pubescent totiž začíná nacházet sám sebe, probouzí své vlohy a své zájmy postupně zaměřuje v souladu se svým vlastním založením. Rozvoj speciálního nadání je doložen mnoha případy právě v pubescenci, která se tak stává jakýmsi kompasem zaměření. (PŘÍHODA, 1963, s. 399)

Proč k tomu dochází právě v období dospívání? Pubescent v tomto období zcela jinak a novým způsobem přijímá i zpracovává všechny smyslové dojmy. Dospívající jedinec je již nově rovněž schopný dokonat analýzu, což znamená, že dokáže členit a izolovat části z celku. Poměr k věcem se tedy stává v tomto období jasnější a kritičtější. Pokročilá analýza sehrává důležitou úlohu v získání větší schopnosti abstrakce. Pubescent tedy ve druhé fázi tohoto období již dokáže osamostatnit určitý prvek z celku a operovat s ním bez ohledu na ostatní vlastnosti předmětu či jevu. Tím pádem se také učí snadněji nakládat se symboly skutečnosti. Analyticko-syntetická činnost je teprve nyní tak účelná, že vede ke zřetelným percepcím už nejen jednotlivostí, ale i celkových situací. Tento vyšší útvar percepcí pak umožňuje pochopení hlubších vztahů mezi předměty a osobami.

Nový stupeň percepcce, který lze nazvat diskriminačním, proměňuje celkovou psychiku, tedy i výraz pubescentního jedince. To se přirozeně projevuje i ve spontánní kresbě. Výtvarný projev sám o sobě je však složitou záležitostí. Kromě vysoké diskriminační percepcce vyžaduje rovněž koordinaci s jemnou motorikou ruky a především i koordinaci vyšších nervových činností. Malíř totiž maluje více mozkiem než rukou. To je důvod, proč není zpravidla pubescentů, kteří by mohli podávat zralá díla. Malíři či sochaři, kteří by se proslavili před patnáctým rokem věku, se nevyskytují, na rozdíl od jiných oborů, jako je třeba hudba, kde se uplatňuje spíše intuice než percepční rozbor, a je tudíž mentalitě tohoto vývojového období přístupnější. (PŘÍHODA, 1963, s. 374 – 377)

Na jaké úrovni se dospívající jedinec nachází z hlediska vývoje estetického vnímání a estetické aktivity?

Jedinci v období pubescence se nacházejí ve třetím stádiu vývoje estetického vnímání, které končí kolem věku 15 – 16 let. Pubescenti již více analyzují estetické

a umělecké jevy a snaží se nalézt estetické ideály. Rovněž na ně emocionálně velmi výrazně působí estetické zážitky a dochází i k rozvoji sebereflexe vlastních estetických hodnotových orientací. (MISTRÍK, 2001, s. 433)

Estetické vnímání a cítění dozrává vlivem prohloubeného subjektivismu, intenzivnějšího vědomí, odpoutání se od konkrétní skutečnosti, zvýšení schopností abstrakce, citovějšího vzrušení, erotického zanícení a obnovy fantastiky, ovšem již kontrolované racionálním zaměřením a zkušeností.

Estetické hodnocení je však velice různorodé. Před pubescencí jsou děti na naturalisticko-naivním stupni estetiky, jelikož žijí v objektivním světě a konkrétních zájmech. Teprve v období pubescence se jedinci obrací k ideovému pozorování životních vztahů a kulturních produktů, opouští názor autopatický a přijímají názor heteropatický. Pubescent vyžaduje však stále věrný obraz skutečnosti, takže ani nyní ještě nedochází k plnému pochopení umělecké skutečnosti, která je protinaturalistická. V období pubescence dospívající holdují spíše krajinám, portrétům, pokud jsou „jako živé“. Žánrovým a historickým malbám, ačkoli je chápou pouze intuitivně, bez formálně estetického rozboru. Grafická díla většinou odmítají. Estetické prožívání je u pubescentů v oblasti výtvarného umění velice intenzivní, zaměřuje se však hlavně na díla lidově srozumitelná. (PŘÍHODA, 1963, s. 418 – 419)

Estetická aktivita dětí prochází přirozeně také svým vývojem. Dospívající jedinci se nacházejí ve vývojové fázi, kdy děti již přestávají být spokojené se svými výtvary, jejich pokrok je pomalejší a většinou přestávají věřit ve své estetické schopnosti. Takové ochabování aktivity se týká především malování a kreslení, tedy výtvarné činnosti. Pokud dítě s výtvarnými aktivitami nepřestane, jeho zobrazování se stává detailnější a realističtější, pracuje s perspektivou a objevují se rovněž karikatury, jelikož pubescent dokáže postihnout charakter. (MISTRÍK, 2001, s. 435)

Pubescent usiluje o naturalistické postižení skutečnosti, tudíž předměty i bytosti již znázorňuje trojrozměrně, používá stínování i další prostředky. Původní schematický obrys, který je stále zřetelný, doplňuje velkým množstvím podrobností, čímž se mění vzhled kresby. Všechny části kresby pubescent pečlivě prokresluje do detailů. Kresba rovněž v tomto období ztrácí svou strnulost a získává více dynamiky. Osoby v ní určitým způsobem jednájí. (PŘÍHODA, 1963, s. 376)

V období pubescence již výtvary získávají charakter příbuzný uměleckým dílům. Výtvarná činnost se tedy postupem času může začít měnit v uměleckou tvorbu, jelikož děti již v tomto období začínají postupně cílevědomě navazovat na kulturní

tradici. V období adolescence a dospělosti pak dále estetické aktivity všeho druhu, v případě že se dosud nevytratily, získávají intelektuální náboj a cílevědomě se rozvíjejí. (MISTRÍK, 2001, s. 435 – 436)

3 VYMEZENÍ CÍLE PRAKTICKÉ ČÁSTI

Ve své práci jsem se rozhodla provést šetření zaměřené na plánování budoucnosti žáků devátého ročníku základní školy. Nejedná se při tom o plánování budoucnosti obecně, ale především o rozhodování o další vzdělávací dráze a profesionální budoucnosti.

Zajímalo mne, jaké motivy a strategie stojí v pozadí volby budoucího povolání, co vše tuto volbu ovlivňuje a determinuje. Plánování profesionální budoucnosti je zde tudíž zkoumáno ve vztahu k minulosti žáka, a to hlavně k minulosti školní, rodinné a zájmové. Za tímto účelem jsem navštívila základní školu a vybrala pro provedení mapující studie specificky zaměřenou třídu žáků devátého ročníku. Zajímalo mne i, zda tato skupina žáků vykazuje charakteristické rysy ve vztahu k volbě budoucího povolání.

4 HISTORIE A METODY SBĚRU DAT

Cílem této kapitoly je nastínit konkrétní postupy a metody, které byly použity při sběru dat získávaných pro účely této diplomové práce, a celkový průběh provedené studie. Dále bych zde ráda přiblížila zúčastněné respondenty a způsob jejich výběru.

Obsah kapitoly 4:

- 4.1 Metody sběru dat
- 4.2 Průběh sběru dat
- 4.3 Respondenti
- 4.4 Práce s daty

4.1 Metody sběru dat

Tato práce je zaměřena na plánování profesní budoucnosti u žáků devátého ročníku základní školy. Pro získání i zpracování dat byl použit kvalitativní přístup.

Úkolem této diplomové práce je zmapování okolností, které hrají určitou úlohu při rozhodování o další vzdělávací dráze žáka. K tomuto účelu byly coby metody šetření zvoleny dotazník, písemné vyprávění a rozhovor.

Prvním krokem bylo sebrání písemných prací a dotazníků od žáků vybrané deváté třídy. Žáci devátého ročníku základní školy vyplňovali dotazníky, ve kterých byli tázáni na svůj věk, zájmy, oblíbené předměty, na jakou střední školu se chtějí hlásit, z jakého důvodu si vybrali právě tuto školu. Dále dotazník obsahuje rovněž položky týkající se nejvyššího dosaženého vzdělání otce a matky a oboru, ve kterém jsou zaměstnání.

Kromě uvedeného krátkého dotazníku měli žáci za úkol napsat vyprávění tematicky zaměřené na vzpomínání na jejich dosavadní život počínaje prvním školním dnem a plány do budoucna, přibližně do 21 let věku. Vyprávění se počíná nadepsanou větou „*Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.*“. Žáci byli vyzváni, aby na tuto větu navázali a volně pokračovali svým vyprávěním.

Celé třídě byl hromadně předložen vytištěný dotazník a list s nadepsanou úvodní větou vyprávění. Dále byli žáci instruováni k vyplnění požadovaných údajů a k zamyšlení nad možným pokračováním věty uvozující jejich vlastní vyprávění.

Cílem zadávání písemné práce i dotazníku bylo získání základních informací o volbě střední školy a okolnostech s tím souvisejících, a to od celé třídy. Na celou práci měli žáci k dispozici časový úsek odpovídající přibližně jedné vyučovací hodině. Vše se odehrávalo v době vyučování, místo výuky předmětu rodinná výchova. Vyplňování dotazníků a psaní písemného vyprávění byla přítomna pedagožka vyučující uvedený předmět. Fotokopie písemných vyprávění jsou k dispozici v příloze.

Po sebrání písemných prací a jejich prvním třídění a vyhodnocení jsem žáky devátého ročníku rozdělila do třech skupin dle volby typu střední školy. Dále jsem se rozhodla blíže se ve své práci věnovat pouze jedné z uvedených skupin, a to skupině, která je ve třídě nejpočetnější. Jde o skupinu žáků, kteří se rozhodli pokračovat ve svém stávajícím zaměření a hlásit se na umělecky orientovanou střední školu.

Do dalšího zpracování jsou však zahrnuti i ostatní žáci 9. C. Dále zpracována byla písemná vyprávění všech žáků, a to s cílem nastolení lepších podmínek pro popsání a charakterizování skupiny zvolené k bližšímu zkoumání. Výsledky zpracování dat získaných od ostatních žáků umožní přesnější charakterizování skupiny žáků, kteří se rozhodli dále studovat na umělecky zaměřené střední škole.

Uvedená skupina žáků, na kterou se tato práce dále soustředí, byla podrobena bližšímu zkoumání prostřednictvím rozhovorů. Rozhovory si kladly za cíl získat

přesnější informace o všech okolnostech a souvislostech volby budoucího povolání u jednotlivých žáků.

Vzhledem k velkému množství žáků náležejících ke skupině, na kterou zaměřuji pozornost, nebylo možné uskutečnit rozhovor se všemi žáky. Proto byl vybrán reprezentativní vzorek zvolené skupiny. jak?

Reprezentativní vzorek tvoří pět žáků, a to dva chlapci a tři děvčata. Výběr proběhl více méně náhodně na základě písemných prací žáků. Jediným kritériem výběru byla skutečnost, že se zvolení žáci jeví jako určitým způsobem výrazní. nem' je p' 202.

S těmito pěti žáky jsem následně prováděla podrobnější rozhovor, při němž jako podklad sloužila jejich písemná práce. Rozhovor byl polostrukturovaný. Otázky se soustředily na stejná témata (rodina, škola, zájmy, výběr střední školy apod.). Žáci měli i určitou volnost ve svém vyprávění na daná témata.

Rozhovory se odehrávaly v budově školy v době vyučování. Jednotliví žáci byli postupně za účelem poskytnutí rozhovoru uvolňováni z výuky. Pro uskutečnění rozhovoru byla vybrána volná učebna, kde se rozmluvy neúčastnila žádná další osoba. Rozhovoru jsme byli přítomni vždy pouze já a vybraný žák.

Každý rozhovor byl za souhlasu žáka nahráván. Audio záznamy rozhovorů byly posléze doslovně přepsány. Přepisy rozhovorů jsou k dispozici v příloze. Dále byla data získaná z rozhovorů tříděna, analyzována a interpretována.

4.2 Průběh sběru dat

Za účelem získání potřebných dat pro vypracování této diplomové práce jsem navštívila základní školu v centru Prahy. K zajištění lepší spolupráce a vstřícnosti jsem zvolila základní školu, která je fakultní školou Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

Jedná se o základní školu, která se orientuje na esteticko-výchovné předměty, především na výtvarnou výchovu. Ve škole jsou jak třídy běžného typu, tak třídy s výtvarným zaměřením. Po rozmluvě se zástupkyní ředitelky jsem na její doporučení vybrala pro účely této práce třídu s výtvarným zaměřením.

Pro snadnější navázání kontaktu se žáky jsem ve vybrané třídě 9. C strávila jednu vyučovací hodinu, a to předmět občanská výchova. Následující vyučovací hodinu jsem žákům hromadně zadávala dotazník a písemné vyprávění, a to za pasivní účasti vyučující pedagožky. Sběr dat se odehrál v časovém úseku 45 minut. Tato první

návštěva třídy a sběr dotazníků a písemného vyprávění se uskutečnily na konci listopadu 2006.

Po roztřídění získaných materiálů a jejich prvotním vyhodnocení byla zvolena skupina žáků, na které se bude práce dále soustředit (skupina žáků volících střední školu uměleckého charakteru). Dále byl vybrán reprezentativní vzorek žáků pro provedení podrobných rozhovorů.

Rozhovory se zvolenými pěti žáky se uskutečnily ve dvou návštěvách základní školy v době vyučování. Každý rozhovor trval v rozmezí od 30 do 45 minut. Rozhovory se všemi žáky proběhly v prosinci 2006.

Za účelem získání přehledu o problematice kariérového poradenství v praxi se rovněž uskutečnil rozhovor s výchovnou poradkyní, která působí na uvedené základní škole a zabývá se profi-orientací žáků. Rozhovor se odehrával v kabinetu výchovné poradkyně v časovém úseku 45 minut. Rovněž byl pořízen audio záznam rozhovoru. Rozhovor proběhl v prosinci 2006.

Původně dle zadání diplomové práce se mělo případně posléze uskutečnit obdobné šetření na střední škole s cílem srovnání a zmapování spokojenosti studentů se zvoleným směrem. Od tohoto záměru jsem však po dohodě s vedoucí diplomové práce později upustila. Okruh zájmu diplomové práce byl tedy zúžen pouze na žáky základní školy.

4.3 Respondenti

Vzhledem ke skutečnosti, že tématem práce je plánování budoucnosti, a to především ve smyslu volby další vzdělávací dráhy a budoucího povolání, se sběr dat odehrával v devátém ročníku základní školy.

Výběr konkrétní třídy devátého ročníku se uskutečnil na základě doporučení zástupkyně ředitelky, která působí na uvedené základní škole. Jedná se o třídu výtvarně zaměřenou. Respondenty se tedy stali žáci specificky orientované třídy. Vyplňování dotazníků a psaní písemného vyprávění se zúčastnili všichni žáci třídy 9. C.

Následnému bližšímu zkoumání bylo podrobena několik reprezentantů skupiny žáků, která byla pro tuto práci zvolena jako stěžejní. Vybranými reprezentanty, s nimiž byl proveden rozhovor, jsou Lukáš, Ondřej, Lóna, Lenka a Tereza. Výběr těchto žáků byl, vzhledem k absenci jakéhokoli kritéria, náhodný.

4.4 Práce s daty

Na tomto místě bych ráda nastínila způsob nakládání s daty v průběhu jejich zpracovávání. Cílem zpracování dat je postup od vyhodnocení informací získaných z dotazníků a písemných vyprávění a analýzy rozhovorů k definování důležitých souvislostí, které hrají roli při volbě střední školy a budoucího povolání žáků devátého ročníku základní školy.

Data získaná z dotazníků a písemných vyprávění všech žáků 9. C byla prvotně tříděna s cílem určit ve třídě existující skupiny žáků dle jejich plánovaného zaměření a volby typu střední školy. Žáci byli rozděleni na tři skupiny.

Po dalším zpracování a interpretování písemných materiálů byly stanoveny určité charakteristiky jednotlivých skupin žáků. Dle těchto charakteristik pak byly uvedené skupiny žáků srovnávány. Cílem bylo umožnit pozdější přesnější charakterizování skupiny žáků, která je v této práci blíže zkoumána.

Data získaná z rozhovorů s vybranými žáky reprezentujícími jednu ze skupin byla tříděna. Výstupem se stalo několik kategorií, z hlediska nichž byly později rozhovory analyzovány a interpretovány. Jednotliví žáci byli posléze na základě těchto kategorií srovnáváni. Výstupem zpracování dat je definování hlavních vlivů, motivů a strategií, které se účastní plánování a volby dalšího vzdělání a potažmo profese.

5 PASPORTIZACE ŠKOLY

Základní škola, kterou jsem si vybrala pro tuto studii, je již od roku 1994 fakultní školou Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Jedná se o školu s rozšířenou výukou výtvarné výchovy, která se nachází v centru Prahy.

Uvedenou školu navštěvuje přibližně 560 žáků. Součástí je rovněž školní jídelna, školní družina a klub mladých. Základní škola je umístěna ve dvou budovách, jejichž vzájemná vzdálenost je v dosahu dvou tramvajových zastávek.

Historie této školy sahá mnoho set let nazpět. Současná základní škola totiž vznikla v září roku 1998 sloučením nejstarší základní školy v Praze, která byla založena již kolem roku 1358, a bývalé Dívčí školy. Žáci se tudíž vzdělávají v krásném prostředí dvou historických budov. Vzhledem k výtvarnému zaměření školy je její umístění z estetického hlediska více než příhodné. Jednou z budov je zrekonstruovaná budova

bývalé farní školy se zahradou, která dnes slouží pro mladší žáky, navštěvující první stupeň základní školy. Žáci druhého stupně mají své třídy ve velké budově postavené v novorenesančním slohu.

Jak již bylo řečeno, základní škola je orientována na esteticko-výchovné předměty, a to hlavně na výtvarnou výchovu. V rámci rozšířené výuky výtvarné výchovy nabízí škola žákům získání znalostí a dovedností spjatých s tradičními i netradičními výtvarnými technikami, základy sochařiny a keramiky počínaje a bytovou kulturou konče. Žáci si rovněž osvojují základy teorie umění a dějin umění. Součástí budovy, určené pro druhý stupeň základní školy, je i galerie, kde jsou vystavovány práce žáků.

Základní škola je velmi dobře materiálně vybavena (žáci mají k dispozici např. dvě počítačové učebny, hřiště atd.) a nezaostává ani v organizování řady programů pro žáky. Na prvním stupni jsou pořádány programy zaměřené na zdravý životní styl a ochranu proti škodlivým vlivům, na prevenci kriminality a nežádoucího sociálního chování a v neposlední řadě i program péče o zdravý chrup.

Škola dbá na vyučování žáků v menším kolektivu, a proto jsou třídy prvního stupně naplňovány do maximálního počtu dvaceti žáků. Pro žáky prvního až čtvrtého ročníku existuje také možnost navštěvovat školní družinu.

Při přechodu na druhý stupeň základní školy se každý žák rozhoduje, v jaké třídě se chce dále vzdělávat, zda v běžné či výtvarně zaměřené. O zařazení do výběrové výtvarné třídy pak rozhoduje komise výtvarníků, a to na základě školních výtvarných prací žáka za pátý, případně i čtvrtý a třetí ročník.

Zájemci o přijetí, kteří absolvovali první stupeň na jiné základní škole, se podrobují přijímacím talentovým zkouškám. Žáci zařazení do výtvarně zaměřené třídy získávají kromě základního vzdělání také určité znalosti a dovednosti výtvarného charakteru a z oblasti dějin umění. Žáci se často účastní různých externích výstav a soutěží a rovněž jsou organizovány výstavy a vernisáže jejich prací přímo ve škole (např. školní vernisáž Budiž světlo, kde žáci představili vlastnoručně vyrobená světelná tělesa z nejrůznějších materiálů, od kamene po gumu).

Na druhém stupni základní školy je zřízena instituce Dětského parlamentu, ve kterém je po jednom zástupci z každé třídy. Dětský parlament pak komunikuje s vedením školy. Pro komunikaci s rodiči žáků mají ředitelka školy, její zástupkyně, výchovný poradce i ostatní vyučující vypsane konzultační hodiny.

Žáci pátého ročníku a druhého stupně mohou ve škole také využívat možnosti navštěvovat ve svém volném čase Klub mladých. Zde se jim nabízí konverzace ve francouzském, německém a anglickém jazyce, keramika, počítače, různé druhy sportů, šachy, textilní ateliér, studovna pro doučování, hra na hudební nástroje apod. Nabídka aktivit k trávení volného času je tedy široká.

V rámci školního vyučování mají žáci sedmých, osmých a devátých tříd na výběr několik volitelných předmětů, a to výtvarnou výchovu, sportovní hry, informatiku, konverzaci v cizím jazyce či matematický seminář. Ve výtvarně zaměřených třídách je od sedmého ročníku zavedena výuka počítačové grafiky. V sedmém a devátém ročníku je ve škole také zřízena speciální třída pro děti se specifickými poruchami učení. (Dostupné na internetu: www.zsvodickova.cz)

6 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA TŘÍDY

Jak jsem již zmínila, pro svou práci jsem si vybrala školu s rozšířenou výukou výtvarné výchovy. Uvedená základní škola má jak třídy běžné, tak třídy výtvarně zaměřené. V každém ročníku jsou počínaje druhým stupněm vždy dvě třídy běžného typu (třídy A a B) a jedna třída s výtvarným zaměřením (třída s označením C).

Sběr písemných prací i rozhovorů byl prováděn v devátém ročníku základní školy, a to v 9. C, tedy ve třídě s rozšířenou výtvarnou výchovou. Ve výtvarných třídách, jsou žáci připravováni především k uplatnění na středních školách výtvarného charakteru. Cílem výtvarných tříd základní školy je, aby žáci co nejlépe obstáli u přijímacích zkoušek i v pozdějším studiu na nejrůznějších výtvarných středních školách.

Ve třídách s výtvarným zaměřením je zařazena oproti běžným třídám výuka dějin umění a jedna hodina výtvarné výchovy týdně navíc. Žáci mají také možnost navštěvovat výtvarnou výchovu jako jeden z volitelných předmětů.

Kromě jiných je v nabídce volitelných předmětů v osmém ročníku také předmět s názvem „volba povolání“. V rámci tohoto předmětu žáci navštěvují dny otevřených dveří na různých středních školách, učí se orientovat v nabídce středních škol, vyplňovat přihlášku apod. Žáci výtvarně zaměřených tříd však většinou tento předmět nenavštěvují, nejčastěji si vybírají v každém ročníku jako volitelný předmět opět výtvarnou výchovu.

Třída, ve které jsem prováděla šetření, tedy zmíněná 9. C, sestává z 23 žáků. Z celkového počtu je sedm chlapců a šestnáct dívek. Ve třídě je tedy převaha děvčat (70 %). Co se týče pověsti třídy, podle slov paní zástupkyně mají pedagogové na třídu velmi rozporuplné názory. Někteří učitelé v 9. C učí rádi, je však i dost vyučujících, kteří ji považují za problematickou.

7 ROZBOR PÍSEMNÝCH PRACÍ

Písemná práce v podobě dotazníku a písemného vyprávění byla zadána všem žákům uvedené deváté třídy základní školy. Po zpracování materiálů žáků celé třídy, se dále v této práci věnuji pouze jedné skupině žáků. Jde o žáky, kteří se hlásí na stejný typ střední školy, a to výtvarně či umělecky zaměřené. Prvotní vyhodnocení prací celé třídy posléze umožní hlubší pohled a přesnější charakterizování skupiny žáků, na kterou se dále zaměřuji.

Jak již bylo uvedeno výše, v rámci písemné práce měli žáci za úkol vyplnit krátký dotazník týkající se jejich zájmů, volby střední školy a vzdělání a zaměstnání rodičů, a napsat vyprávění navazující na úvodní předepsanou větu „*Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.*“. Písemnou práci vypracovávali hromadně všichni žáci navštěvující uvedenou třídu.

Tabulka č. 1: rozložení volby typu SŠ v 9. C

Záci 9. C	počet žáků	podíl žáků v %
volící gymnázium	2	9
volící SOŠ uměleckého směru	14	61
volící SOŠ jiného směru	7	30

Co do volby typu střední školy, z rozboru výše zmíněných prací vyplývá (viz tabulku č. 1), že celkem dva žáci (9 %) chtějí po základní škole pokračovat ve vzdělávání na gymnáziu, čtrnáct žáků (61 %) volí střední odbornou školu s uměleckým zaměřením (nejčastěji výtvarným) a sedm žáků (30 %) se chce hlásit na střední odbornou školu jiného než uměleckého zaměření. Nikdo z žáků nevolí variantu

středního odborného učiliště. Žáci 9. C tvoří tedy dle výběru své další vzdělávací dráhy tři základní skupiny.

Pro další zpracování jsem žáky rozdělila do uvedených třech kategorií dle typu střední školy, na kterou se žáci chtějí hlásit. K dalšímu podrobnějšímu šetření jsem zvolila pět reprezentantů nejpočetnější skupiny (umělecké zaměření). Z popisu vyprávění jednotlivých žáků a jejich rozboru vyplývají určité charakteristiky jednotlivých skupin, díky nimž bude možné lépe popsat skupinu, na kterou se dále blíže zaměřuji, čili skupinu žáků, kteří se ve své profesní budoucnosti chtějí orientovat na povolání uměleckého charakteru.

Obsah kapitoly 7:

7.1 Skupina žáků volících gymnázium

7.1.1 Shrnutí (charakteristika skupiny)

7.2 Skupina žáků volících SOŠ (jiného než uměleckého zaměření)

7.2.1 Shrnutí (charakteristika skupiny)

7.3 Skupina žáků volících SŠ uměleckého zaměření

7.3.1 Žáci, s nimiž nebyl prováděn rozhovor

7.3.2 Vybraní reprezentanti skupiny

7.3.3 Shrnutí (charakteristika skupiny)

7.4 Srovnání jednotlivých skupin žáků

7.1 Skupina žáků volících gymnázium

Níže představuji žáky, kteří se rozhodli podat přihlášku ke studiu na gymnáziu. Do této skupiny patří dvě žákyně, které tvoří 9 % z celkového počtu žáků ve třídě. V tabulce u každého žáka jsou uvedeny údaje z dotazníku, který žáci 9. C hromadně vyplňovali. Pod tabulkou následuje zpracovaný text písemného vyprávění žáka (viz fotokopii originálu v příloze).

U každého žáka sleduji, jakým způsobem pracuje se svou školní docházkou, proces rozhodování o střední škole, motivaci, zájmy, vztah k výtvarné výchově, existenci či absenci představy o vlastní budoucnosti, kontinuitu plánované budoucnosti a realizované minulosti.

TEREZA (14 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – středoškoláci (matka gymnázium, otec střední odborné)
Zaměstnání rodičů	matka – pokladní, otec – soukromý podnikatel
Přihláška na SŠ	Gymnázium s výtvarným zaměřením
Motivace	blízkost školy k místu bydliště, výtvarné zaměření gymnázia
Zájmy	hudba, ve škole hudební výchova a počítače

Písemné vyprávění

Vyprávění patří k průměrně rozsáhlým, nejvíce píše o průběhu docházky na základní školu. S prospěchem neměla nikdy problémy, i když druhý stupeň vnímá jako horší, spíše však z hlediska kolektivu a nových učitelů. Zmiňuje se i o rozhodování o střední škole, ne však o motivaci konečného výběru. Volba padla na gymnázium, kde již předpokládá problémy a nutnost více se učit. Gymnázium však nakonec úspěšně dokončí a hlásí se na vysokou školu, kam se dostane až na druhý pokus po roce pracovního uplatnění. Při studiu si přivydělává v baru.

Je zřejmé, že si Tereza nemyslí, že vše půjde hladce a bez toho, aniž by vydala určité úsilí. Ví, že gymnázium klade vyšší nároky, a že se tudíž bude muset studiu věnovat více než doposud. Stejně tak přípravě na přijímací zkoušky na vysokou školu bude muset věnovat určitý čas, což vyplývá z faktu, že hovoří o úspěchu až na druhý pokus po roční přestávce. Volba gymnázia může dle mého názoru znamenat určitý odklad rozhodnutí o volbě budoucího povolání. Tereza o žádném povolání nehovoří, neuvádí ani obor vysokoškolského studia, na které se hlásí. Myslím si tedy, že Tereza prozatím nemá jasnou představu o povolání, kterému by se chtěla věnovat a toto rozhodnutí odkládá zřejmě až na dobu po ukončení středního vzdělání.

Co se týče volby střední školy, nedochází v tomto případě k výraznému zvratu, dá se říci, že je zde vzhledem k výtvarnému zaměření gymnázia do jisté míry kontinuita se zaměřením v minulosti. V celém vyprávění se neobjevuje žádná zmínka o jejích zájmech, především o výtvarné výchově, které se už déle věnuje, a chce se hlásit i na gymnázium s výtvarným zaměřením. Výtvarnou výchovu neuvádí ani mezi svými zájmy a oblíbenými předměty. Nebude to zřejmě zvlášť silný motiv, spíše navázání na dosavadní zaměření především vzhledem k blízkosti školy.

NICOLE (14 let)

Vzdělání rodičů	matka – vysokoškolačka, otec – vyučen
Zaměstnání rodičů	matka – účetní, otec – řidič
Příhláška na SŠ	Gymnázium s výtvarným zaměřením
Motivace	školu hodnotí jako dobrou, odklad rozhodnutí o oboru budoucího povolání
Zájmy	tanec, sport, přátelé, ve škole výtvarná výchova, přírodopis

Písemné vyprávění

Vyprávění je průměrné délky, ani stručné, ani příliš rozsáhlé. Velkou část vyprávění věnuje svému prvnímu školnímu dni. Popisuje samu sebe jako malou, a proto jí *nechtěli nikam vzít, ale pak mamka sehnala velmi dobrou školu*. První stupeň základní školy hodnotí jako *dobrý*. V páté třídě zkusila přijímací zkoušky na gymnázium, kam se ovšem nedostala, proto zkusila výtvarnou třídu základní školy, do které již byla přijata. Domnívám se, že je možné, že zařazení do výtvarné třídy bylo motivováno hlavně snahou o umístění dcery na školu, kterou rodina hodnotila jako prestižnější. Nevyšlo gymnázium, tedy alespoň škola nabízející třídy s určitým zaměřením.

Více se o docházce na základní školu nerozepisuje a nevyjadřuje se ani k procesu volby další varianty vzdělání. Pouze velice stručně uvádí, že se po základní škole dostala na výtvarné gymnázium a úspěšně ho zakončila maturitní zkouškou. Hned se dostala na vysokou školu. Nezmiňuje se ani o jejím oboru.

Opět je zde zřejmý odklad rozhodnutí o budoucím povolání, který dívka uvádí již mezi důvody, kvůli nimž se chce hlásit na gymnázium. O své profesní budoucnosti zatím nemá žádnou představu. Budoucnost vidí v „růžových barvách“, nepochybuje o úspěšném zvládnutí gymnázia, ani o úspěšném přijetí na vysokou školu, nepředpokládá žádné těžkosti.

Ve stejném duchu hovoří o svém osobním životě, kde se zmiňuje o partnerovi, plánování dětí a bydlení (*stavíme vilu nedaleko Prahy*). Nicole píše dále také o své vedlejší práci při studiu *občas si zahrají v nějakém známém filmu*. Jde ale spíše o sny, které patří k období puberty, než o reálné možnosti, jelikož dívka není vůbec tímto způsobem umělecky zaměřená.

Ačkoli Nicole navštěvuje výtvarnou třídu základní školy a chce se i dále hlásit na výtvarně zaměřené gymnázium, o výtvarné výchově není v celém vyprávění ani zmínky. Pouze v úplném závěru hovoří o obchůdku s ručně vyráběnými výrobky, který bude vést s kamarády za účelem přivýdělku ke studiu. Výtvarnou výchovu neřadí ani mezi své koníčky, jen mezi oblíbené předměty ve škole. Myslím si, že ani zde výtvarné zaměření gymnázia nehraje podstatnou roli směrem do budoucna, spíše jde o pokračování již započatého zaměření na základní škole. Objevuje se tu tedy určitá kontinuita. Spíše než ke změně věcného zaměření dochází k jistému posunu ke všeobecnému typu vzdělání.

7.1.1 Shrnutí (charakteristika skupiny)

Skupinu žáků, kteří se rozhodli podat přihlášku na gymnázium, tvoří dvě dívky, což představuje 9 % z celkového počtu žáků ve třídě. Vzdělání rodičů těchto dívek je různorodé, jeden rodič je vyučen (25 %), dva rodiče mají středoškolské vzdělání (50 %) a jeden rodič je vysokoškolák (25%). Všichni rodiče vykonávají povolání bez uměleckého zaměření.

Obě dívky chtějí dále studovat na gymnáziu s výtvarným zaměřením, což naznačuje určitou kontinuitu s dosavadním vzděláním na výtvarně zaměřené základní škole. Nedochozí tedy ke zvratu v jejich studijní kariéře vzhledem k realizované minulosti, je zde ovšem posun ke všeobecnému vzdělání, namísto odborně (výtvarně) zaměřeného vzdělání, ke kterému žáky uvedená základní škola připravuje.

Výtvarné zaměření gymnázia u obou dívek, vzhledem k jejich zájmům, představuje určitou míru snahy o setrvání u dosavadního zaměření. Jako by byla škoda ho zcela opustit. Nejde zřejmě o důležitý motiv volby střední školy. V obou případech můžeme rovněž hovořit o znatelném odkladu rozhodnutí o budoucím povolání.

Obě dívky postrádají představu o své profesní budoucnosti. Volbu oboru uplatnění odkládají na dobu po ukončení středoškolského vzdělání. U obou žákyň se objevují ambice na studium na vysoké škole, o oboru studia však zatím nemají jasno.

Co se týče výtvarné výchovy, nehraje zřejmě v životě ani jedné z dívek podstatnou úlohu, ve vyprávění o ní nepíše, ani ji neuvádí mezi zájmy, kterým se věnují ve volném čase.

7.2 Skupina žáků volících SOŠ (jiného než uměleckého zaměření)

V této kapitole představuji žáky, kteří se rozhodli po opuštění základní školy studovat na střední odborné škole jiného než uměleckého zaměření. Jedná se o skupinu sedmi žáků. V tabulce jsou u jednotlivých žáků uvedeny opět údaje z dotazníku, který žáci 9. C vyplňovali. Níže pod tabulkou vždy následuje zpracovaný text písemného vyprávění žáka (viz fotokopii originálu v příloze).

U všech žáků je vyprávění popsáno z hlediska stejných parametrů jako v předcházející kapitole (školní docházka, proces rozhodování o střední škole, motivace, zájmy, vztah k výtvarné výchově, existence či absence představy o vlastní budoucnosti, kontinuita plánované budoucnosti a realizované minulosti).

MICHAL (15 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – středoškolské vzdělání
Zaměstnání rodičů	matka – účetní, otec – manager
Přihláška na SŠ	Střední průmyslová škola elektrotechnická
Motivace	zájem o obor IT či elektrotechnika
Zájmy	počítače, hudba, ve škole AJ a fyzika

Písemné vyprávění

Michalovo vyprávění je průměrně dlouhé. První stupeň základní školy nekomentuje, říká, že si ho moc nepamatuje. Po páté třídě se dostal na současnou základní školu do výtvarně zaměřené třídy, protože *v té době uměl docela dobře kreslit o hodinách výtvarné výchovy*. Vzápětí však prohlašuje, že záhy zjistil, že vlastně kreslit neumí a výtvarná výchova ho *také moc nebrala*. Více se nerozepisuje ani o průběhu školní docházky, ani o procesu volby střední školy. Zmiňuje se pouze, že se rozhodl jít na Střední průmyslovou školu elektrotechnickou, jelikož *když ho baví IT, tak to bude to pravé*. O tom, jak probíhalo jeho studium na střední škole ani o případné spokojenosti či nespokojenosti nepíše nic bližšího, jenom uvádí, že *překouzl matematiku a fyziku a čtyři roky na škole*. Z toho lze usuzovat, že ho obecně škola a učení příliš nebaví.

Dále hovoří o studiu na vysoké škole, překvapivě právnického zaměření. Dříve zvolený směr IT, hodnocený jako *ten pravý*, tedy opouští. Po dostudování školy pracuje

jako manager a projektant, žije *na volné noze a užívá si svobody*. Obor IT zůstává v podobě snu o vlastní firmě *okolo počítačů s dobrým jménem*.

Ačkoli Michal navštěvuje třídu s výtvarným zaměřením je jasné, že žádným uměleckým směrem orientovaný není, myslí si, že kreslit neumí a ani ho to nebaví. Jeho hlavním zájmem jsou počítače. Objevuje se tu sen o vlastní počítačové firmě, ale zřejmě jeho realizaci nevidí jako úplně snadnou či dokonce reálnou, když říká *do dnes je to můj sen*. O perspektivě jeho naplnění nehovoří. Vlastní firma pro Michala zřejmě představuje určitou svobodu v zaměstnání, o které hovoří.

Vysokoškolské studium, o kterém uvažuje, je jiného směru, což značí, že Michal nemá jasnou představu o oboru, kterému se chce ve své profesní budoucnosti věnovat. Nastihuje sice určitou představu budoucnosti, je však plná rozporů. V jeho plánované profesní budoucnosti je značná disharmonie, vidíme zde několik zvrátů (výtvarnictví, IT, právo, management). Dochází k několikeré změně věcného zaměření jeho kariéry.

VERONIKA (14 let)

Vzdělání rodičů	matka – vyučena, otec – středoškolák
Zaměstnání rodičů	matka – neuveden, otec – majitel realitní kanceláře, bezpečnostní agentury
Příhláška na SŠ	Střední hotelová škola – obor hotelnictví a turismus
Motivace	ráda komunikuje s lidmi a bez problému se s nimi seznamuje
Zájmy	posezení s lidmi, ve škole anglický jazyk

Písemné vyprávění

Vyprávění Veroniky je o něco málo stručnější. Přibližně polovina vyprávění pojednává o docházce na základní školu. Veronika píše, že na prvním stupni základní školy neměla vcelku žádné problémy. Na druhý stupeň přestoupila na jinou základní školu do výtvarné třídy. Zde se již objevily horší známky. Počínaje sedmým ročníkem *už to nějak nezvládala*, čili nastaly zřejmě problémy s prospěchem. O konkrétních potížích nepíše. Nehovoří ani o svém rozhodování o výběru střední školy a důvodech, proč nakonec padla volba na střední hotelovou školu.

Výtvarné zaměření na základní škole se do její budoucnosti nijak nepromítá. O výtvarné výchově nepíše, ani ji neuvádí mezi svými zájmy či oblíbenými předměty.

V její budoucnosti tedy zřejmě nebude hrát zaměření na základní škole roli. Z vyprávění vyplývá touha po osamostatnění. Píše, jakmile *jsem dovršila osmnáctého roku, tak jsem se přestěhovala.*

Druhá polovina vyprávění je zaměřena především na osobní život. Veronika píše o bydlení, partnerství a dítěti. O své profesní budoucnosti se nezmiňuje. Pouze uvádí, že střední školu zakončí maturitou, ale nepřemýšlí o žádném zaměstnání. Neříká, kde a jako co by chtěla pracovat. Ve vývoji její studijní kariéry dochází ke zvratu. Veronika mění věcné zaměření, ale důvodem diskontinuity ve vztahu k předchozímu zaměření není zájem o zvolený obor (hotelnictví). To vyplývá ze skutečnosti, že Veronika nemá prázdnou představu o svém zaměstnání po absolvování střední školy. Nehovoří ani o případném dalším studiu.

Domnívám se, že jejím hlavním motivem volby střední školy je být na stejné střední škole s kamarádkou Monikou (viz níže). Vzhledem k absenci vlastní představy o dalším studiu a zaměření, se Veronika hlásí na stejnou střední školu jako její nejlepší kamarádka.

MONIKA (14 let)

Vzdělání rodičů	matka – vysokoškolačka, otec – středoškolák
Zaměstnání rodičů	matka – učitelka na ZŠ (2. stupeň), otec – project manager
Přihláška na SŠ	Střední hotelová škola
Motivace	má ráda společnost, ráda vaří, lákají ji praxe v hotelech
Zájmy	hudba, posezení s přáteli, koncerty, ve škole rodinná a občanská výchova

Písemné vyprávění

Moničino vyprávění patří mezi rozsáhlejší. První třetina vyprávění se zaměřuje na průběh docházky na základní školu. První stupeň proběhl bez problémů se samými jedničkami, od druhého stupně základní školy se prospěch zhoršil. Zmiňuje se o trojce z matematiky v šestém ročníku, ovšem vinu připisuje učiteli. Další problémy měla s fyzikou a chemií. O důvodech rozhodnutí jít dále na střední hotelovou školu nehovoří, jen uvádí, že se na školu hlásí spolu se svou kamarádkou ze třídy (Veronika). I to může být

silným motivem pro obě dívky. Další velká část vyprávění se týká osobních plánů na osamostatnění, život s přítelem, zařizování bydlení a založení rodiny.

Co se týče profesní budoucnosti, Monika hovoří o pronajmutí prostoru a založení hudebního klubu – baru. Ambice na další vzdělání nemá. Její představa baru či klubu však v podstatě odpovídá střední škole, kterou si zvolila. Mezi profesními plány a dosavadním typem vzdělávání (základního) nastává diskontinuita, dochází ke zvratu ve věcném zaměření.

Výtvarné zaměření základní školy se opět jeví jako nepodstatné, výtvarnictví v jejím životě nefiguruje, nepatří ani mezi koníčky, ani se nijak nedotýká plánované profese. Vzhledem k tomu, že má Monika jasnější představu o profesní budoucnosti než Veronika, mám za to, že Monika je ta, která si zvolila střední hotelovou školu a její kamarádka ji následuje.

TEREZA (14 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – středoškoláci
Zaměstnání rodičů	matka – účetní, otec – neuveden
Přihláška na SŠ	Střední průmyslová škola sdělovací techniky
Motivace	zájem o novou techniku, film a televizi
Zájmy	tanec, internet, ve škole matematika, PC, hudební výchova

Písemné vyprávění

Vyprávění Terezy je průměrné délky. Polovina celého vyprávění se věnuje popisování průběhu docházky na základní školu. Tereza nehovoří o svém prospěchu, ale zabývá se ve vyprávění hlavně problematikou školního kolektivu. Na prvním stupni byla po této stránce spokojena, ovšem po přechodu na druhý stupeň a přestoupení do výtvarně zaměřené třídy již hovoří o rozdělení na skupinky, což vnímá negativně. Píše doslova, *když jsem byla v deváté třídě, už jsem se těšila na střední*. O důvodech, které vedly k rozhodnutí pro střední průmyslovou školu sdělovací techniky se nezmiňuje. Problémy s přijetím na tuto školu rovněž nepředpokládá, říká, že ji vezmou bez přijímacích zkoušek *na průměr*. Zřejmě je v tomto směru informovaná.

Nezapomíná se zmínit o kamarádech ze střední školy a píše *s některými se stýkám ještě dnes*. Sociální oblast je pro ni zřejmě hodně důležitá a trápí ji špatný

kolektiv na současné základní škole. Střední školu úspěšně zakončí maturitou a hovoří i o ambicích na studium na vysoké škole. Neuvádí konkrétní vysokou školu, ale ráda by se zaměřila na média. Při studiu na vysoké škole si přivydělává moderováním pořadu v rádiu. Píše, že jejím cílem je *stát se redaktorkou, nebo něco podobného*. Určitou představu Tereza tedy má, ovšem nepůsobí příliš konkrétně, spíše mlhavě.

Z vyprávění vyplývá určité směřování, ale ne jasná představa o budoucím povolání. Věcné zaměření se mění, zvrát vzhledem k dosavadnímu zaměření však můžeme chápat jako méně výrazný. Oblast médií a povolání, o kterých uvažuje (moderování, redakce) mohou mít k uměleckým oborům relativně blízko. Výtvarné zaměření však opět v podstatě vůbec v celém vyprávění, plánech do budoucna ani mezi koníčky nefiguruje.

PETR (15 let)

Vzdělání rodičů	matka – středoškolačka, otec – neuveden
Zaměstnání rodičů	matka – sekretářka lékaře, otec - neuveden
Příhláška na SŠ	Střední vojenská škola
Motivace	stát se vojákem z povolání, pomáhat při povodních a proti terorismu, vysoký plat
Zájmy	florbal, fotbal, ping – pong, tenis, PC hry, ve škole hudební, tělesná, rodinná, občanská výchova, český jazyk, dějepis

Písemné vyprávění

Petrova písemná práce je velice stručná. O základní škole toho moc nepíše, protože si první stupeň příliš nepamatuje, druhý stupeň hodnotí pozitivně. O výběru střední školy se blíže nerozepisuje, jakým způsobem padla tato volba není jasné. Nezmiňuje se ani o přijímacích zkouškách, o přijetí ovšem nepochybuje.

Na střední vojenské škole hodnotí pozitivně nošení uniforem a velký výběr sportovních her. Mezi jeho koníčky, které uvedl v dotazníku má vekou převahu sport, tudíž se můžeme domnívat, že i volba vojenské střední školy může být těmito zájmy ovlivněna. Lze předpokládat, že na tomto typu střední školy bude velký důraz na fyzickou kondici.

Také náročnost studia zde bude spíše vyšší, Petr ovšem o svém prospěchu nehovoří, zřejmě tedy nemá žádné prospěchové problémy. Velkou motivací je pravděpodobně i vysoký plat, který Petr předpokládá, jelikož se o něm zmiňuje jak v dotazníku, tak i ve svém stručném vyprávění. V závěru uvádí i ambice na pokračování ve studiu na vysoké vojenské škole.

Výtvarný směr na základní škole se nijak neprojevuje ani v Petrových zájmech, ani v jeho představách o budoucnosti. Vzhledem k typu základní školy dochází k zásadnímu zvratu a změně věcného zaměření středoškolského studia a plánované kariéry. Tato diskontinuita vychází nejspíš ze zájmu o studium na vojenské škole a z přesvědčení o vhodnosti této volby. Petr má vcelku jasnou představu o vývoji své profesní budoucnosti.

MARKÉTA (14 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – vysokoškoláci
Zaměstnání rodičů	matka – sekretářka, otec – zaměstnanec banky
Prihláška na SŠ	Střední pedagogická škola
Motivace	domnívá se, že jí tento obor půjde a bude v něm šťastná
Zájmy	flétna, karate, železnice, bižuterie, ve škole HV a informatika

Písenné vyprávění

Délka vyprávění je průměrná. Markéta v podstatě téměř nepíše o své docházce na základní školu, vůbec nehovoří o prospěchu, ani jakým způsobem základní školu zvládala. Píše, že jako malá chtěla být princeznou, protože byla *malá hezká holčička, kterou jen šikanovali*. Později už nevěděla, čím by chtěla být. Stručně popisuje proces rozhodování v deváté třídě, kdy volila mezi gymnáziem, střední školou dopravní a pedagogickou. O tom, co ji přivedlo k jednotlivým variantám se nezmiňuje.

Je možné se domnívat, že gymnázium vzešlo jako možnost ze strany rodičů, kteří mají oba vysokoškolské vzdělání, střední škola dopravní může souviset se zájmem o železnici, který Markéta uvádí v dotazníku, a střední škola pedagogická, dle mého názoru, souvisí s výtvarným zaměřením. Markéta píše, že by chtěla učit malé děti výtvarnou a hudební výchovu. Tuto okolnost uvádí již u volby střední školy

v dotazníku. Obory, mezi kterými se Markéta rozhodovala, jsou velice různorodé, vzájemně absolutně nepodobné.

Markéta se nakonec rozhodla podat přihlášku na střední pedagogickou školu. Ve svém vyprávění uvádí, že ji *jen tak, tak dokončila*. Je možné, že školu považuje za náročnou, nechce věnovat studiu příliš úsilí, nebo jen podceňuje své schopnosti. Ať je to jakkoli, předpokládá, že střední školu dokončí a dále chce pracovat jako učitelka na základní škole a učit na prvním stupni výtvarnou a hudební výchovu. Píše i o občasném suplování češtiny a tělesné výchovy. O dalším pedagogickém vzdělání na vysoké škole neuvažuje.

Markétina konečná volba střední školy je do jisté míry pokračováním jejího dosavadního zaměření na základní škole, ačkoli ostatní obory, o kterých uvažovala jsou zcela odlišné. Nakonec tu tedy je jistá kontinuita. Markéta má představu o svém budoucím povolání, ovšem ne úplně přesnou. Nezní přesvědčivě. Nebere například v úvahu, že na prvním stupni základní školy učí jeden pedagog všechny předměty (ne pouze VV a IIV).

Výtvarné zaměření na základní škole se u Markéty odráží ve volbě další vzdělávací dráhy a v představě o budoucím povolání, ovšem paradoxně vůbec nefiguruje mezi jejími zájmy. Zájem o bižuterii, který řadí mezi své koníčky, pokud jde o její navrhování či tvoření, s výtvarnictvím jako jediný ze zájmů souvisí. Celá tato písemná práce se zabývá od začátku do konce výhradně otázkou „Čím budu?“.

PATRIK (15 let)

Vzdělání rodičů	matka – vyšší odborné vzdělání, otec - neuveden
Zaměstnání rodičů	matka – manager, otec – neuveden
Přihláška na SŠ	Střední průmyslová škola – obor počítačové systémy
Motivace	zájem o práci s počítačem, chce jim lépe rozumět
Zájmy	hra na kytaru, středověk – rytířství, ve škole angličtina

Písemné vyprávění

Písemná práce Patrika patří mezi rozsáhlé, ovšem tematicky do značné míry mimo zadání. Hned v úvodu začíná větou *Je mi 21 let a dodělávám vysokoškolské vzdělání na Inženýra Mgr.* To sice nesvědčí o zcela jasné představě, ale je možné

alespoň říci, že Patrik má určité ne konkrétní vysokoškolské ambice. Obor studia z uvedeného tvrzení nevyplývá.

Vyprávění pokračuje popisem pocitů při nástupu do školy. Patrik uvádí, že očekával, že to bude stejné jako ve škole a byl zklamaný, *začalo to být horší, horší, horší*. Dále už pokračuje spíše kritikou školy, kterou považuje za důležitou pro život, ovšem jinak ji hodnotí negativně. Kritizuje známkování, nespravedlivé škatulkování, přístup učitelů, některé činnosti ve škole považuje za ztrátu času.

Nedozvídáme se vlastně nic o jeho prospěchu, rozhodování o střední škole, o jeho představě profesní budoucnosti, ani o jeho osobních plánech.

7.2.1 Shrnutí (charakteristika skupiny)

Skupinu žáků, kteří se rozhodli ve svém vzdělávání pokračovat po základní škole na střední odborné škole jiného než uměleckého zaměření, tvoří sedm dětí, z toho tři chlapeci a čtyři dívky. Tato skupina představuje 30 % z celkového počtu žáků ve třídě.

Rodiče těchto žáků mají různorodé vzdělání, nejpočetnější kategorii však tvoří rodiče středoškoláci. Jeden rodič je vyučen (7 %), sedm rodičů má středoškolské vzdělání (50 %), jeden rodič má vyšší odborné vzdělání (7 %), tři rodiče jsou vysokoškoláci (cca 22 %) a ve dvou případech žáci neuvedli vzdělání rodiče (14 %). Povolání uměleckého směru nevykonává žádný z rodičů, nejvíce pracují v oblasti účetnictví, managementu, administrativy.

Mezi volnočasovými aktivitami ani jednoho z žáků nefiguruje výtvarná výchova, dokonce není zastoupena ani mezi oblíbenými školními předměty. U šesti ze sedmi žáků, čili u 86 % žáků, se výtvarné zaměření dosavadního školního vzdělání nijak neodráží v plánované budoucnosti, ve zvoleném typu střední školy a profesní dráze. Jediná Markéta chce zůstat u výtvarnictví v podobě pedagogické činnosti (chce učit děti výtvarnou a hudební výchovu).

Určitá kontinuita ve vzdělávání a v tomto smyslu i návaznost mezi realizovanou minulostí a plánovanou profesní budoucností se tedy projevuje pouze u jedné žákyně (14 % žáků této skupiny). U ostatních šesti žáků (86 %) dochází většinou k výraznému zvratu a změně věcného zaměření dalšího studia a plánované profesní budoucnosti.

Co se týče typu střední školy, tři žáci se hlásí na střední průmyslovou školu (elektrotechnická, sdělovací technika, počítačové systémy), dvě žákyně na střední

hotelovou školu, jeden žák na střední vojenskou školu a jedna žákyně na střední pedagogickou školu.

Ve skupině žáků, kteří se hlásí na střední odbornou školu jiného než uměleckého směru, uvažují čtyři žáci (57 %, Michal, Tereza, Petr, Patrik) i o následném vysokoškolském studiu. Tři z uvedených čtyřech žáků (Michal, Tereza, Petr) hovoří o konkrétním oboru, který by rádi na vysoké škole studovali.

O své plánované profesní budoucnosti má určitou představu pět žáků (71 %). Nastíněná představa budoucí kariéry je ve třech případech spíše nepřesná či rozporná (Michal, Tereza, Markéta), u dvou žáků se objevuje vcelku jasná představa (Monika, Petr). Zbývající dva žáci o své představě plánované budoucnosti nehovoří (Veronika popisuje pouze budoucnost v osobní sféře, Patrik se odchýlil od zadání a o tomto tématu nic neříká).

7.3 Skupina žáků volících SŠ uměleckého zaměření

V následujících dvou kapitolách představuji žáky, kteří se rozhodli pokračovat ve svém dosavadním zaměření (výtvarné orientaci základní školy) a hlásit se ke studiu střední školy uměleckého charakteru (nejčastěji výtvarného). Právě na tuto skupinu žáků se ve své práci dále blíže zaměřuji. Jde o velice výraznou skupinu, která čítá čtrnáct žáků. Je tedy nejpočetnější ve třídě (61 % celkového počtu žáků).

Vzhledem k množství žáků nebylo možné provádět následný rozhovor se všemi, proto bylo vybráno pět žáků (dva chlapeci a tři dívky) coby reprezentantů skupiny žáků volících střední školu uměleckého směru. S těmi pak byl prováděn podrobnější rozhovor zaměřený na jejich školní docházku, zájmy, rodinné prostředí, volbu střední školy a představy o budoucnosti.

Volba reprezentativního vzorku byla více méně náhodná vzhledem k absenci kritéria, dle kterého by mohl být výběr uskutečněn. Na základě písemného vyprávění se domnívám, že žáci vybraní pro rozhovor jsou určitým způsobem výrazní a vzájemně rozdílní.

Obsah kapitoly 7.3:

7.3.1 Žáci, s nimiž nebyl prováděn rozhovor

7.3.2 Vybraní reprezentanti skupiny

7.3.3 Shrnutí (charakteristika skupiny)

7.3.1 Žáci, s nimiž nebyl prováděn rozhovor

Níže jsou uvedena data získaná z dotazníků a zpracovaný text písemného vyprávění žáků 9. C, kteří se při volbě své další vzdělávací dráhy rozhodli pro střední školu výtvarného či uměleckého charakteru, a kteří nebyli podrobeni z důvodu kvantity následnému rozhovoru.

DOMINIKA (14 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – středoškoláci
Zaměstnání rodičů	matka – soukromý podnikatel, otec – soukromý podnikatel (rodinná firma)
Přihláška na SS	Výtvarná škola V. Hollara (UMPRUM) – obor propagační grafika
Motivace	prestižní škola, umělecké zaměření, zájem o obor grafika
Zájmy	malování, vyrábění z korálek a různé výtvarné techniky, ve škole VV, HV, dějepis, přírodopis

Písemné vyprávění

Vyprávění je průměrné obsáhlé. Téměř polovina vyprávění je zaměřena na popis průběhu docházky na základní školu, především prvního školního dne. Spíše než své pocity popisuje Dominika, jak to vypadalo ve třídě, kam nastoupila spolu se svým kamarádem. Vzhledem k tomu, že ji moc bavilo malování, přestoupila později na jinou základní školu do výtvarně zaměřené třídy. Neříká ovšem nic bližšího, dokonce ani, ve kterém ročníku ke změně školy došlo.

Rovněž se ve vyprávění nezabývá výběrem střední školy a rozhodováním o dalším zaměření, svými motivy či případnými jinými vlivy. Dominika rovnou píše *no a je tu střední škola, měla jsem spoustu úspěchů a získala nové přátele a i dobře jsem vycházela s učiteli*. Celkově vnímá dobu na střední škole optimisticky a očekává, že *získá spoustu nových zkušeností a poznatků*. Na střední školu se nejspíš těší.

Ve svém vyprávění navazuje Dominika vysokoškolským studiem, ale neuvádí jaký obor či na jaké vysoké škole studuje. Pouze píše *je to hoňka*, z čehož soudím, že vysokoškolské studium již považuje za mnohem náročnější, a že si je vědoma, že mu bude muset věnovat více úsilí. Ačkoli se nezmiňuje o oboru studia, zřejmě zůstává

věrná původnímu směru, neboť uvádí, že při studiu pracuje v grafické firmě. V závěru nezapomíná ani na osobní život, stručně hovoří o rodině, zdraví a partnerovi.

Dominika neuvádí, zda a jakým způsobem se připravovala na přijímací zkoušky na střední školu. Vzhledem k faktu, že na tento typ školy se dělají talentové zkoušky, předpokládala bych, že je nutná jistá příprava. Výtvarná výchova ovšem patří mezi její oblíbené předměty jak ve škole, tak i mimo ni. Ve svém volném čase se věnuje malování, výtvarným technikám, vyrábění z korálek apod. Je tedy tímto směrem zaměřena již dříve a zřejmě ji opravdu výtvarnictví zajímá.

Výběrem střední školy a nastíněnou představou profesní budoucnosti Dominika navazuje na v minulosti započaté věcné zaměření, nedochází ke zvratu, ale ke kontinuitě ve směru vzdělání a další profesní dráhy.

Vzhledem k tomu, že se zmiňuje mezi důvody, proč zvolila právě tuto střední školu, i o prestiži, hraje svou roli zřejmě i skutečnost, že považuje uměleckou školu a zvolený obor za prestižní záležitost. Dominika se nevyjadřuje ke svému prospěchu, ale o talentu zřejmě nemá větší pochybnosti vzhledem k okolnosti, že hovoří o svých úspěších na střední škole. Dojem prestiže může být podporován i přístupem rodičů, kteří soukromě podnikají a mají středoškolské vzdělání, čili představují střední vrstvu, kde povolání umělecky zaměřené může být vnímáno výše na žebříčku společenského statusu. Rovněž základní škola, jak jsem si všimla, v žácích utvrzuje pocit prestiže tohoto zaměření.

JANEK (14 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – vysokoškolské vzdělání
Zaměstnání rodičů	matka – choreografka, otec – neuveden
Přihláška na SŠ	Střední průmyslová škola grafická – obor propagační výtvarnictví
Motivace	baví ho práce na počítači, grafika, rád kreslí
Zájmy	tanec, počítač, grafika, ve škole TV

Písemné vyprávění

Toto vyprávění je z hlediska délky spíše stručné. Janek píše o tom, jak nastoupil do první třídy základní školy, kterou ovšem nehodnotí jako příliš dobrou, a proto ve třetím ročníku přestoupil na základní školu, kde je dnes. Na druhém stupni si zvolil

výtvarně zaměřenou třídu, ale nehovoří o důvodech. V podstatě dále již docházku na základní školu nekomentuje, jen uvádí *tam se mi vedlo lépe*, a že *šťastně dostudoval do deváté třídy*. O svém prospěchu Janek nehovoří.

Rovněž nekomentuje ani proces rozhodování o své další vzdělávací dráze, nehovoří o důvodech, proč se rozhodl pokračovat ve stávajícím zaměření. Dále píše, že dělal zkoušky na střední průmyslovou školu grafickou a byl přijat. Studium na této škole hodnotí jako dobré, líbila se mu hlavně práce s počítačem. Po jejím dokončení *mel chvílku pauzu a dělal grafika na volné noze*. Janek má i ambice na vysokou školu, uvádí, že se *snažil udělat zkoušky na vysokou školu AVU a tam se také dostal*. Co se týče perspektivy do budoucna, rád by pracoval jako grafik.

Janek neuvádí, jak dlouho se již věnuje výtvarné výchově, radí však grafiku mezi své zájmy. Výběr střední školy tedy vychází z jeho dosavadního zaměření a oblíbených činností. Zvolený obor studia a plánovaná profesní budoucnost jsou zcela v souladu s realizovanou minulostí. Co do věcného zaměření, je zde kontinuita. O názoru na svůj talent nehovoří, avšak neobjevují se zde v tomto směru žádné pochybnosti. Janek předpokládá, že s úspěchem zvládne střední i vysokou školu.

Vzhledem ke skutečnosti, že matka pracuje jako choreografka, může Jankovo umělecké zaměření vycházet, či být podporováno, i ze strany rodiny. Oba rodiče jsou také vysokoškolsky vzdělání, tudíž zaměření syna i jeho studium na vysoké škole naplní stávající rodinný status. Janek má více či méně jasnou představu o své budoucí profesní dráze.

MARTIN (15 let)

Vzdělání rodičů	matka – středoškolačka, otec – neuveden
Zaměstnání rodičů	matka – úřednice (finanční oddělení), otec – neuveden
Přihláška na SŠ	Střední umělecko průmyslová škola (výtvarná)
Motivace	nadání
Zájmy	výtvarné umění, design nábytku, ve škole hudební výchova

Písemné vyprávění

Martinovo vyprávění je velice stručné. Nedožíváme se nic o jeho docházce na základní školu, jakým způsobem se dostal do výtvarně zaměřené třídy, jaký byl jeho prospěch atd. Nic nepíše ani o vlivech při rozhodování o typu střední školy.

Jeho vyprávění začíná prohlášením *jsem mladý nadějný designér*. O základní i střední škole poznamenává pouze, že je absolvoval. Zmiňuje studium na vysoké škole, ale neupřesňuje jakou školu či obor studuje. Je ale jasné, že se neodchyluje od své původní dráhy. Co se týče perspektivy po dokončení vysokoškolského studia, plánuje založení vlastního design studia. Chce se stát známým po celém světě.

Martin ve své vzdělávací dráze navazuje na zaměření zvolené již na základní škole, objevuje se zde zřejmá kontinuita. Střední škola je opět výtvarného směru. Této volbě odpovídají i Martinovy zájmy, mezi které patří hlavně výtvarné umění a design nábytku. Designu nábytku se chce věnovat i ve svém povolání.

Martin má určitou představu o své profesní budoucnosti, která je zcela v souladu s jeho dosavadním věcným zaměřením. Ať už jsou Martinovy představy jakkoli reálné, jasně ukazují nadšení a chuť věnovat se zvolenému oboru. O svém nadání vůbec nepochybuje, dokonce o něm přímo hovoří. Svou budoucnost vidí optimisticky.

Lze se domnívat, že určitou roli může hrát opět prestiž zvoleného oboru, a to i ve vztahu k sociálnímu postavení rodiny. Rodina není umělecky zaměřena, u Martina může jít i o touhu po vyšším společenském postavení, kterého chce dosáhnout prostřednictvím prestižního povolání.

ADÉLA (14 let)

Vzdělání rodičů	matka – středoškolačka, otec – vyučen
Zaměstnání rodičů	matka – účetní, otec – soukromý podnikatel (potisk triček)
Příhláška na SŠ	Výtvarná škola V. Hollara – propagační výtvarnictví
Motivace	baví ji to
Zájmy	grafika, turistika, ruční práce, ve škole občanská, rodinná a hudební výchova

Písemné vyprávění

Vyprávění je průměrně obsáhlé. Tři čtvrtiny vyprávění věnuje Adéla popisování školní docházky na základní školu. Do první třídy nastoupila s kamarádem ze školky, ale do třetí třídy již přešla na jinou základní školu. Důvody neuvádí. Ve čtvrtém ročníku došlo k další změně základní školy (současná ZŠ), opět neříká proč. V šestém ročníku při přechodu na druhý stupeň si zvolila výtvarně zaměřenou třídu. Považuje za důležité zmínit, že sem s ní stále chodí onen kamarád ze školky. Adéla nehovoří o svém prospěchu, školu nehodnotí, až do této doby se nerozepisuje ani o výtvarné výchově, které se už zřejmě věnovala a chce se jí věnovat i na střední škole.

Co se týče dalšího vzdělání, píše, že po základní škole šla na soukromou školu do Čakovic, která je výtvarně zaměřená, a kde studovala obor počítačová grafika. Zde dochází k rozporu s vyplněným dotazníkem, kde Adéla napsala, že si již podala přihlášku na Výtvarnou školu V. Hollara (státní).

Jedním z možných vysvětlení může být, že Adéla nevěří příliš ve svůj úspěch při přijímacích zkouškách na vybranou školu. Možným způsobem řešení neúspěchu pak může být případný pokus o přijetí na obdobnou školu soukromou. Dle slov výchovné poradkyně, která na této základní škole působí, volí žáci zmíněný způsob řešení neúspěchu na státní škole poměrně často. O svém talentu jinak Adéla nehovoří.

K představě o svých profesních perspektivách říká, že po absolvování střední školy, bude pracovat v baru. Vysokoškolské ambice nemá. Z uvedených tvrzení vyplývá skutečnost, že se po dokončení školy nechce svému oboru věnovat, případně, že si myslí, že by se v tomto oboru z nějakého důvodu neuplatnila. Kontinuitu věcného zaměření vidíme tedy pouze ve volbě střední školy, poté však dochází ke zvratu a představa plánované profese již není v souladu s minulostí ani s plánovaným zaměřením střední školy.

Výtvarný směr figuruje v jejích zájmech v podobě ručních prací a grafiky, ve svém vyprávění ovšem o výtvarnictví téměř nepíše. Ve škole není výtvarná výchova jejím oblíbeným předmětem. Nevztahuje tento obor ani ke své profesní budoucnosti. Z vyprávění Adély nevyznívá ve vztahu ke zvolenému oboru žádná motivace.

ANNA (15 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – středoškoláci
Zaměstnání rodičů	matka – zdravotní sestra, otec – podnikatel
Příhláška na SŠ	Střední průmyslová škola grafická – obor užitá fotografie
Motivace	neví, jde o jedinou státní fotografickou školu v Praze
Zájmy	spánek, pojídání čokolády, lyžování, ICQ

Písemné vyprávění

Vyprávění Anny je z hlediska délky průměrné. Průběhem docházky na základní školu se Anna zabývá minimálně. Pouze uvádí, že *to šlo z kopce*. Čtení jí *nikdy neslo* a říká, že *číst knížky začala až asi tak v šesté třídě*. Zmiňuje rovněž své pocity v období puberty. Anna nekomentuje ani svůj prospěch, ani se více nerozepisuje o základní škole. Rovněž nehovoří o svém rozhodování, na jakou střední školu se hlásit, a co ovlivnilo její konečnou volbu.

V dotazníku uvádí, že se bude hlásit na Střední průmyslovou školu grafickou, obor užitá fotografie, ve svém vyprávění však střední školu ani slovem nezmiňuje. Nehovoří ani o svých zájmech, až do této doby se nedovídáme nic o tom, že by se Anna nějakým způsobem věnovala fotografování. Není tedy jasné, zda Anna předpokládá, že bude na vybranou střední školu přijata, a že ji úspěšně dokončí.

Na vyprávění o základní škole a o pubertě navazuje rovnou prohlášením *momentálně jsem v Austrálii u svého strýčka a fotím seč můžu*. Fotografování se tedy ve své profesní budoucnosti věnovat chce. Dále pokračuje kritikou digitální fotografie. Ráda by také šla na vysokou školu, ale neuvádí obor, můžeme pouze předpokládat, že má na mysli studium spojené s fotografií. Stručně se vyjadřuje rovněž k plánům spojeným se založením rodiny.

Celé vyprávění postrádá motivaci směrem ke studiu a uplatnění ve zvoleném oboru. Její představa profesní budoucnosti je spíše nejasná, i když naznačuje kontinuitu s dosavadní školní minulostí. Anna se drží věcného zaměření a navazuje na něj. Co se týče výtvarného či uměleckého zaměření, z vyprávění ani z dotazníku však nelze vyčíst příliš nadšení pro tento obor. Výtvarnou výchovu ani fotografování neřadí mezi své koníčky a ani v dotazníku uvedený motiv ke studiu střední školy o zájmu mnoho nevyovídá.

KRISTÝNA (15 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – středoškoláci
Zaměstnání rodičů	matka – dříve zdravotní sestra, dnes zprostředkovatel pojištění, otec – OSVČ (oblast pojištění)
Příhláška na SŠ	Střední umělecká škola textilních řemesel
Motivace	výtvarnému oboru se věnuje již odmala, chce se mu věnovat dále, škola je blízko bydliště, chce být návrhářkou
Zájmy	výtvarné obory, ve škole výtvarná a hudební výchova

Písemné vyprávění

Z hlediska délky je vyprávění průměrné. Necelá polovina vyprávění je zaměřena na základní školu, kam se Kristýna těšila, ale posléze ji přestala bavit. Popisuje svou špatnou zkušenost s učitelkou, což podpořilo rozhodnutí, že změní školu. Toto rozhodnutí však vycházelo především z výtvarného zaměření Kristýny. Proto nastoupila od šestého ročníku do základní školy, která nabízela třídy s výtvarným zaměřením. Zde Kristýna dokončila docházku na základní školu, nehodnotí ji však příliš kladně, říká *škola mě štvala snad až na jeden předmět – hudebku*.

Kristýna nepopisuje proces svého rozhodování o navazující střední škole ani přípravu či průběh přijímacích zkoušek. Rovnou píše, že se dostala *na svou vysněnou střední školu*. Tu hodnotí velmi kladně, píše *měli jsme spoustu výstav a výtvarných projektů, bavilo mě to*. Školu také s úspěchem zakončila maturitní zkouškou. Stručně zmiňuje i svůj osobní život, ve kterém se jí vše více méně dařilo.

Kristýna má i vysokoškolské ambice, říká, že se dostala na vysokou uměleckoprůmyslovou školu. Při studiu dělá ve volném čase návrhy šatů, zmiňuje se i o úspěšné přehlídce své kolekce. Závěrem píše o partnerovi, který je rovněž umělecky zaměřený (herec), o bydlení, kamarádech a své budoucnosti, kterou hodnotí jako velmi dobrou. Závěr je velice pozitivní.

Kristýna má určitou představu o své profesní budoucnosti. Výběrem střední školy i následnou představou své práce a vysokoškolského studia navazuje na výtvarné zaměření základní školy. Nedochozí tedy k žádnému zvratu kariéry, naopak můžeme v tomto ohledu hovořit o kontinuitě realizované minulosti a plánované budoucnosti. Střední školu nazývá *vysněnou*, zřejmě má velkou motivaci a touhu jít tímto směrem.

Výtvarné výchově se věnuje již dlouhou dobu, jako své koníčky uvádí především výtvarné obory a i ve škole je jejím oblíbeným předmětem výtvarná výchova.

Vybraná střední škola se nachází v blízkosti jejího bydliště, což je jistě příjemné, ale hlavně chce být návrhářkou. Kristýna nehodnotí svůj prospěch, ale lze soudit, že není premiantkou třídy, jelikož píše, že *jakž takž dochodila do konce deváté třídy*. Ačkoli nehodnotí svůj talent a výtvarné schopnosti, není důvod předpokládat, že by měla jakékoli pochybnosti. Naopak svou budoucnost vidí velmi nadějně a uvádí *moje projekty jsou obdivovány...jsem šťastná*.

MARTINA (15 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – vyučení
Zaměstnání rodičů	matka – úklid, pomoc otci, otec – práce s počítači (dříve výtahář)
Příhláška na SŠ	Střední umělecká škola textilních řemesel (2. volba – gymnázium či průmyslovka, ovšem ne konkrétní)
Motivace	uvádí, že toho moc neumí, tedy nemá moc možností
Zájmy	grafika, PC, plavání, hudba, jídlo, ve škole výtvarná výchova

Písemné vyprávění

Vyprávění je z hlediska délky průměrné, spíše kratší. O základní škole se nerozepisuje příliš podrobně, pouze uvádí, že ve čtvrté třídě přestoupila na jinou základní školu, aby se mohla věnovat výtvarné výchově. Základní školu nehodnotí příliš pozitivně, píše, že doufala, že to bude *mít rychle za sebou*, ale *trvalo to hoodně dlouho*. Více nemluví ani o svém prospěchu, ani o rozhodování o střední škole, případně jakým způsobem se připravovala na přijímací zkoušky na střední školu.

Po základní škole šla na střední uměleckou školu textilních řemesel. Zde předpokládá úspěch, jelikož píše *pedagogům se strašně líbily moje návrhy a výtvary*. Přeje si tedy být na střední škole úspěšná. Další studium na vysoké škole neplánuje. Po střední škole chce pracovat ve firmě zabývající se počítačovou grafikou, píše i o podílnictví na internetové stránce. I nadále se však chce věnovat návrhářství, zmiňuje úspěšnou přehlídku svých modelů. Také vystavuje obrazy.

Martina má představu o své profesní budoucnosti, kterou spojuje především s výtvarným oborem. Výtvarnictví se odráží ve všech jejích plánovaných činnostech (od

PC grafiky, přes návrhy šatů, po malování obrazů). Výtvarnou výchovu uvádí i mezi svými oblíbenými předměty ve škole, mezi koníčky figuruje grafika. Plánovaná profesní budoucnost je zcela v souladu s dosavadním věcným zaměřením.

Nakolik je přesvědčena o svém talentu, není jasné. V dotazníku poznamenává, že *toho moc neumí*, je ale možné, že tím míní „kromě výtvarné výchovy“. Každopádně si však přeje být ve zvoleném oboru úspěšná a vydržet u něj. Jistou roli může hrát i prestiž uměleckého zaměření a zvýšení společenského statusu rodiny. Rodina takto zaměřená není.

KAROLÍNA (14 let)

Vzdělání rodičů	matka – středoškolačka, otec – vysokoškolák
Zaměstnání rodičů	matka – ředitelka propagace, kurzy aranžování susených květín, otec – ředitel kulturního domu
Příhláška na SŠ	Střední umělecká škola textilních řemesel
Motivace	vždy chtěla studovat módní návrhářství
Zájmy	výtvarná výchova, sport, ve škole výtvarná a hudební výchova, matematika

Písemné vyprávění

Vyprávění je průměrně dlouhé. O základní škole píše Karolína velice stručně. Pouze uvádí, že se do školy těšila, ale hned druhý školní den už ne. Dále zmiňuje přestup v páté třídě, kdy změnila školu, aby se mohla více věnovat výtvarné výchově. Proto přešla do výtvarně zaměřené třídy. Zde se jí moc líbilo, zřejmě tu byla spokojená. Nic bližšího o základní škole, o svém prospěchu, či rozhodování o střední škole nepíše.

Dále se rozhodla pro střední uměleckou školu textilních řemesel, kde studovala módní návrhářství. Opět neuvádí nic bližšího, tudíž nelze říci, jaká jsou její očekávání směrem k přijímacím zkouškám a studiu na střední škole. Předpokládá však, že na školu bude přijata, a že ji úspěšně dokončí.

Z dalšího vyprávění vyplývá, že by Karolína ráda dále pokračovala na vysoké škole, kde chce studovat design. Uvádí, že *návrhy šatů si jen přivydělává a věnuje se jim ve svém volném čase*. Návrhářství, které bude studovat na střední škole tedy nespojuje se svou profesní budoucností, spíše si ho ponechá jako koníček a *přivýdělek*

ve volném čase. Jako své profesi by se chtěla v budoucnosti věnovat návrhům interiérů, navrhování a šití šatů, jak již bylo řečeno, odsouvá jako soukromou vedlejší činnost. Kromě toho by ji bavila i vizážistika. Na závěr se zmiňuje stručně o partnerovi a společném bydlení.

Karolína má určitou představu o své budoucnosti a volbě povolání. Všechny varianty, o kterých uvažuje (design interiérů, módní návrhářství, vizážistika) jsou v přímém vztahu k výtvarnictví. Výtvarnou výchovu Karolína uvádí i mezi zájmy a oblíbenými školními předměty.

Ve své plánované profesní budoucnosti zůstává věrná věcnému zaměření, které zvolila již na základní škole, a ve kterém chce i typem středoškolského vzdělání pokračovat. Ačkoli se Karolína v úvahách o budoucnosti drží zmíněného výtvarného zaměření, domnívám se, že si není úplně jistá konkrétním oborem svého profesního uplatnění. Proto hovoří o více variantách.

KATEŘINA (14 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – vysokoškoláci
Zaměstnání rodičů	matka – úřednice v rehabilitačním ústavu, otec – gynekolog
Příhláška na SŠ	Střední umělecká škola textilních řemesel (2. volba – gymnázium)
Motivace	uplatnění fantazie a výtvarné výchovy, jako druhá volba gymnázium, protože neví, co chce dělat
Zájmy	výtvarná výchova, hudba, sport, kamarádi, ve škole výtvarná výchova, dějepis, zeměpis, přírodopis, TV

Písemné vyprávění

Vyprávění Kateřiny je velice rozsáhlé, nejdelší ze všech. Více než v polovině vyprávění se Kateřina zabývá základní školou. Věnuje se zde především vzpomínkám na různé „rošťárny“ a na úrazy, které si ve škole způsobila (otřes mozku, zlomená ruka, vyvrknutý kotník). Dále vzpomíná na přestup na současnou základní školu a na nervozitu a stres, který s tím byl spojený. V této souvislosti pro ni bylo nepříjemné i loučení s prvním stupněm a se spolužáky.

Na nové škole ve výtvarné třídě, kam přišla, hovoří především o několika učitelkách, které si oblíbila a vzpomíná na výtvarnou výchovu, práci v ateliéru a na

různé výtvarné soutěže a výstavy. O svém prospěchu ani o procesu rozhodování o střední škole, na které bude pokračovat ve vzdělávání, nepíše.

Pokračuje tím, že byla přijata na gymnázium s rozšířenou výukou výtvarné výchovy. Opět nezapomíná připomenout stres při přijímacích zkouškách. Možná z nich má obavy, zkoušky pro ni představují zátěžovou situaci, což je pochopitelné. Píše *všechny čtyři roky jsem se musela hodně učit*. Uvědomuje si tedy, že gymnázium představuje vyšší nároky než základní škola a bude nutné na studium vynaložit více úsilí.

O střední škole textilních řemesel, kterou uvedla jako první volbu, se ve svém vyprávění nezmiňuje. Vysvětlením může být, že si není jistá přijetím, a nebo i v případě úspěchu bude zkoušet přijímací zkoušky rovněž na gymnázium a poté se teprve podle výsledků rozhodne.

Po absolvování gymnázia píše o rozhodování, kam jít studovat dál. Nemůže si vybrat, zda se bude v budoucnu věnovat umění či medicíně. Píše, že vyhrálo umění a pokračuje ve studiu na výtvarné vysoké škole, ovšem vzápětí uvádí, že po jejím ukončení, zkouší přijímací zkoušky na lékařskou fakultu. Přijata ovšem není, zkouší tedy příští rok znovu štěstí a je úspěšná. Zdárně dokončí i lékařskou fakultu. Teprve nyní se znovu rozhoduje, čemu se bude vlastně věnovat jako své profesi. Tuto otázku ve svém vyprávění nedořeší.

Kateřina se o výtvarnou výchovu zřejmě opravdu zajímá, věnuje se jí ve volném čase a má ji ráda i coby předmět ve škole. Ve svém vyprávění jako jediná hovoří o tom, jak ráda měla ve škole práci v ateliéru, vzpomíná na soutěže a výstavy. V dotazníku ve svém zdůvodnění volby střední textilní školy také uvádí zájem o výtvarnou výchovu. Zároveň ovšem říká, že vlastně neví určitě, co chce dělat. A tento rozpor se táhne i jejím vyprávěním, kdy se nedokáže rozhodnout mezi uměním a medicínou.

V profesní budoucnosti, kterou Kateřina nastiňuje, dochází nejprve k odložení rozhodnutí o oboru v podobě studia na gymnáziu. Je možné hovořit i o určité kontinuitě, jelikož gymnázium je orientované na výtvarnou výchovu. Volbou výtvarné vysoké školy pokračuje Kateřina již naplno v dřívějším věcném zaměření. Poté však dochází ke zvratu kariéry a Kateřina začíná studovat medicínu, která je alternativou k výtvarnictví od samého počátku.

Nabízí se úvaha, zda není ovlivněna ze strany rodičů, kteří oba pracují ve zdravotnictví (otec jako lékař, matka v administrativě, jedná s pojišťovnami). Lze se jen dohadovat, zda jde o rozpor mezi přáním Kateřiny a přáním rodičů. Volbu Kateřina

odsouvá dokonce až do doby po ukončení obou vysokých škol. Jedná se zřejmě opravdu o obtížný výběr, vzhledem k tomu, že do konce vyprávění není schopna toto dilema vyřešit.

7.3.2 Vybraní reprezentanti skupiny

Níže následují údaje z dotazníků a zpracované texty písemných vyprávění žáků ze skupiny volící střední školu uměleckého charakteru, kteří byli vybráni pro podrobnější rozhovor. Jako podklad rozhovorů sloužily údaje z písemných prací žáků.

Rozhovor se uskutečnil s pěti žáky, z toho se dvěma chlapci a třemi dívkami. Konkrétně jde o Lukáše, Ondřeje, Lónu, Lenku a Terezu.

LUKÁŠ (15 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – vysokoškoláci
Zaměstnání rodičů	matka – fotografka na volné noze, otec – kameraman na volné noze
Přihláška na SŠ	Střední průmyslová škola grafická – obor propagacní výtvarnictví
Motivace	považuje ji za nejlepší mezistupeň na VS
Zájmy	spánek, procházky, ve škole nijak zvlášť nemá rád nic

Písemné vyprávění

Lukášovo vyprávění je velice stručné. Nedožíváme se nic o základní škole ve smyslu jeho prospěchu, průběhu školní docházky či rozhodování, na jakou střední školu se dále hlásit. Nepíše nic ani o vybrané střední škole, o případné přípravě na přijímací zkoušky, o svých očekáváních.

Hned v úvodu vyprávění se zmiňuje o vysoké škole. Předpokládá tedy, že po ukončení středního vzdělání bude přijat k vysokoškolskému studiu. Tuto skutečnost uvádí již v dotazníku, kde coby důvod volby střední školy udává, že ji považuje za nejlepší mezistupeň k vysokoškolskému studiu. Zdá se tedy, že o střední školu a zvolený obor nemá valný zájem a nepředpokládá, že zde bude spokojený. Střední škola je pouze nutným mezistupněm.

Ovšem ani vysokoškolské studium, ačkoli o něm hovoří, ho zřejmě příliš neláká. Píše *vůbec mě to nebaví a nejradši bych s tím fláknul, ještě pár roku a odjedu někam do...a tam si zůstanu*. Jeho přáním do budoucna je odjet pryč, píše, že *do konce života nebude nic dělat (a taky zpronevěří spoustu peněz jako Krejčíř)*. Mezi dosavadním typem vzdělání a plánovaným zaměřením střední školy existuje kontinuita, zdá se však, že není motivována zájmem o zvolený obor.

O perspektivě budoucího povolání Lukáš nehovoří, je možné, že nemá představu, čemu by se chtěl věnovat. Z celého písemného projevu vyzařuje nespokojenost s nynější situací a zřejmě nevelký zájem o budoucnost, kterou nevnímá příliš příznivě.

Výtvarnou výchovu, které se věnuje, neřadí mezi své koníčky, ani mezi oblíbené předměty. Motivy k výběru výtvarně zaměřené školy budou zřejmě jiné. Jednou z variant by mohl být i vliv rodiny, jelikož oba rodiče vykonávají vyloženě umělecké povolání.

ONDŘEJ (14 let)

Vzdělání rodičů	matka – vyučena, otec – středoškolák
Zaměstnání rodičů	matka – původně kadeřnice, dnes úklid, otec – soukromý podnikatel (vydává noviny o automobilech)
Přihláška na SŠ	Výtvarná škola V. Hollara – obor propagační výtvarnictví
Motivace	věnuje se již od 7 let výtvarné výchově a baví ho to
Zájmy	výtvarná výchova, sport, angličtina, ve škole VV, TV, ČJ, dějepis, zeměpis, přírodopis

Písemné vyprávění

Vyprávění Ondřeje sice z hlediska délky patří k rozsáhlejším, ovšem je velice těžko čitelné. Ondřej téměř polovinu svého vyprávění věnuje popisování základní školy, kterou navštěvoval. Zaměřuje se především na spolužáky a třídní kolektiv. Uvádí, že neměl moc kamarádů a nepatřil *do té skupiny – lepší party*. V páté třídě kamarády získal, ale posléze se třída rozpadla a on o ně opět přišel. Později přestoupil na nynější základní školu do výtvarné třídy. Zde již našel dobré kamarády, školu hodnotí kladně. O svém prospěchu nehovoří, jako důležitější se jeví sociální klima.

O svém rozhodování, na kterou střední školu se hlásit, nepíše. Uvádí jen, že střední školu vystudoval a dává ještě zvlášť do uvozovek *mám střední školu*. Zdá se, že to pro Ondřeje představuje úspěch, který hodně znamená. Dále hovoří i o vysokoškolském studiu a opět poznamenává *konečně jsem to dokázal*. Na závěr se zmiňuje i o osobním životě, hovoří o ženě a dítěti. Sebe vidí jako *vysoce ceněného umělce, který prodává obrazy za velké ceny*. Budoucnost tedy vnímá pozitivně.

Ondřejova volba střední školy vychází veskrze z přání věnovat se výtvarné výchově, kterou začal navštěvovat již v sedmi letech. Výtvarná výchova je pro něj koníčkem i oblíbeným předmětem. Zdá se, že velmi stojí o to, aby uspěl na střední škole i případně dále na vysoké škole.

Ondřejova představa o plánované profesní budoucnosti je pokračováním jeho dosavadního věcného zaměření a zdrojem této kontinuity je silný zájem. Jistou roli by mohla případně hrát i prestiž tohoto oboru a snaha po dosažení vyššího společenského statusu. Rodina není umělecky zaměřená. O svém talentu Ondřej zřejmě nemá větší pochybnosti, svou profesní budoucnost vidí příznivě.

LÓNA (15 let)

Vzdělání rodičů	oba rodiče – středoškoláci
Zaměstnání rodičů	matka – herečka, otec – designér (soukromý)
Příhláška na SŠ	Státní konzervatoř Praha – obor hudebně dramatické umění
Motivace	zajímá ji to, chce dávat lidem radost i smutek, vyhnout se předmětům jako je matematika, chemie, fyzika
Zájmy	tanec, hudba, zpěv, dramatika, výtvarné umění, ve škole hudební výchova

Písemné vyprávění

Vyprávění Lóny je z hlediska rozsahu celkem stručné. Začíná větou *v první třídě začala moje muka se základní školou*. Dále se o základní škole příliš nerozepisuje, pouze uvádí, že díky výrazné osobnosti nesedla pedagogům a vždy *vyčnívala z řady*. O prospěchu či důvodech volby střední školy nehovoří. Rozhodla se dále pokračovat ve vzdělání na konzervatoři, kam úspěšně složila zkoušky. Předpokládá, že zde se všechny

její *mínusy za osobnost obrátí na plusy*. Nic bližšího o střední škole neuvádí, jen říká, že i nadále při studiu na konzervatoři hodně maluje.

V budoucnosti se vidí jako *známá ve výtvarném i dramatickém oboru*. Také se zmiňuje o nabytí peněz z dražby svého obrazu. Co se týče osobního života, hovoří o osamostatnění se od rodičů již v 15 letech (bydlení se sestrou) a pozdějším partnerovi (černocho). Píše také o dalším studiu na vysoké škole se zaměřením na výtvarnictví (Akademie výtvarných umění).

Lóna si myslí, že ji ostatní lidé považují kvůli jejím zájmům a výraznému oblékání za extravagantní. Věří však, že tyto stránky její osobnosti budou na konzervatoři vnímány naopak pozitivně. Volba střední školy vychází z jejích koníčků, kterými jsou tanec, hudba, zpěv, dramatické a výtvarné umění. Je zřejmě tímto směrem hodně zaměřená. Stejně zaměřena je i rodina Lóny. Oba rodiče mají uměleckou profesi, matka stejnou, které se chce věnovat Lóna.

Ačkoli je střední škola, kterou si vybrala zaměřena hudebně-dramaticky, píše o vysokoškolském studiu výtvarného směru. Zřejmě se jedná o dva zájmy, mezi kterými pro ni není lehké volit. O svém talentu Lóna sice nehovoří, ale z projevu vyplývá, že o něm nepochybuje. K tomu může přispívat i umělecké zaměření rodiny a *vyčnívání z řady*, o kterém psala.

Lóna má vcelku představu o své profesní budoucnosti. Ačkoli se pohybuje ve svých úvahách mezi dvěma obory, zůstává věrná umění. Její plánovaná profesní budoucnost je v souladu s realizovanou minulostí. Kontinuita věcného zaměření je jasně viditelná.

LENKA (14 let)

Vzdělání rodičů	matka – středoškolačka, otec – vysokoškolák
Zaměstnání rodičů	matka – účetní, otec – plastický chirurg
Příhláška na SŠ	Výtvarná škola V. Hollara
Motivace	baví ji výtvarná výchova a celkem jí jde
Zájmy	výtvarná výchova, skauting, ve škole výtvarná a hudební výchova

Písemné vyprávění

Vyprávění Lenky je průměrně dlouhé. Více než polovinu věnuje vzpomínání na základní školu. Hodně se zabývá svým prvním školním dnem. Zbytek docházky na první stupeň už nekomentuje a rovnou píše o změně školy v páté třídě. Původní školu opustila a začala dojíždět do centra do školy, kterou navštěvuje nyní. Důvodem byla především možnost zařazení do třídy s výtvarným zaměřením.

Lenka nehovoří o tom, s jakým prospěchem zvládala základní školu. Nezmiňuje se ani o důvodech, které ji přivedly k volbě střední výtvarné školy. Uvádí pouze, že na ni byla přijata, a že *byla celkem dobrým a snaživým žákem*. Po složení maturitní zkoušky začala studovat na Akademii výtvarných umění. Na závěr píše o osobním životě a vlastním bydlení nedaleko rodičů. V budoucnosti chce doučovat angličtinu, malovat a vlastnit restaurátorskou firmu.

Volba střední školy i představa o dalším vysokoškolském studiu vychází z dosavadního zaměření Lenky. Výtvarnou výchovu řadí mezi své zájmy a oblíbené předměty a byl to i důvod, proč přestoupila v průběhu školní docházky na jinou základní školu, kde se mohla výtvarné výchově více věnovat.

Perspektiva do budoucnosti, kterou Lenka nastiňuje, představuje pokračování dosavadního věcného zaměření. Co se týče jejího talentu, v dotazníku o sobě říká, že ji výtvarná výchova *celkem jde*. To působí spíše jako průměrné hodnocení. Lenka nepochází z rodiny umělecky zaměřené. Profese obou rodičů je jiného charakteru.

TEREZA (15 let)

Vzdělání rodičů	matka – vysokoškolačka, otec – středoškolák
Zaměstnání rodičů	matka – učitelka na ZUŠ, choreografka, režisérka tanečního divadla, otec – soukromý podnikatel
Příhláška na SŠ	Výtvarná škola V. Hollara (2. volba – Taneční konzervator)
Motivace	výtvarné umění ji baví, chce se mu věnovat v budoucnu
Zájmy	umělecké obory (výtvarnictví, tanec, hudba, dramatika), sport, ve škole výtvarná výchova a dějiny VV, OV, RV, HV

Písemné vyprávění

Vyprávění Terezy je o něco delší než průměrné. Po nástupu do první třídy jí šlo učení velmi dobře, jelikož už ve školce uměla plyně číst. Maminka se jí hodně věnovala. Jak zvládala učivo v dalších ročnících, a s jakým prospěchem, už Tereza neuvádí. Říká ovšem, že v průběhu školní docházky změnila několikrát základní školu. Nakonec začala chodit do nynější základní školy do třídy s rozšířenou výukou výtvarné výchovy. Zde dostudovala do konce devátého ročníku.

Dále byla přijata na střední výtvarnou školu. Píše, *už dávno jsem věděla, že to chci dělat*. Zde rovněž odmaturuje. Z uvedeného vyjádření je zřejmé, že má silný zájem o tento obor a volba střední školy tedy vychází z jejího dosavadního zaměření, kterému se věnuje i ve svém volném čase. Tereza je zřejmě dosti umělecky zaměřená. Kromě výtvarného umění patří mezi její koníčky i tanec, hudba, dramatické umění. Z dotazníku vyplývá, že podobně zaměřená je i její matka. Směr, kterým se Tereza vydala, je tedy podpořen i ze strany rodiny.

Svou perspektivu vidí v podobě vlastního ateliéru, umělecké práce a studia vysoké školy, přirozeně rovněž umělecky zaměřené. Hovoří o samostatnosti, cestování, navštěvování výtvarných seminářů a stáží po celém světě. Později zvažuje i vystudování scénografie, jelikož se ve volném čase věnuje současnému tanci a s přáteli pořádají příležitostná představení.

Tereza má v podstatě jasnou představu o své profesní budoucnosti, která je těsně spjata s uměleckými obory, o které se zajímá (výtvarnictví, tanec, hudba, dramatika). Plánovaná budoucnost je absolutně v souladu s dosud realizovanou minulostí v oblasti školní i zájmové. Vidíme kontinuitu věcného zaměření.

O svém talentu či předpokladech zřejmě nemá Tereza větší pochybnosti. Ze strany rodiny je pravděpodobně podporována. Z jejího líčení budoucnosti zaznívá spokojenost, optimismus a naděje na úspěch.

7.3.3 Shrnutí (charakteristika skupiny)

Skupinu žáků, kteří by rádi po ukončení základní školy studovali na střední odborné škole uměleckého charakteru, tvoří čtrnáct osob, z toho jsou čtyři chlapci

a deset dívek. Tato skupina představuje 61 % z celkového počtu žáků ve třídě, tudíž se jedná o nejpočetnější kategorii.

Mezi rodiči žáků jsou zastoupeny různé stupně vzdělání. Nejvíce je mezi rodiči středoškoláků (14 rodičů, čili 50 %), dále pak vysokoškolsky vzdělaných osob (9 rodičů, čili 32 %) a nejméně jsou zastoupeni rodiče vyučení (4 rodiče, čili 14 %). U jednoho rodiče nebyl dosažený stupeň vzdělání uveden.

V rodině pouze pěti žáků (36 % žáků) se objevuje umělecky zaměřené povolání alespoň u jednoho z rodičů, z toho u dvou žáků vykonávají povolání uměleckého charakteru oba rodiče (celkem tedy sedm rodičů, což představuje 25 % rodičů). Nejvíce rodičů pracuje v oblasti účetnictví, administrativy a soukromého podnikání.

U naprosté většiny žáků (12 žáků, čili 86 %) patří různé výtvarné obory mezi zájmy a koníčky a děti se jim věnují i ve svém volném čase. Výjimkou jsou pouze Anna a Lukáš, kteří výtvarnou výchovu v žádné podobě mezi koníčky ani oblíbenými předměty neuvádějí. Dokonce pět žáků (36 %), kteří ve vyprávění podrobněji hovoří o přestupu na současnou základní školu, uvádějí jako hlavní důvod právě možnost více se věnovat výtvarné výchově.

Výtvarný (či umělecký) směr se u všech žáků promítá do výběru typu střední školy. Ve třetí skupině žáků se tedy vyskytuje naprostá kontinuita věcného zaměření mezi doposud realizovanou minulostí a plánovanou budoucností co do směru středoškolského studia. Pozastavit se můžeme pouze u Kateřiny, která ve svém vyprávění nakonec hovoří o absolvování gymnázia. V tomto případě tudíž nastává posun od odborného ke všeobecnému vzdělání, ovšem i zvolené gymnázium je orientované na výtvarnou výchovu. I zde tedy můžeme uvažovat o určité míře kontinuity.

Co se týče konkrétního typu střední školy, žáci volí čtyři druhy oborů. Osm žáků se hlásí na obor „propagační výtvarnictví“ (Střední průmyslová škola grafická či Výtvarná škola V. Hollara), čtyři žákyně podaly přihlášku na obor „návrhářství“ (Střední umělecká škola textilních řemesel), jedna žákyně se hlásí na obor „užitá fotografie“ (Střední průmyslová škola grafická) a jedna žákyně na obor „hudebně-dramatické umění“ (Státní konzervatoř).

Přání studovat po absolvování střední školy na vysoké škole zmiňuje většina žáků této skupiny (12 žáků, čili 86 %). Z toho šest žáků uvažuje o konkrétním oboru vysokoškolského studia, který úzce souvisí s jejich uměleckým zaměřením (Janek, Kristýna, Karolína, Lóna, Lenka, Tereza). Dalších pět žáků, kteří hovoří o studiu na

vysoké škole, neuvádí sice ani obor ani konkrétní vysokou školu, u čtyřech z nich (Dominika, Martin, Anna, Ondřej) však z vyprávění o dalším profesním uplatnění vyplývá, že chtějí zůstat věrni zvolenému věcnému zaměření a mají tedy na mysli studium uměleckého charakteru. Pouze v případě Lukáše není jasné, o jaké vysoké škole hovoří. Dále tu máme také Kateřinu, která uvádí rovnou dva diametrálně rozdílné obory (umění a medicínu). Zbývající dva žáci, tedy Adéla a Martina, o dalším vzdělávání nepíší, o vysokoškolském studiu zřejmě neuvažují.

Většina žáků ze skupiny volící střední školu uměleckého charakteru má určitou představu o plánované budoucnosti a profesním uplatnění. Pouze Lukáš o své představě profesní kariéry v podstatě nic bližšího neříká. Také představa Kateřiny, týkající se plánované budoucnosti, obsahuje dilema dvou velice rozdílných oborů, z nichž jeden by představoval kontinuitu s dosavadním věcným zaměřením, zatímco druhý obor by znamenal zvrát v profesní kariéře.

Perspektiva budoucího plánovaného povolání je u jedenácti žáků (79 % žáků) úzce spjata s umělecky či výtvarně zaměřenými obory. Představuje tedy pokračování ve věcném zaměření zvoleném na základní a posléze střední škole. Sedm žáků dokonce vyloženě hovoří o svém budoucím úspěchu (např. stylizuje se do role vysoce ceněného umělce, apod.) a svou plánovanou budoucnost vnímá velmi optimisticky. Ať už jsou tyto představy a přání jakkoli reálné, značí nadšení pro zvolený obor a chuť věnovat se mu.

Zbývajících třemi žáky jsou Kateřina, Adéla a Lukáš. Kateřina neučinila prozatím rozhodnutí, zda v budoucím povolání pokračovat v doposud realizovaném věcném zaměření, či učinit zvrát v oboru svého působení. Adéla hovoří o zvrátu v kariéře po absolvování střední školy v podobě práce v baru. Konečně Lukáš, nejspíš vlivem současné nespokojenosti a negativního pohledu na budoucnost, pouze píše, že nechce dělat nic, žádné povolání tedy neuvádí.

7.4 Srovnání jednotlivých skupin žáků

V následující tabulce jsou uvedeny pro lepší přehlednost a názornost některé údaje, které vplynuly z dotazníků a vyprávění žáků 9. C (viz tabulku č. 2). Žáci devátého ročníku byli pro potřeby této práce rozděleni, jak již bylo uvedeno, do třech skupin dle typu střední školy, na kterou se rozhodli hlásit v prvním termínu přijímacích

zkoušek. První skupinu tvoří žáci hlásící se na gymnázium, druhou skupinu představují žáci, kteří se rozhodli pro střední odbornou školu jiného než uměleckého směru, a do třetí skupiny patří žáci volící střední školu uměleckého charakteru.

Tabulka č. 2: přehled vybraných údajů získaných z dotazníků a písemných vyprávění

	1. skupina (podíl v %)	2. skupina (podíl v %)	3. skupina (podíl v %)
podíl žáků 9. C	9	30	61
rodiče – SOU	25	7	14
rodiče – SŠ	50	50	50
rodiče – VŠ	25	22	32
rodiče umělecky zaměřeni	-	-	25
žáci uvádějící VV mezi zájmy	-	-	86
VŠ v plánech do budoucna	100	57	86
naznačený směr VŠ studia	-	43	71
predstava budoucího povolání	-	71	86

Ačkoli si uvedená základní škola klade za cíl připravit žáky výtvarných tříd co nejlépe, aby obstáli v konkurenci ostatních při přijímacích zkouškách a studiu na středních školách výtvarného charakteru, je zřejmé, že ne všichni absolventi výtvarných tříd se rozhodnou ve výtvarném či uměleckém zaměření pokračovat. Stejně jako v běžných třídách se i ve třídě specificky zaměřené vyskytují nejrůznější typy středních škol, na které se žáci chtějí hlásit. Není tedy rozhodně pravidlem, že žáci pokračují ve věném zaměření, zvoleném na základní škole, i dále studiem středoškolským.

V 9. C žáci, kteří výběrem typu střední školy zůstávají věni svému dosavadnímu zaměření, tvoří nejpočetnější skupinu. Čím se odlišují od ostatních spolužáků, kteří se výtvarného (či uměleckého) zaměření vzdávají a dále se mu již nechtějí věnovat? Co mají naopak jednotlivé skupiny společného, v čem se podobají?

Co se týče vzdělanostní úrovně rodičů žáků, ve všech třech skupinách jsou zastoupeny různé stupně nejvyššího dosaženého vzdělání. Největší zastoupení mají rodiče se středoškolským vzděláním, a to ve všech skupinách shodně 50 %. Nejvíce

rodičů s vysokoškolským diplomem je ve skupině žáků, kteří chtějí studovat na střední škole uměleckého charakteru. Dá se říci, že vzdělanostní úroveň rodičů žáků všech třech skupin je v podstatě vyrovnaná. Neobjevují se zde žádné signifikantní rozdíly, ze kterých by bylo možné vyvozovat závěry.

Ačkoli bychom mohli očekávat, že výběrovou výtvarně zaměřenou třídu základní školy navštěvují častěji děti z rodin výtvarně či umělecky zaměřených, rodiče vykonávající povolání uměleckého charakteru tvoří pouhých 15 % z celkového počtu rodičů žáků 9. C. Dlužno však říci, že všech těchto sedm rodičů pochází z rodin žáků třetí skupiny, tedy těch, kteří chtějí studovat na umělecky zaměřené střední škole. Ve třetí skupině tudíž může u některých žáků hrát roli ve volbě zájmů či střední školy zaměření rodiny.

Určitý vliv na rozhodnutí vydat se ve svém budoucím povolání uměleckým směrem může mít i prestiž, o níž někteří žáci přímo či nepřímo hovoří. Povolání uměleckého charakteru řada lidí vnímá jako společensky prestižní a přisuzuje mu vyšší sociální status. Při návštěvě základní školy jsem si všimla, že pedagogové často hovoří o prestiži výběrových výtvarných tříd a následných „prestižních“ možnostech uplatnění žáku. Je tedy pravděpodobné, že tento dojem utvrzují i v rodičích a žácích.

Zájem o výtvarné obory v rámci jednotlivých skupin zcela koresponduje s výběrem střední školy. U žáků první a druhé skupiny, kteří si vybrali pro další vzdělávání střední školu jiného než uměleckého směru, se obory výtvarného charakteru mezi zájmy vůbec neobjevují a nepatří ve většině případů ani mezi oblíbené školní předměty. Naproti tomu 86 % žáků ve třetí skupině řadí výtvarnictví mezi své koníčky.

Pět žáků třetí skupiny považovalo také za důležité zmínit, že na současnou základní školu přestoupili v průběhu školní docházky, aby se mohli více věnovat výtvarné výchově. Z okruhu žáků první a druhé skupiny hovoří v tomto smyslu o přestupu pouze jediný žák, Michal. Vzápětí však dodává, že záhy zjistil, že kreslit neumí, ani ho to nebaví.

Jak už z rozdělení skupin vyplývá, u žáků dochází při volbě střední školy buď k pokračování (kontinuitě) či ke zvratu věcného zaměření. U žákyň první skupiny se vyskytuje určitá míra kontinuity, jelikož se rozhodly pro gymnázium výtvarně orientované, avšak hlavním rysem jejich volby je tendence k odkladu rozhodnutí o oboru budoucího uplatnění.

Ve druhé skupině žáci své rozhodnutí neodkládají a rovnou činí zvrát ve své školní i profesní kariéře. 86 % žáků této skupiny se vzdává svého dosavadního věcného

zaměření a vydává se jiným směrem. Pouze 14 %, čili jedna žákyně ze druhé skupiny, pokračuje v již dříve zvoleném věcném zaměření.

Pro třetí skupinu je dle očekávání charakteristická kontinuita věcného zaměření dosavadního základního a plánovaného středoškolského vzdělání. U 100 % žáků tomu odpovídá již podaná přihláška k prvnímu termínu přijímacího řízení na středních školách. V následném vyprávění se však objevuje jedna výjimka. Tou je Katerina, která nakonec hovoří o uskutečnění studia na výtvarně orientovaném gymnáziu. V plánech realizovaná kontinuita se tudíž objevuje u 93 % žáků třetí skupiny. V případě Kateriny nakonec dochází k odkladu rozhodnutí, zda zvolit kontinuitu či učinit zvrát.

Perspektiva po ukončení středoškolského vzdělání je u jednotlivých skupin rozdílná. U první skupiny žáků je spjata s vysokoškolským studiem, ovšem není jasné jakého zaměření. 100 % žáků této skupiny nemá představu o svém budoucím profesním uplatnění, toto rozhodnutí odkládá až na dobu výběru oboru vysokoškolského studia.

Ve druhé skupině chce pouze 57 % žáků pokračovat ve vzdělávání i na vysoké škole, 43 % žáků při tom hovoří i o oboru studia. Téměř tři čtvrtiny žáků mají určitou představu o svém budoucím profesním uplatnění.

Konečně v případě třetí skupiny s vysokoškolským studiem počítá celých 86 % žáků, 71 % žáků přímo či nepřímo hovoří opět o studiu uměleckého charakteru. I po ukončení střední školy a započetí vysokoškolského studia tedy pokračuje kontinuita věcného zaměření již realizované minulosti a plánované budoucnosti. 86 % žáků této skupiny má určitou představu o budoucí profesní kariéře. Pouze jeden žák o své představě nehovoří. Dále u jedné žákyně dochází ke zvratu v profesní kariéře a u jedné žákyně trvá dilema rozhodnutí mezi zvratem a kontinuitou.

Na rozdíl od žáků prvních dvou skupin, celá polovina žáků třetí skupiny hovoří o dosažení úspěchu a ocenění v budoucím povolání. Tato skutečnost může ukazovat i na víru ve vlastní talent či předpoklady k úspěšnému vykonávání zvoleného povolání.

8 ANALÝZY ROZHOVORŮ

Jak již bylo dříve uvedeno, po sebrání písemných prací v devátém ročníku základní školy jsem vybrala pět žáků, kteří reprezentují třetí skupinu, tedy skupinu žáků, kteří se rozhodli podat přihlášku na střední odbornou školu výtvarného (či uměleckého) charakteru.

Vybranými reprezentanty třetí skupiny jsou Lukáš, Ondřej, Lóna, Lenka a Tereza. S uvedenými žáky jsem posléze prováděla rozhovor, jehož účelem bylo získat více informací, než nabízí písemné vyprávění. Jelikož je plánovaná budoucnost (hlavně profesní) v této práci zkoumána především ve vztahu k realizované minulosti, vystává důležitost podrobnějších údajů z rozhovorů, které dovolují podívat se blíže na minulost žáků, a to především na minulost školní, rodinnou, zájmovou.

Při konečném zpracování rozhovorů jsem již brala ohledy i na údaje získané z písemných prací žáků (jak z dotazníků, tak z vyprávění). Na všechny rozhovory jsem se podívala pohledem čtrnácti kategorií, které se ukázaly jako důležité při několikerém třídění informací získaných z jednotlivých rozhovorů. Všechny kategorie umožňují bližší pohled na faktory, které se účastní či ovlivňují proces rozhodování o další vzdělávací dráze a profesní budoucnosti.

Jedná se o následující kategorie: rodina, tlaky ze strany rodiny, škola a postoj ke škole, důvody přestupu na současnou základní výtvarnou školu, školní prospěch, domácí příprava, kontrola ze strany rodičů, zájmy a osobní vztah k výtvarné výchově, výběr střední školy a jeho motivace, příprava na přijímací zkoušky, talent, stylizace, samostatnost vs. aktivita a pasivita, perspektiva.

V zájmu zachování co nejvyšší autentičnosti a z důvodu umožnění co největší míry pochopení jsou do zpracovaných rozhovorů zařazeny časté parafráze i případné citace (viz přepisy rozhovorů v příloze).

Obsah kapitoly 8:

- 8.1 Rozhovor s Lukášem
- 8.2 Rozhovor s Ondřejem
- 8.3 Rozhovor s Lónou
- 8.4 Rozhovor s Lenkou
- 8.5 Rozhovor s Terezou

8.1 Rozhovor s Lukášem

Rodina, ze které Lukáš pochází, se rozpadla. Rodiče nežijí společně, jsou rozvedení. Oba rodiče založili novou rodinu. Lukáš má jednoho vlastního sourozence (bratra) a dva nevlastní, dvouletého bratra a sestru ze strany otce. Lukáš žije s matkou,

bratrem a nevlastním otcem. Vztah s nevlastními-sourozenci není příliš dobrý. Lukáš říká, že *se nemají moc rádi*. Vzhledem ke skutečnosti, že otec se svou novou rodinou žije v Karlových Varech, lze předpokládat, že ani jejich styk není příliš častý. Otec i matka mají vysokoškolské vzdělání. Matka pracuje jako fotografka na volné noze a otec je kameraman, rovněž na volné noze. Nevlastní otec pracuje stejně jako matka coby profesionální fotograf. S vlastním otcem se znají ze školy. Soudě dle povolání jednotlivých členů, jedná se o velmi umělecky zaměřenou rodinu. To se týká i prarodičů, dokonce i Lukášův dědeček maloval. Podobné zaměření nemíjí ani Lukášovi sourozence. I ti se věnují uměleckým činnostem (přirozeně prozatím kromě nejmladšího dvouletého bratra). Nevlastní sestra tancuje a maluje a bratr se také věnuje výtvarné výchově.

V případě Lukášovy rodiny se objevují výrazné tlaky směrem k podobnému zaměření všech členů rodiny. Zdá se, že je zde vnímáno jako nežádoucí, aby některý z členů rodiny vybočoval a věnoval se jinému než v rodině stanovenému věcnému zaměření. Jak bylo řečeno, rodiče a již i někteří prarodiče se orientovali ve své profesní kariéře na výtvarné či umělecké obory. Lukášovi rodiče důsledně dbají na to, aby i jejich děti šly v jejich šlépějích. Už od malička se Lukáš i jeho sourozenci věnují výtvarným (uměleckým) směrům a navštěvují příslušné kroužky, Lidovou školu umění apod. Rodiče se snaží, aby jejich děti měly takto zaměřenou zájmovou činnost i školní vzdělání, a to i přes případné nepříjemné pocity ze strany potomků.

Na začátky své školní docházky si Lukáš nepamatuje. V jejím průběhu jedenkrát změnil základní školu. Od prvního do čtvrtého ročníku navštěvoval základní školu na Žižkově, poté se Lukášova matka dozvěděla o existenci školy, do které chodí dosud, a rozhodla o přestupu. Lukášův postoj ke škole je vlažný, škola ho moc nezajímá, učení ho příliš nebaví. V dotazníku uvádí, že žádný předmět *nemá nijak zvlášť rád*. V rozhovoru již říká, že ho baví fyzika. V roce 2005 se dokonce zúčastnil fyzikální olympiády, kde vyhrál první místo. Předmětem, který ho naopak vůbec nezajímá, je chemie, protože *ta je moc na učení*. Více ho baví *ty věci, co člověk ví, co je logické*. Lukáš nemá problémy s učením, pouze jeho postoj je laxní. Co se týče výtvarné výchovy, v dotazníku ani ve vyprávění o ní Lukáš nehovoří, jeho oblíbeným školním předmětem není. Rovněž v rozhovoru, jakmile je ochoten připustit, že ho nějaký předmět baví, hovoří o matematice, fyzice, o *logických* předmětech. Jeho školní zájem se tedy ubírá spíše směrem přírodovědným a logickým, než výtvarným (uměleckým), humanitním.

Jak již bylo řečeno, po čtvrtém ročníku Lukáš změnil základní školu. Co bylo důvodem přestupu? Lukáš se nezmiňuje o nespokojenosti s původní školou, ani s její úrovní, ani s učitelem. Důvodem přestupu byla možnost navštěvovat výtvarně zaměřenou třídu. Změnu školy iniciovala matka, Lukáš nehovoří o jakémkoli svém podílu na tomto rozhodnutí, ani o svém přání či pocitech. Vzhledem k výtvarnému zaměření rodiny, rozhodla Lukášova matka, jakmile se dozvěděla o existenci výtvarně orientované základní školy, že její syn ji bude navštěvovat. Jelikož šlo o výtvarně zaměřenou třídu, bylo nutné donést k přijetí na ukázkou i několik dřívějších výkresů. Lukáš byl přijat a setrval již na této škole až do devátého ročníku.

Co se týče školního prospěchu, neměl Lukáš nikdy výraznější problémy, školou proplul od první až do deváté třídy vcelku hladce. Učení mu nezpůsobuje potíže, patří spíše mezi žáky, kteří se učí dobře. Zádrhel může nastat až v případě, že ho předmět nebaví. Na vysvědčení vždy dostával jedničky a dvojky, až v sedmé třídě měl trojku z matematiky. To ovšem připisuje na vrub vyučujícímu, o kterém říká, že *není dobrý, nesečí mi*. Matematiku měl dříve vždy rád, již od mateřské školky, kdy se dopředu učil násobilku, ale kvůli současnému učiteli ho přestala matika bavit. Proto se přestal učit a až v poslední době tedy dostává v tomto předmětu horší známky než dříve. Říká, *jak nás to učí teď tenhle vyučující, tak mě to nebaví a neučím se*. Jinak *jsou všechny předměty v pohodě*. V ostatních předmětech problémy se známkami nemá.

Domácí přípravě se Lukáš věnuje spíše sporadicky. Doma se sice učí, ale netráví tím hodně času. Uznává, že pouze to, co slyší ve škole při vyučování, mu nestačí k naučení, je nutné si látku zopakovat. Říká, že se *na to doma musí kouknout, ale že by v tom zas ležel, to ne, to ho nebaví*. S domácí přípravou Lukášovi nikdo nepomáhá, pokud se učí, tak spíše sám. O svých schopnostech nemá Lukáš pochybnosti, pokud ho daný předmět baví, učení mu jde bez problémů.

Kontrola školních záležitostí ze strany rodičů je spíše slabší. Matka se většinou účastní třídních schůzek. Občas také zkontroluje žákovskou knížku. Jinak Lukáš zájem rodičů o školní záležitosti hodnotí slovy *nic moc*. Vztah vlastního otce k průběhu své školní docházky Lukáš nekomentuje. Říká, že rodičům záleží především na tom, aby se dostal na zvolenou střední školu. Úspěšné Lukášovo přijetí je v centru jejich pozornosti mnohem více než jeho školní výkony. V této oblasti ho rodiče kontrolují zřejmě nesrovnatelně důkladněji. Hodně dbají na to, aby se věnoval výtvarné výchově a řádně se připravoval na přijímací zkoušky.

Mezi své zájmy řadí Lukáš v dotazníku pouze spánek a procházky. Hodně svého volného času však tráví kreslením. Výtvarné výchově se věnuje odmalička, začal již v první třídě. Dříve také navštěvoval karate a keramický kroužek, ale v poslední době už se těmto zájmům nevěnuje, protože na ně nemá dostatek času. To proto, že většinu dnů v týdnu obětuje přípravě na přijímací zkoušky. Dle svých slov má volné pouze dva dny v týdnu (dvě odpoledne), jinak každý den do večera tráví na různých místech kreslením. Výtvarná výchova přitom není jeho koníčkem, neuvádí ji mezi zájmy ani oblíbenými školními předměty a ani v rozhovoru se o ní nevyjadřuje se zaujetím. Ačkoli tato činnost pohlcuje tolik jeho času, nic nenaznačuje, že ho baví, nebo že by měl výtvarnictví rád. Výtvarné výchově se sice věnuje již řadu let a navštěvuje i výtvarně zaměřenou třídu, jeho osobní vztah k tomuto zaměření je však neutrální až negativní. Nejedná se ani tak o jeho zájem, jako spíše o působení rodičů. Jako pravý motiv se jeví přání a rozhodnutí Lukášových rodičů.

Po ukončení základní školy se Lukáš rozhodl dále studovat na Střední průmyslové škole grafické, obor propagační výtvarnictví. Jde tedy o pokračování věcného zaměření, které bylo v minulosti realizováno jak v oblasti zájmových volnočasových aktivit, tak ve výběru specificky orientované základní školy. Lze tedy říci, že plánovaná budoucnost v oblasti středoškolského vzdělání je zcela v souladu s doposud realizovanou minulostí. Je zde kontinuita. Jaký je však osobní vztah Lukáše k uvedenému věcnému zaměření? Z rozhovoru jasně vyplývá, že rodičům velmi záleží na výtvarném zaměření jejich dětí a vedou je odmalička tímto směrem. Lukáš říká, *hodně lpí na tom, abychom byli zaměřeni jako oni, až už je to nepříjemné, je to docela nátlak*. Lukášův osobní vztah k výtvarnému zaměření nelze tedy charakterizovat vnitřním zájmem a chutí věnovat se oblíbenému oboru, nýbrž rezignovaným přijetím přání rodičů. Nezájem o střední školu a zvolený obor, který vytanul ve vyprávění, se v rozhovoru potvrzuje. K volbě střední školy nedošlo pod vlivem dlouhodobého koníčku, kterému by se Lukáš věnoval z vnitřního zájmu. Skutečným důvodem je rozhodnutí rodiny, která je velice umělecky založená a dbá, aby se všichni členové rodiny věnovali podobným činnostem. Vliv rodičů navíc Lukáš vnímá jako nepříjemný a označuje ho za nátlak. Za uvedených okolností tedy došlo k výběru střední školy. Volbu provedli za žáka rodiče. Lukáš však uvádí, *ale já stejně nevím, co jiného bych měl dělat, že jo, a než jít na ekonomku nebo být prodavačem, něco dělat musím, a když už je to takhle...* Důvodem tohoto více méně odevzdaného přijetí rozhodnutí rodičů je tedy také na straně Lukáše absence představy o jiném alternativním věcném zaměření.

Lukáš nemá představu, čemu by se vlastně chtěl v budoucnosti věnovat, jelikož ale nějaké rozhodnutí učinit musí, vyhovuje přání rodičů. V této situaci se jedná o nejsnazší řešení. Ačkoli je tlačěn do volby, kterou skutečně nechce, přijímá rozhodnutí autority, protože nemá k dispozici jiné protinávrrhy. V případě, že by se mu nepodařilo úspěšně projít přijímacími zkouškami na střední průmyslovou školu grafickou, je rozhodnut zkusit nějakou soukromou školu s obdobným zaměřením. Soukromou školu proto, že je mnohem jednodušší se dostat, zaplatíte, jak uvádí.

K přijetí na uvedenou střední školu se konají talentové zkoušky a všeobecný test. Talentové zkoušky mají několik kol a je nutné rovněž donést vlastní výtvarné práce. V případě Lukáše se vyskytují téměř všechny dostupné strategie používané k úspěšnému zvládnutí přijímacích zkoušek na střední školu. Zvolená střední škola je výtvarného charakteru. Lukáš se výtvarné výchově programově věnuje již od začátku školní docházky. Rovněž výběr základní školy orientované na výtvarnou výchovu je součástí těchto strategií. Absolvování základní školy s tímž věcným zaměřením může být posuzováno jako plus a být výhodou oproti ostatním uchazečům. Na střední škole se také konají jednou týdně přípravné kurzy k přijímacím zkouškám. I ty Lukáš pravidelně navštěvuje. Zdá se, že se připravuje poctivě. Věnuje přípravě dostatek času, kromě zmíněných kurzů tráví práci na výkresech další dva dny v týdnu. Lukáš navštívil i den otevřených dveří, takže má informace a představu o průběhu studia na uvedené střední škole.

S otázkou svého talentu Lukáš přímo neoperuje ani v dotazníku a vyprávění, ani v rozhovoru. Kognitivní předpoklady ke zvládnutí studia na střední a případně později i na vysoké škole Lukáš pravděpodobně má. Co se týče výtvarných předpokladů, jejich zdroj vidí Lukáš vně sebe, ve své rodině. Na otázku, proč si zvolil právě takto zaměřenou školu, Lukáš odpovídá, že *se to stalo asi už strašně dávno, protože děda taky maloval*, říká, *my to máme asi nějak v rodině*. Podle Lukášova mínění jeho výtvarné schopnosti vycházejí z přínáležitosti k rodině, která je výrazně umělecky zaměřená. Jakoby šlo o cosi mimo něj samého. Hovoří spíše o tradici rodiny než o vlastním talentu.

S problematikou talentu a předpokladů k výkonu umělecky orientované profese také úzce souvisí stylizace. Stylizace může naznačovat víru ve vlastní schopnosti, touhu být uznáván a oceňován ve svém povolání. Rovněž může ukazovat nadšení pro daný obor a touhu či chuť věnovat se mu. U řady žáků třetí skupiny se jistá míra stylizace do určité role (např. úspěšného umělce) především ve vyprávění vyskytuje. V případě

Lukáše se tento typ stylizace neobjevuje. Pouze píše, že zpronevěří spoustu peněz, což může naznačovat touhu po svobodě a finanční nezávislosti.

Z hlediska míry aktivity svého konání a rozhodování, se Lukáš vyznačuje spíše tendencí k pasivitě. V oblasti rozhodování o své osobě, o volbě typu střední školy, zájmové činnosti apod., Lukáš zaujímá pasivní postoj. Raději přijímá vůli autority, podřizuje se přání rodičů. Neprojevuje samostatnost v rozhodování o své budoucnosti ani aktivní snahu nějakým způsobem svou budoucnost ovlivnit a posunout ji směrem, který by byl v souladu s jeho představami a přáními. Lukáš nemá představu, čemu by se chtěl ve své profesní budoucnosti věnovat, tudíž pro něj může být pohodlnější a jednodušší pasivní podřízení než snaha o vlastní aktivní rozhodnutí. Tím spíš, že by nejspíš bylo proti přání rodičů. V písemném vyprávění naznačuje Lukáš možnost aktivní „vzpoury“ a zasazuje ji do doby vysokoškolského studia. Toto aktivní sebeprosazení však zůstává zatím ve fázi představ. Stejně tak v rozhovoru říká o střední škole, že *uvidí, jak to tam vůbec bude vypadat, pokud to bude pro něj neúnosné, tak prostě půjde pryč*. Nechává si tedy dveře otevřené a připouští do budoucna i možnost vzepřít se přání rodičů.

Co se týče perspektivy uplatnění po absolvování vybrané střední školy nemá Lukáš téměř žádnou představu o možnostech, které existují. Jako svou perspektivu do budoucna vidí Lukáš vysokou školu. Rád by se po střední škole hlásil na Akademii výtvarných umění a zaměřil se na architekturu interiérů. Později by se pak věnoval navrhování interiérů. Jedná se o vysokoškolské studium a budoucí profesi, které jsou zcela v souladu s dosavadním i plánovaným středoškolským věcným zaměřením. Na rozdíl od vyprávění, v rozhovoru už tedy Lukáš naznačuje určitou představu o své profesní budoucnosti. Tato forma uplatnění je však opět přijetím rodinou daného věcného zaměření. *Když už je to takhle, tak alespoň snad půjdu pak dál na tu architekturu*. Jde tedy o nalezení pro něj nejpříjemnější možnosti, jak svým studiem a uplatněním vyhovět přání rodičů. V písemném vyprávění o vysoké škole píše, že *ho vůbec nebaví a nejradši by s tím fláknul*. Uvádí ovšem, že *to je ještě daleko, to se třeba všechno změní*. Zřejmě doufá, že se ještě situace může vyvinout postupem doby jiným směrem. Zatímco ve vyprávění dilema nakonec vyřeší představou úniku (*odjedu někam a tam si zůstanu a nebudu nic dělat*), v rozhovoru dochází spíše k přijetí rozhodnutí rodičů a snaze najít pro sebe co nejschůdnější variantu, jak jim vyhovět. Zároveň si ale zachovává i naději, že se něco změní.

8.2 Rozhovor s Ondřejem

Ondřej pochází z úplné fungující rodiny, která čítá čtyři členy. Ondřejův otec má středoškolské vzdělání. Pracuje jako soukromý podnikatel, podílí se na vydávání časopisu o automobilech. Matka je původně vyučená kadeřnice, ovšem momentálně nepracuje ve svém oboru. V současné době je nezaměstnaná, nenašla prozatím práci od doby, kdy se rodina přestěhovala. Momentálně uvažuje o úklidu v domácnostech, ve vilách blízko jejich bydliště. Ondřej říká, že *uklízí perfektně*. Ondřej má také jednoho mladšího sourozence, šestiletou sestru. Rodina původně nepochází z Prahy. Teprve v nedávné době se na okraj Prahy přistěhovala. Ondřej každý den dojíždí do školy v centru města.

Škola je v rodině důležitým tématem a vzdělání zaujímá vysokou pozici na žebříčku hodnot. Rodičům velmi záleží na Ondřejových dobrých školních výsledcích. Domnívám se, že hodně lpí na tom, aby jejich děti dokázaly více než oni sami. Tlak, pokud o něm vůbec můžeme hovořit, tedy v tomto případě spočívá hlavně ve zdůrazňování důležitosti vzdělání pro život a touhy něčeho dosáhnout, dotáhnout to o něco dál než rodiče. Rodiče Ondřeje do ničeho nenutí, nerozhodují sami o jeho zaměření či o výběru střední školy. Zajímá je Ondřejův názor a Ondřej zase velmi dá na mínění rodičů. Nad problémy či při rozhodování o důležitých záležitostech se rodina společně zamýšlí, zvažuje pro i proti a nakonec se usnese na řešení, které všichni členové považují za nejrozumnější.

Do školy se Ondřej velice těšil. Již jsem zmínila, že škola a vzdělání hrají v rodině velice důležitou úlohu. Rodičům již od počátku velmi ležela na srdci školní kariéra jejich syna, proto už v předškolním věku věnovali dost času jeho přípravě na základní školu. Ondřej říká, *hodně se se mnou učili, abych se tam ujal*. Vzhledem k založení rodiny i Ondřej bere své školní povinnosti a vzdělání vůbec velice vážně. Jeho postoj ke škole lze charakterizovat jako zodpovědný. Zdá se, že nejvíce ho během školní docházky trápilo začlenění mezi vrstevníky. Jak ve vyprávění, tak i v rozhovoru hodně hovoří o svých několika přestupech do jiných tříd a o atmosféře, která zde vládla. Je pro něj velice důležité, jakým způsobem zapadne do kolektivu spolužáků. Z tohoto hlediska vnímá nižší ročníky spíše negativně. Dle svého mínění nikdy nepatřil do skupiny spolužáků, kteří stáli v popředí třídy. Považuje se za *vedlejšího*, ze kterého si ostatní *dělali srandu*. Na začátku školní docházky téměř nikoho neznal a získat kamarády pro něj zřejmě nebylo snadným úkolem. Oceňuje však paní učitelku, která

tenkrát vedla jejich třídu. V šestém ročníku se třída rozpadla a Ondřej byl přeřazen do jiného kolektivu. Na tuto dobu vzpomíná ve zlém. Říká, *byli tam samí takoví frajírci a já jsem byl zas na okraji a neměl jsem žádné kamarády*. Hovoří také o šikaně, kvůli které opět změnil třídu. Od sedmého ročníku chodil do sportovní třídy, kterou hodnotí jako nejhorší na škole. Říká, *kluci se řezali a dělali různé „kraviny“ a spousta jich měla třídní důtku a tak, byla to taková třída ztracenců*. Zde Ondřej vydržel do osmého ročníku, po němž se rodina přestěhovala a Ondřej nastoupil na novou školu. Až po přestupu do současné základní školy je spokojený, zde se cítí dobře a kladně hodnotí i pedagogy. Vlivem změny prostředí a nesrovnatelně příjemnějšího pocitu v nynější škole začalo Ondřeje i učení bavit mnohem více než doposud. I v dotazníku uvádí mezi oblíbenými školními předměty celou řadu oborů. Ondřej k této skutečnosti dodává, *to proto, že mě to začalo ve škole bavit, když jsem přestoupil, když je člověk spokojený, tak ho to víc baví*.

Již jsem uváděla, že Ondřej přišel do současné základní školy teprve na začátku devátého ročníku. K přestupu tedy došlo po ukončení osmé třídy, kdy se rodina přestěhovala na okraj Prahy. Důvodů ke změně školy bylo hned několik. Jedním z nich je skutečnost, že Ondřej nebyl na původní škole spokojený, učitele, kolektiv spolužáků i úroveň školy hodnotí veskrze negativně. Hlavní příčinou byla ovšem přirozeně změna bydliště. Vystala nutnost zvolit základní školu, kde Ondřej absoluuje poslední rok povinné školní docházky. Ačkoli mají k dispozici řadu škol mnohem blíže místu bydliště, vybrali nakonec základní školu v centru, do které Ondřej musí každý den dojíždět. Hlavním důvodem k tomuto rozhodnutí byl fakt, že uvedená základní škola nabízí možnost zařazení do výtvarné třídy. Ondřej se totiž již delší dobu věnuje výtvarné výchově, již od sedmi let navštěvuje Lidovou školu umění, a v době stěhování měl již jasno i ve volbě střední školy. Byl rozhodnut hlásit se na střední školu s výtvarným zaměřením. Jakmile se tedy rodina dozvěděla o existenci této základní školy, všichni společně usoudili, že je dobré *mít něco navíc, aby se pak dostal na střední školu*. To vše tedy rozhodlo o volbě nové základní školy. Šlo především o účelové rozhodnutí, o snahu získat jakési plus či výhodu k přijímacím zkouškám na střední školu. Na své nové škole je Ondřej navíc konečně opravdu spokojený. Ve všech oblastech ji hodnotí velice pozitivně.

Co se týče prospěchu, neměl Ondřej nikdy vážnější problémy. Učivo zvládal i přes nepříznivou atmosféru v bývalých třídách. Znamky zatím vždy dostával vcelku dobré, ačkoli na jejich dosažení musí vynaložit určité úsilí a čas. Ondřej říká, že na

konci roku měl prozatím vždy vyznamenání. Pouze v pololetí se mu stává, že dostane z nějakého předmětu trojku. V šesté třídě dostal v pololetí trojku z českého jazyka, ovšem do konce školního roku si to opět vylepšil na vyznamenání. Stejně tak v sedmém ročníku se mu opět v pololetí nepodařila matematika a měl trojku, ale do konce roku ji vytáhl opět na dvojku. Nyní v devátém ročníku očekává v pololetí trojky z fyziky a matematiky. Říká, že má teď *horší známky a tak se musí trochu vzpamatovat, ono toho bylo v poslední době dost*. Je pro něj zřejmě dost náročné, zvládnout najednou tolik událostí, jako je stěhování, změna školy, příprava na přijímací zkoušky na střední školu. Přípravě k přijímacím zkouškám navíc Ondřej věnuje hodně času, což se odráží asi i na horším prospěchu, jelikož nezbývá tolik času na domácí přípravu.

Domácí přípravě na školní vyučování jinak Ondřej věnuje dost času i úsilí. Jeho dobré známky jsou z velké části výsledkem poctivého učení a píle. V nižších ročnících (přibližně do šesté či sedmé třídy) Ondřejovi hodně s přípravou a učením pomáhal otec. Procvičovali společně především matematiku a český jazyk. V poslední době se už učí spíše sám. Zdůvodňuje to tím, že *táta už to ani moc nezvládá, už je přeci jen víc než dvacet let ze školy a mamka je kadeřnice, ta má učňák, takže to je takové, že mi nemůže moc pomoci*. V uplynulých měsících ovšem Ondřej tráví více času kreslením, aby byl dobře připraven k přijímacím zkouškám. Děje se tak zřejmě na úkor učení, jak vyplývá i ze zhoršení některých známek.

Co se týče kontroly a vztahu ke školním záležitostem, je zřejmé, že Ondřejovým rodičům velmi záleží na úspěšném zvládnání školních povinností jejich syna. Škola je pro rodiče důležitou institucí a vzdělání považují za nanejvýš důležité pro nastartování lepší budoucnosti svých dětí. Rodina zřejmě vyznává pravidlo, čím lepší vzdělání, tím vyšší šance na úspěšné uplatnění v životě. To potvrzuje i Ondřejův výrok, *bud' ze mě bude lopata, nebo ze mě bude něco a budu mít lepší budoucnost a víc šancí*. I u Ondřeje se tudíž přirozeně projevuje silná motivace ke vzdělávání, která má kořeny v rodině. Vysoká důležitost školy se projevuje zcela samozřejmě i v tom, že rodiče Ondřeje *dost kontrolují a hodně se ptají*, často doma hovoří o školních záležitostech. Velice jim záleží i na tom, aby uspěl v přijetí na střední školu a dbají, aby se poctivě připravoval.

Mezi své zájmy, kterým se věnuje ve volném čase, radí Ondřej především výtvarnou výchovu, dále také sport a angličtinu. Dvakrát v týdnu chodí Ondřej hrát florbal a jednou týdně navštěvuje kurzy angličtiny s rodilou mluvčí, kde se učí lépe porozumět tomuto jazyku. Nejvíce času ovšem Ondřej tráví právě kreslením, věnuje se mu také nejdelší dobu. Již od sedmi let věku dochází do Lidové školy umění. Říká, že

ho bavilo od malička kreslit, a když si říkali, kam by mohl chodit na kroužek, tak začal chodit na tu výtvarku, no a tak to nějak šlo dál. Především z rozhovoru, ale také z vyprávění je znát velký zájem o výtvarné obory. Kreslení Ondřeje velmi baví, dopodrobna a s velkým zaujetím se v rozhovoru rozpovídává o tom, co má na výtvarné výchově nejraději. Zmiňuje se o abstrakcích a surrealizmech, svobodě ve výtvarném vyjádření, o výstavách, kterých se v „Lidušce“ i ve škole účastní. Jeho osobní vztah ke zvolenému zaměření je velmi pozitivní a pramení z nefalšovaného nadšení. Svému největšímu koníčku Ondřej podřídil i výběr typu střední školy. Velice touží po dalším uplatnění ve výtvarnictví, chce v tomto oboru něco dokázat, být úspěšný. Domnívám se, že výtvarná výchova může pro Ondřeje být i prostředkem k dosažení úspěchu a uznání a určité společenské prestiže.

Co se týče střední školy, Ondřej říká, že *na gymnázium nemá, není takový ten, co šprtá den co den*. Okruh výběru se tedy stáhl kolem různých typů středních odborných škol. O výběru střední školy doma s rodiči hovořili a Ondřej si vybral střední výtvarnou školu, obor propagační výtvarnictví. Výběr školy je rozhodnutím Ondřeje, ale došla k němu v podstatě celá rodina jako k nejlepšímu řešení. Pro Ondřeje šlo o vcelku jednoduchou volbu. Důvodem je jeho velký zájem o výtvarnou výchovu, které se intenzivně věnuje již od malička coby svému koníčku. Pro výtvarně zaměřenou střední školu byl rozhodnutý už delší dobu. Na toto rozhodnutí navazoval i výběr specificky zaměřené základní školy, na které Ondřej dokončí povinnou školní docházku. Rovněž doufá, že mu absolvování alespoň posledního ročníku na výtvarné základní škole pomůže při přijímacích zkouškách. Volba typu střední školy je tedy výrazem pokračování v dosavadním věcném zaměření, kontinuity jeho doposud realizované minulosti v oblasti zájmové i školní a plánované profesní budoucnosti. Další nemálo podstatnou okolností je, že se jedná o střední školu s maturitou, což je zřejmě pro Ondřeje i pro jeho rodiče důležité. Ondřej tuto skutečnost v rozhovoru zdůrazňuje a několikrát opakuje. Co se týče zvoleného oboru, propagační výtvarnictví Ondřej považuje za základ pro svou případnou další kariéru v oblasti výtvarnictví. Přijímací zkoušky pro Ondřeje představují stresovou situaci, mimo jiné i proto, že mu velice záleží na tom, aby uspěl. Uvádí, že *to jsou hodně nervy, co jestli se nedostane*. Říká, *musím se prostě snažit, abych se tam dostal, jinak půjdu k lopatě, rodičům dost záleží, abych se snažil, protože teď jde o všechno, musím co nejvíce makat, že jo, protože buď ze mě bude lopata, nebo ze mě bude něco a budu mít lepší budoucnost a víc šancí*. Z uvedeného výroku vyplývá obrovská důležitost, kterou pro rodinu přijetí na vybranou

střední školu představuje. Znamená pro ně lepší šance do budoucnosti, zřejmě i dosažení vyššího sociálního statusu, než který rodina má. Získání maturity, tím spíše na škole, kterou považují za prestižní (možná i vzhledem k výtvarnému, čili uměleckému zaměření), může znamenat postup výše na společenském žebříčku. V případě, že by Ondřej u přijímacích zkoušek neuspěl, nechce se rozhodně vzdát svého přání. Je rozhodnut zkusit štěstí znovu a hlásit se opakovaně. Skutečnost, že přijetí na střední školu a vzdělání vůbec (i vysokoškolské) představuje pro Ondřeje významný úspěch, kterého chce hodně dosáhnout, potvrzují i výroky v písemném vyprávění. Zde Ondřej píše, *mám střední školu, konečně jsem to dokázal.*

Nejdůležitější součástí přijímacích zkoušek na výtvarnou střední školu jsou talentové zkoušky. Ondřej dělá vše co je v jeho silách, aby byl na přijímací zkoušky co nejlépe připravený. Dělá opravdu maximum. Přípravě k přijímacím zkouškám věnuje většinu svého volného času. Uvádí, že kreslí na různých místech i třináct hodin týdně, samozřejmě kromě výtvarné výchovy na základní škole. Do Lidové školy umění, kterou navštěvuje už od sedmi let, dochází stále. Po přestěhování začal navštěvovat „Lidušku“ v místě nového bydliště. Uvádí, že dříve chodil malovat dvakrát v týdnu, dnes kreslení věnuje takové množství času, aby se co nejlépe připravil na přijímací zkoušky. Intenzivním způsobem se připravuje již od osmého ročníku. Doufá, že to pro něj bude, jak u přijímacích zkoušek, tak i posléze na střední škole výhodou. Říká, *až přijdu na tu střední, tak vlastně ostatní budou koukat, že nestíhají nic, ale já vlastně už budu v tom drilu, co mám už tenhle a minulý rok, takže budu mít výhodu.* Kromě toho pravidelně jednou týdně navštěvuje přípravné kurzy k přijímacím talentovým zkouškám, které pořádá přímo uvedená střední škola. Rovněž výběr základní školy, na kterou Ondřej nastoupil na začátku devátého ročníku po změně bydliště, je nedílnou součástí strategie směřující k vytvoření co nejlepších předpokladů k úspěšnému přijetí na střední školu. Ondřej i jeho rodina věří, že je dobré *mít něco navíc* v podobě specificky zaměřené střední školy, *aby se pak dostal* na střední odbornou školu.

Problematika talentu či výtvarných schopností není ani ve vyprávění ani v rozhovoru přímo zmíněna. Ondřej se vyjadřuje pouze ke svým kognitivním předpokladům ve vztahu k náročnosti studia na gymnáziu. Myslí si, že by to nezvládl, že *na to nemá*. Ať už se jedná o kognitivní či umělecké (výtvarné) schopnosti či předpoklady, v případě Ondřeje jsou jeho výsledky (ať už školní či výtvarné) zřejmě do značné míry zásluhou jeho velkého úsilí a píle. Podíl talentu zde přirozeně není možné posuzovat. Každopádně se však Ondřej projevuje velkou houževnatostí a zápalem pro

výtvarný obor. Vzhledem k tomu, že se výtvarnictví chce věnovat i nadále a spojuje s tímto oborem svou profesní budoucnost, lze předpokládat, že ve svůj talent či jisté předpoklady Ondřej věří.

S talentem do jisté míry souvisí i problematika stylizace. U žáků, kteří volí jiné než výtvarně či umělecky zaměřené povolání, se v podstatě nevyskytuje. Na rozdíl od nich, u žáků třetí skupiny se objevuje v celé polovině. Děje se tak v písemném vyprávění, které je proto zřejmě vhodnější, protože poskytuje určitou míru anonymity. Mezi žáky, kteří určitou míru stylizace naznačují, patří i Ondřej. V budoucnosti se vidí coby *vysoce ceněného* umělce, který *prodává obrazy za velké ceny*. Uvedená vize naznačuje touhu po uznání a úspěchu, přeje si být ve svém oboru uplatnění oceňován. Taková touha je zcela přirozená a naznačuje nadšení zvoleným oborem a chuť být v něm úspěšný, dokázat se v něm prosadit.

Z hlediska aktivity či pasivity svého konání a rozhodování lze Ondřeje umístit spíše na pólu aktivity. V zájmové i školní činnosti je pro něj charakteristický aktivní postoj. Velice aktivně se na základě svého zájmu věnuje ve volném čase výtvarné výchově i jiným činnostem (např. angličtině). Rovněž aktivně přistupuje k domácí přípravě, která je základem jeho vcelku dobrých školních výsledků. A v neposlední řadě je příkladný jeho aktivní přístup k přípravě na přijímací zkoušky na střední výtvarnou školu. Co se týče samostatnosti, Ondřej je ve svém rozhodování samostatný jen do určité míry. Konečné rozhodnutí zůstává sice vždy na Ondřejovi, ovšem nečiní ho zcela samostatně, ale na základě dohody v rodině. Značný vliv na jeho rozhodnutí mají rodiče, jejichž názoru přikládá vysokou důležitost. Významnou úlohu hraje rodinný konsenzus.

Ondřej se v současné době plně soustředí na očekávané přijímací zkoušky na střední školu. Zřejmě proto v rozhovoru vlastně vůbec nehovoří o své perspektivě do budoucna, nezmiňuje ani vysokoškolské studium ani budoucí povolání. Oproti tomu v písemném vyprávění Ondřej své plánované perspektivy uvádí. Rád by pokračoval ve vzdělávání vysokoškolským studiem. Ačkoli nehovoří o konkrétním oboru studia, je zřejmé, že se jedná stále o výtvarné (či umělecké) zaměření. Naznačuje zde i určitou představu o svém budoucím profesním uplatnění, i když není úplně přesná. Svou budoucnost spojuje s uměním, chce malovat obrazy a stát se *vysoce ceněným umělcem*. Jak už bylo uvedeno, tato představa dává tušit nadšení a přání ve výtvarném oboru něco dokázat. Ačkoli svou představu Ondřej v rozhovoru neuvádí, jsou všechny tyto pocity plně ve shodě se vším, co říká. Zřejmá je i kontinuita realizované minulosti a plánované

budoucnosti ve smyslu středoškolského případně vysokoškolského studia i profesní kariéry. Ve vyprávění Ondřej jako jediný z chlapců hovoří i o své budoucnosti v oblasti osobního života. Zmiňuje se o manželce a dítěti, což může naznačovat důležitost rodiny jako hodnoty.

8.3 Rozhovor s Lónou

Lóna žije v úplné rodině, která čítá čtyři členy. Otec má středoškolské vzdělání a pracuje jako designér, nejčastěji se zabývá vytvářením kulis pro nejrůznější divadla. Lóna ho hodnotí jako všestranného introvertního umělce. Matka má rovněž středoškolské vzdělání. Jejím povoláním je herectví. V rodině se vyskytuje více členů, kteří vykonávají tuto profesi, kupříkladu otec matky, Lónin dědeček je také hercem. Dá se říci, že jde o velmi umělecky zaměřenou rodinu. Lóna má jednoho staršího sourozence, sestru, které je 23 let. Lónina sestra v současné době studuje na vysoké škole, na fakultě sociálních věd. Rodina je mimopražská, nežije ani v bezprostřední blízkosti hlavního města. Lóna tedy do školy v centru každý den dojíždí.

O jakékoli formě tlaků v této rodině s největší pravděpodobností nelze hovořit. Lóna je rodiči vychovávána dosti uvolněně, bez jakýchkoli omezení. Součástí jejich výchovné strategie je nechat dětem co největší pole působení v rámci rozhodování o vlastní osobě. Lóna je vedena k vlastní zodpovědnosti za svůj život, jak si ho v jednotlivých oblastech zařídí, takový ho bude mít. V rodině není tlak na školní výkon, záleží pouze na Lóně samotné, zda a jakým způsobem se bude učit, záleží přeci na ní, jak chce, aby se její život odvíjel. Ze stejného důvodu rodiče netlačí ani na směr, kterým se jejich potomek vydá ve své budoucí profesi. Rozhodnutí, čemu se chce v budoucnosti věnovat, činí pouze Lóna sama. Všechny tyto výchovné tendence pravděpodobně do velké míry souvisí s celkovým životním stylem rodiny, který je možné s větší či menší mírou nadsázky nazvat bohémský.

Vzhledem k tomu, že je Lóna mimopražská, navštěvovala původně rovněž mimopražskou školu v místě bydliště. Svou původní základní školu označuje jako vesnickou, zdejší děti byly dle jejího mínění v učení pozadu. Hovoří i o údajných „šikanách“ ze strany učitelů. Ve čtvrtém ročníku tedy přestoupila na jinou základní školu. Po změně školy vyšlo více najevo její zpoždění v některých předmětech. Říká, že do jisté míry je prý pozadu dodnes, protože se některou vynechanou látku nedoučila.

Proč? Důvodem je zřejmě lenost. Lóna je přesvědčena, že je schopna se naučit cokoli, ovšem za předpokladu, že ji to bude bavit. V oblíbených předmětech a činnostech je schopna hodně se vylepšit, ale ve směrech, které ji nebaví, se prohlašuje za línou. Říká, *když mě to nebaví, tak mě to prostě bavit nebude*. Mezi oblíbené předměty řadí hlavně hudební a dále výtvarnou výchovu. Co se týče jejího postoje ke škole a učitelům, Lóna velice negativně hodnotí skutečnost, že na druhém stupni základní školy už není jenom jeden učitel, ale každý předmět vyučuje někdo jiný. Říká, že na prvním stupni žák k učiteli vzhlíží, a ten je tudíž schopen ho *strhnout* či *popálit*. Na druhém stupni již učitelé žáky tolik neznají. Lóna je přesvědčena, že si učitelé utváří mínění o žácích především podle jeho vzhledu, chování při hodinách a podle známek. *Nevidí však dovnitř*. Myslí si, že by se učitelé a žáci měli lépe znát. Ve vyprávění se Lóna zmiňuje, že díky výrazné osobnosti nasedla pedagogům a vyčnívá z řady. V rozhovoru se dá stejný pocit vytušit z její kritiky organizace druhého stupně základní školy, kde říká, že si učitelé vytváří názor na žáky jen na základě jejich vzhledu a vystupování při vyučování. Lóna je ve svém vystupování osobitá a svérázná a i její vzhled a styl oblékání není většinový, zřejmě by se dal označit jako více či méně extravagantní. Má proto dojem, že ji ostatní, především učitelé, hodnotí hlavně dle těchto vnějších kvalit.

Jak již bylo uvedeno, ve čtvrtém ročníku došlo u Lóny ke změně základní školy. Důvodem byla především výše zmíněná nespokojenost na *vesnické škole*. Lóna nebyla spokojená jak s úrovní základní školy, tak s místními učiteli, kterým dokonce přisuzuje šikanování žáků. Rozhodnutí o odchodu z původní školy učinila Lóna sama. Říká, že *jí pak konečně došlo, že tam nepatří, šla za ředitelem a řekla, že se odhlašuje a odchází*. Uvádí, že šlo výhradně o její vlastní rozhodnutí, do kterého rodiče nezasahovali. I výběr nové školy ponechali zcela na ní samotné. Současnou školu Lóna objevila na internetu a rozhodla se pro ni, protože *trošku voní výtvarkou*. Kritériem výběru nové základní školy a okolností, která nakonec i rozhodla, byla možnost věnovat se výtvarné výchově. Posléze tedy Lóna nastoupila na první stupeň do páté třídy specificky zaměřené základní školy. Kladně hodnotí *výbornou* paní učitelku, která jí pomohla po přestupu se zvládnutím učiva.

Co se týče školního prospěchu, měla Lóna na vysvědčení vždy *jedničky a dvojky, sem tam i trojku*. V současné době se však její prospěch v některých předmětech zhoršil. V pololetí v devátém ročníku očekává i čtyřky z matematiky, chemie a fyziky. Hodnotí to slovy *už se to blíží spíš i k těm horším známám*. Příčinu vidí především v tom, že ji tyto předměty vůbec nebaví a nezajímají, protože se zde

musí učit *vzorečky a teorie a nejsou to fakta o světě, která jsou objektivní jako třeba v zeměpise a dějepise*. Předměty jako je zeměpis či dějepis, kde *se učí o něčem, co opravdu existuje nebo existovalo*, by jí prý bavily, jenže zde Lóně zase nevyhovuje vyučující. Zdá se, že její přístup k plnění školních povinností je vlažný. Je si sice vědoma, že by se měla učit, že je vzdělání důležité, ale je příliš líná a pohodlná, aby trávila čas činnostmi, která jí nebaví a nepřináší potěšení. To potvrzuje i zmíněný výrok *když mě to nebaví, tak mě to prostě bavit nebude*. Vzhledem k faktu, že na Lónu v tomto směru nepůsobí ani rodiče, její školní prospěch se zhoršuje.

Domácí přípravou Lóna nikdy netrávila příliš velký objem času. Na původní mimopražské základní škole to nebylo třeba, protože, jak říká, *tamní úroveň učiva zvládala bez problémů. Vždycky jí prý stačilo, co slyšela ve škole a pak si to doma párkrát přečetla*. Po přestupu na novou základní školu se sice objevily určité mezery v jejích vědomostech, ale sama uvádí, že se spoustu látky nedoučila. Na druhém stupni se už Lóna musela učit více než dříve, ale i tak svou domácí přípravu hodnotí jako nedostatečnou. *Flákala to a teď toho lituje*. I přes lítost však domácí přípravě věnuje minimum času, což se odráží i ve zhoršeném školním prospěchu. Říká, že vzhledem ke zhoršení známek, by měla *upustit od toho, co má ráda a věnovat se více škole* a domácí přípravě. Zdůrazňuje také, že to není pod vlivem rodičů, ale protože to poznala sama.

Kontrola plnění školních povinností a prospěchu ze strany rodičů probíhá v minimální míře. Rodiče Lóny se o její prospěch nikterak horlivě nezajímají. Pokud doma hovoří o školních záležitostech, probíhá to spíše formou sdělování zážitků ze školního života. Lóna říká, že když mluví s rodiči o škole, *vypráví spíše o učitelích a k učení se zas tolik nedostanou*. Známky rodiče zjišťují až ve chvíli, kdy je třeba podepsat žákovskou knížku, ale ani tehdy *se to až tak neřeší*. Školní výkon v rodině nehraje podstatnou roli. Lóna uvádí, že rodiče do toho moc nezasahují, říká, *je to moje věc a jsem blhá, když se neučím*. Lóna je od malička vedena k zodpovědnosti za vlastní rozhodnutí a uspořádání svého života. Rodiče ji v žádném ohledu příliš neusměrňují a nekontrolují. Nízká míra kontroly však pramení spíše z přesvědčení rodičů a jejich výchovného stylu, než z nezájmu. Je to zřejmě v souladu s celkovým zaměřením a uměleckým stylem života rodiny.

Ve svém volném čase se Lóna věnuje hlavně umělecky zaměřeným zájmům. V dotazníku mezi své koníčky řadí tanec, hudbu, zpěv, dramaturgii a výtvarné umění. Dříve hrála na violoncello a zpívala ve sboru, ale s obojím přestala kvůli plnění školních povinností. Nezbyval jí čas, ale ráda by v budoucnu pokračovala. Dále má také ráda

tanec, chodí tančit do tanečního studia, ale ne pravidelně. Věnuje se i modernímu tanci. Co se týče výtvarné výchovy nevěnuje se jí nijak organizovaně, kreslí pouze sama doma. Dříve sice navštěvovala výtvarný kroužek, ale to se jí zdá omezující. Říká, že *tam strašně moc udávají směr a snaží se vás zaškatulkovat a ti, kteří nemají ten zápal, tak se z nich stanou průměrní umělci a prostě kreslí to, co ho naučí na té škole*. Lóna tvrdí, že ona nepotřebuje usměrňovat. Její osobní vztah nejen k výtvarnictví, ale k uměleckým oborům vůbec, je velice silný a zároveň nezávislý. Jeho kořeny je možné nalézt v rodině, která je velmi umělecky zaměřená. Lóna se ve svém uměleckém cítění nechce podřizovat autoritě, která by jí vymezovala určité hranice. Umění jako takové je životním stylem rodiny a Lóna tento životní styl přijímá.

Jak z výše uvedeného vyplývá, i střední školu si Lóna zvolila zcela samostatně, jde výhradně o její rozhodnutí. Podala si přihlášku na Státní konzervatoř, obor hudebně dramatické umění. Lóna říká, že to byl její vlastní nápad. Rodiče to nechávají výhradně na jejím rozhodnutí. Nesouhlasně komentuje volbu střední školy u řady spolužáků, kteří říkají, že jim školu vybrali rodiče. Ona prý, *jelikož je šťastná v rodině, tak si mohla vybrat, co chtěla*. Lóna se vzhledem ke svému vícestrannému uměleckému zaměření rozhodovala mezi středními školami orientovanými na více uměleckých směrů. Volila, zda se dále na střední škole věnovat směru výtvarnému či dramatickému. Nakonec vyhrál směr dramatický, protože Lóna doufá, že tak bude mít po střední škole více možností. Výtvarnictví nezavrhuje, chce se mu věnovat dále ve volném čase a možná i později po absolvování střední školy. I když Lóna upřednostnila nakonec směr hudebně-dramatický před výtvarným, neodchyluje se od svého dosavadního zaměření. Její volba vychází ze zájmů, které jí naplňují život ve volném čase, ve škole i v rodině. Výběr střední školy je tedy zcela v souladu s její minulostí školní, zájmovou i rodinnou. Lóna dodržuje kontinuitu věcného zaměření celé její rodiny i vlastní dosud realizované minulosti. Ačkoliv se o volbě střední školy Lóna rozhodovala sama, důležitou roli zde nepochybně hraje zaměstnání matky a celkové zaměření a životní styl rodiny. Díky matčinu povolání se Lóna mimo jiné dostala do styku s hereckým prostředím. Již od útlého věku příležitostně dabuje a hrála i v divadle, čili již má určité zkušenosti s vybranou profesí. Říká, že díky matce měla možnost *podívat se do zákulisí a byla to pro ni taková volba dopředu, už vlastně věděla, co bude volit*. Rozhodování, kam podá svou přihlášku na střední školu, pro ni tedy bylo snadné a předem jasné.

Přijímací zkoušky na státní konzervatoř sestávají především ze zkoušek talentových, které mají několik kol. Jedná se celkem o tři kola, které obsahují

improvizaci, herectví (monology), recitaci, zpěv a akrobatickou sestavu. Co se týče přípravy na přijímací zkoušky, přistupuje k ní Lóna celkem vlažně, podobně jako k domácí přípravě na školní vyučování. Přímo sama říká, že *trochu zaspala* a teprve *v září se začala líně rozhodovat, jak s tou přípravou*. Až přibližně od listopadu začala Lóna navštěvovat hodiny přípravy k přijímacím zkouškám u paní, která vyučuje jevištní řeč. Zde s její pomocí nacvičuje monology, které jsou jednou ze součástí talentových zkoušek. Také začala chodit na zpěv, jak říká *pozdě, ale přece*. Na akrobatickou sestavu se Lóna připravuje pouze tím, že si *doma protahuje záda na balónu*. Ačkoli se tedy Lóna o uvedené obory hodně zajímá a chce se jim nadále věnovat, nesnaží se příliš na sobě pracovat a přípravu na přijímací zkoušky podceňuje. S přípravou začala dosti pozdě, navíc se jí nevěnuje nijak usilovně. Spíše bych ji označila za chabou. Důvodem může být skutečnost, že o svých dobrých šancích na úspěch nemá větší pochybnosti. Lóna i při rozhovoru působila dojmem, že je přesvědčena o svém přijetí na vybranou školu, z čehož je možné usuzovat na její víru ve vlastní talent či dobré umělecké předpoklady. Toto přesvědčení o vlastních schopnostech a víra v úspěch pak může být příčinou nedostatečného úsilí věnovaného přípravě na přijímací zkoušky. Její projev je suverénní bez zrnka pochybností o budoucím úspěchu. Očekává, že na střední škole se *všechny její mínusy za osobnost obrátí na plusy*, že její vlastnosti jako je osobitost, individualismus a možná i mírná extravagance budou oceňovány a stanou se jí výhodou.

Co se týče problematiky talentu, jak již bylo uvedeno, nemá Lóna o svých uměleckých předpokladech žádné pochybnosti. Její projev je sebevědomý, věří ve své nadání i budoucí úspěch. Lóna se považuje za osobitou, svéráznou, extravagantní osobnost a věří, že uvedené vlastnosti neoddělitelně patří k člověku s uměleckými sklony a představují jeho devizu. Z čeho plyne její sebejistota? Jelikož je celá rodina Lóny velmi umělecky zaměřená, je i v ní podporována víra ve vlastní umělecké předpoklady, které zdělila po svých rodičích a prarodičích. Lóna je výchovou od malička vedena k oceňování individuality, originality a samostatnosti. Je také rodiči vychovávána k sebejistotě a zdravému sebevědomí. Dá se říci, že umění samo o sobě představuje životní styl rodiny, ve které jednotlivé složky (práce, rodinný život apod.) jakoby nebyly od sebe odděleny. Všim se prolíná společný jmenovatel, umění. Její postoj je tudíž přirozený, má kořeny v rodině a v jejím celkovém uměleckém založení.

Stylizace např. do role úspěšného, ve svém oboru velmi ceněného umělce se objevuje u celé poloviny žáků volících pro svou další vzdělávací dráhu střední školu

uměleckého charakteru. Lóna samozřejmě patří mezi ně. Ve vyprávění se v pohledu do své budoucnosti vidí coby umělkyně *známá ve výtvarném i dramatickém oboru*, hovoří o vydražení svého obrazu za větší sumu peněz. Úspěch, o kterém píše, a který předpokládá, ukazuje její zájem o umění, touhu věnovat se vybranému oboru a také její sebejistotu a optimistický pohled na budoucnost, která ji očekává.

Z hlediska rozhodování o své osobě je pro Lónu charakteristický aktivní a samostatný přístup. Rodiče Lóně ponechávají velkou míru samostatnosti v rozhodování o své přítomnosti i budoucnosti. A Lóna tento přístup tudíž přirozeně považuje za samozřejmý a za ten nejsprávnější. Naprosto samostatně rozhoduje o způsobu trávení volného času, o množství času, který věnuje domácí přípravě či přípravě na přijímací zkoušky i o volbě střední školy samotné. Do žádné z těchto záležitostí rodiče příliš nezasahují a Lóně ponechávají volné pole působnosti. Ve vyprávění dokonce Lóna píše o osamostatnění se od rodičů a bydlení mimo společný domov, a to již v 15 letech. Už nyní po přijetí na střední školu se chce odstěhovat a bydlet společně se starší sestrou v jejím podkrovním bytě v centru Prahy. Co se týče aktivity či pasivity konání, vyznačuje se Lóna spíše aktivitou, i když např. v oblasti školní přípravy či přípravy na talentové zkoušky oslabuje její aktivitu pohodlnost a přesvědčení o svých uměleckých předpokladech, které považuje za záruku úspěchu.

O další budoucnosti po absolvování střední školy nemá Lóna úplně jasno. Ráda by pokračovala ve studiu na vysoké škole, ale zatím si není jistá, v jakém oboru. Stále váhá mezi výtvarným a dramatickým uměním. Ve vyprávění píše o studiu Akademie výtvarného umění. V rozhovoru se však objevují určité pochybnosti. Co se týče výtvarného umění, není si jistá, zda by na vysoké škole dokázala uspět, vzhledem k tomu, že se bude na střední škole věnovat něčemu jinému. Má určité pochybnosti, zda by po absolvování konzervatoře byla schopná obstát na výtvarně zaměřené vysoké škole ve srovnání se spolužáky-konkurenty, kteří se tímto směrem vydali již na střední škole. Doufá však, že jí vybraná střední škola poskytne *určité rozvětvení a další možnosti*, a že bude mít později na výběr více možností uplatnění. Ve vyprávění zmiňuje přání být *známá ve výtvarných a dramatických kruzích*. Hovoří o více uměleckých oborech, kterým by se chtěla věnovat, jako je loutkaření, kostýmy, herectví apod. Budoucnost si tedy nechává otevřenou, nemá přesnou představu o svém budoucím povolání. Ví ovšem jistě, že ve své budoucí profesi chce *mít styk s divadlem, s hudbou*. Každopádně chce zůstat svým životem, svou budoucí profesí u věcného zaměření, které je vlastní celé její rodině. Celá její plánovaná budoucnost, počínaje střední školou a uměleckou profesí

spojenou s divadlem konče, vyjadřuje kontinuitu se všemi stránkami její minulosti a s životním stylem rodiny.

8.4 Rozhovor s Lenkou

Rodina, ve které Lenka žije, není úplná. Původní rodina, která čítala pět členů, se rozpadla vlivem rozvodu rodičů. Ani jeden z rodičů novou rodinu nezaložil. Lenka má dva sourozence. V současné době Lenka žije s matkou a dvěma bratry. Otec bydlí odděleně. Matka má středoškolské vzdělání a je zaměstnaná jako účetní. Otec má vzdělání vysokoškolské. Pracuje jako lékař, jehož zaměřením je plastická chirurgie. Otec původní rodinu občas navštěvuje, jak mu dovolí rozvrh jeho služeb. Zdá se, že otec s dětmi příliš času netráví. Bratři Lenky jsou starší, jde o dvojčata, kterým je devatenáct let. Jednoho z bratrů čeká tento rok maturita na gymnáziu. V průběhu studia měnil gymnázium, protože na předchozím propadl. Druhý z bratrů již ukončil středoškolské vzdělání, na vysokou školu se však nehlásil. Zaměstnání prozatím shání, v současné době je nezaměstnaný. Ačkoli jsou oba rodiče svou profesí mimo jakékoli umělecké zaměření, mají k výtvarné výchově určitým způsobem blízko. Dá se říci, že patří mezi jejich zájmy. Lenka říká, že matka si dříve přála sama studovat na výtvarné škole. *ale asi jí to tolik nešlo*. Kreslí však občas doma, nejraději krajiny. Správnou techniku malování se snažila naučit sama podle knížky. Otec se v mládí také věnoval kreslení, dokonce se konala výstava jeho kreslených vtipů. Šlo však jen o koníček, ve svém povolání se zasvětil medicíně.

Jak z rozhovoru tak z vyprávění nelze vyčíst existenci tlaku na věnování se určitému zaměření či setrvání u výtvarné výchovy i po ukončení povinné školní docházky. Ze strany rodiny se neobjevují výrazné tlaky ani na školní výkon či na domácí přípravu. Přesto rodiče pro své děti chtějí tzv. „lepší“ vzdělání. Záleží jim na tom, aby navštěvovaly lepší než jen „obyčejnou“ základní školu a i střední škola by měla patřit mezi ty lepší či prestižnější. Konečné rozhodnutí o střední škole i zájmové činnosti nechává matka na Lence. Učiní-li však Lenka rozhodnutí o určitém zaměření, dbá matka, aby se snažila a opravdu se mu poctivě věnovala. V jejím rozhodnutí ji podporuje. Otec výchovně zasahuje minimálně.

Do první třídy Lenka nastoupila do základní školy na okraji Prahy. Tuto školu Lenka popisuje jako obyčejnou, její úroveň nehodnotí nejlépe. Škola měla navíc

k dispozici nedostatečné prostory. Vzhledem k tomu, že se Lenka narodila v říjnu, nastoupila do první třídy v necelých šesti letech. Při návštěvě pedagogicko-psychologické poradny sice byl rodičům doporučen odklad školní docházky jejich dcery, matka se ovšem rozhodla, že není potřeba. Lenka uvádí, *máma řekla, že už jsem velká, tak to nějak zvládám*. Ve škole byla nejmenší ze spolužáků. Svě nezralosti připisuje i skutečnost, že na počátku své školní docházky měla potíže s udržení určité disciplíny, klidu a pozornosti při vyučování. Říká, *byly se mnou pořád nějaké problémy, protože jsem pořád někomu něco vyprávěla*. Škola, kterou Lenka navštěvovala, byla zaměřená na jazyky, proto ve třetím ročníku žáci podstoupili testy, podle jejichž výsledků byli rozřazeni do několika skupin. Lenka patřila do skupiny, která se začala od třetího ročníku učit anglickému jazyku. Ve třetí třídě se Lenka hlásila na jinou jazykovou školu, ale přijímacími zkouškami prošla bez úspěchu. V páté třídě se opět pokoušela přestoupit na jinou školu a podařilo se. Byla přijata na současnou základní školu, kam nastoupila na druhý stupeň. Postoj Lenky ke školním záležitostem a plnění školních povinností je možné charakterizovat jako pohodlný. Vzhledem ke svým schopnostem by Lenka zřejmě mohla dosahovat i lepších školních výsledků, kdyby se učení více věnovala. Předměty, které ji nebaví, ovšem zanedbává, nechce se jí věnovat jim čas ani úsilí. Lenka neprojevuje o školu jako celek příliš velký zájem. Co se týče školních předmětů, v dotazníku uvádí, že ji baví pouze hudební a výtvarná výchova. I o výtvarné výchově však můžeme pochybovat na základě jejího pozdějšího výroku, že ji výtvarnictví již dávno omrzelo.

Jak již bylo výše uvedeno, na druhý stupeň Lenka nastoupila do nové školy. Co bylo příčinou přestupu? Lenka jako důvod k rozhodnutí změnit základní školu, uvádí zájem o výtvarnictví. Jelikož ji *docela bavilo kreslit*, využili možnost zařazení do výtvarné třídy, kterou tato škola nabízela. Především však rodina považovala původní základní školu za *takovou obyčejnou základní školu, nic moc, kde druhý stupeň není na takové úrovni*. Proto matka rozhodla o přestupu na „lepší“ základní školu. Lenka říká, že se zde dělaly *jenom takové jakoby talentové zkoušky, tak to zkusila*. A uspěla. Zájem Lenky o výtvarnou výchovu nebyl silný, říká, že ji to jen *docela bavilo*. Šlo pouze o jednu z mnoha jiných volnočasových aktivit. Stěžejním důvodem byla skutečnost, že rodiče chtěli pro svou dceru lepší než jenom „obyčejnou“ základní školu. Zdá se, že výtvarná výchova hrála úlohu spíše doprovodnou. Skutečnost, že při volbě základní školy nebyl rozhodující typ jejího zaměření, potvrzuje i fakt, že Lenka zkoušela přijímací zkoušky na různě zaměřené základní školy (nejprve jazykovou základní školu,

pak výtvarnou). Škola s jakýmkoli specifickým zaměřením může být vnímána jako „lepší“, jelikož poskytuje cosi výjimečného, co běžná škola nenabízí.

Co se týče školního prospěchu je Lenka průměrnou žákyní. Učební látku zvládá bez většího vynaloženého úsilí s průměrnými výsledky. Uvádí, že jí vždycky *učení docela šlo*. Nepovažuje se sice za *premianta třídy*, ale zároveň ve zvládání žádného z předmětů nevidí vyložený problém. Z matematiky a z českého jazyka mívá Lenka většinou na vysvědčení trojky. Příčinu těchto horších známek vidí v tom, že jde o předměty, které jí nebaví. Kdyby se učení věnovala více, mohla by určitě dosahovat lepších výsledků. Horší známky v těchto předmětech pramení z jejího laxního přístupu. Nemá chuť věnovat se činnosti, která jí nebaví. Z cizího jazyka dostává nejčastěji jedničky a dvojky. Nejúspěšnější je Lenka v dějepise a zeměpise a ve všech výchovách (občanská, rodinná, výtvarná, hudební, atd.), kde mívá na vysvědčení jedničky.

Domácí přípravě na vyučování se Lenka příliš nevěnuje, což může být příčinou horších známek z některých předmětů. Říká, že se *doma nikdy nějak moc neučila*. Učivo, které je ve škole odvykládané, prý nečastěji v dostatečné míře pochopí již při vyučování. V případě, že píše nějaký test či písemnou práci, přečte si pak Lenka látku znovu doma či o přestávce před hodinou. Ze strany rodičů zřejmě žádný tlak na domácí přípravu není. Otec se na výchově příliš nepodílí a matka Lenku do učení nenutí, nechává to spíše na jejím posouzení. Jelikož Lenku škola a učivo moc nezajímá, nechce se jí ani přípravou trávit příliš času. Je možné, že by Lenka mohla prospívat s lepšími známkami, pokud by se učivu více věnovala. Současné výsledky jí ovšem zřejmě stačí.

Co se týče přístupu rodičů ke školním záležitostem, dá se říci, že jejich zájem je nevalný. Rodiče Lenku a způsob, jakým plní své školní povinnosti, téměř nekontrolují. Matka sice pravidelně navštěvuje třídní schůzky, ale teprve tam se většinou dozvídá, jaký je prospěch její dcery. Doma se o škole a známkách téměř nehovoří. Lenka říká, že se matka sice *zeptá, co ve škole*, ale neptá se přímo po známkách, nezajímá se nijak blíže. Jde o formální otázku s jednoslovnou odpovědí. O školním prospěchu Lenka matku informuje jednou za čas, jak sama usoudí. Žákovskou knížku tedy matka zřejmě také moc často nekontroluje. Z obou rodičů se však přeci jen matka zajímá o školní docházku více, otec skoro vůbec. Lenka uvádí, *spíš když si máma neví rady, tak řekne tátovi*.

Ve svém volném case se Lenka věnovala od malička především činnostem spojeným s hudbou či výtvarnou výchovou. Výtvarné výchově se určitou dobu věnovala v rámci Lidové školy umění. Říká, *když jsme doma přemýšleli, kam bych mohla chodit*

na nějaký kroužek, tak jsem šla nakonec do té Lidové školy umění, protože mě docela bavilo kreslit. Dnes ji ale už nenavštěvuje. Dříve si kreslila i sama doma, hlavně různé postavičky. Nyní se již věnuje výtvarné výchově především v rámci školy, kde mají dvě hodiny týdně výtvarnou výchovu a jednu hodinu dějin umění. Výtvarnou výchovu si žák také může zvolit jako jeden z povinně volitelných předmětů. Lenka si ji vybrala. Vzpomíná na paní učitelku, která velmi dbala na to, aby se žáci účastnili různých soutěží. Ačkoli se tedy Lenka věnuje výtvarné výchově již delší dobu a v dotazníku ji uvádí i coby svůj koníček, zdá se, že nejde o výrazný zájem. V „Lidušce“ i doma si kreslila dříve, ještě na prvním stupni základní školy. V posledních letech už volný čas malováním netráví, její zájem o výtvarnou výchovu se omezuje na dobu školního vyučování a školních povinností. Dokonce říká, *ona ta výtvarka člověka omrzí, alespoň mě to omrzelo, když to pořád kreslím*. Osobní vztah Lenky k výtvarné výchově je tedy vlažný, jde o chabý zájem. Dlouhodobým koníčkem Lenky je skauting. Skaut navštěvuje již od druhé třídy základní školy. Ostatní volnočasové aktivity se týkají především hudby, jsou ale většinou jen krátkodobé. Netrvalo dlouho a Lenka se jim vždy z nějakého důvodu přestala věnovat. Zřejmě ji žádná činnost nebaví dlouho. Rok Lenka zpívala v Bambinni di Praga, ale kvůli nutnosti dojíždění ze sboru vystoupila. Rovněž v „Lidušce“ chodila určitou dobu na sborový zpěv. Dále se učila hrát na klavír, ale po roce přestala, protože jí nevyhovovala paní učitelka. Posléze navštěvovala opět klavír u jiné paní učitelky, která se jí ovšem také nezdála dobrá a navíc ji hra na tento nástroj přestala bavit. Poslední rok se věnuje hře na kytaru. Nedochází však k žádnému učiteli, je samoukem. Učí se podle zpěvníků, ve kterých jsou k písním vepsány akordy včetně daného prstokladu.

Co se týče další vzdělávací dráhy, zvolila si Lenka typ střední školy, který navazuje na její dosavadní věcné zaměření realizované na základní škole. Rozhodla se podat přihlášku na výtvarnou střední školu s oborem propagační výtvarnictví. Volba směru středoškolského studia vyjadřuje kontinuitu s jejím dřívějším zájmovým i školním laděním. Otázkou zůstává, co vede Lenku k volbě právě této střední školy. V dotazníku jako motiv uvádí, že ji výtvarná výchova baví a celkem jí jde. Domnívám se však, že z celého projevu příliš velký zájem o zvolený obor nevyznívá. Dříve se věnovala Lenka výtvarné výchově na Lidové škole umění, posléze již pouze na základní škole. Už několik let kreslením volný čas netráví. Ani volba základní školy s výtvarným zaměřením nevycházela výhradně z přání věnovat se tomuto směru. Výtvarné zaměření hrálo spíše okrajovou úlohu. Navíc sama tvrdí, že *ona ta výtvarka člověka omrzí, asi*

Lenka je jedním z žáků, kteří ve svém písemném vyprávění nenaznačují žádnou formu stylizace. Uvádí pouze, že je *celkem dobrým a snaživým žákem* na střední škole. To zní opět spíše průměrně ve srovnání s žáky, kteří hovoří o svých úspěšných projektech již na střední škole a úspěchu, uznání či ocenění v budoucí profesi. Ze slov Lenky nevyplývá nadšení pro zvolený obor ani touha v něm uspět, něco dokázat, být ceněna. Postrádá optimistický pohled do budoucna.

Lenka se o svých zájmových činnostech, školních záležitostech, výběru střední školy apod. rozhoduje samostatně. Rodiče nerozhodují za ni, vyjádří zřejmě svůj názor, ale konečný výběr ponechávají Lence samotné. V jejím rozhodnutí ji pak podporují a dbají na to, aby své povinnosti nezanedbávala. Lenka uvádí, že když už se pro výtvarný směr rozhodla, matka *dbá na to, aby hodně kreslila a nutí ji k tomu* (zřejmě pouze v rámci přípravky, protože jinde se Lenka výtvarné výchově nevěnuje). Lenka je založením spíše pohodlná a pasivní a potřebuje tedy občas „popostrčit“ k aktivitě. I její výběr střední školy má pasivní rysy. Ačkoli ji výtvarné zaměření do jisté míry omrzelo a do budoucna se mu věnovat spíše nechce, proč vymýšlet něco jiného. Opustit stávající zaměření je škoda a rovněž jde o nejjednodušší volbu.

Co se týče perspektivy budoucího povolání, nemá Lenka moc jasnou představu. Ve vyprávění uvádí, že by ráda pokračovala ve studiu na vysoké škole, na Akademii výtvarných umění. V rozhovoru však o oboru vysokoškolského studia nehovoří. Nechce však hned po ukončení střední školy pracovat. Neví ani, zda ji bude vlastně vůbec střední škola či případné takto zaměřené povolání bavit. Říká, *ona ta výtvarka člověka omrzí, asi bych se tomu nechtěla věnovat pořád, ale už jsem se na to zaměřila, tak si říkám, že prostě musím tam*. Netvrdí ovšem, že ji výtvarnictví vyloženě nebaví. Představu o budoucí profesi, které by se chtěla věnovat, nemá. Říká, *nevím vlastně, co bych chtěla dělat, nemám představu o budoucím povolání*. Uvádí i povolání jiného oboru. Bavilo by ji pracovat například jako archeoložka či restaurátorka, jelikož ji zajímá historie. Ve vyprávění hovoří o malování a restaurátorské firmě. Otázkou však zůstává, co ji k těmto představám vede. Nejde jen o setrvání u vybraného věcného zaměření kvůli absenci jiné představy?

8.5 Rozhovor s Terezou

Tereza pochází z úplně fungující rodiny, která má pět členů. Nejvyšší dosažené vzdělání otce je středoškolské. O konkrétní profesi, které se otec věnuje, Tereza nemluví. Říká pouze, že je soukromým podnikatelem, ale netuší v jakém oboru. Dodává k tomu, *já vůbec nevím, nerozumím tomu, asi je to hloupé, ale nevím, co přesně dělá.* Matka má vysokoškolské vzdělání a pracuje jako učitelka na základní umělecké škole. Kromě toho je rovněž zaměstnána coby choreografka a režisérka tanečního divadla. V rodině se tedy objevuje profese uměleckého charakteru. Tereza má dva sourozence, mladší sestru a staršího bratra. Sestra prozatím navštěvuje základní školu a bratr studuje na Prvním reálném odděleném gymnáziu. Rodina pochází z Prahy – Smíchova. Z projevu Terezy je zřejmé, že se rodiče všem dětem věnují v maximální možné míře.

Jak z rozhovoru, tak z vyprávění lze soudit, že se v rodině neobjevují žádné nepřiměřené tlaky na školní výkon, případně na určité zaměření Terezy. Rodiče se přiměřeně zajímají o školní záležitosti, na výborný prospěch ale netlačí. Tereza prospívá s výbornými známkami, stane-li se však, že přinese horší známku, říká, že rodiče *z toho nic nedělají.* Umělecký směr, kterému se Tereza věnuje v oblasti zájmové i školní, si rovněž vybrala zcela sama. Ačkoli povolání matky je podobně zaměřené, nevyvíjí na dceru tlak. Tereza si podobný obor zvolila dobrovolně, ze zájmu a touhy věnovat se mu. Rodiče ji v tom podporují. K výběru střední školy Tereza uvádí, rodiče *říkají, že já tam budu chodit, tak mě to musí bavit, záleží, jak já se rozhodnu.*

Do první třídy Tereza nastoupila v místě svého bydliště na základní škole, která pro ni byla spádová. Rodina neměla zvláštní požadavky a jinou školu nehledala. Po určité době však se základní školou přestali být spokojeni. Základní školu Tereza nehodnotí příliš pozitivně, říká, že *to není asi úplně dobrá škola.* Vydržela zde do třetího ročníku. Posléze se s rodiči rozhodli, že by měla raději navštěvovat základní školu, která by měla lepší úroveň. Jejich rozhodnutí podpořila i skutečnost, že škola, umístěná do té doby ve více budovách, jednu ze svých budov opouštěla. Kapacita prostor školy tedy již nestačila pro všechny žáky, kteří ji navštěvovali. To utvrdilo rodinu v přesvědčení, že bude nejlepším řešením, přestoupí-li Tereza na jinou základní školu. Začalo pátrání, rodiče si prohlédli více škol. Díky kamarádce, která jim doporučila svou vlastní školu a dobrou paní učitelku, nakonec Tereza přestoupila do čtvrtého ročníku na současné základní škole. Tereza vnímá školu a vzdělání jako důležitou součást života, která hraje klíčovou roli ve vývoji budoucnosti. Její přístup ke

školním povinnostem je zodpovědný a celkově přiměřený. Má ráda celou řadu humanitně zaměřených školních předmětů. Patří mezi ně výtvarná výchova a dějiny výtvarné výchovy, občanská, rodinná a hudební výchova. Tereza je v oblasti jak školní, tak zájmové velice umělecky a humanitně zaměřená.

Jak již bylo uvedeno, Tereza přestoupila na novou základní školu ještě na prvním stupni, po třetím ročníku. Jaké důvody přiměly rodinu k tomuto rozhodnutí? Klíčovou úlohu sehrála nespokojenost s úrovní a zázemím na původní škole, kterou rodina hodnotila negativně. Při výběru nové školy Tereza považuje za rozhodující činitel paní učitelku, kterou jí doporučila kamarádka. Především kvůli této pedagožce si Tereza vybrala současnou školu. Paní učitelku hodnotí jako *skvělou*. Možnost zařazení do výtvarně zaměřené třídy při výběru školy nehrála významnou úlohu. K přestupu Terezy došlo na prvním stupni, který ještě není nijak zaměřený. Až teprve při přechodu na druhý stupeň základní školy si žáci automaticky vybírají, zda chtějí do běžné třídy nebo do výtvarně zaměřené třídy. Protože Terezu výtvarná výchova bavila, zvolila si později třídu s výtvarným zaměřením.

Co se týče školního prospěchu, neměla Tereza nikdy problémy. Učení vždy zvládala celkem snadno. Říká, že vlastně již při nástupu do první třídy uměla plynule číst, jelikož se jí matka hodně věnovala. Když byla s mladší sestrou na mateřské dovolené, starší bratr byl zrovna v první třídě. Tereza tak sledovala, jak se s ním matka učí a četla také. V první třídě, kdy se děti učí písmenka a začínají číst se pak nudila. Ani v dalších ročnících jí osvojování učební látky nezpůsobovalo žádné potíže. Celou základní školou prošla s vynikajícím prospěchem. Na vysvědčení měla zatím pokaždé vyznamenání.

Na prvním stupni základní školy se Tereza vcelku hodně věnovala domácí přípravě. Rodiče jí v té době hodně pomáhali s úkoly i přípravou na vyučování. Společné učení bylo častým jevem. Od přechodu na druhý stupeň základní školy už tomu tak není. Tereza se učí sama. Domácí přípravě se věnuje podle potřeby, zřejmě poctivě. Soudě dle prospěchu, pomoc nepotřebuje a její příprava je přiměřená.

Jakým způsobem si Tereza plní své školní povinnosti, rodiče kontrolují vcelku pravidelně. Tereza říká, *ptají se co ve škole, podepisují žákovskou, mamka chodí vždycky na třídní schůzky, ale stejně všechno už ví*. V rodině se pravidelně hovoří o událostech ve škole i o prospěchu. Zdá se, že kontrola ze strany rodičů i jejich zájem je přiměřený a dostačující.

Ve volném čase se Tereza hodně věnuje výtvarné výchově a jiným zájmům uměleckého charakteru. Již od pěti let navštěvovala Tereza výtvarný kroužek. Uvádí, že chodila k paní učitelce, která už *tehdy říkala, že by se tomu Tereza mohla věnovat*. Říká, že *od té doby ji to vlastně baví pořád*. Na základní škole si na druhém stupni vybrala třídu s výtvarným zaměřením, aby se mohla výtvarnictví věnovat i v rámci školní činnosti. Kromě výtvarnictví se Tereza zajímá i o tanec, hudbu a divadlo. Činnostmi spojenými s těmito obory se zabývá z velké míry společně se svou matkou, která je choreografkou a režisérkou tanečního divadla. Tereza říká, že matka se účastní nových tanečních projektů, tzv. tanec do škol, zabývá se scénickým moderním tancem a režíruje vlastní představení pro školy. Toho všeho se zúčastňuje i Tereza. Tančí moderní tanec a hraje rovněž v divadle. Terezu všechny tyto aktivity velmi zajímají a baví. Její osobní vztah nejen k výtvarné výchově, ale i k ostatním uměleckým oborům, je velmi silný a pramení z výrazného a dlouhodobého zájmu. Náplň volného času a zájem Terezy o umělecké obory je v mnoha směrech podporován pracovními aktivitami a zájmy její matky. Dále se Tereza věnuje i některým druhům sportu. Ráda plachtí na plachetnici, jezdí na koni a baví ji i lezení. Na sport jí však v poslední době nezbyvá tolik času jako dříve.

Střední školu, na které chce pokračovat ve své vzdělávací dráze po opuštění základní školy, si Tereza vybrala sama. Rodiče do výběru školy a jejího oboru nezasahovali, ale plně Terezu v jejím rozhodnutí podporují. Tereza se rozhodla podat přihlášku na Výtvarnou školu V. Hollara, obor propagační výtvarnictví. Rozhodování bylo pro Terezu snadnou záležitostí, píše *už dávno jsem věděla, že to chci dělat*. Tato škola je její volbou pro první termín přijímacích zkoušek. Uvažuje i o eventualitě, že nebude přijata na výtvarnou střední školu. V tom případě by se chtěla ve druhém termínu hlásit na taneční konzervatoř. Ovšem hned po prvním roce by zkusila znovu přijetí na výtvarnou školu. Výtvarná výchova ji zajímá přeci jen více. Připouští ovšem, že pokud by se jí na taneční konzervatoři líbilo, zůstala by. Vzápětí však dodává, že *by asi nechtěla žít tancem, to by měla spíš jako koníček*. Zdá se, že ačkoli tanec figuruje coby druhá volba, výtvarnictví ji přitahuje silněji. Výběr střední školy, jak výtvarné tak taneční, plně vychází z dlouhodobých zájmů Terezy a z touhy věnovat se těmto oborům i v rámci dalšího vzdělání a budoucí profese. Je zde zřejmá kontinuita věcného zaměření realizovaného v minulosti v oblasti zájmové i školní a plánované budoucnosti. Určitý vliv na její směřování má dozajista i povolání a zájmy matky, ale

do výběru takto orientované střední školy ji netlačila. Rozhodnutí ponechala výhradně na Tereze.

Na vybrané střední škole Tereza navštívila den otevřených dveří. Kromě toho, zde studuje její kamarád. Má tedy informace o průběhu a organizaci studia na uvedené střední škole i o požadavcích k přijetí a mohla si utvořit předem představu a reálná očekávání. Tereza rovněž navštěvovala přípravné kurzy organizované pro uchazeče přímo na střední škole. Pedagog, který je vedl, jí ovšem nevyhovoval, nehodnotí ho kladně, proto přestala na kurzy docházet. Tereza se domnívá, že se učitel žákům moc nevěnoval. Našla si tedy jinou paní učitelku, ke které chodí na soukromé přípravné hodiny. Novou paní učitelku hodnotí mnohem lépe, zájemcům se věnuje více. O nějakém druhu domácí přípravy či práce na výkresech Tereza nehovoří.

Otázka talentu není přímo zmíněna ani v rozhovoru ani ve vyprávění. Přesto se zdá, že Tereza o svých jak výtvarných, tak hudebně-dramatických a tanečních schopnostech příliš nepochybuje. S určitou mírou skromnosti věří ve své umělecké předpoklady k úspěšnému zvládnutí studia střední případně vysoké školy uměleckého charakteru i k výkonu budoucí profese. Vzhledem k celkovému projevu Terezy se lze domnívat, že si je vědoma svých skutečných schopností a disponuje přiměřeným zdravým sebevědomím. Vědomí jistého nadání může pocházet z rodiny, kde je podporováno matkou, která je v této oblasti odborníkem. Již realizované uplatnění Terezy v různých projektech pravděpodobně může také kladným způsobem ovlivňovat její sebevědomí a víru v určitý talent.

Jistá forma stylizace do role úspěšného a velmi ceněného umělce, která se vyskytuje u poloviny žáků volících střední školu uměleckého charakteru, se objevuje i ve vyprávění Terezy. Ve své představě profesní budoucnosti hovoří o samostatnosti a vlastním ateliéru, cestování za účelem navštěvování výtvarných stáží na všech světových kontinentech, předpokládá větší výstavu svých výtvarných prací. Její projev je optimistický, plný naděje a víry v budoucí úspěšné uplatnění ve vybraném oboru.

Tereza je v rozhodování o osobních záležitostech, týkajících se např. volného času či školní kariéry, samostatná. Rodiče neurčují směr, kterým se má vydat a *říkají, že ona tam bude chodit, tak ji to musí bavit, záleží, jak ona se rozhodne*. Konečnou volbu střední školy ponechávají na Tereze. Stejně samostatně Tereza rozhoduje i o všem ostatním, samozřejmě za souhlasu a přiměřeného dohledu ze strany rodičů. Z hlediska aktivity či pasivity lze Terezu charakterizovat jako aktivní dívku. Aktivně přistupuje

k trávení volného času, k plnění školních povinností, k rozhodování o své osobě. Aktivně se podílí na utváření své budoucnosti a směru, kterým se její život ubírá.

Co se týče perspektivy profesní budoucnosti, má Tereza určitou představu, ovšem ne zcela konkrétní. Očekává, že na střední škole bude studium stále spíše obecné. Jak již bylo zmíněno, chce se Tereza hlásit na výtvarnou školu a coby druhá volba pro případ neúspěchu figuruje taneční konzervatoř. O studium výtvarnictví však stojí mnohem více a i v případě neúspěchu u přijímacích zkoušek, je rozhodnuta pokoušet se o přijetí za rok znovu. I studium na vysoké škole, které plánuje, spojuje spíše s výtvarným oborem, a to i pokud by nakonec přeci jen absolvovala taneční konzervatoř. Říká, že by se *asi nechtěla živit tancem, to by měla spíš jako koníček*. Rozhodnutí o konkrétním oboru (s největší pravděpodobností výtvarně zaměřeném) odkládá až na dobu po absolvování střední školy. Později, až se bude hlásit na vysokou školu, si teprve vybere konkrétní směr. Uvádí, *já ještě nevím, jaké zaměření bych chtěla v té oblasti dělat, jestli možná scénografii, vůbec nevím*. I v písemném vyprávění spojuje svou profesní budoucnost především s výtvarnictvím. Tanec zde vystupuje v podobě amatérských představení v rámci volného času. Zmiňuje se o vlastním ateliéru a výstavě, o výtvarných seminářích a stážích po celém světě. Ačkoli její představa není zcela konkrétní, je jasné, že svůj profesní život spojuje absolutně s obory uměleckého charakteru, a to především s nějakou podobou výtvarné činnosti.

9 INTERPRETACE

Tato kapitola shrnuje a interpretuje poznatky, které vyplynuly z rozboru písemných prací žáků devátého ročníku, kteří navštěvují třídu s výtvarným zaměřením, a dále poznatky vyvozené z analýzy rozhovorů s pěti žáky reprezentujícími skupinu žáků, kteří se rozhodli dále pokračovat ve vzdělávání na střední škole výtvarného, či jiného uměleckého charakteru.

Vyvozené závěry jsou v rámci následujících kapitol utříděny směrem od obecnějších ke konkrétním, čili od závěrů týkajících se celé třídy 9. C, přes skupinu žáků volících střední školu uměleckého charakteru, na kterou jsem se v této práci blíže zaměřila, po konkrétní závěry vztahující se k vybraným pěti reprezentantům této skupiny.

Obsah kapitoly 9:

9.1 Interpretace: třída 9. C

9.2 Interpretace: skupina žáků volících SŠ uměleckého zaměření

9.3 Interpretace: vybraní reprezentanti skupiny žáků volících SŠ uměleckého zaměření

9.3.1 Srovnání žáků z hlediska vybraných kategorií

9.3.2 Vlivy, motivy, strategie (shrnutí)

9.1 INTERPRETACE: třída 9. C

Třída žáků devátého ročníku základní školy, která byla zvolena pro tuto práci, je specifická svým zaměřením na výtvarnou výchovu. Na rozdíl od běžných tříd je v týdenním plánu zařazena navíc jedna hodina výtvarné výchovy a výuka dějin umění. Žáci mají rovněž možnost navštěvovat výtvarnou výchovu coby volitelný předmět. Žáci výtvarně orientované třídy se účastní celé řady výstav a soutěží. Jakým způsobem se žáci dostávají do výtvarně zaměřené třídy?

Někteří žáci nastupují na uvedenou základní školu tradičně již na první stupeň, který není prozatím nijak orientovaný. Až při přechodu na druhý stupeň si vybírají běžnou či výtvarně zaměřenou třídu. Důvody volby výtvarné třídy mohou být různé, od zájmu žáka, po přání rodičů.

Obdobně je to i s žáky, kteří na školu přestupují již v průběhu školní docházky. Na počátku přestupu často stojí nespokojenost s původní školou, případně přání věnovat se výtvarné výchově, ať už na straně žáka či v podobě rozhodnutí rodičů. Přestup se může odehrát i v posledních ročnících základní školy se zcela jasným účelem získání výhody k přijímacím zkouškám, je-li žák již rozhodnut pro výtvarnou střední školu.

Většina žáků však na základní školu přichází mnohem dříve, a to na prvním stupni, případně na rozhraní prvního a druhého stupně, čili ve věku, kdy je ještě brzy hovořit o oboru jejich budoucího uplatnění. Vzhledem k této skutečnosti je pozoruhodné, že celých 61 % z celkového počtu žáků ve třídě nakonec opravdu ve své další vzdělávací dráze a budoucí profesi jde výtvarným (či uměleckým) směrem. Je pravděpodobné, že dochází k situaci, kdy činnost produkuje zájem.

Ostatní žáci se rozhodli vzdát svého dosavadního zaměření a hlásit se na školy jiného typu (než uměleckého). Kontinuita orientace na základní a střední škole tudíž

rozhodně není pravidlem. Dvě žákyně si zvolily další studium na gymnáziu a sedm žáků se rozhodlo podat přihlášku na střední odbornou školu nejrůznějšího zaměření (hotelová, elektrotechnická, vojenská, pedagogická, sdělovací technika, počítačové systémy). Na učební obor se nehlásí nikdo z celé třídy. O dalším vysokoškolském studiu přemýšlí osmnáct žáků ze třídy 9. C. Pouhých pět žáků o vysoké škole neuvažuje.

9.2 INTERPRETACE: skupina žáků volících SŠ uměleckého zaměření

Skupina žáků, kteří se rozhodli ubírat se ve své další vzdělávací dráze výtvarným (či jiným uměleckým) směrem a podat přihlášku na střední školu uměleckého charakteru, je ve zkoumané 9. C nejpočetnější. Tvoří ji celkem čtrnáct ze třidvaceti žáků (61 %).

Polovina rodičů žáků této skupiny má středoškolské vzdělání, je zde rovněž nejvíce rodičů s vysokoškolským diplomem ve srovnání s ostatními skupinami. Úroveň nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů se však v jednotlivých skupinách výrazně neliší.

Rodiče vykonávající profesi uměleckého charakteru se vyskytují pouze v uvedené třetí skupině. Jedná se o sedm rodičů, čili 25 % rodičů žáků této skupiny. Lze tedy předpokládat, že u některých žáků, kteří se hlásí na střední školu výtvarně (či umělecky) orientovanou, může mít na jejich rozhodnutí jistý vliv zaměření rodičů.

Při výběru střední školy může hrát určitou roli rovněž dojem prestiže tohoto zaměření. Někteří žáci se o prestiži přímo zmiňují. Dokonce i pedagogové na základní škole o prestiži výběrových výtvarných tříd a budoucího uplatnění žáků, kteří je navštěvují, často hovoří.

Většina žáků náležejících k této skupině řadí výtvarné obory mezi své zájmy a koníčky a často se jim věnují i ve volném čase. Volba střední školy tedy představuje pokračování věcného zaměření dosavadního základního vzdělání i zájmové činnosti. Většina žáků vyjadřuje přání dále studovat na vysoké škole, přičemž přímo či nepřímo hovoří opět o studiu uměleckého charakteru.

Rovněž perspektiva budoucího povolání je u naprosté většiny žáků spjata s výtvarně či umělecky zaměřenými obory. Žáci mají určitou, i když často ne úplně konkrétní, představu o své budoucí profesi.

V písemném vyprávění celé poloviny žáků se objevuje stylizace např. do role vysoce ceněného umělce. Hovoří o dosažení úspěchu a uznání, čímž naznačují nadšení

a chuť věnovat se zvolenému oboru a určitou víru ve své nadání či umělecké předpoklady.

9.3 INTERPRETACE: vybraní reprezentanti skupiny žáků volících SŠ uměleckého zaměření

Níže následují konkrétní interpretace a závěry vyvozené z analýzy rozhovorů s vybranými žáky. Jednotliví žáci jsou zde srovnáni z hlediska použitých kategorií a v závěru jsou vypíchnuty nejdůležitější vlivy, motivy a strategie, účastníci se volby střední školy a budoucího povolání.

9.3.1 Srovnání žáků z hlediska vybraných kategorií

Na reprezentativním vzorku pěti vybraných žáků se ukázalo, že žáci, kteří si zvolili pro svou další vzdělávací dráhu stejný typ školy, tedy školu s uměleckým či výtvarným zaměřením, tvoří velice různorodou, heterogenní skupinu. Na následujících řádcích se pokusím syntetizovat některé kategorie, dle nichž byly utříděny informace o jednotlivých žácích podrobených rozhovoru a vzájemně je srovnat.

Pohlédneme-li blíže na faktor rodinného prostředí, zjistíme, že vzdělání rodičů zřejmě nehraje podstatnou úlohu při rozhodování žáka o typu střední školy. U rodičů uvedených pěti žáků se vyskytují různé stupně vzdělání. Důležitější roli zaujímá skutečnost, zda se v rodině objevuje umělecké zaměření. Z rodiny, kde alespoň jeden rodič vykonává uměleckou profesi, pochází tři žáci (Lukáš, Lóna, Tereza), u jedné žákyně (Lenka) se výtvarnictví v rodině objevuje alespoň v podobě zájmu rodičů. S faktem, do jaké oblasti lidské činnosti spadá profese rodičů, může rovněž souviset celkové zaměření a životní styl rodiny, potažmo i výchovný styl, který rodiče vůči svým potomkům uplatňují, což jsou faktory, které se výrazně podílejí na utváření osobnosti dítěte a jeho postojů a sekundárně působí i na jeho zájmy, proces volby střední školy a další životní okolnosti.

Životní a potažmo výchovný styl panující v rodině se v rozhovorech projevuje ve velké míře v kategorii zaměřující se na tlaky, které vyvíjejí rodiče vůči dětem, a na míru kontroly. Dozvídáme se tak, že u jednoho žáka (Lukáš) mají jeho zaměření, výběr

zájmů i samotné střední školy na svědomí rodiče, kteří jsou umělecky zaměřeni a nepřiměřeně lpí na stejném zaměření svých dětí. Submisivní syn podléhá rozhodnutí rodičů a prozatím se neodvažuje jejich autoritě vzepřít. Kontrola se zaměřuje především na přípravu k přijímacím zkouškám, rodiče dbají, aby se syn co nejvíce věnoval kreslení. Co se týče školních povinností, je však kontrola minimální. Lukáš je charakteristický pasivním přístupem a nesamostatností v rozhodování.

Naopak u jiné žákyně (Lóna) se umělecké založení rodiny projevuje naprosto opačným způsobem. Rodiče, pro něž umění představuje životní styl, i své děti vychovávají k absolutní samostatnosti v rozhodování, ke ctění originality a individuality. Do rozhodování své dcery vůbec nezasahují a v rodině neexistuje téměř žádná kontrola. I to může být hodnoceno jako nepřiměřené výchovné působení naprosto rozdílné od předchozího.

Umělecky zaměřeni rodiče však mohou působit na své děti i přiměřenější formou, jako je tomu v případě Terezy, které rodiče ponechávají adekvátní míru samostatnosti a zároveň pravidelně kontrolují např. plnění školních povinností. Vztah Terezy s matkou, co se týče umění, má formu spolupráce. Tereza je vychovávána ke zdravému sebevědomí.

Pro ilustraci opačného případu, kdy se v rodině umělecké zaměření nevyskytuje, nám slouží Ondřej. Stupeň vzdělání rodičů a jejich zaměstnání spolu s příslušností ke střední vrstvě se odráží ve zdůrazňování důležitosti vzdělání pro život a pro získání lepších šancí do budoucna. Z toho pramení obrovská motivace ke vzdělávání a k vynaložení co největšího úsilí k zajištění těch nejlepších podmínek pro úspěšné zvládnutí přijímacích zkoušek. Objevuje se zde přirozeně také značná míra kontroly. Ondřej se vyznačuje aktivním přístupem s omezenou mírou samostatnosti, jelikož rozhodnutí činí rodina společně. Dosažení vyššího vzdělání, tím spíše na výtvarně či umělecky orientované střední škole, pak představuje možnost zvýšení sociálního statusu. Je tedy zřejmé, že zaměření a původ rodiny hrají nezanedbatelnou roli. I s otázkou uměleckého zaměření nakládá každá rodina diametrálně odlišným způsobem.

Kategorie týkající se školní problematiky ukazují opět zcela různé přístupy u jednotlivých žáků, ačkoli se objevují i společné rysy. Postoj ke škole je u třech žáků (Lukáš, Lóna, Lenka) laxní s malým zájmem o školní povinnosti, učení je nebaví. Ondřej s Terezou přistupují ke škole se zodpovědností a pílí, u Ondřeje umocněnou jeho velkou motivací ke vzdělání. S tím souvisí i školní prospěch a domácí příprava. Lukáš

prospívá vzhledem ke svým kognitivním schopnostem bez problémů, až na předměty, které ho přestaly bavit. Obdobně jsou na tom i Lóna, jejíž prospěch je horší vzhledem k nezájmu o učení, a Lenka, jejíž prospěch je průměrný, opět hlavně díky nedbalé přípravě, které nechce obětovat volný čas. Domácí příprava všech třech žáků je sporadická, rodiči nekontrolovaná. Tereza má prospěch dobrý a i její domácí příprava je poctivá a přiměřená. Ondřej prospívá také dobře především díky úsilí, které věnuje domácí přípravě.

Co se týče přestupu na současnou výtvarně zaměřenou základní školu, ve čtyřech případech (Ondřej, Lóna, Lenka, Tereza) stála na počátku nespokojenost s původní školou. Při hledání nové základní školy pak u třech žáků hrála rozhodující úlohu výtvarná výchova (u Lukáše, Ondřeje a Lóny). U Lenky byla výtvarná výchova coby motiv rozhodnutí pro jinou základní školu spíše okrajová, jako hlavní se jeví přestoupení na „lepší“ než jen „obyčejnou“ základní školu. Jakákoli specificky zaměřená základní škola může být v tomto smyslu vnímána jako „lepší“, jelikož poskytuje v podobě svého zaměření něco více než běžná škola. Specifické zaměření může představovat určitou formu nadstandardu. Pro Terezu byl rozhodujícím činitelem ve výběru nové základní školy doporučený pedagog a možnost zařazení do výtvarné třídy při přestupu na druhý stupeň byla spíše jakýmsi bonusem.

Všech pět žáků se ve svém volném čase věnuje zájmům uměleckého charakteru. Kladný osobní vztah k výtvarnictví však mají pouze tři žáci, a to Ondřej, Lóna a Tereza. Ti se věnují výtvarné výchově (případně jiným uměleckým činnostem) na základě opravdového vnitřního zájmu. Z této skutečnosti vychází i jejich volba střední školy. Výběr směru středoškolského vzdělání je motivován touhou věnovat se i dále oblíbené činnosti, která dosud naplňovala jejich život v oblasti školní i zájmové.

Vztah Lukáše k výtvarné výchově je neutrální až negativní, věnuje se jí v rámci školní i zájmové činnosti pod vlivem tlaku rodičů. Ze stejného tlaku vzešla i jeho volba střední školy. Je však zvláštní, že věnuje výtvarné výchově tolik svého volného času a úsilí, když ho tato činnost tolik nebaví. Podřizuje se pouze nátlaku? Nebo by jeho nechuť k výtvarné výchově nebyla tak silná nebýt tlaku rodičů, který produkuje Lukášův vnitřní odpor? Pro Lenku je výtvarná výchova spíše slabším zájmem, který ji postupem doby již omrzel (většinu svých zájmů po kratší době opustila). Volba výtvarně zaměřené střední školy je pouhým výrazem setrvačnosti. Vzhledem k absenci jiné představy, zůstává u dosavadního zaměření. To ji spojuje s Lukášem.

Volba vzdělání orientovaného výtvarným či uměleckým směrem může představovat i do jisté míry prestižní záležitost. I tento faktor hraje v případě některých žáků určitou roli. Jde o prostředek k docílení vyššího společenského postavení, možnost dosažení úspěchu a ocenění.

S volbou střední školy úzce souvisí i strategie užívané ke zvýšení šancí na úspěšné přijetí ke studiu na zvolené škole. Častým jevem, který se objevuje téměř u všech žáků, je návštěva dne otevřených dveří. Zde žáci získávají základní informace o požadavcích k přijímacím zkouškám i o průběhu studia.

Všech pět žáků se na přijímací zkoušky připravuje prostřednictvím účasti na určité formě přípravných hodin. Lukáš, Ondřej a Lenka navštěvují přípravné kurzy pro uchazeče, které pořádá přímo vybraná střední škola. Docházení na tyto kurzy jim bylo doporučeno na základní škole, možná i na dni otevřených dveří. Tereza tuto „přípravku“ hodnotí negativně, proto ji ukončila a začala navštěvovat přípravné kurzy jinde. Lukáš s Ondřejem se kromě uvedené „přípravky“ věnují kreslení a práci na výkresech navíc i ostatní dny v týdnu ve volném čase. Na přípravě k talentovým zkouškám pracují více než ostatní tři spolužáci, ačkoli ke zvýšenému úsilí vedou každého jiné motivy. Příprava Lóny je spíše chabá, navštěvuje také soukromé přípravné hodiny, ovšem zaměřené pouze na některé z částí talentových zkoušek, navíc začala s přípravou pozdě. Svou přípravu k přijímacím zkouškám podceňuje.

K otázce svého talentu či uměleckých předpokladů přistupují žáci rovněž velice různorodým způsobem. S touto problematikou pracují velice odlišně. Lukáš vidí zdroj svých uměleckých předpokladů vně sebe, v rodině. Hovoří především o tradici rodiny. Výtvarné schopnosti v případě Ondřeje jsou spojeny především s obrovským úsilím a pílí, s touhou něco dokázat. Jeho umělecké předpoklady jsou výsledkem velké houževnatosti a odhodlání. U Lóny naopak pramení víra ve vlastní talent z celkového životního stylu rodiny a ze způsobu, jakým byla vychována. Dívá se na něj jako na něco samozřejmého, o čem není pochyb. Tento postoj oslabuje její úsilí. Lenka jako jediná ani nepřímo o svých výtvarných předpokladech neuvažuje. Domnívám se, že je hodnotí spíše průměrně. Tereza operuje se svými uměleckými předpoklady jako s něčím, co je jí přirozeně vlastní. Její přiměřené sebevědomí je podporováno jak matkou, tak již realizovaným uplatněním v různých oborech umělecké činnosti.

Určitá míra stylizace, do určité míry související s vírou ve své nadání, se objevuje u třech žáků (Ondřej, Lóna, Tereza). Stylizace do role úspěšného umělce může naznačovat nadšení a chuť věnovat se zvolenému oboru a touhu dosáhnout v něm

uznání a ocenění. Projev uvedených třech žáků je charakteristický optimismem, nadějí a vírou v úspěšnou budoucnost. Naproti tomu Lukáš a Lenka ve vyprávění jakoukoli formu stylizace postrádají. Důvodem může být skutečnost, že jejich zájem a touha věnovat se vybranému oboru není zdaleka taková jako u ostatních třech spolužáků.

Všech pět žáků v perspektivě své budoucnosti uvažuje o vysokoškolském studiu, a to ve všech případech o studiu uměleckého charakteru. Jejich představa profesní budoucnosti většinou není konkrétní. Ondřej, Lóna a Tereza však svou profesní budoucnost absolutně spojují s uměleckými obory. Mají zcela jasnou představu, kterým směrem se chtějí vydat, pouze rozhodnutí o konkrétní podobě profese odkládají na pozdější dobu.

Lukáš a Lenka představu o budoucím povolání nemají, ačkoli oba hovoří o setrvání u stávajícího zaměření i později po absolvování střední školy. Motivem Lenky je absence jiné představy, motiv Lukáše je obdobný, navíc znásobený tlakem rodičů, kterému se podřizuje.

9.3.2 Vlivy, motivy, strategie (shrnutí)

Skupinu pěti žáků podrobených rozhovoru vzájemně spojuje určitá forma zájmu o výtvarné obory a absolvování základní školy s rozšířenou výtvarnou výchovou. Přesto se jedná o velice heterogenní skupinu. Motivace k výběru střední školy s výtvarným (či uměleckým) zaměřením je různorodá, nepramení vždy pouze ze zájmu o zvolený obor. I samotný zájem o výtvarnictví má u jednotlivých žáků různé kořeny a různý charakter. Někdy je jeho základem kupříkladu životní styl rodiny, jindy snaha po dosažení vyššího společenského statusu a jisté prestiže.

Vzhledem k tomu, že hovoříme o výtvarném či uměleckém zaměření dalšího vzdělání i budoucí profese, je nutné uvažovat i o určitých předpokladech k takto orientované činnosti, přesněji řečeno o talentu či nadání. Na straně žáka, který se rozhodne vydat výtvarným (či uměleckým) směrem, je nezbytná určitá dávka nadání a pílě. Větší dávka jednoho může do určité míry vyvažovat menší dávku druhého, ovšem oboje je z hlediska úspěšného uplatnění nepostradatelné. S problematikou nadání či uměleckých předpokladů nakládají jednotliví žáci velice odlišným způsobem, i co do pílě a vynaloženého úsilí se velmi liší.

Na vzorku pěti vybraných žáků se ukázalo, že stylizace se objevuje v písemném vyprávění žáků, u kterých volba střední školy pramení z opravdového zájmu o zvolený obor. U žáků, které k volbě výtvarné střední školy vedou jiné motivy (např. pouhá snaha pokračovat v již započatém zaměření), se stylizace nevyskytuje. Je možné tento fakt vztáhnout na celou skupinu žáků volících střední školu uměleckého zaměření? Stylizace se objevuje u poloviny žáků uvedené skupiny. Je možné uvažovat o tom, zda se tato polovina žáků rozhodla pro vybranou střední školu pod vlivem skutečného zájmu o výtvarnou výchovu, zatímco druhá polovina žáků, jejichž vyprávění stylizaci neobsahuje, tak učinila spíše z jiných důvodů.

Proces rozhodování o volbě střední školy je ovlivněn a determinován řadou faktorů. Jako nejdůležitější se u uvedených pěti žáků ukázaly zájmy a zájmová činnost, rodinné prostředí (potažmo životní styl rodiny, výchovný styl, zaměření rodiny, postoje, priority atd.), případně dosavadní zaměření školního vzdělání (v podobě tendence setrvat u něj).

U zkoumaných žáků se projevilo hojné využívání různých strategií zvyšujících šance na úspěch u přijímacích zkoušek na střední školu. K těmto strategiím patří účast na dni otevřených dveří, přípravné kurzy, případně i samotná účelová volba specificky orientované základní školy. Co se týče přípravy na přijímací zkoušky ve volném čase, všichni žáci bez rozdílu navštěvují alespoň přípravné kurzy. Domnívám se, že to obecně u žáků devátých ročníků nebývá pravidlem, ovšem zde je tato skutečnost dána specifickým typem zaměření, kdy nedílnou součástí přijímacích zkoušek na vybrané střední školy jsou talentové zkoušky.

10 DISKUZE

Problematice volby další vzdělávací dráhy a v jistém smyslu tedy i volby budoucí profese žáků základních škol se věnuje řada autorů a rovněž bylo na toto téma již realizováno několik výzkumů. V této kapitole bych se ráda zaměřila na to, do jaké míry souzní poznatky, které vyplynuly v této diplomové práci z analýzy dat získaných od respondentů, s údaji uváděnými v literatuře. Docházím zde ke stejným závěrům, nebo se objevují nějaké rozdíly oproti ostatní literatuře a výzkumům věnovaným profi-orientaci žáků základních škol? Jaké nejdůležitější souvislosti se objevují?

O stále rostoucí důležitosti vzdělání v dnešní společnosti není možno pochybovat. Vzdělání představuje velkou devizu pro budoucí život a uplatnění jedince na trhu práce. Významu vzdělání jsou si vědomi i všichni rodiče a není tedy divu, že jim velmi záleží na školní kariéře a prospěchu jejich dětí, od nichž se především odvíjejí další možnosti vzdělání, které se dítěti nabízejí a tím tedy i pozdější možnosti pracovního uplatnění.

De Singly (1999, s. 20 – 28) říká, že dítě se stává předmětem ctižádosti, jelikož hodnota rodiny a tím i sociální skupiny, ke které náleží, se odvíjí od výše školního kapitálu jednotlivých členů rodiny. Navíc moderní rodině nadále zůstává funkce přispívat k sociální reprodukci společnosti, což znamená pokusit se udržet, případně i zvýšit, postavení rodiny v sociálním prostoru.

Význam školního výkonu dokládá i skutečnost, o které hovoří Stech a Viktorová (2001, s. 60, 66 – 67), tedy že citové vztahy rodičů vůči dětem jsou v dnešní době často do velké míry podmíněné výkony a zásluhami dětí v prostředí školy. Oblast poznávání a utváření dovedností u dětí je stále více afektivně nabitá očekáváními a tužbami rodičů. S tím je úzce spjata i snaha mnohých rodičů o „udržení obrazu rodiny“. Vzhledem ke vzestupu důležitosti vzdělání lidí v dnešní době sociální reprodukce rodiny závisí především na strategiích rodičů směrem ke školní socializaci jejich dětí.

Myslím, že jsem tímto dostatečně ilustrovala, jakou hodnotu představuje vzdělání pro rodiče. Rodiče tudíž přirozeně vyvíjejí různé strategie a používají různé praktiky k tomu, aby zajistili či podpořili školní úspěšnost svého dítěte. Toto úsilí může být adekvátní možností a zájmem dítěte, nebo také nepřiměřené. Z výše uvedeného zřetelně vyplývá, že rodinné prostředí je jedním z nejdůležitějších činitelů v utváření vztahu dítěte ke škole a školnímu výkonu a rovněž ve výběru další vzdělávací dráhy po

ukončení povinné školní docházky. To se potvrzuje i v této práci. Podrobněji se budu otázkám působení rodičů a rodinného prostředí věnovat i dále.

S kvalitou získaného vzdělání úzce souvisí i výběr základní školy, kterou dítě navštěvuje. Řada dětí nastoupí do prvního ročníku do základní školy, která je nejbližší místu bydliště. Někteří rodiče naopak již od první chvíle základní školu pro své dítě pečlivě vybírají a záleží jim na tom, aby vybraná škola měla dobrou pověst a případně poskytovala i určitý nadstandard (v oblasti přístupu k žákům, zaměření vzdělání apod.). Myslím si, že je možné předpokládat určitou souvislost typu chování rodičů s jejich socioekonomickým statutem.

V mém výzkumu se objevuje velice často ve školní minulosti žáků změna základní školy. Mnozí žáci nastoupili původně do základní školy právě v místě bydliště. Počáteční chování rodičů při nástupu potomka do první třídy nevykazovalo žádnou výběrovost ve vztahu k typu či úrovni základní školy. Později však došlo k přestupu, kdy jako prvotní impuls často žáci uvádí nespokojenost s původní školou. De Singly (1999, s. 31) říká, že přání změnit školu může mít více významů, kdy jde buď o funkční požadavek spojený např. s lepším cestováním do školy, nebo o snahu najít atraktivnější základní školu s lepší pověstí či prestiží, přičemž tento druhý důvod roste v závislosti na společenském postavení rodiny a na významu, který rodiče přikládají práci a výkonu dítěte.

U mých respondentů nešlo nikdy o funkční požadavek, naopak cestování do školy se dětem většinou prodloužilo, některé musí dojíždět dost daleko. Důvodem volby nové základní školy bylo většinou její výtvarné zaměření, což může být chápáno i jako poskytování v určitém smyslu nadstandardního vzdělání. Díky svému zaměření se škola stává prestižnější a atraktivnější. V závislosti na De Singlyho výroku můžeme spekulovat o tom, zda rodiče zúčastněných žáků vykazují rovněž vyšší míru orientace na výkon.

K přestupu na výtvarně zaměřenou základní školu dochází nejčastěji v době okolo přelomu prvního a druhého stupně. Vysvětlením může být, jak uvádí Vágnerová (2000, s. 235), že přechod žáka na druhý stupeň základní školy představuje určitý zlom a rodiče bilancují dosavadní nedostatky. Pro rodiče to může být signálem, že je třeba změnit postoj ke škole a učinit opatření za účelem zvýšení šancí jejich potomka na uspokojující zařazení.

Postoj ke škole a školní práci se v mladším školním věku utváří na základě postoje rodičů, jejich reakcí a důrazu na školní výkon. Štech (2001, s. 154) uvádí, že

žáci v hrubých rysech kopírují vztah rodičů ke škole ve svém vlastním vyjadřování o škole, o budoucnosti a o přínosu školy pro jejich budoucí život. Nejzřetelněji se to projevuje v případě Ondřeje, který od rodičů v absolutní míře přejal postoj ke škole a vzdělání vůbec jako k vysoko postavené hodnotě, na které závisí úspěšnost v celém budoucím životě. Je proto třeba tvrdě pracovat, aby dosáhl co nejlepších výsledků a měl tak dobré šance uspět při dalším vzdělávání i v budoucím pracovním uplatnění. Neméně kopíruje postoj rodičů ke škole, k budoucnosti a k životu vůbec i Lóna ve svém prosazování samostatnosti, jedinečnosti, svébytnosti a naprosté volnosti.

Co se týče školního prospěchu, většina zkoumaných žáků nepatří mezi premianty třídy, jejich prospěch je průměrný až horší. Pouze Tereza dosahuje úrovně vyznamenání. Ostatní čtyři žáci (Lukáš, Ondřej, Lóna, Lenka) hovoří o zhoršení prospěchu oproti dřívějším ročníkům. V literatuře se uvádí, že v období pubescence často dochází k výkyvům ve školním výkonu v podobě zhoršení školního prospěchu. Důvodem je změna postoje žáků k hodnotě vzdělání, která je chápána jako hodnota dospělých. Školní prospěch však nadále poskytuje cenné informace o svědomitosti, pracovitosti, systematickosti a konformitě žáka.

V tomto smyslu za svědomité a pracovité můžeme označit pouze Terezu a Ondřeje, u kterého se na zhoršení prospěchu podílí souhra více okolností, mimo jiné i velká část času věnovaná na přípravu k přijímacím zkouškám. V případě ostatních žáků jde spíše o vytvoření si určitého osobního standardu (individuální normy), o kterém píše ve svých knihách Vágnerová, kdy je cílem dosahování takového výsledku školní práce, který bude přijatelný pro rodiče i učitele a žák ho dosáhne s minimálním vynaložením úsilí. Je to součást žákovské role s tendencí příliš se nenamáhat. Lukáš, Lóna a Lenka vykazují přesně tyto rysy. Škola je nebaví, nechtějí věnovat čas domácí přípravě. Ačkoli by mohli dosahovat lepších výsledků, školní prospěch, který mají, jim stačí. Lóna sice hovoří o tom, že si je vědoma, že by měla ve vztahu k učení zabrat, ale zůstává to na proklamativní úrovni, nic v tom směru nedělá.

Vágnerová (2000, s. 227, 234) říká, že pokud zůstane školní prospěch hodnotou, nejde už o hodnotu samoučelnou, ale vztahuje se k budoucímu uplatnění, z cíle se stává prostředek. Dojde-li k případnému zvýšení úsilí na konci školní docházky, které souvisí s nutnou profesní volbou, je důsledkem konkrétního, osobně akceptovaného cíle. U žáků zkoumaných v této práci se zvýšení úsilí související s volbou střední školy vztahuje hlavně k přípravě na přijímací zkoušky a zasahuje tudíž především výtvarnou oblast. Školního prospěchu obecně se zvýšené úsilí netýká. To je dáno nejspíš

specifickým zaměřením žáků, kdy střední školy, na které se hlásí, berou v potaz především úspěšné složení talentových zkoušek. Těchto žáků se netýká možnost přijetí na střední školu tzv. „na prospěch“ (bez přijímacích zkoušek).

V literatuře je často zmiňována i zvýšená kritičnost jedinců v období pubescence vůči všemu a všem, včetně sebe sama. To se přirozeně týká i zvýšené kritiky školy a učitelů. Jsou zpochybňovány kompetence učitelů, význam školy a její uspořádání, organizace vyučování, význam nespočtu školních znalostí, které jsou označovány za zbytečné. To vše se u žáků zkoumané třídy hojně objevuje. Kritika školy, učitelů a učiva se vyskytuje jak v rozhovorech, tak v některých písemných vyprávěních. Žáci omlouvají svůj nezáměr o školu a nedostatečnou přípravu nesmyslností učiva a špatnými pedagogy.

Co se týče mimoškolních aktivit a trávení volného času, všech pět zkoumaných žáků se od malička věnuje především výtvarné výchově (případně i jiným zájmům uměleckého charakteru). Většina žáků také po léta navštěvovala, či stále navštěvuje, lidové akademie umění. Odkud tento zájem pramení? Jak říká Fontana (1997, s. 222) u některých dětí mohou hrát roli vrozené činitele, především jde-li o zálibu, která vyžaduje dovednosti, které mohou být do určité míry vrozené. V takovém případě dítě, které disponuje dobrou zrakovou představivostí, spíše projeví zájem o kresebné činnosti než jiné dítě. Rovněž může jít o reakci na zpevnování ze strany rodičů, případně o spojení záliby a vlivu rodičů.

Zapojení dítěte v rámci volného času do výuky v mimoškolních institucích představuje rovněž vnější doklad rodičovských ambicí a očekávání. O podstatné roli rodiny v utváření zájmů a trávení volného času hovoří mnohá literatura. Rodina inspiruje, podporuje a realizuje volnočasové aktivity dětí. Aktivity, které rodina provozuje ve volném čase, významným způsobem spoluutvářejí životní styl a ten také zpětně ovlivňuje způsob trávení volného času. Způsoby realizace volného času jsou úzce spjaty se sociálním statusem a životním stylem rodiny.

Vytvoření určitého zájmu je tedy výsledkem interakce celé řady faktorů. V případě výtvarných zájmů zkoumaných žáků se na vzniku, rozvoji a upevnování zájmu podílejí pravděpodobně určité vrozené předpoklady různé intenzity a dále vlivy rodičů, kteří výtvarný zájem dítěte podporují a mají v tomto směru i určitá očekávání či ambice vzhledem ke skutečnosti, že své dítě umístili do výtvarně zaměřené třídy a neponechali tento zájem pouze v oblasti mimoškolní, volnočasové. Jako příklad velkého vlivu životního stylu rodiny na trávení volného času a naopak slouží Lóna.

V jejím případě vystupuje zřetelná souvislost těchto činitelů, kdy rodina profesně umělecky zaměřená produkuje umělecké volnočasové aktivity svých dětí. Pracovní, osobní i volnočasová stránka života splývají v jedno vlivem určitého životního stylu.

Jak se uvádí v mnohé literatuře, řada rodičů bohužel stále k volnému času svých dětí přistupuje velice direktivním způsobem a předkládá jim, čím se mají v rámci mimoškolní aktivity zabývat. Někdy může docházet i k nadměrné stimulaci dítěte, ať už v určitém směru, či obecně. Rodiče pak např. vytvářejí tlak ve směru jednoho zájmu, který považují z nějakého důvodu za prospěšný či důležitý, ať už jde o jejich vlastní nenaplněné touhy či pokračování v zaměření rodiny. Takovým příkladem je Lukáš, který se věnuje výtvarné výchově odmalička pod vlivem tlaku rodičů, jelikož jde o tradici rodiny, ze které nemůže vybočovat. Jak se můžeme dočíst v literatuře, i po poskytnutí vhodných příležitostí nemusí vzniknout u dítěte vůči určitému zájmu takový citový vztah, ve který doufáme, a který očekáváme. Negativní reakce může u dítěte vyvolat ještě větší zaujatost proti danému zájmu. A to i v případě, že má vrozené předpoklady, jako se tomu stalo u Lukáše.

Jde-li naopak u žáka o opravdový zájem, jako je tomu např. u Ondřeje, Lóny či Terezy, může mít výkon v oblastech, jako je sport či umělecká činnost, právě v období dospívání velký subjektivní význam, jak uvádí Vágnerová (2000, s. 228). Dospívající jedinec prostřednictvím těchto činností usiluje o uplatnění a touží vyniknout a být oceněn. Spolu s dosažením úspěchu se tak naplňuje potřeba seberealizace. To velmi ovlivňuje i identitu jedince. Jde o potvrzení vlastních kompetencí. Touha po úspěchu a ocenění se objevuje u všech třech uvedených žáků (i u mnoha jiných žáků v písemném vyprávění).

Všichni autoři se shodují, že konec povinné školní docházky a s tím související nutnost volby další vzdělávací dráhy a budoucího povolání představuje pro každého jedince velice významný sociální mezník. Jde o rozhodnutí, které má určující vliv na budoucí život jedince, na jeho budoucí sociální status, životní styl, preferované hodnoty, postoje a zájmy. Zkrátka jde o rozhodnutí, které by mělo být pečlivě rozváženo a učiněno se zodpovědností. A především, měl by ho učinit jedinec, o jehož budoucnost se v tu chvíli jedná.

Volbu profese determinuje celá řada faktorů. Jako nejdůležitější se v této práci ukazují faktory rodinného prostředí, zájmy a dosavadní zaměření školního vzdělání, které může produkovat zájem či tendenci setrvat u něj (ve smyslu „je škoda ho opustit“).

Rendl (2001, s. 15) uvádí, že více než polovina zkoumaných žáků v dotazníku odpověděla, že rodičům velmi záleží na volbě střední školy a často o tom s nimi hovoří. Téměř polovina žáků odpovídá „ano, už jsme o tom hovořili“. Většina žáků je také v otázce volby střední školy v alespoň částečné shodě s rodiči. Pouze necelých 6 % žáků vypovídá o neshodě s rodiči a častěji přitom jde o chlapce. Mám-li uvedené výsledky výzkumu srovnat s mou hrstkou žáků reprezentujících skupinu žáků, kteří se rozhodli studovat na střední škole uměleckého charakteru, docházím k obdobným závěrům (je-li takové srovnání vůbec možné). Všech pět žáků, s nimiž byl prováděn rozhovor, již o volbě střední školy s rodiči vícekrát hovořilo a většině rodičů rovněž velmi záleží na úspěšnosti jejich dítěte při přijetí na střední školu. Co se týče volby typu střední školy, jsou čtyři žáci ve shodě s rodiči. K neshodě dochází pouze u Lukáše (jde tedy rovněž o chlapce), který se ovšem podvoluje rozhodnutí rodičů, protože nemá představu o jiné alternativě.

Při volbě střední školy a tím i budoucího povolání se objevuje vysoká míra identifikace s rodiči, a to přinejmenším v akceptaci postoje k budoucímu povolání, čili v aspirační úrovni, jak uvádí Vágnerová (2000, s. 227 – 228). Dále říká, že velká míra akceptace rodinných vzorů je logická, v současné době stále není příliš sociálně podporována samostatnost a iniciativa v nalézání jiných modelů. Rigidita rodinných postojů převažuje. To se potvrzuje i u zde zkoumaných žáků. U Lukáše, Lóny i Terezy dochází k akceptování rodičovských vzorů (ačkoli v případě Lukáše to není zcela dobrovolné). U Ondřeje a Lenky se objevuje alespoň přijetí postoje rodičů ke vzdělání a k vlastnímu budoucímu povolání.

Doubek a Levínská (2003, s. 6) hovoří v souvislosti s působením rodičů na děti při volbě povolání o limitu rodinné tradice. Mají tím na mysli různá omezení, která jsou daná rodinnou tradicí, a to především ve formě vysokých ambicí některých rodičů, které jsou vyjádřeny jako mantinely, ve kterých se má dítě při volbě pohybovat. Taková omezení má postavena při volbě střední školy právě Lukáš. Výstižně sám hovoří o rodinné tradici v podobě výtvarnictví. I on (stejně jako jeho sourozenci) je tlačěn do výtvarné oblasti. Jde přitom o dlouhodobou záležitost, jelikož se výtvarné výchově věnuje již od počátku školní docházky. A v zájmu naplnění tradice rodiny by se měl výtvarnictví věnovat i v rámci svého budoucího uplatnění. Lukáš se vlivu rodičů podřizuje, neprotestuje proti jejich rozhodnutí a dále se veze na rodinném přání. Hovoří sice i o jistém osamostatnění se (hlavně v písemném vyprávění), to však zůstává prozatím na úrovni skryté touhy.

V souvislosti s působením rodičů je možné hovořit rovněž o reprodukci sociálního statusu rodiny, o které již bylo pojednáno na začátku kapitoly. Vágnerová (2001, s. 680) říká, že ve většině případů děti akceptují rozhodnutí rodičů o svém profesním směřování. Na straně rodičů jde nejčastěji o symbolické naplnění vlastních představ, nebo o potřebu udržet vzdělanostní standard, který je v rodině běžný, a na kterém si rodina zakládá. U Lukáše se tedy jedná o možnost druhou, čili o udržení sociálního statusu a zaměření, které rodina považuje za důležité a možná i stmelující.

Také Rendl (2001, s. 22) hovoří o určitých uzlových bodech v podobě backgroundových rodinných charakteristik, z nichž jako nejdůležitější se ve výzkumu ukázaly status rodiny, ambice rodičů, prospěch a ambice žáků. Výrazné souvislosti těchto znaků vytvářejí jakousi linii statusové reprodukce, kdy děti rodičů s vysokým statutem mají s vysokou pravděpodobností dobrý prospěch a vlastními vysokými ambicemi naplňují vysoké ambice svých rodičů a směřují tak k úrovni vzdělání, která by měla být podmínkou či součástí jejich budoucího vysokého statusu. U dětí rodičů s nízkým statutem je tomu naopak.

Tento trend je možné pozorovat i na zde zkoumaných žácích s výjimkou Ondřeje. Ostatní čtyři žáci směřují k reprodukování sociálního statusu svých rodičů. Ondřej (stejně jako jeho rodiče ve směru k budoucnosti Ondřeje) má ambice vyšší, směřuje k překonání latky statusu získaného jeho rodiči. Zůstává sice otázkou, zda bude v tomto snažení úspěšný, už teď je ale nanejvýš zřejmé, že touží po dosažení vyššího sociálního statusu a jisté prestiže, a že pro to udělá maximum možného. Usilovně na tom pracuje.

Rodiče i děti si vytvářejí ve vztahu k budoucnosti určité projekty. Hovoří o nich Viktorová (2001, s. 148 – 149). Rodiče si vytvářejí určité projekty budoucnosti svých dětí, do kterých vstupují hlavně jejich individuální zkušenosti. Proto se představy rodičů o zaměstnání jejich dětí opírají o to, co sami znají. Dětem tedy nabízejí často profese, které vykonává někdo z rodiny. U takových či blízkých profesí rodiče dokáží posoudit výhody a nevýhody i schopnosti dítěte tuto profesi vykonávat. I děti si vytvářejí vlastní projekty budoucnosti, a to obdobným způsobem. Také ony se nejlépe orientují ve známém světě a uvažují tedy pro sebe o povoláních, které již poznaly. Děti často nevypovídají o obsahu určitého povolání, ale o tom, že ho už nějakým způsobem poznaly. Teprve obraz profese, zprostředkovaný osobou, která se jí věnuje, dává možnost vytvořit si k dané profesi určitý vztah.

Tato skutečnost se projevuje nejlépe u Lóny a Terezy. Obě dívky jdou ve své další vzdělávací dráze směrem, kterému se věnují jejich matky. Obě také shodně popisují, jakým způsobem se utvářel jejich vztah k vybranému oboru skrze povolání matky, díky kterému měly možnost již do jisté míry poznat, co tento obor obnáší a blíže se s ním seznámit. Opačným příkladem je Lukáš. Jeho rodiče také pracují v oboru, který vybrali i pro svého syna. Jsou tedy schopni posoudit jeho schopnosti a předpoklady k vykonávání výtvarně orientované profese, nerespektují však jeho zájem (či spíše nezájem). Ačkoli Lukáš zřejmě disponuje vrozenými předpoklady, postrádá citový vztah k výtvarnému oboru.

Viktorová také uvádí, že se v prováděném výzkumu velká část rodičů snažila respektovat ve velké míře přání svých dětí. Rodiče usilovali o to, aby konečné rozhodnutí vzniklo s ohledem na názory obou stran. I z rozhovorů získaných od našich respondentů vyplývá, že rodiče všech žáků (kromě Lukáše) z velké části respektují rozhodnutí svých dětí. Všichni čtyři žáci (Ondřej, Lóna, Lenka, Tereza) vypovídají, že rodiče do jejich volby více či méně nezasahují. Děti s rodiči na toto téma hovoří, případně se poradí, ale konečné rozhodnutí ponechávají rodiče na dětech samotných.

Doubek a Levínská (2003, s. 42) hovoří v této souvislosti o legitimizaci volby. Uvádějí, že chlapeci ve výzkumu často házeli břemeno výběru školy na rodiče, ale zároveň zdůrazňovali, že rozhodnutí bylo pouze jejich. Pokud by měli přiznat, že někdo dostal příkazem jít tam a tam, byl by to důkaz submisivity. Dívky se naopak aktivněji účastnily vlastní manipulace s volbou školy, přitom však nezdůrazňovaly jakoukoli legitimizaci. Klidně přiznávaly, že se rozhodly třeba společně s rodiči, že si nechaly poradit. Neměly potřebu prokazovat svůj podíl na rozhodnutí.

V mé práci se tyto tendence objevují jen částečně. Oba chlapeci se sice více poddávali při rozhodování pomocí rodičů (Ondřej se s rodiči radil a volba školy byla výsledkem společného rozhodnutí, Lukáš přijal rozhodnutí rodičů), avšak ani jeden z nich to nepopírá. Otevřeně se k této okolnosti hlásí a nevykazují potřebu legitimizovat svou volbu. Dívky (Lóna, Lenka, Tereza) jsou ve výběru střední školy naopak samostatnější, v souladu s uvedeným výzkumem, ovšem rovněž na svou autonomii kladou důraz.

Zajímavá je také problematika souvislosti školního prospěchu s volbou typu střední školy. Zkoumané děti byly vzhledem ke svému specifickému zaměření hodně mimo celkový vzorek. Ambice zde byly celkově spíše vyšší a minimum žáků se rozhodlo hlásit se na učební obory (v podstatě nikdo). Tento trend se však v současné

době projevuje v rámci celé populace, protože nabídka středních škol je obrovská a jdou tam i děti, které by se dříve hlásily na učební obory.

Podíváme-li se z hlediska souvislosti prospěchu a typu zvolené střední školy na pět žáků zkoumaných v této práci, zjistíme, že jejich ambice jsou v souladu s celkovým trendem dnešní doby. Jsou tedy v normě. Vezmeme jednotlivé žáky popořadě. Tereza prospívala dosud vždy s vyznamenáním a můžeme ji tedy řadit do skupiny žáků s velmi dobrým prospěchem. Po opuštění základní školy se rozhodla pro střední odbornou školu, přemýšlí i o vysokoškolském studiu. Její volbu tedy můžeme označit vcelku za adekvátní. Lukáš, Ondřej a Lenka patří mezi žáky s průměrným prospěchem. Všichni tři si zvolili střední odbornou školu, na učební obor nepomýšlel nikdo (dokonce z celé třídy). Všichni také počítají s dalším vysokoškolským studiem. Konečně Lóna spadá do kategorie žáků s horším prospěchem, avšak i ona se chce hlásit na střední odbornou školu a uvažuje rovněž o studiu na vysoké škole.

Ambice většiny z uvedených žáků jsou tedy vyšší vzhledem k dosahovaným školním výsledkům. Jak jsem ale již uvedla, jde o současný trend. Je možné, že je více podpořen i jejich výtvarným zaměřením? Spoléhají na to, že v tomto oboru jsou důležitější jejich výtvarné (či umělecké) kvality než školní prospěch? Domnívám se, že ano. Úroveň aspirací úzce souvisí také se ctížádostí a sebevědomím, to však může být adekvátní realitě nebo také ne. Jak je to u těchto žáků? Nepřeceňují někteří své schopnosti a možnosti?

Krátce se ještě vrátím k projektům budoucnosti, které si žáci (i jejich rodiče) vytvářejí. V rámci těchto projektů dochází u všech uvedených žáků ve smyslu volby střední školy k situaci, kdy nejsou stanoveny žádné alternativy. Všech pět žáků se rozhodlo pro určitou střední školu, ale náhradní plán pro případ neúspěchu neexistuje. Pouze Tereza uvažuje o jiné možnosti pro případ, že by na preferované střední škole neuspěla, jde však pouze o možnost „překlenovací“, chce se opakovaně vracet k první variantě.

Možným důvodem absence alternativních cest v projektech budoucnosti může být vyhraněnost zájmů žáků zkoumaných v této práci. Jakoby specifické zaměření žáka ochuzovalo projekty budoucnosti co do počtu možných variant řešení. Doubek a Levínská (2003, s. 4) říkají, že hlubšími, trvalejšími a jaksí samostatnými zájmy se mohou pochlubit jen někteří. Většina žáků vůbec neví, co je baví natolik, aby si v souvislosti s tím zvolili profesní orientaci. Ve většině případů tedy onen zásadní zájem nevyvěrá z přirozené spontaneity zájmů, ale musí být zkonstruován, či zpětně

zrekonstruován. V situaci výběru střední školy proto probíhá bilanční introspekce a hledání zájmů, které nejsou spontánní, nýbrž právě nalezené či stvořené. Ve stejném duchu se vyjadřují i jiní autoři, když říkají, že volbu směrem k další škole a povolání má dítě jasnou jen velice zřídka. Výjimečně má tak vyhraněné zájmy a vytyčené cesty k dosažení cíle. Většina rodičů a dětí s koncem školní docházky teprve začínají hledat a shromažďovat informace o dostupných možnostech.

To však není případ žáků se specifickým zaměřením, alespoň ne většiny z nich. Převážná většina těchto žáků totiž disponuje právě oním trvalejším, vyhraněným zájmem, který je jakýmsi orientačním bodem při hledání zaměření budoucího profesního uplatnění. To platí, ať je tento zájem jakkoli silný. U některých žáků (jako je Ondřej, Lóna, Tereza) jde o hluboký zájem a jejich volba je v podstatě předem jasná. U jiných (Lukáš, Lenka) jde pouze o trvalost zájmu a zaměření a další setrvání u něj ve smyslu „když už je jedno zaměření vymyšleno, proč vymýšlet jiné“.

Podíváme-li se ovšem na celek třídy, jsou zde i tací žáci, kteří zjistili, že ačkoli se výtvarnému oboru věnují již delší dobu, nejde o takový zájem, aby ve vztahu k němu volili i zaměření budoucího povolání. Je jich však méně.

Ačkoli žáci mají vyhraněný zájem, který je směřuje při výběru povolání určitým směrem, a to často směrem, kterému se rozhodli věnovat coby své budoucí profesi už mnohem dříve než nyní v posledním ročníku základní školy, a ačkoli i rodiče často působí v podobných či blízkých oborech, přesto žáci nemají jasnou představu, k čemu jim vybraná střední škola vede. Nejsou si úplně jisti, jaké možnosti uplatnění po absolvování poskytuje. Doubek a Levínská (2003, s. 6) hovoří v tomto smyslu o klíčovém problému v podobě interpretace aktuální nabídky škol. Je třeba vybrat z nabídky existujících škol a zvolit to, co je nejbližší původnímu přání dítěte. Často je však problémem, zda rodiče a děti správně porozumí, k čemu daná škola opravdu vede.

Vágnerová (2001, 679 – 680) uvádí, že žáci většinou nemají dostatečné informace o různých profesích a jejich představy bývají nepřesné a často zkreslené (např. vlivem médií a názorů spolužáků). Hlavní důraz pubescenti kladou na sociální atraktivnost profese, přijatelnost studia daného oboru (např. není tam matematika) a společnou volbu s kamarády. O praktických souvislostech tolik neuvažují. To vše se u žáků zkoumaných v této práci potvrzuje. Objevují se jak společné volby se spolužáky, tak preference výtvarného oboru, kdy jako jedno z pozitiv je viděna i absence přírodovědných a logických předmětů. Sociální atraktivnost výtvarných oborů je značná, tento motiv se objevuje přirozeně velmi často. Ještě o ní budu hovořit později.

Ve vztahu k volbě střední školy vyvíjejí zkoumaní žáci (i jejich rodiče) různé strategie, kterými se snaží zvýšit své šance na úspěšné složení přijímacích zkoušek a připravit si co nejlepší výchozí podmínky. Již v osmém ročníku, případně nejpozději na začátku devátého ročníku, žáci mobilizují své síly ve směru ke zvládnutí přijímacích zkoušek. „Mobil“ ve smyslu motivu či popudu k vynaložení zvýšeného úsilí může být různý (někdy např. touha něčeho dosáhnout, jindy tlak rodičů). Dochází k nastartování sil a zvýšení úsilí v činnosti, která vede dle předpokladu žáka (či jeho rodičů) k vytyčenému cíli. Nejčastěji se objevuje navštěvování dnů otevřených dveří a zapsání se do pravidelných přípravek. Někteří žáci (např. Lukáš a Ondřej) se však věnují ve zvýšené míře i domácí přípravě a práci na výkresech.

Viktorová (2001, s. 150) v této souvislosti hovoří o požadavcích na dítě, které mohou být součástí vyjednávání rodičů a dětí, a které vedou k úspěšnému naplnění projektů. Jde o úkoly, které jsou formulovány jako předpoklad takto strukturované budoucnosti, a které také mohou rodiče kontrolovat. Žáci opravdu často vypovídají, že rodiče kontrolují, zda se žáci pečlivě připravují k přijímacím zkouškám. Ačkoli třeba i volbu střední školy ponechali na žákovi samotném, jakmile se rozhodl pro určitou variantu, dbají rodiče na to, aby nezanedbával svou přípravu.

Objevuje se také výběr specificky zaměřené základní školy coby součást strategie vedoucí ke zvýšení šancí na úspěch při přijímacích zkouškách na střední školu. Ondřej o tom přímo hovoří, vybral si specificky zaměřenou základní školu z těchto důvodů a počítá s tím, že to pro něj bude představovat výhodu. Zřejmě to není úplně od věci, jelikož Fontana (1997, s. 138) uvádí, že studenti uměleckých předmětů dostávají ve škole častěji příležitost pracovat divergentním způsobem, a tudíž i více rozvíjejí tento způsob myšlení než ostatní. Navštěvování výtvarně orientované základní školy tedy opravdu může představovat výhodu pro žáky, kteří se chtějí tomuto oboru věnovat ve studiu i dále. Zlepšují tak své předpoklady a rozvíjejí způsob myšlení, který je pro uplatňování tvořivosti důležitý.

Zajímavé také je, že se mezi strategiemi v této skupině žáků vůbec neobjevuje snaha poradit se s odborníkem, čili poradenským psychologem, případně výchovným poradcem. Odbornou pomoc či radu žáci výtvarné třídy, kteří chtějí v tomto oboru pokračovat na střední škole, vůbec nevyhledávají, psychologických vyšetření se neúčastní (na rozdíl od běžných tříd, kde se testy zadávají většinou hromadně ve škole a následují individuální konzultace). Vágnerová (2001, s. 679) na toto téma říká, že zájem projevují hlavně klienti, kteří si nejsou schopni vybrat, nebo ti, kteří si vhodností

své volby nejsou úplně jisté. Také mají o vyšetření a konzultaci zájem žáci, kteří chtějí především poznat úroveň a strukturu svých schopností a předpokladů.

Vysvětlením tedy může být, že zkoumaní žáci nespádají ani do jedné skupiny klientů, které Vágnerová popisuje. Učinit volbu pro ně není obtížné a o její vhodnosti jsou přesvědčeni často jak žáci, tak rodiče (někdy na ní dokonce velmi lpi). Rovněž věří ve své předpoklady (hlavně umělecké či výtvarné; o jiné se nestarají) a jsou v této víře utvrzováni jak rodinou, tak školou. Proto nemají potřebu účastnit se podobných vyšetření. Shon a zmatek teprve nastává, jak mi sdělila výchovná poradkyně, neprojde-li žák úspěšně přijímacími zkouškami na vybranou střední školu.

Dost žáků ve svém písemném vyprávění uplatňuje cosi, co jsem nazvala stylizací. Žáci se stylizují do role úspěšného, známého, ceněného umělce. Vyjadřují touhu dosáhnout úspěchu a ocenění ve zvolené profesi, něco dokázat, případně být známí a ceněni sociálně i finančně. Jejich výroky vyjadřují nadšení a chuť věnovat se zvolenému oboru, ale také potřebu jisté prestiže a dosažení určitého sociálního statusu.

Nakonečný (1996, s. 226, 229 – 231) píše o motivačním vlivu naděje na úspěch a o typu lidí orientovaných na dosahování úspěchu. Říká také, že osoby s vysokou mírou motivace jsou obzvláště vnímavé vůči slovům, která jsou pozitivní a vztahují se k výkonu. Síla motivu výkonu ovlivňuje i hodnocení pravděpodobnosti dosažení úspěchu. S tím související sebevědomí a ctižádost (i úroveň aspirace) vznikají na základě pozitivních zkušeností a zážitků úspěchu.

Vyjadřují-li se tedy žáci tímto způsobem, používají-li optimistická, pozitivní slova zaměřená na úspěch a výkon, můžeme uvažovat, že jde o žáky orientované na dosahování úspěchu? Domnívám se, že motiv výkonu bude u těchto žáků silnější, než u ostatních, kteří o úspěchu, ocenění a výkonu nehovoří. Disponují rovněž určitou ctižádostí a více či méně rozvinutým sebevědomím (nejzřetelnější u Lóny). I jejich ambice jsou vyšší ve srovnání s dosahovanými školními výsledky. Stejně tak hodnocení pravděpodobnosti úspěchu u přijímacích zkoušek je u žáků, s nimiž byl prováděn rozhovor, celkem vysoké, v zásadě ve svůj úspěch věří.

Přání dosáhnout úspěchu a ocenění, pokusy stylizovat se do role úspěšného, ceněného a váženého člověka souvisí i s identitou dospívajícího jedince. Motivem může být i snaha o vytvoření identity, která dospívajícímu poskytne pocit hodnoty sebe sama. Tyto výroky tedy mohou být také důkazem úsilí najít uspokojující obraz vlastní osoby. Žák se o to snaží skrze výtvarnou (či uměleckou) činnost, která je zde v roli prostředku k potvrzení vlastních kompetencí. To potvrzuje i Vágnerová (2000, s. 226, 222 – 223),

když říká, že nezanedbatelnou úlohu v období dospívání hraje fantazijní představa sebe sama, určitý ideál, který si jedinec vytváří, postupně svou představu pak koriguje. Pubescent se snaží aktivním způsobem naplnit svou představu o tom, jaký by chtěl být. Obraz sebe sama se pak stává základem identity. V tomto úsilí jedinec překračuje aktuální sebepojetí a snaží se o budoucí hypotetické sebevymezení.

Dále se v literatuře uvádí, že představy o budoucnosti na sebe většinou berou podobu přání a cílů, které si jedinec do budoucna vytváří. Důležitým faktorem je i to, zda jsou jednotlivé cíle a přání provázané a existuje mezi nimi kontinuita. To se u zkoumaných žáků potvrzuje. Hovoří-li o své budoucnosti a o svých plánech, říkají, co by si přáli dělat, kterým směrem se chtějí vydat. I výše zmíněná anticipace úspěchu má formu přání a touhy. Žáci si však rovněž kladou určité cíle, jako např. dostat se na vybranou školu, úspěšně ji zakončit maturitou apod. U zkoumaných žáků je rovněž typická kontinuita mezi realizovanou minulostí a přáními a cíli vytyčenými do budoucna.

Co se týče vztahu k umění, kterému se zkoumaní žáci ve výtvarné či jiné podobě chtějí i nadále věnovat, dochází právě v období dospívání ke zvratu, který je popisován v literatuře. Zatímco estetické prožívání je v této době intenzivní, výtvarné aktivity zásadně ochabují. Dospívající jedinci přestávají být spokojeni se svými výtvary, jejich pokrok je pomalejší a většinou přestávají věřit ve své estetické schopnosti. Děti v této době často výtvarných činností zanechávají.

Skupina zkoumaných žáků je tedy specifická tím, že s výtvarnými aktivitami nepřestává, naopak je tito žáci dále intenzivně rozvíjejí a chtějí se výtvarnému oboru věnovat i v rámci svého budoucího uplatnění. Z toho tedy vyplývá, že ve své výtvarné schopnosti stále věří. Za předpokladu dostatku píle a nadání mají šanci, že se jejich výtvarná činnost postupně změní v uměleckou tvorbu.

Ostatní žáci ve třídě, kteří se po ukončení základní školy chtějí vydat již jiným než výtvarným směrem, zřejmě patří právě k té většině dětí, které již nevěří ve své výtvarné schopnosti, a jejichž výtvarné aktivity tím pádem právě v období dospívání ustávají.

11 ZÁVĚR

Ukončení povinné školní docházky a s tím spojená nutnost volby další vzdělávací dráhy, potažmo budoucí profese, je významným sociálním mezníkem. Jeho důležitost si uvědomují jak rodiče, tak děti, ovšem pro rodiče může mít tato volba často větší subjektivní význam. Z hlediska volby střední školy a tím i budoucího povolání se v provedeném výzkumu ukázaly jako nejdůležitější činitele zájmy, rodinné prostředí a existence specifického zaměření vzdělání již na základní škole. Zájem je výsledkem interakce mnoha faktorů, určující význam má však rodina. Děti rovněž přijímají rodinné postoje vůči škole, vzdělání i svému budoucímu uplatnění. Ve výzkumu se potvrdilo, že často dochází k identifikaci s rodiči, k akceptaci rodinných postojů a vzorů. K akceptaci může však dojít i pod tlakem k naplnění rodinné tradice. Žáci svou volbou a svými cíli směřují k reprodukci sociálního statusu rodiny, případně vyvíjejí úsilí k jeho překonání. Rodiče se zajímají o budoucí uplatnění svých potomků, konečné rozhodnutí ale často ponechávají na nich a jejich volbu se snaží respektovat. Jakmile ovšem bylo rozhodnutí učiněno, kontrolují žáka a dbají na jeho přípravu k přijímacím zkouškám. Představy žáků o vlastní budoucnosti se objevují ve formě přání a vytyčených cílů. Budoucnost si ponechávají otevřenou. Ačkoli mají představu, vyhýbají se jednoznačnému vymezení.

Zkoumaná skupina žáků je i přes své specifické zaměření velmi heterogenní, objevují se však i určité charakteristické rysy. Uvedená skupina dětí je specifická tím, že v období dospívání neochabuje její výtvarná činnost, ale naopak ji žáci chtějí dále rozvíjet a věří ve své výtvarné schopnosti. Základem je přitom buď zájem, či pouhá tendence k setrvání u již realizovaného zaměření. Dochází ke kontinuitě s plánovanými cíli. Zájmy žáků a jejich specifické zaměření hraje roli orientačního bodu při plánování profesní budoucnosti. Žáci tím pádem ovšem postrádají alternativní cesty řešení situace volby povolání. Na konci školní docházky dochází k mobilizaci a zvýšení úsilí, ovšem ne ve vztahu k prospěchu, ale pouze ve výtvarné činnosti. Hojně se objevuje motiv výkonu a orientace na dosažení úspěchu. Nezanedbatelnou roli hraje i sociální atraktivnost vybraného směru. Chování žáků i rodičů je provázáno různými strategiemi zvyšujícími šance na úspěch u přijímacích zkoušek, z nichž nejdůležitější je navštěvování organizované přípravy. Tito žáci a jejich rodiče nevyhledávají pomoc poradenských pracovníků. Ve výzkumu se potvrzuje dnešní obecná tendence k vyšším ambicím žáků i rodičů ve vztahu ke vzdělání.

12 LITERATURA

- DOUBEK, D., LEVÍNSKÁ, M. Profi-volba v růžové třídě. In PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE. *Profi-volba z deváté třídy. Výzkumná zpráva rozvojového programu „Volba povolání žáků devátých tříd v roce 2003“*. Praha, 2003, s. 1 – 45.
- FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-063-4.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- HRABAL, V. ml. Motivace a školní úspěšnost žáka. In HELUS, Z., HRABAL, V., KULIČ, V., MAREŠ, J. *Psychologie školní úspěšnosti žáku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 61 – 110.
- KUCHARSKÁ, A. Profesionální poradenství ve školství. In HADJ MOUSSOVÁ, Z., DUPLINSKÝ, J. a kol. *Diagnostika: Pedagogicko psychologické poradenství II*. Praha: Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta, 2002, s. 123 – 142. ISBN 80-7290-101-X.
- MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-25236-2.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.
- MISTRÍK, E. Umenie a deti. In KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. eds. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001, s. 425 – 445. ISBN 80-7178-585-7.
- NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7.
- PAVELKOVÁ, I. *Motivace žáků k učení: Perspektivní orientace žáku a časový faktor v žákovské motivaci*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-092-7.
- PEŠOVÁ, I., ŠAMALÍK, M. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1216-4.
- PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

RENDI., M. Dotazník – mapování. In PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE. „Co se v mládí naučíš...“ – Zpráva z terénního výzkumu. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2001, s. 13 – 54. ISBN 80-7290-046-3.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-078-0.

DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.

ŠTECH, S., VIKTOROVÁ, I. Vztahy rodiny a školy - hledání dialogu. In KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. eds. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001, s. 57 – 93. ISBN 80-7178-585-7.

ŠTECH, S. Mobilizace dítěte: rodičovské praktiky. In PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE. „Co se v mládí naučíš...“ – Zpráva z terénního výzkumu. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2001, s. 154 – 164. ISBN 80-7290-046-3.

TOLBERT, E. L. *Counseling for Career Development*. Boston: University of Florida, Houghton Mifflin Company, 1974. ISBN: 0-395-17862-4.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, M. Poradenství pro volbu povolání. In SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001, s. 679 – 693. ISBN 80-7178-545-8.

VIKTOROVÁ, I. Co dělat po základní škole?. In PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE. „Co se v mládí naučíš...“ – Zpráva z terénního výzkumu. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2001, s. 147 – 153. ISBN 80-7290-046-3.

www.zsvodickova.cz

PŘÍLOHA 1: přepisy rozhovorů s vybranými pěti žáky

Přepis rozhovoru s Lukášem

Protože jsi toho v dotazníku a úvaze moc nenapsal, byla bych ráda, kdybys mi to řekl teď znovu. Měl sis představit, že je ti 21 let a vzpomínat na svůj první školní den a co bylo dál.

Žák: Jak jsem šel poprvé do školy si už nepamatuju. Ve škole jsem nikdy problémy neměl, vždycky jsem měl jedničky a dvojky, akorát v sedmičce jsem měl trojku z matiky. Všechny předměty jsou v pohodě. Jen v poslední době mě nebaví ta matika, ale to je spíš tím vyučujícím. Myslím, že není dobrý, nesedí mi.

Co tvoje příprava do školy, jak moc se učíš, pomáhají ti rodiče?

Ž: No tak určitě se mi věnujou dost, ale že bych se nějak moc učil to ne. Trochu se učit musím, kouknout na to. Nestačí, co slyším ve škole, ale že bych v tom zas ležel to ne, to mě nebaví. Trochu jsem se učil a spíš sám.

Jaké předměty tě baví? Máš nějaké oblíbené?

Ž: Fyzika docela ujde, ta mě celkem baví. Loni jsem byl vlastně i na fyzikální olympiádě. Vyhrál jsem první místo. Jinak chemii ne, ta mě nebaví, ta je moc na učení. Spíš ty věci, co člověk ví, co je logický. Matematika mě taky vždycky bavila, učil jsem se vlastně počítat i dřív, třeba násobilku jsem uměl už ve školce. To až teprve poslední dobou je to horší a měl jsem tu trojku. Jak nás to učí teď tenhle vyučující, tak mě to nebaví a neučím se.

A co volný čas a zájmy? V dotazníku jsi napsal jen spánek a procházky. Ještě něco?

Ž: No hlavně kreslím různě, chodím do přípravky, abych se dostal na střední. Půjdu na střední umělecko průmyslovou školu. No a na tý jsou přípravky, kam chodím ve středu. Pak ještě chodím ve čtvrtek kreslit zase jinam. Tam chodím už od první třídy. Chvilí jsem taky chodil na karate, na keramiku, ale poslední dobou už moc ne. On není vůbec čas. Já mám vlastně volný jen dva dny, jinak jsem každý den do večera někde, jako na tom kreslení a tak.

Jak ses dostal do téhle školy? Chodil jsi sem od první třídy?

Ž: Ne, já jsem chodil od první do čtvrtý třídy na Žižkov. Pak máma někde četla o týchle škole, nebo nějak na ni přišla, tak jsem přešel sem. Dala mě do výtvarně zaměřené třídy.

Museli jsme přinést nějaký výkresy z dřívějšíka a vzali mě. Znamená to vlastně jen, že máme volitelnou hodinu výtvarky navíc.

A co dělají rodiče? Máš nějaké sourozence?

Ž: Rodiče jsou rozvedení. Oba jsou vysokoškoláci. Máma pracuje jako fotografka na volný noze a táta je kameraman, taky na volný noze. Mám jednoho mladšího sourozence a pak ještě jednoho mladšího nevlastního, tomu jsou dva roky, a nevlastní sestru.

A s kým tedy žiješ?

Ž: Já žiju s nevlastním otcem, s matkou a s bratrem. Se sourozencema se moc nemáme rádi.

Jaký mají rodiče vztah ke škole? Mluvíte spolu často o školních záležitostech?

Ž: Občas zkontrolují žákovskou, taky máma chodí většinou na třídní schůzky. Jinak nic moc. Hlavně chtějí, abych se dostal na tu střední.

Už máš podanou přihlášku na tu SUPŠ?

Ž: Přihlášku už jsem podával, v lednu budou talentovky. Ty mají několik kol. Musíme i přinést vlastní práce. No a kdybych se nedostal, tak zkusím nějakou soukromou, stejně zaměřenou, ale soukromou. Tam vlastně je mnohem jednodušší se dostat. Zaplatíte.

Jak ses dostal k tomu, že se chceš hlásit na tuhle školu? Co děláš proto, abys byl přijat?

Ž: No tak byl jsem se podívat na dni otevřených dveří. Taky chodím na tu přípravku a vlastně od první třídy jsem chodil na výtvarný kroužek. Taky se tady doučuje čeština a babička je taky učitelka. Jinak se to stalo asi už strašně dávno, protože děda taky maloval. My to máme asi nějak v rodině. Vlastně ten můj nevlastní táta, ten taky fotí profesionálně. Oni se znají s mým tátou, tím vlastním, ze školy. Dá se říct, že jsme takhle zaměřená rodina víceméně. Sourozenci se taky věnujou takovým věcem, akorát ten dvouletý ještě ne. Jinak nevlastní sestra tancuje a maluje, oni bydlí v Karlových Varech, a brácha taky kreslí, taky ta výtvarka.

Rodiče vás tedy vedou tímhle směrem?

Ž: Docela jo, dost. Až už je to nepříjemný, je to docela nátlak. Hodně lpí na tom, abysme byli zaměřený jako oni.

A jak je to tedy s tou školou, vybral sis ji sám? Co si přejí rodiče?

Ž: To vybrali rodiče. Ale já stejně nevím, co jinýho bych měl dělat, že jo? A než jít na ekonomku, nebo být prodavačem. Něco dělat musím a když už je to takhle, tak snad půjdu pak dál na tu architekturu.

Takže bys rád potom pokračoval na VS?

Z: No, pak bych asi šel na tu akademickou, myslím, že to je akademie výtvarných umění. S nějakým zaměřením na tu architekturu, na interiéry. Ale to je ještě daleko, to se třeba všechno změní.

Máš představu, jaké jsou možnosti uplatnění po absolvování střední školy, kterou sis vybral?

Z: To vlastně nevím. Uvidím, jak to tam vůbec bude vypadat. Pokud to bude pro mě neúnosný, tak prostě půjdu pryč.

Přepis rozhovoru s Ondřejem

Napsal jsi toho sice dost, ale je to docela obtížně čitelné. Mohl bys mi povědět, jak probíhala tvoje školní docházka?

Z: Já jsem se hodně těšil na to až budu chodit do školy. Rodiče mi vlastně věnovali všechnen svůj čas. Hodně se se mnou připravovali a učili, abych se tam ujal. Nikdy jsem ale nepatřil do té skupiny, která byla taková jako z těch lidí, kteří vedli tu třídu. Já jsem byl spíš jako vedlejší. Všichni si ze mě dělali srandu. Hodně jsem chyběl, vlastně už ve školce jsem měl často různé záněty uší, středního ucha a tak, skoro každý měsíc. Takže vlastně už v té školce, kde se děti dávají dohromady, získávají pomalu kamarády a s těma pak kamarádí i dál, tak to mi chybělo. Takže já jsem přišel a kolem mě samý „ahoj, ahoj“ a já jsem koukal a neznal jsem moc nikoho. Takže asi takhle no. Tak to probíhalo. Až vlastně kolem té šestý třídy to byl takový zlom. My jsme byli taková třída, kde jsme byli všichni proti sobě. Předtím jsme měli dobrou učitelku, třeba za jedničky nám dávala bonbony a snažila se, aby to dítě se snažilo. Jenže pak jsme se rozpadli a rozdělili nás do jiných tříd, protože nás bylo málo. No a jak nás rozdělili, tak jsem byl v jiný třídě. Tam to byla hrůza, byli tam samí takoví frajírci, že jo. Nebylo to tam dobrý a já jsem byl zas na okraji a neměl jsem žádný kamarády. Měl jsem tam problém a hádali jsme se, protože když jsme byli na lyžáku, tak mě tam šikanoval jeden kluk. No a on k tomu naváděl i svoje kamarády. Byl takovej divnej, šel i o dva roky pozděje, takže byl starší. Jenže učitelka to nechtěla řešit. Většina dětí si stěžovala, že nechtějí být s tím klukem a ona to neřešila. Ta učitelka byla zlá. On nakonec dostal jenom třídní důtku, ale co to je, že jo? Takže do sedmičky mě kvůli tomu přeložili jinam a ředitelka říkala, že to nebude sportovní třída, ale samozřejmě jsem tam přišel na začátku sedmičky a byla to sportovní třída. Tam to taky nebylo dobrý, byli jsme samí kluci a dvě holky a byli jsme nejhorší třída. Všichni sportovali a fandili, samí „spart’ani“

a tak, no a ty kluci se řezali a dělali různé „kraviny“ a spousta jich měla třídní důtku a tak. Ředitelka toho využila a házela tam takový ty, co mají trojku z chování. Takže to byla taková třída ztracenců. Já jsem měl skoro vždycky vyznamenání. Vlastně v sedmičce v pololetí jsem měl akorát jednu trojku z matematiky, ale na konci jsem už měl zase vyznamenání.

Takže co se týče prospěchu, tak jsi žádné problémy neměl?

Ž: No s tím jsem problémy neměl. Vlastně v šestce jsem měl v pololetí taky trojku, to jsem nějak nezvládl češtinu, ale na konci jsem měl už zase pět dvojek. My jsme si stěžovali na učitelku z češtiny, protože nebyla moc dobrá. No a v osmičce to pokračovalo, zase všichni dělali kraviny a učitelé zase říkali, že jsme nejhorší třída, no a rodiče se už naštváli, co oni s tím mají dělat. To přeci musí vyřešit učitelé ve škole a ne rodiče. Prostě to tam bylo celý takový divný no. Takže vlastně na ten poslední rok jsem přešel sem. My jsme se stěhovali. Předtím jsem byl z daleka, teď bydlíme na okraji Prahy. Do školy do centra teda musím dojíždět, takže už jsem měl pár pozdních příhodů.

A proč jste zvolili tuhle školu v centru, když jsi z okraje Prahy? Určitě bys měl i spoustu jiných škol blíž.

Ž: Já totiž chodím už sedm let do Lidové školy umění, teď chodím na Prosek, no a tam se učí i výtvarka a takový věci. A protože chci pak jít na integrovanou střední odbornou školu s oborem propagační výtvarnictví, tak jsem na ten poslední rok šel sem, protože tu máme navíc volitelnou výtvarku. Máma tuhle školu našla, tak jsme si řekli, ať mám ještě něco navíc, abych se pak dostal. Že mi to třeba i trochu pomůže k přijímačkám. Teď ale budu mít v pololetí asi trojku z fyziky a trojku z matiky. Jinak máme právě ale dvě hodiny výtvarky za týden a jednu hodinu volitelnou. Jinak chodím ještě jednou týdně na přípravku a kromě toho ještě chodím skoro každý den, jak můžu, kreslit, i třináct hodin týdně.

To se tomu věnuješ opravdu hodně.

Ž: No protože já se tam chci opravdu dostat. Navíc mě to baví, každej si vlastně můžeme dělat co chceme, kreslit i abstraktní věci a tak. Když budu chtít, můžu vzít kýbl barvy a hodit ho na plátno a pak z toho něco vznikne. To mě baví, různé abstrakce a surrealizmy a tak. V tom je taková jako svoboda. Takovou tu realitu, to se naučí kde kdo. Dřív jsem chodil jen dvakrát týdně, teď chodím takhle často, abych se připravil na ty přijímačky. Tady na tý škole taky míváme výstavy, jedný jsem se taky už účastnil.

I v tý Lidušce. Nedávno jsme tam měli výstavu zaměřenou na hmat, to jsme dělali po skupinkách.

Co tvoje domácí příprava do školy?

Ž: No já se učím docela dost, teď tak do šestky nebo do sedmičky mi hodně pomáhal táta, hlavně s matematikou a češtinou. To se se mnou dost učil. V poslední době se už učím spíš sám a hlavně věnuju víc času tý přípravě. A táta už to ani moc nezvládá, už je přeci jen víc než dvacet let ze školy. No a mamka ta je kadeřnice, ta má učňák, takže to je takový, že mi nemůže moc pomoci.

A jak se jinak starají o školu, jaký mají vztah ke škole?

Ž: Docela mě dost kontrolujou a hodně se ptají, co bylo ve škole, mluvíme o tom dost. No a já, jak mám teď ty horší známky, tak se musím trochu vzpamatovat. Ono toho bylo v poslední době dost. Vlastně když se člověk přestěhuje, změní školu a už se mám zas připravovat na přijímačky a přihlásit se na školu. Je toho hodně najednou. Taký jsou to hodně nervy, co jestli se nedostanu. Na gymnázium nemám, to ne, nejsem takový ten, co šprtá den co den. Ještě ke všemu trochu sportuju, hraju florbal. Tam chodím dvakrát týdně v úterý a v pátek. Takže to přijdu domů večer, takže času taky moc není. No a až přijdu na tu střední, tak vlastně ostatní budou koukat, že nestíhají nic, ale já vlastně už budu v tom drilu, co mám už tenhle a minulý rok, takže budu mít výhodu.

Jak se ti líbí tady na té škole? Je to lepší než dřív? Zapadl jsi mezi ostatní?

Ž: Určitě. Tady je to super. Jsou tu dobří lidi a i učitelé jsou skvělí. Tam to sice byla občas i legrace, ale bohužel to přesahovalo hranice. Tady je to mnohem lepší. I učitelé se umějí do člověka vcítit, třeba s učitelkou na češtinu, když jsem se bavil, tak to bylo něco úplně jinýho než tam. Tam jste se na něco zeptala a učitelka vám drze odsekla, že má přestávku. Tady se s člověkem baví a věnujou se mu, klidně s vámi posedí. Tady jsem spokojenej.

Píšeš tu, že tě baví výtvarka, sport a angličtina. Chodíš někam na angličtinu?

Ž: No já vlastně chodím jednou týdně na angličtinu na Žižkov. Tam je Američanka a ta si s námi povídá a učí nás vlastně, abysme líp rozuměli. Tam je to taková vzájemná spolupráce, když jí nerozumíme, tak si musíme nějak sami pomoci.

Oblíbených předmětů tu máš napsanou spoustu.

Ž: To proto, že mě to začalo ve škole bavit, když jsem přestoupil. Vlastně, když je člověk spokojenej, tak ho to víc baví.

Takže dál se chceš hlásit na tu střední výtvarnou školu?

Ž: Ona je to Integrovaná střední odborná škola. Je s maturitou a je tam víc oborů. Já chei na obor propagační výtvarnictví. Tak to bych chtěl. Jednak to má blízko k tý výtvarce a jednak je to s maturitou. Propagační výtvarnictví, to je takový základ. Musím se prostě snažit, abych se tam dostal, jinak půjdu k lopatě. Kdyby se mi přijímačky nepodařily, tak to asi zkusím znovu. Uvidím.

Co rodiče a sourozenci? Máš sourozence nebo jsi sám?

Ž: Mám sestru, tý je teprve šest let, ale ta ještě nedělá výtvarku ani nic jinýho takovýho. Táta je soukromý podnikatel, podílí se na vydávání časopisu o autech a mamka je kadeřnice. Teď je ale nezaměstnaná, zatím nepracuje, jak jsme se stěhovali. Blízko nás jsou ale vily, kde se vyplatí uklízet, takže chce chodit tam, ona uklízí perfektně.

Jak jsi se vlastně dostal k té výtvarné výchově?

Ž: Já ji dělám od sedmi let, prostě mě bavilo od malička kreslit tak, když jsme si říkali, kam bych mohl chodit na kroužek, tak jsem začal chodit na tu výtvarku, no a tak to nějak šlo dál. No a když jsme doma mluvili o nějaký tý další škole, na kterou se musím přihlásit, tak jsem si vybral tuhle, protože mě to baví a začal jsem se tomu věnovat ještě víc, abych se dostal. Takže dřív ne, ale teď na tom rodičům dost záleží, abych se snažil, protože teď jde o všechno. Musím co nejvíc makat, že jo, protože buď ze mě bude lopata, nebo ze mě bude něco a budu mít lepší budoucnost a víc šancí.

Přepis rozhovoru s Lónou

Mohla bys mi říct o něco podrobněji to, co jsi minule psala?

Ž: Takže já jsem od první třídy, protože jsem mimopražská, dojížděla do Dobříše do základní školy a vlastně bylo to tam takový, jak je to tady městský, tak tam to bylo vlastně vesnický. Tam byly děti v tom, co se učí, ještě víc pozadu. Ve čtvrtý třídě mi pak konečně došlo, že tam asi nepatřím, protože tam byly i nějaký šikany ze strany učitelu. Třeba učitelka roztrhala papír, hodila ho na zem a řekla, že to mám uklidit a mezi tím mi ujel autobus domů a musela jsem tam být další dvě hodiny. Potom jsem šla teda za ředitelem a řekla, že se jako odhlašuju nebo tak, že odcházím z tý Dobříše a budu dojíždět do Prahy.

To zřejmě všechno zařizovali rodiče.

Ž: Ne, ne, to byla moje volba, takže rodiče do toho moc vůbec nezasahovali. Jenom mi dali přístup k internetu, abych se podívala, tak jsem si vybrala školu. Ta Vodičkova pro mě byla taková, že to tu tak jako trošku voní tou výtvarkou, takže nejdřív jsem

nastoupila na první stupeň v Jindřišský. V tý Jindřišský vlastně byla výborná paní učitelka, která mě dostala z toho šílenýho dobříšskýho oparu a vlastně tam bylo hodně znát jakoby to moje zpoždění v matice a v takových těch učících se předmětech. Vlastně jsem tak trochu pozadu až do dnes, protože mám vynecháno dost tý důležitý látky z těch čtvrtých, třetích a nižších tříd.

Copak ty ses to nedoučila?

Ž: Ne. Takhle, já si o sobě myslím, že bych na to určitě měla, ale jsem asi moc líná nebo co, líná do určitých směrů. Když mě to baví, tak pochopitelně se v tom můžu nějak znatelně vylepšit. Když mě to ale nebaví, tak mě to prostě bavit nebude. Jinak jsem vlastně na prvním stupni s učením problémy neměla, protože na tamty poměry jsem na tom byla dobře.

Co domácí příprava, jak ses doma učila a učíš?

Ž: No vždycky mi to stačilo ve škole a pak jsem si to doma párkrát přečetla. Vždycky jsem měla jedničky a dvojky, sem tam trojku.

Co rodiče a škola?

Ž: No to je tak, že když přijdu domů, tak jelikož jsem taková vypravěčka, tak vyprávím jako spíš o učitelích a k tomu učení se zas až tolik nedostaneme. Takže až když podepisujou žákovskou, tak teprve řešíme ty známky. Ale spíš jako o tom povídáme, ale neřeší se to až tak. Nikdy jsem neslyšela třeba „máš čtyřku, tak se nebudeš dívat týden na televizi“ nebo něco podobnýho. Oni do toho moc nezasahují. Je to moje věc a jsem blbá, když se neučím. Vlastně když jsem přestoupila sem, tak to je velkej rozdíl na prvním a druhým stupni v tom, že učitel už není jenom jeden, na každý obor máte úplně jinýho učitele. Od první do pátý máte jednoho učitele a vážete se na něj jakožto na nějakýho ochránce a v tuhleto chvíli, kdy jsem k němu vzhlížela, tak byl schopný mě hodně strhnout. Takže můžete být i hodně popálená. No a když jsem přišla do šestky, tak ty bláho, tady je najednou na každěj obor jinej učitel. Pak už se s nima špatně seznamujete. Všichni ty učitelé vás vidí jenom tak, jak se chováte při těch hodinách, nevidí dovnitř. Takže je hodně těžký si u nich udělat dobrý mínění jenom z toho, jak vidí, jak vypadáte a jak umíte při zkoušení. Vůbec vás neznají dovnitř. V určitým směru je to možná dobře, ale podle mě by to mělo být tak, jako se líp poznávat mezi učiteli a žáky. Takže když jsem přestoupila, tak to byl takový krok vpřed a pak bum. Musela jsem se učit víc než dřív. Možná jsem se učila i nedostatečně, i jsem to flákala a teď toho i lituju. Ale co se dá dělat.

Jak to tedy teď vypadá s tvým prospěchem?

Ž: No právě, že teď jsou to jedničky, dvojky i trojky a asi budu mít v pololetí i čtyřky. Hlavně z matematiky, fyziky a chemie. Takže už se to blíží spíš i k těm horším známkám. Tam je problém v tom, že se tam musíte učit hodně ty vzorečky a teorie a prostě nejsou to fakta o světě, který jsou objektivní jako třeba v tom zeměpisu a dějepisu, což by mě asi hodně bavilo, ale bohužel máme paní učitelku na zeměpis a dějepis, která nevyhovuje v těch ohledech, že vždycky uděláme výpisy a tečka. Mě by to jinak moc bavilo v tom ohledu, že bych se učila o něčem, co opravdu existuje nebo existovalo. Když se učím, nevím kolik vzorečků v chemii, tak prostě hrůza.

Máš sourozence nebo jsi jedináček?

Ž: Mám staršího sourozence, sestru, které je 23 let. Teď zrovna studuje vysokou školu, dělá sociální vědy na sociální fakultě. Zaměřila se na teritoriální studia, mezinárodní vztahy a jakoby politologii.

Čím se zabývají rodiče v zaměstnání?

Ž: Tatínek je designér, trochu práce všeho druhu, většinou dělá kulisy do divadel. Taky nám postavil barák, je takovej všestrannej umělec introvert. No a maminka je herečka, po dědovi.

Ty jsi tu psala, že se hlásíš na konzervatoř. To sis vybrala sama?

Ž: Ano. Chci jít na hereckou konzervatoř, hudebně dramatický obor. Byl to můj nápad, já to chci a rodiče to nechávají úplně na mě, to je moje volba, můj život. Oni do toho nezasahují. To je hodně vidět právě na spolužácích „No tak rodiče už mi vybrali školu.“ a já říkám „Jak rodiče ti vybrali školu? To se přece rozhoduješ sama!“. A oni vždycky říkají „Nevybírám si sama, vybrali mi rodiče.“ A je přitom třeba úplně jednoznačně vidět, že ta holka na to nemá a bude smutná z toho, že se tam nedostane. Rodiče v mnoha případech zkoušejí dostat ty děti na vyšší žebříčky a přitom na to třeba vůbec nemají. Je to škoda, protože by mohli dělat obor, který by je bavil víc. Já právě, jelikož jsem šťastná v rodině, tak jsem si mohla vybrat, co jsem chtěla. Hodně jsem se rozhodovala mezi uměleckým směrem výtvarným a mezi tím dramatickým. Myslím, že ten dramatický je lepší volba, protože prostě budu mít zase větší možnost do směrů. Tam budu tancovat, zpívat, dramatičnit a ta výtvarka mi pořád může zůstat a můžu později zkusit třeba vysokou třeba i výtvarně zaměřenou, nebo cokoli. Jde mi o to, abych měla víc možností, na víc směrů.

Co všechno děláš proto, aby ses dostala na konzervatoř? Jakým způsobem a jak dlouho se věnuješ těmto zájmům?

Ž: No vlastně maminka, jak je herečka, tak od nějakých šesti let jsem měla možnost se dostat do styku s tímhle prostředím, s režiséry a tak dále, takže já od tohohle útlého věku dabuju a hrála jsem i v divadle a tam jsem se podívala do zákulisí a byla to pro mě asi taková volba dopředu. Už jsem vlastně věděla, co budu volit. Takže už mám nějaký zkušenosti. Je to sice příležitostný, ale podle období. Taky jsem hrála na violoncello, už nehraju, ale chtěla bych v tom pokračovat. Bylo málo času, protože jsem potřebovala stíhat věci ve škole a nebyl čas na hrdinství. Co se týče zpěvu, tak jsem byla ve sboru, ale už nejsem, zase z důvodu jediné školních. Škola na prvním místě, ne proto, že by mi to říkali táta a máma, ale protože jsem poznala, že ten pokles známek, prostě bych měla upustit od toho, co mám ráda a věnovat se víc škole. Mám ráda i tanec ve spojení s hudbou, tancuju v Dance Perfekt, což je taneční studio, ale nemám tam žádnou stálou hodinu, prostě vždycky když je open classe, tak jdu, nebo ve čtvrtek na moderní tanec někdy. Na výtvarku nikam nechodím, ale dělám si doma sama, prostě když mám třeba špatnou náladu, tak to hodím na plátno a je to v pohodě. Dřív jsem chodila na výtvarku, ale to je stejný jako s tou střední školou, že vám tam strašně moc udávají směr a snaží se vás zaškatulkovat do jedny „lainy“ těch umělců, kteří když nemají v sobě hodně ten zápal, tak se z nich stanou ty průměrný umělci, výtvarníci a prostě kreslí to, co ho naučí na té škole a to se mi nelíbí. Je to omezující. Mě stačí tak, jak kreslím teď, nepotřebuju to nějak usměrňovat do lepších perspektiv.

Přijímací zkoušky budou v lednu. Jak se na ně připravuješ?

Ž: Já jsem právě trochu zaspala, protože jsem si říkala už o prázdninách, že bych se měla začít připravovat. Prázdniny bleskurychle uběhly a nic jsem nestihla, takže jsem se v tom září líně začala rozhodovat, jak s tou přípravou. No a vlastně teď teda teprve asi měsíc chodím k paní, která na herecké konzervatoři učí jevištní řeč a já k ní chodím na takovou jako přípravu. Učím se nějaké monology a učím se to s ní. Taky jsem teď pozdě, ale přece, začala chodit na zpěv. Dělají se tam totiž talentovky, kde je improvizace, že řeknou třeba udělejte bochník ve spíži nebo roztátou zmrzlinu a je důležitý zareagovat hned. Dál pak herectví, což jsou dva až tři monology, pak básničky a zpívání, taky dvě až tři písničky, lidový a moderní. Nástroj není nutný, ten se vyučuje až potom na konzervatoři. Pak je tam ale ještě krátká akrobatická sestava, to znamená plynule přecházet z kotoulu letmo do hvězdy a podobně. Na to nacvičuju jen tím, že si doma protahuju záda na balonu a různě se zkouším roztahovat. Možná ještě bude všeobecný test, ale to nevím. Jinak žádná čeština nebo matika. Ty talentovky jsou ve třech kolech, v prvním je jen monolog a jedna písnička, v druhém, který může být hned

druhý den, se dělá i zpívání, pohyb, tanec, improvizace a ve třetím dávají stejné věci jako v tom druhém.

Co si představuješ, že budeš dělat po konzervatoři?

Ž: V tom ještě jasno nemám. Ale doufám, že ta střední škola mi dá určitý rozvětvení nebo další možnosti. Vysokou bych asi chtěla mít, ale zatím nevím, jestli se budu věnovat tomu výtvarníčení natolik, abych si ji pak mohla dovolit v tom výtvarném oboru, což by mě hodně bavilo, ale nevím, jestli na to budu mít. Když kamarádi budou na střední škole, která je bude čtyři roky připravovat a já budu na konzervatoři, tak nevím, jestli budu pak mít v ruce natolik ten švih, abych dokázala obstát i na té vysoké. Ono je tolik směrů, který bych chtěla dělat, že si to nechávám otevřený, jestli kostýmy nebo loutkaření, nebo herectví nebo něco jiného. Každopádně bych chtěla mít styk s tím divadlem, s hudbou.

Přepis rozhovoru s Lenkou

Mohla bys mi trochu podrobněji říct, jak to bylo od tvého nástupu do základní školy?

Žák: No tak já jsem chodila do Lipenců, to je na okraji Prahy. Tam jsem začala chodit, ale ono bylo nějak málo místa v té naší škole, takže jsme chodili nad poštu. Tam byly takové prostory. Byly tam jen dvě třídy. No a já jsem tam přišla a já jsem se narodila až v říjnu, takže jsem šla vlastně do školy už v pěti, až v říjnu mi bylo šest let. Odklad jsem neměla. Byla jsem v pedagogicko psychologické poradně a tam řekli, že bych do školy ještě chodit neměla, ale máma řekla, že už jsem velká. Tak to nějak zvládám. No takže jsem šla do školy a byla jsem tam vlastně nejmenší, sedla jsem si vedle takový taky malý brejlatý holčičky. Vlastně v té první třídě a ještě i ve druhé se mnou byly pořád nějaké problémy, protože jsem pořád někomu něco vyprávěla. Vždycky jsem byla taková ukecaná, takže mě tam potom učitelka musela posadit k takovému klukovi, s tím jsem se moc nebavila. Asi to bylo tím, že jsem byla ještě moc malá. Jinak učení mi docela šlo. Potom jsem se skamarádila s holkama, byly to dvojčata. Já jsem byla trochu chytřejší než ony, ale nebyla jsem žádný premiant třídy. S žádným předmětem jsem neměla vyloženě problém. Ona to byla jazyková škola, takže ve třetí třídě jsme dělali nějaké testy, podle kterých nás rozdělili, kdo bude mít angličtinu. Já jsem měla tu angličtinu a ten zbytek, který to neudělal, tak ty měli myslím vlastivědu nebo něco. Takže jsme chodili na angličtinu už od třetí třídy. Ve třetí třídě jsem se ještě hlásila na

jinou jazykovou školu. Tam jsem se teda nedostala a v pátý třídě jsem dělala zkoušky sem.

Jak probíhala a probíhá tvoje domácí příprava do školy?

Ž: Nevím, já jsem se doma nějak moc neučila nikdy. Spíš to, co jsem slyšela ve škole, tak většinou jsem to pochopila, nebo jsem si ještě, když jsme měli třeba test, tak jsem si to ještě jednou přečetla doma nebo před písemkou o přestávce.

Proč jsi se hlásila v páté třídě právě na tuto školu?

Ž: No nějak mě prostě docela bavilo kreslit a máma říkala, že je to tu tak trochu zaměřený na tu výtvarku a říkala, že by to bylo lepší, protože tamta, kam jsem chodila, je přeci jenom taková obyčejná základní škola, nic moc. A ten druhý stupeň tam není na takový úrovni, tak jsem šla radši sem. Tady se dělali jenom takový jakoby talentový zkoušky, tak jsem to zkusila.

Co tvoje vysvědčení, jaké máš známky?

Ž: Z matematiky a z češtiny mám většinou trojky, protože to jsou takový předměty, který mě moc nebaví. Jinak mám z dějepisu a zeměpisu jedničky a z takových těch výchov, to mi docela jde. Z jazyka taky jedničky, dvojky.

Jaký mají rodiče vztah ke škole? Jak moc mluvíte o školních záležitostech?

Ž: Moc ne. Někdy se máma samozřejmě zeptá, co ve škole. Neptá se ale vyloženě na ty známky a já jí to občas řeknu, jak chei já spíš. Ale ona na to stejně potom přijde na těch třídních schůzkách. Tam chodí vždycky.

A tatínek se zajímá?

Ž: Oni jsou rodiče rozvedený a táta k nám někdy chodí. Žiju s mámou. Ještě mám taky dva bráchy. Takže vlastně se zajímá hlavně máma, táta ten moc ne. Spíš když si máma neví rady, tak řekne tátovi. On k nám chodí občas. Jak je doktor, tak má služby, takže když má čas, tak někdy přijde večer. Bráchové jsou starší, teď je jim 19 let. Jeden brácha propadl, takže šel ještě na jiné gymnázium a teď bude teprve maturovat. Ten druhý už odmaturoval a nehlásil se na vysokou a my jsme mysleli, že má nějaký plány, že půjde někam pracovat, ale ne. Zatím shání nějakou práci, takže zatím nepracuje. Už něco měl, ale jen malýho.

Jak moc jsi se věnovala té výtvarné výchově? Jakým způsobem?

Ž: Já jsem chodila do Lidové školy na Zbraslavi. To je kousek, tam co bydlím. V lidové škole mě to docela bavilo. Když jsme doma přemýšleli, kam bych mohla chodit na nějaký kroužek, tak jsem šla nakonec do té Lidové školy umění, protože mě docela bavilo kreslit. Taky jsem si kreslila doma různé postavičky. Výtvarka ve škole mi taky

docela šla a hlavně mě to bavilo. Tady máme dvě hodiny výtvarky za týden a dějiny umění. Pak máme ještě povinně volitelný, a to výtvarku, matiku, informatiku nebo angličtinu. Já chodím na tu výtvarku. Od šestky do osmičky jsme měli paní učitelku, která taky hodně dbala na různé soutěže. Takže jsme se účastnili i takových věcí. Teď už ji nemáme. Vždycky říkala, že teď je třeba nějaká soutěž, tak ať na to něco uděláme. Taky mě baví skauting. Už asi od druhé třídy chodím do Skauta.

Píšeš tu, že tě také baví hudební výchova. Hraješ na nějaký nástroj?

Ž: Dřív jsem hodně zpívala, když jsem byla malá. Teď už ne. Dokonce jsem rok chodila do Bambinni di Praga, ale potom byly povodně a bylo to v Dejvicích a to bych musela dojíždět, takže to bylo složité. Taky v tý Lidušce jsem chodila na sborovej zpěv a tak. Taky jsem asi jeden rok chodila na klavír, ale pak jsem přestala, protože tam byla špatná učitelka a moc mě toho nenaučila. Pak se vyměnila učitelka, ale taky nebyla moc dobrá a nějak mě to přestalo bavit. Vlastně jsem chodila dohromady dva roky na klavír a přestala jsem. Teď hraju na kytaru už asi rok. Jsem takovej samouk. Mám takový zpěvníky a tam je vždycky písnička a jsou tam i akordy a hned u nich je i ten prstoklad. Takže to se dá naučit.

Dobře. A co dál po základní škole? Tady píšeš, že se hlásíš na střední výtvarnou školu.

Ž: Ano, to je na Hollarově náměstí. Jsou tam dva obory, propagační grafika a myslím sochařství, ale to už teď neotevřeli. Takže jdu na tu propagační grafiku. Myslím, že v lednu budou přijímací zkoušky. Tam bych měla přinést nějaký domácí práce. Pak tam jsou taky zkoušky. Myslím, že tam je koláž, pak snad taky barevná fantazie, portrét a pak taky trojúhelník, čtverec a kolečko a vždycky nějaký téma a to se musí nakreslit dovnitř.

Jak se připravuješ na ty přijímací zkoušky?

Ž: Minulý rok jsem se tam byla podívat na dnu otevřených dveří a taky tam chodím na přípravky, takže už jsem to tam viděla. To nám říkala ta paní učitelka, co jsme ji dřív měli na tu volitelnou výtvarku, že bysme tam měli chodit. Že prej je to dobrý. Nejlíp už od sedmičky. Chodím tam jednou týdně v úterý. Taky by měl bejt nějakej všobecněj test a čeština, asi spíš literatura. Já jak tam chodím jednou za týden, tak zatím děláme jenom figurální kresbu. To jsou portréty, jak budou u těch přijímaček. To je docela těžký. Začínáme od lebky, potom kreslíme sádku a nakonec živej model.

Máš představu, co bys chtěla dál po střední škole?

Ž: No já nevím, asi bych chtěla na nějakou vysokou. Pracovat nechci. Já vlastně nevím, jestli mě to bude bavit. Ona ta výtvarka člověka omrzí. Asi bych se tomu nechtěla

věnovat pořád. Alespoň mě to tak omrzelo, když to pořád kreslím. Ale už jsem se na to zaměřila. tak si říkám, že prostě musím tam. Jako že by mě to vyloženě nebavilo, to zas ne. Ale ani nevím vlastně, co bych chtěla dělat. Nemám představu o budoucím povolání. Mě by bavilo i třeba bejt nějaká archeoložka nebo třeba restaurátorka. Mě docela baví historie. Ale zas, no asi je to těžký. Máma v mládí chtěla jít na nějakou takovouhle výtvarnou školu, ale asi jí to tolik nešlo a táta ten dokonce kreslí moc pěkně. Viděla jsem pár jeho takových obrázků, taky ho to bavilo, měl dokonce výstavu kreslených vtipů, ale nevěnoval se tomu. Pak šel na gympl a studoval medicínu. Máma si občas doma kreslí takový krajinky. Koupila si knížku a učila se to sama podle ní. Tam to bylo krok po kroku, jak se to kreslí, takže tu to taky baví.

A čemu by chtěli rodiče, aby ses věnovala? Mají nějaký názor, přání?

Ž: No máma tomu nechává jakoby spíš volný průběh. Je ale ráda, že se zaměřuju na tu výtvarku. dbá na to, abych hodně kreslila. A nutí mě i k tomu. Ale říká, že je jí to jedno, ať si vyberu sama. Táta to nechává úplně na mně.

Přepis rozhovoru s Terezou

Mohla bys mi říct, ještě jednou o něco podrobněji, jak vypadala tvoje školní docházka?

Žák: No tak já jsem z Prahy 5, ze Smíchova a chodila jsem tam i do školy. A to není asi úplně dobrá škola. Já nevím přesně, jak to funguje nebo fungovalo. Ale asi jsem patřila do té školy, tak jsem tam šla. Byla jsem tam až do třetí třídy. Pak jsem už chtěla jít jinam a hlavně ta škola se taky rušila nebo co. Já i rodiče jsme to chtěli. Bylo to takový oboustranný. Ona ta škola byla i nějak ve více budovách a ta jedna budova se rušila, tak jsem nechtěla takhle přestupovat do jiný a rozhodli jsme se, že půjdu úplně jinam. No a pak jsme hledali, byli jsme ve více školách. Pak jsme to našli tak, že tady mám kamarádku, která už sem chodila a byla tu taky hrozně dobrá paní učitelka. Takže jsme to vybrali hlavně podle té paní učitelky. Ta moje kamarádka nám právě doporučila tu paní učitelku, že je skvělá. Takže jsem vlastně přestoupila na tuhle školu. Jinak mi to ve škole šlo v pohodě. Já jsem vlastně už v první třídě uměla číst úplně plynně, protože se mi máma hodně věnovala, protože měla tu malou ségru. Já mám staršího brácha a mladší sestru. A právě když byla máma se sestrou na mateřský a s bráchou se učila, tak já jsem se vždycky koukala, jak se učí a četla jsem taky. Takže potom v první třídě jsem se tak trochu nudila.

Pomáhali ti rodiče potom s přípravou do školy?

Ž: Na prvním stupni mi hodně pomáhali a učili se se mnou, ale pak na druhým stupni už ne. To už jsem se učila sama. Nikdy jsem s tím neměla problémy, vždycky jsem měla na vysvědčení vyznamenání.

Jakou roli hrálo při výběru výtvarné zaměření? Nebo to bylo jen kvůli paní učitelce?

Ž: Ta výtvarka asi taky hrála trochu roli, protože mě to bavilo, ale hlavně to bylo kvůli té paní učitelce. On první stupeň tu není nijak zaměřenej, až ten druhej. Hlavně jsem chtěla tu paní učitelku. Potom, když přestupujete na druhý stupeň, tak se automaticky vybírá, jestli chcete do normální třídy, nebo do výtvarný. Já jsem pak radši chtěla tu výtvarku.

Jak moc se věnuješ té výtvarné výchově? Chodíš ještě někam mimo školu?

Ž: Já jsem chodila už od pěti let k jedny paní učitelce. Ona říkala už tehdy, že bych se tomu mohla věnovat. Od té doby mě to vlastně baví pořád. Takže jsem chodila na výtvarný kroužek.

Napsala jsi tu, že tě baví tanečně-dramaticko-hudební obor?

Ž: No protože moje máma se teď účastní takových nových projektů tanečních do škol, že se jako dává tanec do škol. A hodně jako s tím scénickým moderním tancem taky spolupracujeme. Taky máme vlastní, jako že hrajeme v divadle, vlastní představení pro školy. Taky mám ráda takový zvláštnější sporty, třeba moc ráda plachtím na plachetnici, nebo koně mě baví, nebo lezení. Na koni jsem chodila jezdit, teď ale ne, není čas.

Říkala jsi, že máš staršího bratra. Co on dělá?

Ž: Brácha je teď na PORGu – první reálný oddělený gymnázium.

Kam bys chtěla jít ty po základní škole? Kam se hlásíš?

Ž: Já se hlásím na Hollarovku, na výtvarnou střední školu. To je jako první volba. Kdybych se nedostala, tak zkusím taneční konzervatoř. První je ale ta výtvarná.

Jak se připravuješ na přijímací zkoušky?

Ž: Teď jsem začala chodit k jedny paní učitelce, kterou si platím. Předtím jsem chodila i přímo do té školy na přípravku, ale tam jsem měla takovýho pana učitele, kterej se nám moc nevěnoval. Takže jsem radši šla za touhle jinou paní učitelkou, která se nám víc věnuje.

Byla jsi se podívat na té škole, na kterou se hlásíš?

Ž: Byla jsem tam na dnu otevřených dveří. Taky tam mám kamaráda, kterej teď bude maturovat. Takže vím i od něj, jak to tam vypadá.

Co si představuješ, že budeš dělat po střední škole? Chceš se věnovat nějakým způsobem výtvarce ve svém povolání?

Ž: No já ještě nevím, jaké zaměření bych chtěla v té oblasti dělat, jestli možná scénografii, vůbec nevím. Myslím, že tady na té škole to bude všechno ještě obecný a potom až na vysokou bych si chtěla přímo vybrat obor. Tím si ještě nejsem jistá. Pokud bych se nedostala a šla bych na tu taneční konzervatoř, tak bych to asi za rok znovu zkusila na tu výtvarku. Nebo pokud by se mi tam líbilo, tak bych tam i zůstala, ale nevím, asi bych se nechtěla živit tancem. To bych měla spíš jako koníček. Takže bych to asi zkoušela na vysokou.

Čím se zabývají rodiče? Žiješ s oběma rodiči?

Ž: Ano. No tatínek je podnikatel, ale já vůbec nevím, nerozumím tomu. Ono je to asi hloupý, ale nevím co přesně dělá. Maminka je učitelka a choreografka a režiruje taneční divadlo. Ona mě v tom podporuje. Vybrala jsem si to sama, ale pokud jsem si to vybrala, tak jí na tom záleží a podporuje mě.

A co by si přáli rodiče, co říkají na tvůj výběr střední školy?

Ž: Oni to nechávají na mně. Říkají, že já tam budu chodit, tak mě to musí bavit. Záleží jenom, jak já se rozhodnu. Ale podporují mě v tom rozhodnutí.

A co rodiče a škola, zajímají se o školní záležitosti?

Ž: Tak normálně. Ptají se co ve škole, podepisují žákovskou. Mamka chodí vždycky na třídní schůzky, ale stejně všechno už ví. Mluvíme o škole dost. Vyprávím, co tam děláme a tak. Záleží jim na tom, ale ze špatné známky nic nedělají.

PŘÍLOHA 2: fotokopie písemných vyprávění žáků 9. C

LUKÁŠ P.

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

Jen jsem teď druhým rokem
Na vysoké škole, vůbec me
to nebaví, a nejradši bych
s tím skončil. Ještě
par roku a odjedu
někam do ~~to~~.... a tam
si zůstane bude tam.
oplo a bezděky. A do
konce života nebude nic
čláta Také si zprohnutí
přesťu peníze (jako krejčí)....

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

~~- měl jsem tyfoidem 1. díl. začalo mi
to bolet.~~

- Byl jsem velmi vyčerpaný i s těmi školou, ale
fóbil jsem a má to. Rodiči se mi věnovali
- Nipotářil jsem do té skupiny (lepší party)
když jsem stále ve škole chytal a přesto
jsem nikdy moc honorován

5 třída' jsem byli konstituí = honorován.
Poté' jsme se rozpadli (třída) a rozdělili.
Každá do osobní 1 třída, protože každý byl
málo. Že jsem větší honorován

7. třída doučkan se usotroz problémy
jsem party padla jsem stále v^oč^o
na lyžáři, a potom jsem přestoupe
na obor 25' Všechno máš jsem rde
dělám honorován by se ten legace atd.

První 1 Škola, Vysucloval jsem SOS
Mohl jsem 1 postupem pro honorován 2
čokoládě bludě a nyní ~~se~~ i učit šlapan
Nohou, = mám štěstí 1 školu =

Školu Všechno školu, komu jsem
doteraz? Vyšším, 80 miliónu ke škole!

byl jsem 1 zahněl, atd. jilovom jilovom
Toobont (neč disama)

a produsen kebeli vory na
Automobilien yglow v Powzt
Verni 21. Eintroum doun

Man ^{fr}tem a Inom? cetero (ne polak)
ngm! i modaban omoy za kelu (
Ceny a item vjstce ozkemur
aidi, moctur

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

NO... V PRVNÍ TRÍDĚ ZAČALA MOJE VÝKRA SE ZÁKLADNÍ ŠKOLOU. OD ZAČÁTKU JSEM NESEDLA PÁNÍ UČITELKAM UŽ KVŮLI VÝRAZNĚMU OBLIČKÁM ZALIBE V HUDBĚ TANCÍ ATO. ZKRATKA JSEM VYCHMÍVALA Z RÁDY. TAKHLE TO ŠLO AŽ DO 4. TRÍDY. POTÉ JSEM ÚSPĚŠNĚ SLOŽILA ZKOUŠKY NA KONZERVATOR. MOJE MÍNUŠY ZA OSOBNOST SE OBRAŤTU NA PLUS. S KONZERVATORÍ JSEM TAKY HODNĚ MALOVA. VE SPOLEČNOSTI JSEM BYLA ZMAHA VE VÝTVARNĚM I DRAMATICKĚM OBORU. MÁM SICE MALINKO PROBLÉM S PENĚŽI, ALE MÁM SE V PODSTATĚ FAN. OD 15 BYLIM SE STARŠÍ SESTROU V KRAŠNĚM PODKROVĚMA PRAZE 1. ÚSPĚŠNĚ DOKONČILOU STR. ŠKOL. A JEDU NA CESTU FRANCIE, NOVÝ ZE'LAND ATO. JELIKOŽ JSEM RYCHLE ZBOHATLA OBRAZEM KTERÝ SE VYDRAŽIL ZA HODNĚ PENĚŽ. JDU NA AKADEMII VÝTVAR UMĚNÍ ŽÍDU S ČERNOHEM ~~PER~~ VTERCHLO JSEM POTKALA NA CESTĚ DO FRANCIE.

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

Naše třída byla nad roštem, protože ve škole nebylo místo. Doprovázela mě babička i maminka. Vesela jsem si přesunuly a mouj citasnyj kvintikaty' neudě.

Vešla jsem do naší třídy plus cizích dětí. Sedla jsem si vedle malé by'late' a blončate' lidčičky, na které předpřimou šely nějaké režity a obrátky a malpiny, které jsem ještě neuměla číst. Bylo to pro me tak jiné a jiné, myslela jsem že to bude jednoduchší než to opravdu je. Už jsem proto, že jsem šla do školy číst.

A také třídě jsem tuš okolu opustila a začala jezdit se k obkaje Pralvy až do centra. Na tuto školu jsem chtěla jít, kvůli jejímu vytravování dvanáctem.

~~Právě~~ Pořád jsem se dostala na střední vytravnou školu, kde byla celkem dobrým a možným dělem. Odmluvovala jsem a ~~studiji~~ na akademii vytravujícímu umění. Žijem s bytí kousek od místa kde jsem žila s rodinou a k tomu práci doučovatka angličtiny. Hodlaim dostudovat a odstěhovat se do brska, kde budu malovat a vlastnit restauračorskou firmu.

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

ŠLA JSEM DO ŠKOLY, KAM JSEM PODLE ÚŘADU PATŘILA. ŠKOLA TO NEBYLA DOBRA (KDYŽ ŠLA POZDĚJI MLADŠÍ SESTRA DO ŠKOLY, VYBRALI JSME JI JINOU, Tzv. ALTERNATIVNÍ). V PRVNÍ TŘÍDE MI ŠLO UČENÍ VELMI DOBRĚ (PLYNNĚ ČIŠT JSEM UMĚLA UŽ VE ŠKOLCE), PROTOŽE MAMINKA V TĚ DOBĚ BYLA NA MATEŘSKÉ A MOHLA SE MI VĚNOVAT.

NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE JSEM JEŠTĚ DVAKRÁT ŠKOLU VYMĚNILA A NAKONEC JSEM DOSTUDOVALA 9. TŘÍDU NA ZŠ S ROZŠÍŘENOU VÝTVARNOU VÝCHOVOU.

POTÉ JSEM POKRAČOVALA NA VÝTVARNÉ SOŠ, PROTOŽE UŽ DÁVNO JSEM VĚDĚLA, ŽE TO CHCI DĚLAT. ODMATUROVALA TĚD' MA'M VLASTNÍ ~~ATELIER~~ ATELIER JSEM A JSEM SAMOSTATNÁ A STUDUJI VYSOKOU UMĚLECKOU ŠKOLU.

JEZDÍM NA VÝTVARNÉ SEMINÁŘE A STAŽE PO EVROPĚ, I AMERICE A AUSTRALIÍ (CHCI TAKÉ DO ASIE I AFIKY) A ZA DVA ROKY PŘEDPOKLÁDÁM SVOJI PRVNÍ VĚTŠÍ VÝSTAVU.

TAKÉ PŘEMÝŠLÍM O VYSTUDOVAŇÍ SCÉNOGRAFIE. VE VOLNÉM ČASE AMATERSKY ~~TA~~ TANCÍM SOUČASNÝ TANEC ~~PO~~ -POŘÁDÁME S PŘÁTELI PŘEDSTAVENÍ-

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

Když jsem měla jít poprvé do školy, nemohla jsem vůbec spát. Tolik jsem se těšila, že jsem byla vzhůru časně ráno. Konečně přišla máma a mohly jsme jít. Ve škole se mi zpočátku líbilo. Až do 5. třídy šlo všechno dobře. Ve škole samé jedničky a ani jsem se nemusela učit. Ale nástup na 2. stupeň vše změnil. Přes nové učitele, novou kolektivu, protože jsem přišla do vyřetně třídy a z té minulé nás sem přišlo jen pár. Ale pořád jsem procházela ročníky bez větších problémů. Potom přišlo rozhodnutí, kam jít po základní škole. Vybrala jsem si gymnázium. Začala jsem mít problémy. Už ~~nestačilo~~ nestálo jen poslouchat při hodinách. Pokud jsem chtěla projít alespoň s trojkami musela jsem se začít učit. Ale gymnázium jsem taky dokončila. Přemýšlela jsem kam dál jít a co dělat. Chtěla jsem na vysokou, ale nedostala jsem se tam. Tak jsem si našla práci a za rok to zkusila znovu. Teď jsem na vysoké škole, dělám servírku v baru, a po nocích se snažím něco se naučit.

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

Moc si ze své základní školy nepamatuju, ale pracel jsem se 1 a 2. V té době jsem uměl docela dobře kreslit o hodina. W a tak jsem se po 5 letech dostal na ZŠ Vodičkova, do třídy s rozšířenou výukou W. Začly jsem zjistit, že kreslit neumím a W mne také moc nebála. Vim, že se mi život změnil spoustou lidí a krami všichni chtěli vědět kam půjdu dál. Později jsem se rozhodl jít na SPS Elektrotechnickou, protože mne napadlo, že když me bání IT, tak to bude to pravé. Překročl jsem Matematika a fyziku, 4 roky na škole a uotal se na VŠ právnickou. Vyšel jsem si firmu okolo počítačů s dobrým jménem. Došel je to můj sen. Pracuju jako manažer a spolupojektant v jedné firmě. Žiju na "velké noze" a užívám si svobody jako každý podobný člověk.

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

Takže abych tak noř začala tak jsem 1-5 třídu odhodala
na základní škole na Kruševěch ~~na ústavě pro postižené~~.
6-9 jsem chodila do ústavu. Abych tak řekla tak
to u mě nebylo žádným problémem bylo to se začali objevovat
i horší problémy. 6. třídou jsem se jistě také prolousala,
ale pak už jsem to mák nesetovála a nic to
jsem se dostala na SHS kde jsem strávila
další 4 roky. ~~na~~ když jsem dovršila 19-tého rokem
tak jsem se přestěhovala do bytu ve Brno...
v 19-ti letech jsem učila matematiku. ~~Průd 2 lety~~
~~Průd 2 lety~~ jsem si našla zaměstnání a když mi
bylo 20 tak jsem si pořídila dítě... Teď mám
5-ti měsíční dcerku ~~z~~ ~~plněno~~...

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

První stupeň jsem absolvovala celkem bez problémů. U druhého stupně to bylo horší do té doby jsem měla samej jedničky, ale hned v šesté třídě jsem dostala na vysvědčení trojku z matematiky (kvůli učitelce kterou jsme dostali, neměla trpělivost nás učit) V sedmé třídě přibyla další z fyziky a v osmé i z chemie. Devátá třída byla super, už jsme byli taková sehraná parta. Příjímací zkoušky jsem nastěstí učila stejně jako moje kamarádka ze třídy. Střední probíhala docela v pohodě a hned v létě jsem jela na první praxi takže i nějaké ty peníze jsem měla. V pletech jsem si přepsala bydliště k

mám na chalupu. Vesnice u Jindřichova
hradce. Jsem tam sice jen na víkendy
občas když mám volno spolu s mým psem
a přítelem. ~~po maturitě jsem chtěl~~
S ním se chystáme ke přestavbě
přítel na náš byt. Teď je mi
21 let a mám dva roky po maturitě.
Mám dvouletého syna Kubu a na
cestě ještě čekám dceru Jitku
ještě není. Vdát se zatím nehodlám.
Jediné co mě teď zajímá je
zprovázění mého baru (pronajala
jsem si s kamarádem prostor u Jindřichova
hradce) Je to malý hudební klubík
hlavně se tu hraje jungle. Teď
doufám, že bude prosperovat a vydělávat
(mám totiž půjčku tak doufám, že jí zaplatím
V pondělí je kolaudace klubu přijete
jste zvaní!

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

Moje třída byla hned od začátku jedna velká parta. Skvěle jsme si rozuměli a všechno dělali dohromady. V

5. třídě jsme se ale rozpojili. Několik jich šlo na gymnázium, já jsem šla na odbornou školu a abych nůstala a spojil se s ostatními třídami. V mojí nové třídě to bylo úplně jiné. Nebyli jsme všichni spolu, a rozdělili se na „skupinky“, které šli proti sobě nebo se spolu nebavali. Když jsem byla v 9. třídě už jsem se těšila na střední. Na škole jsem našla akoršty, které mě vzali na příjím. Měla jsem tam víc kamarádů a s některými se setkám ještě dnes. Na střední mi to docela šlo a ~~zaujala~~ jsem se prosadit abych se dostala vyššího cíle, stát se redaktorkou, nebo něco podobného. Malování jsem udělala úspěšně a přihlásila se na vysokou školu (~~na~~ medicu). ~~Na vysokou~~ Teď je mi 21 let chodím na vysokou, moderuju pořad v rádiu a snažím se mít svůj život. Nejsem vdaná, ale mám 3 roční přítel.

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

Takže když jsem poprvé přišel na základku do první třídy, si už teď vůbec nemůžu vzpomenout, v 6-9 třídě to by to super. Na střední vojenské škole to bylo ještě lepší než na základce byl tam větší výběr sportovních her nežli jsme uměli. Super ještě dobrý jídla tam mály. Ale teď je to mě ~~desátník~~ a má mi plat ^{první} 70 tisíc měsíčně a je to mě užák z povolání a teď jsem už na vysoké vojenské škole.

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

Byla jsem malá hezčí holčička
kterou jen šikanovali, a proto jsem
chtěla být princeznou aby mě
nechali a vážili si mě. Pak jsem si
na to zvykla a už jsem
nevěděla čím bych chtěla být, protože

princeznou už jsem být nepotřebovala.
Tak jsem to nechala až do
sedmičky. Pak jsem nad tím přemýšlela
ale pořád nic až - do devítky, kdy jsem
přemýšlela jestli půjdu na dopravní (strojvedoucí),
nebo na gymnázií, nebo na pedagogickou.
Jen tak, tak jsem ji dokončila a
už učím v základní škole první a
druhou třídu výivarnou výchovu a
hudebku. Občas supluju češtinu a
tělocvik 😊

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

A) Je mi 21 let a dodávám vysokoskolské vzdělání na Inženýrské škole.

Poprvé když jsem šel do 1. tříd jsem si nejdříve myslel, že to bude stejné jako ve škole. Ale krásně v různých školách viděl svět.

Ale sociálně to bylo horší, horší, horší. Nejdříve školy - a vtipně stále nějaké rozdělení na ty školy přes strach ve škole stravené pro mi sociálně docházel, že je to důležité pro ~~skolu~~ pro nás ale v širším \Rightarrow každý člověk byl a je známkován známkami a toho odsuzuje do pěti kategorií:

- 1 - super děláš co chceš
- 2 - no ujde to, ale slepě se
- 3 - dobrý, ale bohužel už se s tím to nerada
- 4 - strašný je hlupák
- 5 - hrůzostřivý je propadák, blbec...

Je to nespravedlivé, každý jsme někdo a každý je v sezení jiným dobrou vidět se existuje více druhů inteligence

- hudební
- logická
- atd...

Je jich několik - člověk si ve škole řekne podle mi nepjde

nie nemí tak jak to vypadá.
se ^{naše} ^{inštr.} ^{režisér,} ^{rež.}

©) V každej škole jsou učiteli, kteří buď na nás řvou
a nás to šve o oplácíme podobnou měrou (mimí) a tak
se provokujm navzájem → všude se je co se dá vytknout
škole. A přesto škola je do budoucna důležitá.

Nejhorsí je, že vlastně naše "Životy" jsou jen o
papírech - samé papíry a číselnice papírní vyrobenej.

Já si myslím, že kdyby buď takle viděl (pokud existoval)
tak by řekl "Takhle to nemělo být".

Ume tedy také z jiných věcí než jen sedět na tvrdém
dřevě a strávet více času než kolik je potřeba.

Philip Lyman

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

Na první den jsem se moc těšila, byl to "školní den" a byla jsem s maminkou a také se svým kamarádem od malicka, dříve i sousedem. Když jsme šli do třídy byly všude obrázky a na lavicích kormouty z barevného papíru s bombónama. U lavici jsem seděla s tím kamarádem. Pak co šel utíkal a pak jsem se dostala na tuto školu s uměleckým zaměřením, moc mě totiž bavilo malovat. No a je tu střední škola, měla jsem spoustu úspěchů a získala nové přátele a i dobře jsem vycházela s učiteli, jsem nekonfliktní typ. Na střední škole jsem dostávala spoustu nových zkušeností a poznatků. Na škole se mi moc líbilo, ale teď jsem na vysoké škole která mě baví, ale je to "hoňka". Mám si i práci v jedné grafické firmě, škola se stíhat moc nedá ale zvládám to.

U hodinou vycházím pořád světle a zdravě mám blouznit. Mám i přátele který mě má opravdu rád a já jeho také.

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

- když jsem poprvé šel do první třídy hrozně jsem se těšil, ale po pár měsících ~~zjistil~~ mě ale nadšení přešlo škola tehdy byla dobrá a proto jsem ve 3. třídě přestoupil na učitelskou školu. tam se mi vedlo lépe tam jsem šťastně dostudoval až do 9. třídy. Poté jsem ~~šel~~ dělal zkoušky na střední školu Hellichow tam jsem se dostal a studoval bylo to tam velmi ~~dobře~~ dobře a líbilo se mi tam hlavně práce s počítačem. ~~Od~~ když jsem ji dostudoval tak jsem měl ohvětvu prázdnou a tak jsem dělal grafika navrhování. No poté jsem se snažil udělat zkoušky na vysokou školu AVU, já mi se také dostal a teď ji studuji. ~~Od~~ ~~se~~ ~~mi~~ ~~tam~~ až ji dostuduji chtějí bych se usídlit v nějaké firmě jako grafik.

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

První den školy byl celkem zajímavý se svým
kamarádem m. se kterým jsem se rozhodla do
školy jsme se hlásily na stejnou školu.
v 1. a 2. třídě jsem chodila do
Vojtěšské ZŠ ve 3. třídě jsem
chodila na ZŠ Cunienových také se svojí
kamarádkou ze školky ve 4. třídě
sem nastoupila na ZŠ Vodňanská
v 6. třídě jsem si vybrala výtvarně zaměřenou
tředu a do té ~~chodila~~ jsem chodila
až do 9. a samozřejmě sem chodí
i tem můj kamarád ze školky z 1. a 2. třídy.
po základní škole jsem šla na
Soukromou školu do Čakovic = výtvarně
zaměřená = obor počítačová grafika.
no a potom se jsem dohodila
že jsem pracovala u svého otce
~~jako grafik ... to je konec!!!~~

na stavění za barem jakomůj bratr
skatepark ve 22 letech ... tak ~~že~~ to je konec!!!

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

Byla zima... a já si nemohla vzít ty kostkované,
Letní. ^{šaty} Dál to šlo z kopce... čtení mi nikdy nešlo.
Číst knížky jsem začala až asi tak v šesté
třídě... No, když jsem prožívala pubertu, tak
jsem nevěřila že dospívání a polinosti půjdou
dohromady, ale nějak se to přežilo!

Momentálně jsem v Austrálii, u svého strýčka,
a fotím se s mužem. Problém začíná být s
filmama (do fotáky), ~~že~~ všichni už fotí na
ty mrňavý placičky, co jim fotky vyplivnou
rovnou do počítače... Bude tady asi do
konce roku, pak půdu na vějsku, ale chtěla
ych špunta... aspoň do pětadvaceti...

Také plastická chirurgie dost
skročila... začínám přemýšlet o těch
lících usích ☹

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

PRVNÍ MYŠLENKA, KDYŽ SEM UVIDĚLA ŠKOLU BIL STRACH A SEM
O TOM ŽE TO BUDU MÍT RYCHLE ZA SEBOU. TOTO SE NĚJAK
NESPLNILO A TRVALO HOODNĚ DLOUHO. VE 4. TRÍDĚ SEM
PŘESTOUPILA SEM, ABYCH SE MOHLA VĚNOVAT VYTVARCE.
KDYŽ SEM SKONČILA ZS TAK SEM SE POSTALA
NA STŘEDNÍ TEXTILNÍ ŠKOLU UPŮČOVNÝ. PEDAGOGŮM SE
STRAŠNĚ LÍBILY MOJE NÁVRHY A VÝTVORY. MNÍ JE 21 LET
MÁM PÁR ZÁKAZEK A PRACUJI VE FIRMĚ KTERÁ SE
ZABÝVÁ PC GRAFIKOU A TAKÉ SE PODILÍM NA ÚSPĚŠNĚ
INTERNĚTOVÉ STRÁNCE [WWW.TUTORIALS.CZ](http://www.tutorials.cz) KDE PAPI
ZAČÁTEČNÍKŮM JAK SE STÁT PROFÍTEM. MÁM ZA
SEBOU TAKÉ ÚSPĚŠNOU PŘEHLIČKU MÍCH MODELŮ A
JE VYSTAVUJU I SVĚ OBRAZY I NĚKTERÉ OBRAZY
LIDÍ KTERÍ ~~SE~~ CHTĚLI UKÁZAT SVOU DOVEDNOST A
POHLED NA SVĚT POMOCÍ VYTVARNEHO ZTVARNĚNÍ.

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

DO 1. TŘÍDY JSEM SE ASI JAKO KADEČÍ TĚŠILA. ROZDĚLOU MĚ TO SAMO ZŘEJMĚ PŘESTALO BAVIT A JE PLOSTĚ JSEM TO TAK BĚHU. ŠPATNOU VZPOMÍNKU MÁM NA 5. TŘÍDU. NA MATEMATIKU JSME MĚLI JISTOU P.U.C. TOU PATÁKOVOU A TA SI NA MĚ ZASEDLA A NEBĚHO DNE KDY BY SE DO MĚ NENÁVĚŽELA. I DÍKY NÍ JSEM SE ROZHODLA PŘESTOUPIT DO JINÉ ŠKOLY. A JE HLAVNĚ KVŮLI VĚTVĚ KNĚMU ZUMĚŘENÍ TĚHLE ŠKOLY. TAM ~~BY~~ JSEM JAKŽ TAKŽ DOCHO DLA A AŽ DO KONCE 9. TŘÍDY. ŠKOLA MĚ ŠTVALA, SNAD AŽ NA JEDEN PŘEDMĚT - HUDBU. MĚLI JSME SKVĚLÝHO UČITELE. PAK JSEM SE S ÚSPĚCHEM DOSTALA NA SVOU VTSNĚNOU STŘEDNÍ ŠKOLU. MĚLI JSME SPOUSTU VĚSTAV A VĚTIAKŮ PROJEKTŮ. BAVILO MĚ TO. ~~DOCHO DLA~~ JSEM TU JSEM S MATEMATIKOU VĚSTUDOVAT. MŮJ OSOBNÍ ŽIVOT BYL SKVĚLÝ S MAMÍMI PROBLÉM SE MI VŠECHNO DÁVALO. DOSTALA JSEM SE NA VYSOKOU ŠKOLU UMĚLECKOPRŮMYŠLENNOU... KAM TEĎ CHODÍM. VE VOLNÉM ČASE DĚLÁM NÁVRHY SÁTKŮ A OBČAS DOSTANU NĚKAKOU ZAKÁZKU. O PŘÍZVUKU NĚKAK NEŽI SŠ A VŠ JSEM UDĚLA ČEROU KOLEKCI A PŘEHÝDKE BYLA VEKCE ÚSPĚŠNÁ! MÁM PŘÍTELE - JE HEREC, MÁME MAMÍ BĚH JE JSME ŠŤASTNÍ. PORADÍ SE STYKÁM S MĚKTERÝMI KAMARÁDKY ZE ZÁKLADNÍ ŠKOLY A VOLEJU SE MÁM PÁDN. NEHTU SE ČAU BIT A JE MOJE BUDOUCNOST VYPADA DOBŘE. MOJE PROJEKTY JSOU OBDIVOVÁNY... JSEM ŠŤASTNÁ!

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy.

DO PRVNÍ TŘÍDY JSEM SE HODNĚ TĚŠILA... A JE TO TU... PRVNÍ ŠKOLNÍ DEN! ALE
 HNĚDĚ DRUHÝ DEN JSEM SE UŽ DO ŠKOLY NETĚŠILA..... TAK SI UŽ NUC
 MEZROUŠNĚNĚ JSEM NA TO ŽE V 5. TŘÍDĚ JSEM Z NORMÁLNÍ ŠKOLY
 PŘEŠTOUPILA NA ZŠ. VODIČKOVA KDE JE ROZŠÍŘENÁ VÍCE VÝTVARNÉ
 VÝCHOVY..... KDE SE MI NOUČILU... PO ZKONČENÍ ZŠ. JSEM
 SE DOŠLA NA STŘEDNÍ ŠKOLU TEXTILNÍCH PŘEMYSLE..... KDE JSEM
 STUDOVALA 4 ROKY OBR. PŘÍKLADNĚ NÁVRHÁŘSTVÍ... VOBILKY MĚ
 MĚLA A 😊.... (PŘEŠ SEM STŘEDNÍ ŠKOLU JEŠTĚ NETĚŠILA) VYBRALI SI JSEM
 PŘEDVČITELŮ A KANONÁŘKY, KTERÝ MÁM DO DNEŠ I VE ŽIVOTNÍ
 ŠKOLY..... TEĎ JE MI 21 LET A STUDUJI VYSOKOU ŠKOLU
 "DISAJNU" A NÁVRHY ŠATŮ SI JSEM PŘÍVĚLÁVÁM..... A VĚNUJI
 SE JIM VE SVĚN VOLNĚN ČASE..... V BUDOUCNU BYCH CHTĚLA
 DĚLAT NÁVRHY INTERIÉRŮ A SOUKROMĚ NÁVRHOVAT A
 ŠÍT ŠATY..... BAVILA BY MĚ I VZDĚJÁTKA ALE PŘÍPĚ MI
 ŽE KOTĚADN^(BUDU) VĚNUJI VZORKOŠKOLSKÉ VZDĚJÁNÍ POC UČENÍ...
 UŽ DVA ROKY BÝDLA S MATELEŇ V ~~JEHO~~ BITE... ON
 TAKÉ STUDUJE..... A JATÍŇ JSEM ŠTĚJTNÁ....

Píše se rok 2013, je mi 21 let a vzpomínám, jak jsem šel (šla) v roce 1998 poprvé do školy. Pamatuji se, že v první třídě u nás pan učitelka vtedy před vyučováním vstala čaj. Dále se mi obličuly, že jsem u nás měla bačkonu jednu spolužačku (Nebyla to pravda já měla stejné) a jako u mě k ničel její otec. Asi ze 4. třídy se pamatuji, že jsem hrála u babu a běhali kolem železného kontejneru. Zabila jsem moc brzo a uvrtila hlavou do kontejneru. Měla jsem stres motem a uvrátili mě usseli odvézt domů. Dále jak jsem si točila kule u babičky a ve škole pak nemusela psát. Dále se jsem v páté třídě spadla u schodech a měla opět stres motem a vyvrátený uotul. Tak si pamatuju žhoušty u tuto školu (uervotku a stres). To se bočem s prvníu stupněm, když jsem si opravdu uyslela že toto jsou mi jedinou uemětki. První den v nové škole a další jsem všichni učitelky pamatuji si jak ~~pan~~ pan učitelka pořád poudala a u učitelky. Když to stovela a užívali ročníky je to pozoruhodné. Pamatuji si pan učitelku Ráfkovou a Sklenářovou, uel ujo libenejší uytvarnice, uode uý práce u učitelka i ve uytvarce u uotul soutěže a uytvarny. Dále pan učitelka třídni a paní Dubišarovou, u které byly tak uoc faji. Téu jsem šla u gymná s ro s rčenou uytvarou uytvaru u výchovy. Opět si pamatuji ten stres při všech přijímacích žhoušadch. Ale přijali mě u Trátské gymnázium. Všechny ~~na~~ 4 roly jsem se usselu uode učít, ale zase jsem rátila spousty ždžitel s uemětky že ~~SS~~ gymnázia. Práto rohodování uem jít dál. Rothodovala jsem se jestli svůj život zasvětit u umění ubo pájdu u medicinu, u uťovala jsem i o jiných, ale tyto byly hlevní. Vyhrálo to umění u dále jsem si uysoukou školu uytvaruou (akademii) ale hned potom jsem žkoužela školu (uysoukou) u medicinu. Neujšlo to a tak jsem si to uelula pro další rok. Povedlo se přijali mě. →

umětaji si uz všedny žkoušky kdy jsme museli
umět uspn. uz sletim a operovat umtroly.
ale stalo to za to, ~~že~~ teď se rozkobkaju co budu
opravdu očít. Jestli půjdu za uměním nebo budu
pomáhat lidem v medicíně. (když umění vbestně
aer pomáha lidem.

Ústřední knih.Pedf UK

2592071497